

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АВТОМОБІЛЬНО-ДОРОЖНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра обліку і оподаткування

ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ (М. КИЇВ)
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ
УКРАЇНИ

ІННІ "КАРАЗІНСЬКИЙ БАНКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ"

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.Н. КАРАЗІНА

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

за матеріалами
НАУКОВОЇ ІНТЕРНЕТ - КОНФЕРЕНЦІЇ З ПРОБЛЕМ ВИЩОЇ
ОСВІТИ І НАУКИ
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОСВІТНЬО-ВИХОВНОГО
ПРОЦЕСУ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ В УМОВАХ
СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ»
18 листопада 2022 р.

https://fmab.khadi.kharkov.ua/index.php?id=1281&no_cache=1

ХАРКІВ

УДК 004; 159; 311; 316; 330; 331; 338; 339; 351; 354; 356; 37; 371-374; 376- 379; 504; 614; 622; 65; 656-658; 621; 811.

Голова організаційного комітету:

Богомолів В.О. Заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Державної премії України, академік Транспортної академії України, ректор ХНАДУ, доктор технічних наук, професор

Батракова А.Г. - проректор з науково-педагогічної роботи ХНАДУ, професор, доктор технічних наук

Шевченко І.Ю. – лауреат Премії Верховної Ради України, почесний викладач ХНАДУ, декан факультету управління та бізнесу ХНАДУ, доктор економічних наук, професор

Ковальова Т.В. - доцент кафедри обліку і оподаткування ХНАДУ, кандидат економічних наук, доцент

Члени оргкомітету:

Маліков В.В. – професор кафедри обліку і оподаткування ХНАДУ, доктор наук з державного управління, професор

Криворучко О.М. – завідувач кафедри менеджменту ХНАДУ, доктор економічних наук, професор

Дмитрієва О.І. - завідувач кафедри економіки і підприємництва ХНАДУ, доктор економічних наук, професор

Дорошенко Г.О. – завідувач кафедри економіки та менеджменту ХНУ ім. В.Н.Каразіна, доктор економічних наук, професор

Калініченко Л.Л. – професор кафедри економіки та менеджменту ХНУ ім. В.Н.Каразіна, доктор економічних наук, професор

Ковальов П.А. - начальник кафедри пожежної та рятувальної підготовки НУЦЗУ, полковник служби цивільного захисту, кандидат технічних наук, доцент

Бєляєва Л.А. - доцент кафедри обліку і оподаткування ННІ "Каразінський банківський інститут" Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, кандидат економічних наук, доцент.

Волянник Г.М. – доцент кафедри обліку і аудиту Національного лісотехнічного університету, кандидат економічних наук, доцент

Вербицька В.І. - доцент кафедри обліку і оподаткування ХНАДУ, кандидат економічних наук, доцент, *відповідальний секретар конференції.*

Матеріали друкуються в авторській редакції. Організаційний комітет не відповідає за оригінальність тексту, достовірність фактів, власних імен та іншу інформацію, використану в публікаціях. Автори та їх наукові керівники несуть відповідальність за зміст наданого для участі у конференції матеріалу та гарантують відсутність в ньому академічного плагіату.

Друкується за рішенням Ради факультету управління та бізнесу Харківського національного автомобільно-дорожнього університету. Протокол № 4 від 21.11.2022.

Актуальні проблеми освітньо-виховного процесу та шляхи їх вирішення в умовах сучасних викликів: *Збірник наукових праць за матеріалами наукової інтернет - конференції з проблем вищої освіти і науки* (18 листопада 2022 р.). Харків, ХНАДУ, 2022. 421 с. URL: https://fmab.khadi.kharkov.ua/index.php?id=1281&no_cache=1

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. НОВІ КОНЦЕПЦІЇ ВИКЛАДАННЯ У СВІТЛІ ІННОВАЦІЙНИХ ДОСЯГНЕНЬ

Дмитрієва О.І.

**МЕРЕЖЕВА МОДЕЛЬ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ
НАПРЯМОК ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ.....17**

Ходзицька В. В.

**ІНОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІНИ
“МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ”.....19**

Voronova Ye. M.

**PROJECT TECHNOLOGY AS A COMPONENT OF EDUCATIONAL
PROCESS.....23**

Клеба А.І., Тарасовська В.О.

**КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ
ЩОДО ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ.....29**

Кудрявцев В.М.

**ТРЕНІНГОВІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ У ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО
ВИКЛАДАЧА.....32**

Комар О.С.

**МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КЛАСИЧНИХ ТА НОВІТНІХ
КОМУНІКАТИВНИХ МЕТОДИК ДО ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ
МОВИ.....36**

Бабайлов В.К.

**ВПРОВАДЖЕННЯ ОСНОВНОГО ЗАКОНУ ЛОГІСТИКИ
У ПРАКТИКУ ПЕДАГОГІКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ.....43**

Полежаєв Ю.Г.

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРНОЇ
ГРАМОТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЗАСОБАМИ ІНОЗЕМНОЇ
МОВИ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ В ЗВО.....45**

Нестеренко І.Б.

ПЕРЕВАГИ ЗАСТОСУВАННЯ ХМАРНИХ СЕРВІСІВ В ОСВІТІ.....49

Гоков О.М.

**НОВІ КОНЦЕПЦІЇ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ФІЗИЧНІ ОСНОВИ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ РОЗВІДКИ”.....55**

Корогод Н.П., Новородовська Т.С.

**ПРО РЕЗУЛЬТАТИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ВІД ЗАКЛАДІВ
ВИЩОЇ ОСВІТИ ДО ПІДПРИЄМСТВ.....64**

Остапцев Є.Ю., Красномовець В.А.

**SMART-ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З
ТУРИЗМУ.....71**

Ярмолевич О.І., Зимович Ю.А., Єфанов В.

**ВИКОРИСТАННЯ ВІРТУАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ
ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНИХ НАВИЧОК У МАЙБУТНІХ
ОФІЦЕРІВ ЗСУ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ З ІМ.....74**

Федотова І.В., д.е.н., Бочарова Н.А.

**ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ
ОСВІТИ В СФЕРІ ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ.....80**

Калініченко Л.Л., Пакуліна А.А.

**РОЛЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У ФОРМУВАННІ
СУЧАСНОГО ФАХІВЦЯ.....85**

Захарова Д. Р.

**КОНЦЕПЦІЯ ПІДГОТОВКИ ШКОЛЯРІВ ДО НАУКОВО-
ДОСЛІДНИХ РОБІТ КОНКУРСУ-ЗАХИСТУ МАН.....88**

Кисельова О.Б.

**ДІДЖИТАЛ-ЕКСКУРСІЯ ЯК ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ
ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ.....93**

Хорошилова І.О.

**ІННОВАЦІЇ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
ЕКОНОМІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ.....97**

Секція 2.

ТЕНДЕНЦІ РОЗВИТКУ ОСВІТНЬОЇ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Криворучко О.М.

ВИКОРИСТАННЯ БЕНЧМАРКІНГУ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....103

Дорошенко Г.О., Калініченко Л.Л.

ЕТИКА І МОРАЛЬ ЯК РЕГУЛЯТОРИ ПОВЕДІНКИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ.....109

Нікуліна Н.В.

МЕДІАКОМУНІКАТИВНА КОНЦЕПЦІЯ ОСВІТНЬО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ: ДОСВІД КАФЕДРИ УКРАЇНОЗНАВСТВА ХНАДУ.....112

Савченко Л. Л., Сініченкова А. С., Отич Г.С.

ВИХОВАННЯ ПОЛКУЛЬТУРНОСТІ У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ.....115

Непран А.В.

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ І ПРОФЕСІЙНІ НАВИЧКИ СТУДЕНТІВ-ЕКОНОМІСТІВ.....119

Бондаренко А.О.

ДОСВІД ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ІНЖИНІРИНГ ГІРНИЧИХ МАШИН ТА КОМПЛЕКСІВ ДЛЯ ПІДВОДНОГО ВИДОБУТКУ КОРИСНИХ КОПАЛИН».....122

Ілляшенко С.М., Шипуліна Ю.С., Ілляшенко Н.С.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ВИЩОЮ ОСВІТОЮ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ.....125

Приймак С.В., Гончарук С.М.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ОСВІТНЬО-НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КАФЕДРИ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ З ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ.....129

<i>Клеба А. І., Прокопенко-Дубова Д. Ю.</i> ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТУ	133
<i>Бондаренко А.О.</i> ДОСВІД ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ПЛАНУВАННЯ ДОСЛІДНИХ ВИПРОБУВАНЬ УСТАТКУВАННЯ ТА ОБРОБКА РЕЗУЛЬТАТІВ»	136
<i>Курцев О.Ю.</i> УМОВИ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ У СТУДЕНТІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ	139
<i>Abraham Yu.V.</i> FEATURES OF STATE EDUCATION POLICY FORMATION	141
<i>Леонтьєва Л.В.</i> ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАКРІПЛЕННЯ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	144
<i>Петренко В.О., Фонарьова Т.А., Бушуєв К.М.</i> РОЛЬ І МІСЦЕ ТЕХНОЛОГІЇ ПРЕЗЕНТАЦІЇ БІЗНЕС-ПРОЕКТІВ ТА ІНФОРМАЦІЙНОГО ДИЗАЙНУ В КОНТЕКСТІ ПОЄДНАННЯ БІЗНЕСУ, НАУКИ ТА ОСВІТИ	149
<i>Деділова Т.В.</i> ПЕРЕВАГИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ У ВИЩІЙ ОСВІТІ	154
<i>Стативка Є.С.</i> МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРИМЕНТУ ЩОДО ВПЛИВУ ТЕМПЕРАТУРНОГО ГРАДІЄНТУ МАТЕРІАЛУ НА ПОКАЗНИКИ АКУСТИЧНОГО ДАТЧИКА ВІДСТАНІ	156
<i>Сук П.Л.</i> ВПРОВАДЖЕННЯ В НАВЧАННЯ МЕТОДИКИ РОЗПОДІЛУ ВИТРАТ МАЙБУТНІХ ПЕРІОДІВ МЕТОДОМ АМОРТИЗАЦІЇ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ НА ОСНОВІ ФІНАНСОВИХ ДОХОДІВ	159

Чернуха А. А.

**ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ПО
ВИПРОБУВАННЯМ ЛИЦЬОВИХ ЧАСТИН ІЗОЛЮЮЧИХ
АПАРАТІВ РІЗНИХ ТИПІВ.....164**

Романова Т. А.

**ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ.....166**

Секція 3.

**ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ОСВІТНІХ
ТРАЄКТОРІЙ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ**

Давидченко І. Д.

**ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ:
ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ.....170**

Майборода Ю.В.

**ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ
ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ.....174**

Ачкасова Л.М., Водолажська Т.О.

**ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ТРАЄКТОРІЇ ОСВІТИ
СТУДЕНТА177**

Кущенко О.І., Птуха К.О.

**ФОРМУВАННЯ ТРАЄКТОРІЇ ІДЕЇ ВІДКРИТТЯ ЗАКЛАДУ
ХАРЧУВАННЯ В КОРПУСІ ЕКОНОМІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ
ХНУ ІМЕНІ В.Н. КАРАЗІНА.....181**

Кудрявцев В.М.

**ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ
СТУДЕНТІВ У МІЖНАЦІОНАЛЬНОМУ СПІЛКУВАННІ192**

Клеба А. І., Кушнарєнко В. С.

**ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ОСВІТНІХ ТРАЄКТОРІЙ:
ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ.....196**

Бредіхін В.М., Яновська С.Г., Бредіхіна М.В.

ОЦІНКА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ - ПСИХОЛОГІВ ДО ЗДІЙСНЕННЯ СВОЄЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....199

Деділова Т.В.

ОБҐРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ203

Болдовська К.П.

СИСТЕМА КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАГІСТРІВ З ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ОБЛІК МІЖНАРОДНИХ ОПЕРАЦІЙ».....205

Величко Я.І.

ВПРОВАДЖЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ОСВІТНИХ ТРАЄКТОРІЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....208

Прокопенко Н.В.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ТРАЄКТОРІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ212

Кривошапов С.І.

РІЗНИЦЯ МЕТОДІВ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ ДЛЯ ОЧНОЇ І ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМ НАВЧАННЯ.....217

Секція 4.

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНИХ ТА ОСОБИСТІСНИХ НАВИЧОК МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Шевченко І.Ю., Цема В.Є.

АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД МОЖЛИВОСТЕЙ ЗДОБУТТЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ ІНОЗЕМНИМИ ГРОМАДЯНАМИ В УКРАЇНІ.....225

Маліков В.В.

ПРО ДЕЯКІ ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНИХ ТА ОСОБИСТІСНИХ НАВИЧОК МАЙБУТНІХ ОБЛІКОВИХ ПРАЦІВНИКІВ.....229

Юр'єва І.А.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ».....233

Ковальова Т.В., Маренич Т.Г.

ПРО АНАЛІЗ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ».....237

Лещенко Є.В.

МОДЕЛЬ СЕЕН-ПЕДАГОГА У КОНТЕКСТІ ПОСИЛЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОГО АСПЕКТУ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗЗСО В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ В УКРАЇНІ.....242

Бочарова Н.А., Федотова І.В.

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ПОЗАНАВЧАЛЬНИЙ ЧАС.....246

Дяченко М. Д.

ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ МЕДІАГРАМОТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ.....250

Савченко Л.Л., Сініченкова А.С., Савченко Д.Р.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ.....253

Гармаш С.В.

ПОШИРЕННЯ НЕГАТИВНИХ ТЕНДЕНЦІЙ У ВИЩІЙ ШКОЛІ ЗА РОКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ В АСПЕКТІ ВЗАЄМОПОВ'ЯЗАНИХ ПРОЦЕСІВ.....259

Кудрявцев В.М.

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ ЗА УМОВ МІЖНАЦІОНАЛЬНОГО СПІЛКУВАННЯ.....263

Непран А.В.
ПРОФЕСІЙНІ НАВИЧКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ЕКОНОМІКИ ПІДПРИЄМСТВА.....267

Птащенко О.В.
НАПРЯМИ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ У СТУДЕНТІВ.....268

Понікаровська С.В.
СКЛАДОВІ ПРОФЕСІЙНОСТІ ПЕРЕКЛАДАЧА.....271

Нестеренко В.Ю.
ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА «КОШТОРИСНА СПРАВА» ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ОП «ЕКОНОМІКА».....275

Поленякіна А.І.
ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ РЕКЛАМНОЇ СФЕРИ.....277

Корсунова К.Ю.
ПЕДАГОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ ТОЛЕРАНТНІСТЬ.....280

Бабайлов В.К.
НЕОБХІДНІСТЬ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНИХ ТА ОСОБИСТІСНИХ НАВИЧОК МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З АКЦЕНТОМ ПЕРЕВАЖНО НА ПІДПРИЄМНИЦЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ.....284

Воронюк Є.В.
РЕСУРСНЕ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ У СТУДЕНТІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....286

Шершенюк О.М.
ОСОБЛИВОСТІ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ У ЗДОБУВАЧІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....289

Пушкар Т.А., Шершенюк О.М.

**ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
З ЕКОНОМІКИ.....292**

Кирчата І.М., Шершенюк О.М.

**ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ЯК ОСНОВА
ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ.....296**

Бородич П.Ю., Дягілев К.А.

**РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНИХ НАВИЧОК РЯТУВАЛЬНИКІВ:
РОЗРОБКА НОРМАТИВУ РЯТУВАННЯ ПОСТРАЖДАЛОГО З
ПРИМІЩЕННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ НОШ РЯТУВАЛЬНИХ
ВОГНЕЗАХИСНИХ.....298**

Байдала В.В., Хорошилова І.О.

**ПРОФЕСІЙНІ ТА ОСОБИСТІ НАВИЧКИ МАЙБУТНІХ
ФАХІВЦІВ.....302**

Бородич П.Ю., Лілюхін М.О.

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ НАВИЧОК РЯТУВАЛЬНИКІВ:
ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ РЯТУВАННЯ ПОСТРАЖДАЛОГО
З КОЛЕКТОРУ З ВИКОРИСТАННЯМ НОРМАТИВІВ.....306**

Токар І.І.

**РОЛЬ ВИКЛАДАЧА ЗВО У ФОРМУВАННІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ.....309**

Бурменко О.А.

**МЕТОДИКА НАВЧАННЯ КУРСАНТІВ ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕРЕПРАВИ
ЧЕРЕЗ ВОДНУ ПЕРЕШКОДУ.....311**

Дяченко І. М.

**ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЖУРНАЛІСТІВ У ПРОЦЕСІ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ.....316**

Секція 5.

**УПРАВЛІННЯ ПЕДАГОГІЧНИМ ПРОЦЕСОМ:
КРИТЕРІАЛЬНІ АСПЕКТИ, ЕФЕКТИВНІСТЬ ТА ЯКІСТЬ**

Долгих Я.В.

**ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ
ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ МЕТОДОМ DEA.....320**

Ковальова Т.В., Ковальов П.А.

**ПРО ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ
НАВЧАННЯ.....323**

Стороженко Т.В.

**ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....328**

Кирчата І.М., Поясник Г.В.

**БЕЗПЕРЕРВНА ОСВІТА ЯК ДОДАТКОВА МОЖЛИВІСТЬ
ПРОФЕСІЙНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ФАХІВЦІВ.....333**

Спатар К.А., Яцик Т.О.

**РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ НАОЧНОСТІ В ПОЧАТКОВІЙ
ШКОЛІ.....335**

Тесленко Н.Г.

ЯКІСТЬ УПРАВЛІННЯ ПЕДАГОГІЧНИМ ПРОЦЕСОМ.....338

Шматько М.В.

**ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ОСВІТНИХ РЕСУРСІВ НА УРОКАХ
МЕХАНІКИ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....340**

Нестеренко В.Ю.

**ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ПРИ
ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІН ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ
В УМОВАХ ВІЙНИ.....346**

Кухар В. Ю., Москальова Т.В.

ДОСВІД ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «КОМП'ЮТЕРНИЙ ІНЖИНІРИНГ ПІДЙОМНО-ТРАНСПОРТНИХ МАШИН» В ДИСТАНЦІЙНОМУ ФОРМАТІ.....348

Кудрявцева О.В.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ДО САМООСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАСОБАМИ ПРОЕКТУВАННЯ.....355

Бабайлов В.К.

КОНСПЕКТ ЯК НАЙВАЖЛИВІШИЙ ЗАСІБ І КРИТЕРІЙ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ І ЯКОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ.....359

Крайнюк О.В.

ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ПРИ ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАННІ.....361

Байрамов Р.С.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЖУРНАЛІСТІВ ДО ПРОФЕСІЙНО-ТВОРЧОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ.....365

Водолажська Т.О., Ачкасова Л.М.

КАДРОВА ПОЛІТИКА ЗВО - СТРИЖНЕВИЙ ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО РОЗВИТКУ.....368

Мелещенко Р.Г.

АНАЛІЗ ВИКЛАДАННЯ ІНЖЕНЕРНО-ТЕХНІЧНИХ МЕТОДІВ ПОПЕРЕДЖЕННЯ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ.....371

Прокопенко М.В.

ТЕХНІКО – ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАННЯ.....374

Белюченко Д.Ю.

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ТРЕНУВАНЬ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ТРЕНАЖЕРУ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ГАЗОДИМОЗАХИСНИКІВ «ЛАБІРИНТ».....377

Секція 6.

**ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЗВОРОТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ В УПРАВЛІННІ ПЕДАГОГІЧНИМ
ПРОЦЕСОМ**

Рябець С. І., Рябець І. С.

**ЗАСТОСУНОК TEAMSPEAK ЯК ЗАСІБ ДИСТАНЦІЙНОГО
НАВЧАННЯ.....380**

Кирчата І.М., Костенко Ю.О.

**ЗАХОДИ З ОПТИМІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ
ДО НАВЧАННЯ.....382**

Перунова О.М., Вербицька В.І., Половко А.В.

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТИ.....384

Нестеренко В.Ю.

**ЦИФРОВІ ЗАСОБИ КОМУНІКАЦІЇ В ДИСТАНЦІЙНОМУ
НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ.....387**

Gokov A.M.

**PECULIARITIES OF INFORMATION TECHNOLOGIES FOR
PROCESSING OF DATA ARRAYS OF ENVIRONMENTAL
MONITORING OF NATURAL AND TECHNOGENIC OBJECTS OF
DIFFERENT SCALE IN GEOINFORMATION SYSTEMS.....389**

Вербицька В.І., Бредіхін В.М.

**ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ
ВИПУСКНИКІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ТА ШЛЯХИ
ЇХ ВИРІШЕННЯ.....393**

Удовенко С.Г., Чала Л.Е.

**АЛГОРИТМ ПЕРСОНАЛІЗАЦІЇ КОНТЕНТУ НАВЧАЛЬНИХ
КУРСІВ НА ОСНОВІ ПЛАТФОРМИ OPEN EDX.....398**

Павленко О.В.

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСОВУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ЗДОБУВАЧІВ.....402

Комар О.С., Яремчук В.О.

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....407

Деділова Т.В.

ІНТЕРАКТИВНІ ОНЛАЙН ДОШКИ ТА ЇХ МОЖЛИВОСТІ.....411

Вербицька В.І., Осадчий Д.Г.

ВПЛИВ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ ЗНАНЬ.....413

Юр'єва І.А.

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ.....417

СЕКЦІЯ 1.

НОВІ КОНЦЕПЦІЇ ВИКЛАДАННЯ У СВІТЛІ ІННОВАЦІЙНИХ ДОСЯГНЕНЬ

МЕРЕЖЕВА МОДЕЛЬ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМОК ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

*Дмитрієва О.І., д.е.н., професор
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

За оцінкою експертів в сучасних динамічних умовах розвитку суспільства найбільш успішними фахівцями на ринку праці будуть такі фахівці, які навчаються впродовж всього життя, вміють критично мислити та працювати у команді, ставлять собі цілі та досягають їх, володіють сучасними вміннями та компетенціями. Мережева форма здобуття освіти – це спосіб організації навчання здобувачів освіти, завдяки якому оволодіння освітньою програмою відбувається за участю різних суб'єктів освітньої діяльності, що взаємодіють між собою на договірних засадах [1].

На сьогоднішній день мережева модель здобуття освіти має зайняти особливе місце у розвитку економіки нашої держави шляхом активізації підготовки висококваліфікованих фахівців для вітчизняного ринку праці.

Основними завданнями впровадження мережевої моделі здобуття освіти є:

- розробка моделі навчального закладу, який забезпечить мережеву модель здобуття освіти від рівня молодшого бакалавра на основі базової середньої освіти та подальше здобуття ступенів бакалавра, магістра та PhD згідно до чинного законодавства (рис. 1);
- визначення мети і плану розвитку закладу освіти, що відповідає Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2024 року;
- розробка плану заходів створення Комплексу, який спрямований на покращення якості освітнього процесу;

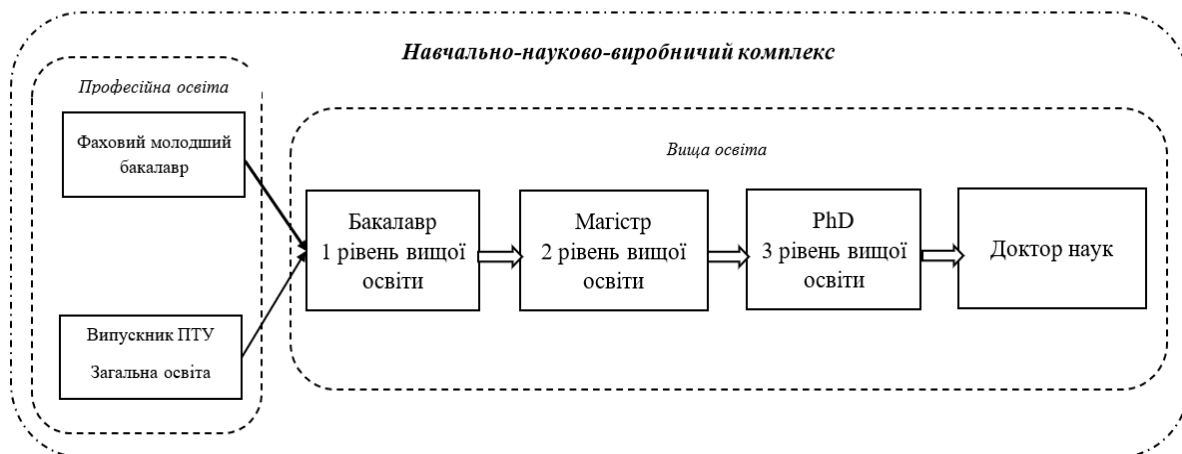

Рисунок 1. - Мережева модель здобуття освіти у навчальному закладі

- імплементація новітніх і інноваційних підходів у здійсненні навчального процесу;
- забезпечення загальнодержавної концепції безперервної освіти.

Головним завданням впровадження мережевої моделі здобуття освіти є підготовка висококваліфікованих фахівців різних освітньо-кваліфікаційних рівнів для підприємств, установ та організацій різних форм власності різних напрямків.

Основною метою впровадження мережевої моделі здобуття освіти є забезпечення умов для здійснення ступеневої підготовки фахівців: молодших бакалаврів, бакалаврів, магістрів та PhD для потреб державного та приватного сектору економіки України шляхом поєднання освітніх та наукових компонентів; задоволення культурних і освітніх потреб; підвищення рейтингу закладу на національному та міжнародному рівні.

Література:

1. Мережева форма здобуття освіти (методичні рекомендації педагогічному персоналу). URL : https://uu.edu.ua/upload/universitet/normativni_documenti/Merezheva_forma_2_020-04-101.pdf (дата звернення 14.11.2022)

ІНОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІНИ “МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ”

*Ходзицька В. В., к.е.н., доцент
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана*

В сучасних умовах, у результаті складних трансформаційних процесів, економіка України зазнала помітного негативного впливу від війни та світової фінансової кризи і перебуває в даний момент у критичному стані. Саме тому особливої уваги заслуговує створення ефективної управлінської системи, адже саме вона є гарантом фінансового забезпечення функціональної активності держави.

Для дисципліни «Міжнародні стандарти фінансової звітності» головним раціональним зерном міждисциплінарного підходу за умов зростаючої спеціалізації в сфері наукових досліджень є збагачення цієї дисципліни на основі методологічного інструментарію таких наук і дисциплін як «Економічна теорія», «Фінансовий облік - 1,2», «Управлінський облік», «Економічний аналіз», «Маркетинг», «Фінансовий менеджмент», «Стратегічний управлінський контроль», «Інформаційні управлінські системи», «Стратегія підприємств», «Контролінг» та інші.

За наявності робочих навчальних програм, іншого програмного забезпечення вищевказаних дисциплін за масштабного усвідомленого міждисциплінарного інструментарію створюються реальні передумови для взаємного посилення розуміння можливості інтерпретувати способи

виявлення та унеможливлення проблем, виявлення незадіяних джерел розвитку економіки та науки.

Для імплементації та конструктивного оновлення методологічного інструментарію економічних досліджень вважаємо за необхідне:

- Для організації і планування наукової діяльності в університеті і розвитку міждисциплінарних взаємодій необхідним є синтез наукових досліджень на основі опрацювання та вдосконалення методичного програмного забезпечення;

- Розробити кафедральний план взаємодій і затвердити його, використовуючи призму міждисциплінарних рекомендацій наукових досліджень за якою майбутнє наукових досліджень і розвитку вищої школи.

- Індивідуальна робота студентів полягає в самостійному опрацюванні навчально-методичного матеріалу шляхом не тільки вивчення інформації в підручниках, навчальних та навчально-методичних посібниках, законодавчих актів, нормативно-правових документів, але і обов'язкової обробки завдань та отримання фінансових звітів у комп'ютерному вигляді за допомогою бухгалтерських програм.

- Зростаюча глобальна інформаційна конкуренція прискорює технологічний розвиток, унаслідок чого зростає частка висококваліфікованих працівників, які володіють останніми інформаційними технологіями. Тому підсумковий тренінг, який проводиться для закріплення набутих знань повинен також проводитися в малих групах при використанні Web- технологій у навчальному процесі та віртуальної ділової гри в он лайн-режимі. Така вибіркова складова індивідуальної роботи як реферат має втратити свою актуальність, тому що його самостійність все більше викликає сумніви.

Таблиця 1 - Класифікація кейсів за ознакою мети навчання, що застосовуються при викладанні дисципліни “Міжнародні стандарти фінансової звітності”

Навчальна мета кейсу	Зміст	Характер інформації	Методи аналізу
Зрозуміти техніку ведення стратегічного обліку та складання звітності за МСФЗ	Короткий опис типової ситуації на підприємстві	Факти підібрані з метою висвітлити причини та підкреслити взаємні зв'язки та сгруповані	Задані, відомі та відпрацьовані заздалегідь
Одержати навички використання техніки ведення стратегічного обліку та складання звітності	Короткий опис реальної ситуації (структурування)	Факти підібрані, однак не сгруповані	Відомі, однак не відпрацьовані
Одержати навички стратегічного аналізу господарюючого суб'єкта	Складний комплексний опис реальної фінансової ситуації	Факти підібрані, однак додано багато додаткових даних у межах однієї оціночної системи, що використовуються у різних методах аналізу	Немає чітких вказівок на методи, що застосовуються, техніка аналізу обирається особами, що навчаються включаючи як послідовний, так і змішаний аналіз
Розвинути корисні раціональні підходи до проблем	Опис складної комплексної проблеми, що орієнтований на осіб, які ухвалюють рішення		
Розвинути зрілі судження	Опис реалістичної, неструктурованої проблеми	Ще більше фактів, включаючи факти, що не мають стосунку до даної проблеми, а також інформація, що пов'язана з різними оціночними системами	Вибір оціночної системи залишається за слухачами

Така організація практичного, індивідуального та підсумкового вивчення дисциплін «Міжнародні стандарти фінансової звітності» дає

можливість студентам отримати достатній якісний рівень теоретичних знань та практичних інформаційних навичок, які будуть відповідати найвищим освітянським стандартам.

Література:

1. Paper by Claire Jeffery with the support of Jade Tenwick and Ginevra Bicciolo. Editor: Filip Gregor, Head of Responsible Companies at Frank Bold Comparing the implementation of the EU Non-Financial Reporting Directive in the UK, Germany, France and Italy. URL : <http://www.purposeofcorporation.org/comparing-the-eu-non-financial-reporting-directive.pdf>
2. Olena Petryk, Oleksii Kurylo, Oleksandra Karmaza, Vitalii Makhinchuk and Olga Martyniuk (2018). Non-financial reporting of companies and the necessity of its confirmation by auditors in Ukraine. *Problems and Perspectives in Management*, 16(2), 385-395. URL : <https://businessperspectives.org/journals/problems-and-perspectives-in-management/issue-282/non-financial-reporting-of-companies-and-the-necessity-of-its-confirmation-by-auditors-in-ukraine>
3. Laura Saraite-Sariene, Juana Alonso-Cañadas, Federico Galán-Valdivieso and Carmen Caba-Pérez. Non-Financial Information versus Financial as a Key to the Stakeholder Engagement *A Higher Education Perspective Sustainability* 2020, 12(1), 331// URL: <https://doi.org/10.3390/su12010331>
4. Hervé Stolowy & Luc Paugam (2018) The expansion of non-financial reporting : an exploratory study, *Accounting and Business Research*, 48:5, 525-548. URL : <https://doi.org/10.1080/00014788.2018.1470141>

**PROJECT TECHNOLOGY AS A COMPONENT OF
EDUCATIONAL PROCESS**

*Voronova Ye. M, Associate Professor
Kharkiv national automobile and highway university*

Modernization of educational activity in the context of globalization processes determines the urgency of the vital problems of the modern professional education system in the formation of a personality of the future specialist which should be a person of new formation, his personal development in the conditions of the market economy. Precisely this is emphasized in the Law of Ukraine "On Higher Education", the Law of Ukraine "On Vocational and Technical Education", the Concept of the Development of Vocational and Technical Education of Ukraine "the Main Directions of Reforming Vocational and Technical Education of Ukraine" and other documents. Many researchers consider the acquired knowledge to be a subject of changing constantly, therefore it is important for young people to be able to think independently, to learn, to work with information, autonomously improve their knowledge and skills in various fields, acquiring, if necessary, new knowledge, professions, because this will have to be done throughout their conscious life

Education in Ukraine foresees the need to find new approaches to teaching a foreign language. Turning to innovative forms of education requires the influence of the teacher on the activities of each student and his involvement in active educational and practical doings. One of the most organic and effective forms of teaching foreign languages is the project technology. This method helps optimize the learning process, organically combining the knowledge of

students from different fields to solve a single problem, makes it possible to apply the acquired knowledge of a foreign language in practice, generating interesting ideas at the same time. The project method is a relatively new in pedagogy and has attracted the attention of scientists in Ukraine. In project work, students are involved in exploratory educational and cognitive activities organized by a teacher, who relies on the opportunities and abilities of students for creative thinking. This method is currently rather relevant because, as a comparatively new technology in teaching foreign languages, it promotes the active involvement of students in various types of practical activities and allows them to develop their creative and individual abilities. So, it can be underlined that the main with this method is the development of communicative competence skills of students of technical higher education institutions of Ukraine.

The project method is one of the methods that contributes to the development of communicative competence in the study of English by students. The use of the method of educational projects in pedagogical work is determined by the need to form the personality of the XXI century, the personality of the new era, when the determining factors any society development will be human intelligence and information. When implementing the project, not only its results are valuable, but also the process itself, which allows students to feel like real future specialists in modern conditions of transformation of educational processes in higher education in accordance with the requirements of society and the labor market.

It's necessary to underline that any project is a set of actions specially organized by a teacher and performed independently by students to solve a problem significant for the student, culminating in the creation of a product. In European languages, the word "project" is borrowed from Latin: the verb "projectus" means "thrown forward", "that stands out, catches the eye". The project-based learning method relates to modern technologies, despite the fact

that it has its roots in the last century. The project technology arose at the beginning of the 20th century, when the thoughts of teachers and philosophers were aimed at finding ways to develop a child's active independent thinking. John Dewey (1850 - 1952), an American educator and psychologist, proposed a new system of school education at that time, according to which a child's knowledge should be acquired through independent activity and personal experience [1, 29]. Then the project method was directly developed by the American educator H. IN. Kilpatrick as a practical implementation of the concept of instrumentalism by J. Dewey in foreign educational institutions. After that this method was actively and very successfully developed in the USA, Great Britain, Belgium, Israel, Finland, Germany, Italy, Brazil and many other countries. Educators believed that the critically revised method of projects will be able to ensure the development of creative initiative and independence of students in learning and contribute to the direct connection between the acquisition of knowledge and skills and their application to solving practical tasks. The "Project Method" and its variant "Dalton Plan" gained popularity in various countries, particularly in Ukraine, where it was used in school and university education in the 20s of the XX century. [2, 4-11].

Application of the project methodology is extremely relevant in higher education. After all, it is precisely at the stage of formation of communicative and professional competence of students of technical specialties that the independent use of foreign languages in higher education comes to the forefront as a means of obtaining new information, enriching vocabulary, expanding linguistic knowledge, and applying them in future professional activities Thus, the main goal of the project method is to provide students with the opportunity to independently acquire knowledge in the process of solving practical tasks or problems that require integration.

Six differences of the project method can be distinguished, among which the following are the most significant, when the project participants:

- pick up a project initiative from someone in life;
- agree with each other on the form of education;
- develop the project initiative and bring it to everyone's attention;
- organize themselves for work;
- inform each other about the course of affairs;
- enter into a discussion

The project in projective education and the project method differs from each other. In the project method, a project is a means of learning and mastering certain educational material. In projective education - project development is the goal of education. So, when talking about the project method, we mean a way to achieve a specific didactic (methodical) goal through the development of a problem and obtaining a real practical result, in this case, the development of students' communicative competence as future specialists in engineering specialties [3,111]

Project activity is currently one of the most promising components of the educational process, as it creates conditions for creative self-development and self-realization of students, forms and develops all life necessary competencies that the Council of Europe identified as basic in the 21st century: multicultural, speech, informational, professional, political and social. Project methodology as a new pedagogical personally oriented technology reflects the main principles of the humanistic approach in education:

- special attention to the individuality of a person, his personality;
 - clarity and focus on the conscious development of students' critical thinking;
 - students get the opportunity to independently study a topic that interests them
- So, the main signs of the project methodology as a new personally oriented technology are:

- presence of the author's conceptual idea – a personal and active approach to learning a foreign language.
 - accuracy and predictability of results, awareness of ways to achieve them.
 - focus on the creation of a specific speech product (dialogue, monologue, etc.), embodied in the types and forms of educational and extracurricular activities (collage, comic, script, diary, wall newspaper).
 - connection of the project idea with real life: presence of connections between theory and practice.
 - self-organization and responsibility of project participants.
- Consultation-coordinating nature of the teacher's activity.
- grounded technology for teaching communicative competence (language, speech, sociocultural, compensatory, educational), which is the main condition for the development of intercultural communication in general.

This technology provides the temporal and structural completeness of the project, namely: the presence of a clear algorithm for the execution of sequential actions. The project method can be attributed to technologies dedicated to a person-oriented approach to foreign language learning. It has become widely used in many countries, as it allows to organically integrate the knowledge of students from different fields of science and technology when solving one project, it makes it possible to apply the acquired knowledge in practice, while generating new ideas. Project-based learning actively affects the motivational sphere of the learner. Work on projects:

- allows the student to enrich his knowledge of the subject;
- creates the most favorable conditions for the disclosure and manifestation of the student's personal abilities;
- reveals his individuality, more vividly reveals the creative potential of the future specialist;

- is one of the most successful forms of learning a foreign language, stimulating speech and mental activity of students and causing lively interest and healthy excitement;

- makes it possible to find application of individual abilities, needs, interests and desires of those who study;

- contributes to the unification of the student group.

- The project methodology meets all the goals of foreign language education:

- allows to analyze and systematize the studied material;

- develops the skills of all types of speech activity, intellectual and creative abilities of students;

- fosters a positive and tolerant attitude towards the culture of English-speaking countries and a deeper attitude towards his own culture.

The project method makes it possible to create a research, creative atmosphere in classes, where every student with any level of knowledge, skills and abilities is involved in a complex creative process, namely: it promotes the development of individual activity. It is clear that the last argument is especially important for students of technical universities who study using the project methodology.

References:

1. Eckstein M.A. Toward a Science of Comparative Education. London: Macmillan Company, 2011. 222 p.

2. Полат Е.С. Обучение в сотрудничестве. *Иностранный язык в школе*. № 1. 2002. С 4-11

3. Hutchinson T. Introduction to Project Work. J. Hutchinson. Oxford: Oxford University Press, 2014. 124 p.

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ ЩОДО ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

*Клеба А.І., к.п.н., доцент
Тарасовська В.О., здобувачка вищої освіти
освітнього ступеня «бакалавр»
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради*

Сучасні вимоги щодо підготовки майбутніх фахівців в умовах модернізації педагогічної освіти визначаються в контексті компетентісного підходу і розкриваються через єдність загальнокультурного, професійного та соціально-морального розвитку особистості педагога.

У наукових працях А. Бермуса, Є. Бондаревської, І. Зимової, В. Серікова, В. Сластеніна, А. Хуторського та інших відзначається, що компетентність педагога є комплексною характеристикою особистості; включає не лише когнітивну (знання) та операційно-технологічну (уміння, досвід, практика), а й її мотиваційну, етичну, соціальну та поведінкову складові. Орієнтиром для професійно-особистісного становлення майбутніх педагогів є комплекс професійних та особистісних якостей, що характеризують сучасного вчителя: яскраво виражена гуманістична позиція стосовно дітей, інтелігентність, духовна культура; високий професіоналізм, педагогічна творчість, потреба у постійній самоосвіті та готовність до неї. Особистісно-професійний потенціал фахівця розкривається в умовах духовно-морального самозбагачення.

Компетентісний підхід у навчанні орієнтований на внутрішню зміну ціннісних, жаданих, мотиваційних структур особистості, її інтересів,

установок, позицій, особистісних смислів у оволодінні знаннями, уміннями, методами діяльності. Актуалізуючи особистісні смисли та цінності освіти, компетентнісний підхід забезпечує пріоритет у свідомості майбутніх фахівців особистісних цілей та смислів, водночас виводячи на високий рівень соціальні цінності та соціальні сенси оволодіння системою компетентностей. «Компетентнісне навчання спрямоване на роботу з інформацією та опанування здобувачами компетентностей, умінь і навичок, які допомагають їм бути успішними, конкурентоспроможними та цінними на ринку праці» [2].

У першу чергу фахова підготовка сучасного фахівця на основі компетентнісного підходу розглядається як процес становлення та розвитку особистості педагога, наділеного потенціалом безперервного саморозвитку та самореалізації, завдяки новим смислам та цінностям, якими майбутні фахівці керуються у своєму професійному виборі.

Цінністю, яка утворює аксіологічний аспект педагогічної свідомості вчителя, виступає цінність, що пов'язана із встановленням своєї ролі у соціально-професійній сфері, що орієнтує на саморозвиток творчої індивідуальності у професійній діяльності, що дозволяє здійснювати самореалізацію у професійному становленні особистості, що задовольняє потребу у взаємодії та спілкуванні з учнями та колегами тощо. «Очевидно, що на підготовку уроку із застосуванням компетентнісного підходу необхідно більше часу на початковому етапі, коли вчитель не має достатньої кількості матеріалів та напрацьованих завдань. Педагогу також потрібен час, щоб винайти ідеї для проблемної подачі матеріалу та формулювання питань для діалогів з учнями» [1].

Підготовка майбутніх фахівців залежить від таких компетенцій як:

- знання сучасних проблем науки та освіти при вирішенні освітніх та професійних завдань;

- знання історико-культурних ціннісних та сучасних нормативно-правових засад професійної педагогічної діяльності;
- усвідомлення ціннісно-сміслової природи педагогічної діяльності у суспільстві;
- знання способів професійного самопізнання та саморозвитку;
- вміння одержувати, обробляти та засвоювати педагогічну інформацію з різних джерел (у тому числі, історичних, монографічних, навчальних, науково-популярних, художніх, публіцистичних тощо);
- вміння проєктувати індивідуальний напрямок у педагогічній освіті;
- володіння способами вдосконалення професійних знань та умінь шляхом використання можливостей інформаційного середовища освітньої установи, регіону, галузі, країни;
- усвідомлення соціальної значущості своєї майбутньої професії, володіння мотивацією здійснення професійної діяльності;
- володіння способами вирішувати завдання виховання та духовно-морального розвитку особистості здобувачів освіти;
- здатність упроваджувати сучасні методики та технології, методи діагностування досягнень учнів для забезпечення якості освітнього процесу;
- вміння організовувати співпрацю учнів, підтримувати активність та ініціативність, самостійність учнів, їх творчі здібності.

Таким чином, розвиток компетенцій, що виявляються у здібності та готовності усвідомлювати соціальну значущість своєї майбутньої професії, мотивувати себе до здійснення професійної діяльності, визначати завдання навчання, виховання та духовно-морального розвитку особистості здобувачів освіти, застосовувати сучасні методи діагностування досягнень учнів, реалізувати індивідуальну освітню траєкторію свого професійно-особового становлення.

Література:

1. Про компетентнісний підхід у навчанні ДСЯОУ. URL: <https://sqe.gov.ua/kompetentnisny-pidhid-navchannia/> (дата звернення: 19.10.2022).

2. Що таке компетентнісний підхід у навчанні. *Державна служба якості освіти*. URL: <https://nus.org.ua/questions/zo-take-kompetentnisnyj-pidhid-u-navchanni-vidpovidaye-derzhavna-sluzhba-yakosti-osvity/> (дата звернення: 19.10.2022).

УДК 378.1

ТРЕНІНГОВІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ У ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО ВИКЛАДАЧА

*Кудрявцев В.М., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Для успішної професійно-педагогічної діяльності викладач ЗВО крім спеціальної підготовки, знань у конкретній науковій галузі, життєвого та професійного досвіду також повинен володіти педагогічною компетентністю, що включає фундаментальні психолого-педагогічні знання, які при вмілому використанні в освітньому процесі дозволять впливати як на власну особистість, так і на особистість студента. Орієнтація на особистість студента є головною метою у підготовці сучасного високоосвіченого спеціаліста, а формування особистості в освітньому процесі вишу – важлива мета та умова ефективності самого навчально-виховного процесу.

Викладач, який має педагогічну компетентність, розуміє, що формування особистості студента має розглядатися як цілеспрямована робота щодо забезпечення успіху кожного студента в самій освітній установі, на кожному занятті, при виконанні будь-якого проекту, складання заліків та іспитів.

Головною метою та найважливішою умовою ефективності освітнього процесу ЗВО є спрямованість професорсько-викладацького складу не лише на здобуття студентами суто професійних знань, а й на особистісний розвиток, становлення життєвого та професійного досвіду учнів, а водночас і на власне особистісне та професійне становлення.

У сучасному суспільстві інтерактивне навчання набуває все більшого поширення, що сприяє популяризації тренінгів у системі професійної підготовки. Тренінги дозволяють розвиватися в особистому чи професійному напрямі, розуміти межі власної діяльності, її ціннісні підстави та способи діяти усвідомлено. Ефективність тренінгів досягається шляхом активного залучення учасників, мотивування до розвитку їх компетенцій та зміни способів діяльності, організації доцільного, чіткого, динамічного, ясного та зрозумілого для учасників процесу. Тому тренінг вважається методом навчання, який дозволяє розвивати особистість майбутніх фахівців, формувати елементи майбутньої професії, що опановуються ними.

Тренінг (від англ. training) – термін, який позначає спеціальне тренування, навчання чогось конкретного; метод, призначений на формування та розвиток у людини за допомогою спеціально побудованої системи вправ конструктивних поведінкових звичок, умінь, компетенцій.

Загалом будь-який тренінг дозволяє формувати у студентів певні практичні навички. Після закінчення тренінгу учасник повинен мати уявлення про область застосування нової навички, розуміти технологію її застосування, отримати одиничний досвід застосування даного навичку на

практиці, пройти етап початкової автоматизації цієї навички, яка потім буде основою для подальшого застосування навички у професійній діяльності, у процесі діяльності в умовах зміни обставин, ситуації, довкілля та поведінки людей.

Відмінною рисою тренінгів є взаємодія учасників між собою та з тренером із застосуванням різноманітних активних методів навчання, у яких висока залученість учасників (рольові ігри, групові дискусії, кейси, міні-лекції тощо). Тренінг насамперед орієнтований на учасників, а не на тренера, оскільки саме тренінг стає основним способом вирішення завдань учасників. Діяльність тренера спрямована на розвиток саме тих навичок, які необхідні кожній особі. Тренер орієнтується, передусім, на потреби учнів, а не на тому, чого він сам хоче навчити. Учасник тренінгу стає партнером тренера у процесі пошуку вирішення його завдань, що є важливою характеристикою інтерактивного підходу. Інтерактивність тренінгу виявляється в тому, що учасник ставить свої завдання та вирішує їх за допомогою ресурсів, що надаються тренером.

Використання тренінгів у педагогічній роботі потребує сформованості від викладачів уміння оцінювати його результативність. Продуктивним підходом до оцінки ефективності тренінгу є метод Д. Кіркпатріка [1], який спирається на чотири рівні оцінки:

- реакції: наскільки навчання у тренінгу подобається учасникам;
- засвоєння: обсяг відомостей, прийомів, технік, які змогли засвоїти учасники у процесі тренінгу;
- поведінки: зміни у поведінці, діях учасників у конкретних умовах діяльності, що створюються в рамках тренінгу;
- результату: конкретні результати навчання, які вимірюються поліпшенням якості навчання, скороченням термінів освоєння, ресурсних витрат і т.д.

Також має бути оцінка емоційної задоволеності тренінгом, яка включає зріз емоційного сприйняття учасниками того, що відбувається в тренінгу на даний момент. Очевидно, що здебільшого учасники після закінчення тренінгу будуть дуже задоволені процесом взаємодії, проте навчання може не призвести до заданих змін у рівні сформованості навичок, не позначитися на підвищенні якості підготовки студентів через такі показники як, наприклад, підвищення навчальної мотивації, ефективність оцінювання навчального процесу, рівень навчальних досягнень студентів, зниження кількості конфліктних ситуацій, бар'єрів у практичному освоєнні матеріалу навчальної дисципліни та ін.

У процесі професійної підготовки у ЗВО тренінг є багатофункціональним методом формування компетентної поведінки студентів, розвитку їхньої індивідуальної активності, гармонізації професійного та особистісного досвіду, досвіду взаємодії з іншими учасниками в імітаційному навчальному просторі, усвідомлення індивідуального рівня підготовленості.

Доцільно організовувати в процесі вивчення дисципліни або тематичного модуля не окремі тренінгові заняття, а давати можливість пройти учасникам систему тренінгів, кожен з яких має бути спрямований на розвиток окремих видів професійної діяльності, що освоюється. Найбільш дієвими є тренінги за умови їхньої змістовної відповідності професійному запиту (навіть у разі, коли цей запит не до кінця усвідомлений суб'єктами професійного розвитку), а також за наявності певної готовності працювати у зазначеному напрямку.

Тренінг дозволяє студентам у короткий термін поповнити життєвий та професійно значущий досвід, оцінити себе як особистість, свої ресурси, усвідомити потенціал в професії, що освоюється. Як інструмент залучення студентів у розвиваючу навчальну діяльність тренінг сприяє зміні їхньої організаційної поведінки, а також розвитку компетенцій. Ефективність

тренінгу залежить від уміння викладача утримувати баланс між завданнями навчальної підготовки, особистісним розвитком студентів, формуванням комфортної атмосфери та чітким тренувальним процесом.

Інтерактивні методи навчання, що використовуються у тренінгу з метою активізації інтелектуальної, навчально-пізнавальної діяльності, розкриття творчого потенціалу, підвищення мотивації навчальної діяльності, сприяють особистісному та професійному розвитку не лише студентів, а й самих викладачів за рахунок збагачення їхнього професійного досвіду.

Література

1. Donald L. Kirkpatrick, James D. Kirkpatrick. Evaluating Training Programs : The Four Levels, Berrett-Koehler Publishers, 2006, 392p.

УДК 372.882.1

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КЛАСИЧНИХ ТА НОВІТНІХ КОМУНІКАТИВНИХ МЕТОДИК ДО ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

*Комар О.С., старший викладач
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини*

У світі методології викладання англійської мови ведуться постійні дебати на тему того, яка методика вивчення мови краще. Прихильники класичної методики кажуть, що традиційний спосіб вивчення мови є більш практичним і ефективним. Адже він включає відпрацювання всіх чотирьох основних мовних навичок: говоріння, аудіювання, читання та письма. Як

результат, розширюється лексичний запас і покращується вимова. Прихильники ж комунікативної методики вказують на недоліки цієї методики. По-перше, при всебічному вивченні мови не залишається часу на розмовну практику, а по-друге викладачі, як правило, не є носіями мови. Тому якщо мета людини - навчитися спілкуватися, то в цьому випадку комунікативна методика є ефективнішою.

Актуальність нашого дослідження полягає в диференціації класичної та комунікативної методик. Це питання є актуальним через те, що в сучасному світі методик викладання та вивчення англійської мови їх кількість постійно зростає. Тому у людини, що бажає вивчити мову, виникає необхідність вибору методики або курсу.

Аналіз досліджень і наукових публікацій свідчить про те, що проблема методів навчання цікавить багатьох відомих педагогів-практиків, методистів таких як Стронін М.Ф., Ушинський К.Д., Мельник І.М. Сокир А.О., Анікєєва Н.П. та інших.

Метою нашої статті є розгляд та спроба класифікації різних методик вивчення англійської мови, визначення їх принципів та методів їх ефективного застосування на практиці.

У світі все швидко змінюється. Змінюються і методики та технології вивчення англійської мови. Все більше освітніх закладів активно використовують у своїй роботі відеоматеріали, мультимедіа, рольові ігри. Сьогодні вважається, що вивчення мови буде ефективним тільки за умови, що людина отримує задоволення від самого процесу, а не мотивує себе тільки тим, що вивчення мови є необхідністю. Основною метою вивчення англійської мови є не тільки формування та розвиток комунікативної культури людей, які вивчають мову, а й їхнє навчання практичному оволодінню англійської мови. Зараз викладання мови має більш прикладний аніж теоретичний характер.

Змінилася і роль викладача. Викладач-диктатор не в змозі надати студентам свободу вибору, яка необхідна в процесі вивчення англійської мови. На зміну такому викладачеві прийшов викладач-посередник, викладач-спостерігач, наставник. Хоча роль викладача в даному випадку не є головною, його вплив на аудиторію збільшується. Саме викладач є організатором групової взаємодії, тим, хто спонукає студентів спілкуватися між собою. На заняттях студенти більше не обмежені у виборі мовних засобів та мовленнєвій поведінці. Викладач також має можливість вибирати будь-які методи та прийоми навчання – рольові ігри, тренінги, вправи. Зараз, як ніколи, викладач англійської мови має можливість вибору будь-яких навчальних посібників, а також можливість створювати, комбінувати і видозмінювати матеріал виходячи з потреб студентів. Тому в сучасних умовах змінюється і роль викладача. Зараз викладач англійської мови все частіше виступає у ролі партнера та консультанта. Він вже не орієнтується на вивчення застарілих тем, а обирає навчальні ситуації, які близькі учасникам навчального процесу [2; 51].

Розробка плану заняття здійснюється разом з його учасниками під час заняття, а не заздалегідь. Якщо учасникам заняття нецікаво вивчати напам'ять матеріали з історії Великобританії, вивчати тексти, викладач не примушуватиме це робити. Сучасні методи вивчення англійської мови пропонують свободу вибору. Якщо для людини цікавий футбол, кіно чи мистецтво, чому не вивчати ці теми? Адже кожна людина прагне накопичувати знання та досвід, які є важливими саме для неї. Звичайно, англійську мову вивчають різні люди. Тому якщо для когось набагато цікавіше обговорювати спорт і кіно, а не Букінгемський палац і королів з королевами, то для викладача запропоновані студентами теми повинні бути важливішими, ніж застарілі теми підручників.

Підхід до методів викладання англійської мови дуже змінився. Раніше пріоритет надавали класичній або, як її ще називають – фундаментальній методиці викладання англійської мови. Завдань, що використовуються в новій методиці досить аби набути достатньо досвіду в практичній діяльності.

В основі роботи більшості курсів у Великобританії лежить комунікативна методика, інтегрована з деякими традиційними елементами викладання мови. Суть методики полягає у максимальному зануренні студента в мовленнєвий процес, що досягається за допомогою мінімального вживання студентом рідної мови. Головна мета цієї методики - навчити студента спочатку вільно говорити англійською мовою, а потім і думати нею. Відмінною рисою комунікативної методики є те, що студенти не повинні виконувати механічні, однакові тренувальні вправи. Натомість вони більше уваги приділяють роботі з партнером, виконують завдання, метою яких є пошук помилок або порівняння, де задіяні не лише пам'ять, але і логіка. І звичайно ж, одним з найпопулярніших видів вправ є рольова гра [1].

В процесі спілкування під час занять у студентів іноді з'являється потреба звернутися до словника для пошуку необхідного слова або якогось синоніму для того слова, яке вони вже знають. Слід зазначити, що студенти користуються лише англійсько-англійським словником. Незважаючи на той факт, що курси інтенсивного вивчення англійської мови у Великобританії відвідують слухачі з різних країн, словники пропонуються саме англо-англійські, а не англо-українські, – французькі, – італійські тощо. Саме весь набір прийомів допомагає створити англomовне середовище, в якому повинні навчатися студенти: читати, спілкуватися, брати участь у рольових іграх, висловлювати свою думку, робити висновки.

Ці курси орієнтовані не тільки на те, щоб розвивати у студентів мовні знання, але також і на те, щоб розвивати креативність та загальний кругозір студентів. Мова дуже тісно пов'язана з культурними особливостями країни, мова якої вивчається, тому в програму курсів обов'язково входить країнознавчий аспект. Студенти самі зацікавлені в тому, щоб якнайбільше дізнатися про країну, в якій вони знаходяться і мову якої вони вивчають. Викладачі вважають за потрібне надати їм можливість легко орієнтуватися в полікультурному світі. Українці ще не повною мірою зрозуміли важливість і необхідність глобалізації. Але для британців це досить серйозна проблема, вирішення якої вони намагаються знайти вже зараз. Британські методики мають низку своїх відмінностей. Більшість їх розроблено з урахуванням інтеграції традиційних і сучасних методів викладання.

Багаторівневий підхід та диференціація по групам дозволяє кожному учаснику навчитися обмірковувати завдання самостійно і висловлювати свою думку. Це також впливає на кругозір студента, систему його цінностей та само-ідентифікації. Основою британської методики є індивідуальний підхід до студента. Ціль всіх британських методик - розвиток чотирьох мовних навичок: читання, письма, говоріння та аудіювання. При цьому велика увага приділяється використанню аудіо-, відео- та інтерактивним прийомам, де чільне місце займають мовні технології. Британські курси сприяють формуванню навичок, необхідних людині в сучасному житті. Викладання проводиться на базі автентичного матеріалу, також велика увага приділяється стилістиці. Викладачі намагаються навчити живої ситуативної мови на базі прикладів із життя якихось персонажів чи історії країни. Інтенсивні курси вивчення англійської мови у Великобританії відвідують люди, які хочуть вивчити «real English» та отримати лінгвістичну підготовку [2].

Одним з видів активних методів вивчення англійської мови, який застосовується на інтенсивних курсах у Великобританії є рольова гра. Основою рольових ігор є організоване спілкування студентів відповідно з їх роллю та відповідно до ігрового сюжету. Цей вид методики дуже доречний саме при інтенсивному вивченні мови студентами-іноземцями, адже всі вони приїхали з різних країн, мають різний менталітет, різний вік тощо. Такий вид діяльності має на меті не тільки сприяти швидкому та ефективному оволодінню англійською мовою, а й спілкуванню, встановленню дружніх відносин між студентами, невимушеній атмосфері як наслідок, формуванню дружнього колективу. Свідченням цього є гра «Злови м'яч». Суть цієї гри полягає у відпрацюванні лексики студентами. Група із десяти студентів-іноземців ділиться на п'ять команд по дві особи. Кожна команда має своє завдання. Викладач кидає м'яч та оголошує завдання. Команда, яка швидше за інших відреагує та схопить м'яч отримує бал. При цьому якщо команда схопить м'яч заздалегідь або якщо завдання її не стосувалося, втрачає бали. Завдання для команд – швидко встановити слово за заданою тематикою (колір, їжа, країна, спорт, частини мови). Це досить нескладне завдання, але воно вимагає від команд швидкої реакції, співпраці, швидкого сприйняття та розуміння англійських слів.

Також цікавою командною грою є гра «Вгадай слово». Один із учасників команди виходить до дошки, на якій він повинен написати слово, яке пояснює його команда. Кожен із учасників команди намагається пояснити (не називаючи прямо) це слово. Той учасник, який вгадує слово, всі свої припущення пише на дошці. Команда або схвалює написане ним або заперечує. Кожен із учасників команди намагається якомога детальніше описати це слово або допомогти іншому учаснику команди зробити це, якщо йому це не вдається. Таким чином, кожен має можливість висловити свою думку чи допомогти комусь у його висловлюванні. Гра є досить цікавою, адже слова, які потрібно пояснити

команді є неординарними (наприклад, decaffeinated coffee – кава без кофеїну). Втручання викладача у цю гру є мінімальним. Його роль полягає в тому, щоб вигадати якесь цікаве слово для команди і стежити за перебігом гри. Практично весь час гри присвячено розмовній практиці і при цьому не лише ті студенти, які говорять, а й ті, що слухають дуже активні, тому що повинні зрозуміти і запам'ятати репліки своїх партнерів по команді, співвіднести їх з ситуацією, визначити її коректність і виправити або, при необхідності, додати щось своє. При цьому кожен із студентів має можливість відгадувати слова біля дошки, адже після того, як слово відгадується, до дошки виходить інший учасник команди. Саме в процесі такої мовної взаємодії вирішується одне з головних завдань у навчанні – спілкування англійською мовою [3].

Коли студенти приїжджають до Великобританії вивчати англійська мову на інтенсивних мовних курсах, їм пропонують пройти опитування, спрямоване на визначення їх потреб у англійській. Цікаво, що майже всі студенти кажуть, що головна мета їхнього приїзду – спілкування англійською мовою. Занурення у мовне середовище є дуже ефективним методом вивчення англійської. Ще однією з переваг комунікативної методики у вивченні англійської мови на інтенсивних мовних курсах у Великобританії є викладач, який є носієм мови. Інтонація, вимова, коректність - все це студент може перейняти лише від викладача. Однак викладач не є доміантною фігурою уроку, він лише керує навчальною діяльністю, даючи можливість студентам самостійно висловлювати свою думку. Тим самим викладач формує та активує у своїх студентів вміння та навички до творчої та пізнавальної діяльності. Адже, використовуючи комунікативну методику в процесі спілкування зі студентами, викладач сам перебуває у стані професійного розвитку.

Таким чином, можна зробити висновок, що використання комунікативної методики у викладанні англійської мови студентам має

свої переваги над традиційною методикою завдяки активним формам навчання. Студенти, які навчаються за цією методикою, можуть творчо використовувати свої знання, швидко та ефективно вивчати англійську мову та здобувати навички активної мовної практики.

Література:

1. Прокопенко І. Ф., Євдокимов В. І. Сучасні педагогічні технології в підготовці вчителів : навч. посібник. Х. : Колегіум, 2008. 344 с.
2. Nunnan D. *Learner-Centered English Language Education*. N.Y., Routledge Publ., 2012. pp. 51–52.
3. Hillyard, S. First Steps in CLIL: Training the Teachers. *Latin American Journal of Content & Language Integrated Learning*. 2011. Vol. 4, no. 2. pp. 1–12.

УДК 656.07+ 658.8

ВПРОВАДЖЕННЯ ОСНОВНОГО ЗАКОНУ ЛОГІСТИКИ У ПРАКТИКУ ПЕДАГОГІКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

*Бабайлов В.К., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Практика сучасної педагогіки вищої школи все більш потребує нових, більш ефективних засобів, методик. В останні роки у цьому напрямку були досягнуті значні успіхи: впроваджена найефективніша методика логістики – методика 10-70 (або більш відома студентам як методика 2С70) [1].

Її сама логістика зробила значний крок вперед – у 2020 році був

відкритий Основний закон логістики (ОЗЛ). На думку автора його використання у практиці педагогіки вищої школи приведе до ще більшого підвищення її ефективності. Тому ознайомлення з цим законом і можливістю його використання у практики педагогіці вищої школи й стало метою даній доповіді.

ОЗЛ був відкритий порівняно недавно через існування тільки трьох приватних законів логістики (20-80, 10-70 і 5-50) [2]. У [2] відмічається, що для узагальнення приватних законів логістики і відкриття ОЗЛ цієї їх кількості було недостатньо. Для рішення цієї проблеми автори встановили ще два приватних закони логістики (0-0 і 100-100), причому в двох ключових місцях діапазону: у самому його початку і у самому кінці. Тому наявність вже п'ятих приватних законів логістики (20-80; 10-70; 5-50; 0-0; 100-100), які, до того ж, охоплюють увесь діапазон співвідношення витрат і результатів, надало реальну можливість їх узагальнення шляхом екстраполяції. Саме так був встановлений ОЗЛ. Він представлений на рисунку 1.

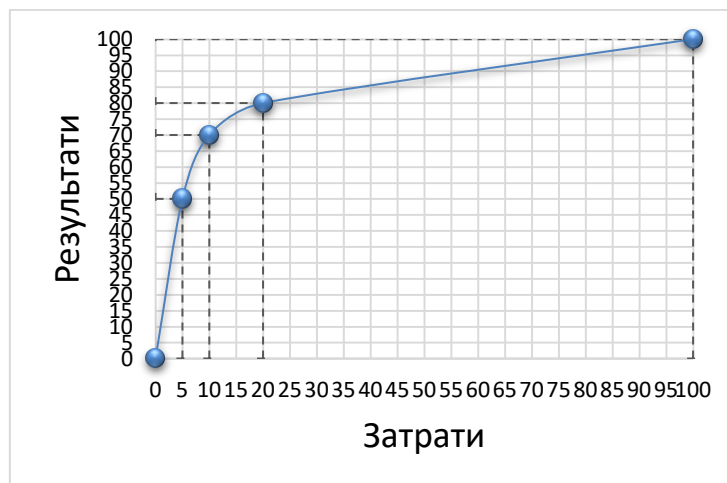

Рисунок 1 -. Основний закон логістики

Відкриття ОЗЛ визначає нову епоху у практиці логістики: ОЗЛ у величезній мірі поширює можливості використання логістики у практиці будь-якого менеджменту, у тому числі, й у практиці педагогіки вищої

школи. Й дійсне до відкриття ОЗЛ у неї використовувався тільки один закон логістики – закон 10-70, більш відомий як закон 2С70. Тобто, цей закон надавав точне, конкретне, однак тільки одне співвідношення затрат і результатів на формування будь-якого поняття – відповідно 10% затрат надавали 70% поняття. Однак у реальній практиці може існувати множина співвідношень затрат і результатів. Саме ОЗЛ й надає точне значення всіх інших приватних законів логістики.

Висновок. Використання основного закону логістики розширює можливості підвищення ефективності педагогічного процесу.

Література:

1. Бабайлов В. К.. Менеджмент : наука и практика : учебник. Харьков: Изд-во ХНАДУ, 2015. 300 с.
2. Бабайлов В. К., Приходько Д. О. Встановлення основного закону логістики. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва : Збірник наукових праць Харківського національного автомобільно-дорожнього університету*. № 2 (25) . 2020. Харків: Стиль - Издат, 2020. С. 17 – 25.

УДК 378:379.85(477.86)

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРНОЇ ГРАМОТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЗАСОБАМИ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ В ЗВО

*Полежасєв Ю. Г., к.н.соц.ком., доцент
Національний університет «Запорізька політехніка»*

Формування культурної грамотності передбачає застосування низки наукових підходів, що сприяють активізації засвоєння студентами знань,

виробленню й закріпленню в них умінь та практичних навичок: системний, синергетичний, компетентнісний, діяльнісний, аксіологічний (ціннісний), діяльнісний, особистісно-орієнтований, культурологічний, комунікативний.

Системний підхід дає змогу розглядати й сприймати процес формування культурної грамотності в єдності й цілісності, у взаємовідношеннях і взаємодії різних компонентів цього цілого, в контексті основних педагогічних закономірностей і світових тенденцій. Це, на наш погляд, сприяє оптимізації професійної підготовки студентів у закладах вищої освіти; реалізації інтелектуального потенціалу кожного студента; створенню позитивної мотивації до міжкультурної комунікації тощо.

Синергетичний підхід також передбачає: цілісність, інтегральність у вивчені дисциплін, які сприяють формуванню культурної грамотності, впровадження міждисциплінарних зв'язків; розвитку мотивації студентів до самоосвіти, до саморозвитку культурної грамотності, що передбачає педагогічну імпровізацію, самоактуалізацію; оптимізацію освітнього процесу; розширення соціально-рольового потенціалу студентів; критичне і творче мислення тощо.

Компетентнісний підхід сприяє: засвоєнню сутності ключових понять, що стосуються культурної грамотності; виявленню основних чинників впливу на результативність освітнього процесу загалом і формування культурної грамотності зокрема, а також фактичних напрямків його здійснення; активізації оволодіння основами культурної грамотності.

Діяльнісний підхід до формування культурної грамотності вимагає чіткої постановки мети, завдань, визначення педагогічних умов і засобів реалізації цього процесу, видів контролю за ним, аналізу отриманих результатів тощо. З позиції діялісного підходу діяльність визначає свідомість, що передбачає оволодіння студентами найважливішими вміннями щодо культурної грамотності.

Аксіологічний (ціннісний) підхід до формування культурної грамотності студентів дає змогу чітко усвідомити цінність володіння нею для успішної міжмовної комунікації; він тісно пов'язаний з культурологічним підходом, який є сукупністю методологічних прийомів, що забезпечують аналіз будь-якого явища (зокрема культурної грамотності) крізь призму системоутворювальних культурологічних понять; який розглядає людину як суб'єкт і головну дійову особу культури.

У контексті культурологічного підходу, що дає змогу сприймати освіту крізь призму понять культури, професійна підготовка є культурним процесом, який здійснюється в культуровідповідному навчальному середовищі, де всі компоненти наповнені людським сенсом і соціальною цінністю.

Особистісно-орієнтований підхід обґрунтовує необхідність побудови процесу формування культурної грамотності як суб'єкт-суб'єктну взаємодію викладача і студента, спрямовану на розвиток кожної особистості, надання їй можливості для повного розкриття здібностей та подальшого розвитку їх; повне врахування їхніх індивідуальних особливостей, адекватних способів сприйняття матеріалу; здатності до міжмовної комунікації тощо. Одним зі складників професіоналізму майбутніх фахівців з туризму є культурна грамотність. Адже розвиток комунікативних здібностей у закладах вищої освіти має бути спрямований на розвиток мовленнєвої активності, творчого мислення, пізнавальних процесів як невід'ємних ознак майбутніх професіоналів, формування вмінь практичного використання іноземної мови у процесі виконання професійних функцій.

Комунікативний підхід до формування культурної грамотності студентів засобами іноземної мови передбачає формування іншомовної комунікативної культури як інтегративної характеристики, що визначає комунікативно-професійний статус особистості й охоплює спрямованість на

комунікацію, здатність до використання іноземної мови в певному соціально-культурному середовищі, внутрішню готовність до міжкультурної взаємодії в професійній сфері [1].

Серед найефективніших форм і методів організації освітнього процесу на заняттях з іноземної мови у закладах вищої освіти можна виокремити: аудиторні практичні заняття, індивідуальні консультації зі студентами, самостійну роботу. У процесі практичних занять застосовуються колективні, групові, парні та індивідуальні форми навчальної діяльності студентів. Вибір викладачем форми роботи залежить від змісту навчального матеріалу, від етапу заняття тощо.

Для самостійної роботи з іноземної мови для майбутніх туристів обираються завдання, що сприяють: 1) розвитку навичок роботи з іноземними професійно орієнтованими джерелами інформації (вони реалізуються у формі читання, перекладу, творчого переосмислення інформації та подальшого її використання), словниками, довідниками, періодикою іноземною мовою; 2) формуванню та подальшому розвитку навичок вільного усного мовлення в межах загальноосвітніх тем і професійної тематики.

Таким чином, у сучасних умовах, під час дистанційного навчання основними засобами є мережа Інтернет, зокрема її інтерактивні засоби, й електронні системи забезпечення навчальних дисциплін, посібники, підручники тощо. Цікавими й розвивальними для студентів є творчі завдання у вигляді презентацій іноземною мовою.

Література:

1. Федоренко С. Грамотність як комплексний педагогічний феномен у вищій освіті США. *Вища освіта України*. 2014. № 3. С. 97–102.

ПЕРЕВАГИ ЗАСТОСУВАННЯ ХМАРНИХ СЕРВІСІВ В ОСВІТІ

*Нестеренко І.Б., к.п.н., доцент
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини*

Стаття висвітлює потенціал інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у світлі інноваційних досягнень, а саме використання хмарних технологій у процесі навчання. Наголошується, що хмарні технології є передовими технологіями інформаційного суспільства, які можуть відігравати роль провідного інструмента інформатизації освіти.

Сьогодні Інтернет займає важливе місце у всіх галузях людської діяльності, а впровадження інформаційних технологій стали невід'ємною частиною сучасного суспільства. Володіння інформаційними технологіями ставиться у сучасному світі в один ряд із такими якостями, як уміння писати та читати. Наразі студенти інакше підходять до організації своєї навчальної діяльності, адже завдяки використанню інформаційних технологій з'явилися необмежені можливості для індивідуалізації навчального процесу. Робота на комп'ютері та в Інтернеті дозволяє забезпечувати ефективну організацію пізнавальної діяльності студентів, що народжує новий стиль мислення, підвищує якість навчання та результативність знань.

Однак, незважаючи на позитивні моменти розробки та впровадження програмних засобів та мережевих технологій у навчальних закладах України, педагоги зіткнулися з низкою найбільш складних питань, серед яких варто виділити такі, як: наявність сучасних комп'ютерів та програмного забезпечення, технічна підтримка працездатності інформаційних продуктів, забезпечення вибіркового доступу учасників

освітнього процесу до конкретних мережевих ресурсів. Традиційні методики вимагають, як правило, використання сучасного обладнання, впровадження дорогих програмних продуктів, а також наявності у штатному розкладі посади системного програміста для їх підтримки та періодичного оновлення, що різко звужує коло навчальних закладів, які можуть відповідати цим вимогам.

В останні роки все більшої популярності набувають так звані хмарні технології або хмарні обчислення (Cloudcomputing). Цей термін став вживатися у світі інформаційних технологій. Хмарні технології – це технології, які надають користувачам Інтернету доступ до комп'ютерних ресурсів сервера та використання програмного забезпечення онлайн. Методика, заснована на технології «хмарних обчислень», дозволяє залучати учнів до найперспективніших напрямів розробки сучасних інформаційних продуктів [4].

Також під хмарними технологіями розуміють концепцію, яка полягає у наданні кінцевим користувачам віддаленого динамічного доступу до послуг, обчислювальних ресурсів та додатків (у тому числі до операційних систем та інфраструктури) через Інтернет. Такі технології дають можливість задовольнити потреби користувачів, які потребують віддаленої обробки даних, за допомогою отримання доступу до зовнішніх обчислювальних ресурсів у вигляді сервісу, що надається за допомогою Інтернету.

Варто зауважити, що до використання хмарних технологій перейшло багато зарубіжних освітніх закладів. Наприклад, у США активне застосування хмарних технологій спостерігається у вищій школі. Так, в університеті Хофстра (Hofstra University) використовують хмарні послуги, що надаються Google Apps. Не відстають і Європейські університети, тому в Литві Каунаський Технологічний Університет протягом п'яти останніх років використовує хмарні сервіси Microsoft Live@edu. Сьогодні хмарні

технології лише починає впроваджуватися в освітню сферу країн СНД, проте вже зараз є установи, які активно використовують ці технології. Наприклад, Сумський державний та Донецький національний університети першими серед українських вишів запровадили хмарний офісний пакет Microsoft Office для організації спільної роботи викладачів та студентів, а також розширення можливостей дистанційної освіти [2, с. 52].

До основних переваг застосування хмарних технологій в освітньому процесі відносимо такі:

- доступність освітніх онлайн-ресурсів для всіх учасників освітнього процесу, незалежно від форми навчання;
- усунення бар'єрів у доступі до інформації для студентів, які фізично не можуть особисто відвідувати заняття;
- студенти з проблемами мобільності чи порушеннями навчання можуть отримувати персоналізовані навчальні програми, що відповідають їхнім потребам;
- студенти з низьким рівнем доходу можуть отримати доступ до високої якості навчання, тобто впровадження хмарних технологій усуває фінансову нерівність, ставлячи студентів усіх станів до одного освітнього середовища;
- можливість співпраці з кваліфікованими викладачами, стейкхолдерами, тренерами, які працюють віддалено;
- сумісність хмарних програм з будь-яким пристроєм та операційною системою, адже ці програми можуть безперешкодно працювати в інтернет-браузерах;
- мінімальні вимоги до апаратних ресурсів дозволяють підключатися до відповідних академічних програм навіть з дешевого смартфона;
- можливість охопити ширшу аудиторію студентів, зробити процес навчання цікавим, готувати різноманітні інтернет-тести та вікторини, керувати процесом навчання, створюючи новітні освітні можливості;

- миттєвий зворотний зв'язок дозволяє швидко оцінити завдання і проекти, виконані студентами, надіслати їм відгук;

- зниження регулярних витрат на зберігання даних, обслуговування центру обробки даних, капітальних витрат на заміну застарілого фізичного ІТ-обладнання та закупівлю програмного забезпечення;

- оскільки всі навчальні матеріали зібрані та зберігаються у хмарі, не потрібно турбуватися про те, щоб зберігати все на своєму ПК;

- висока безпека зберігання даних у хмарі означає, що навчальний зміст може бути легко переданий користувачам без спотворення;

- хмарне ПЗ автоматично оновлюється у хмарному джерелі;

- хмарні технології роблять можливим якісну самоосвіту, завдяки розмаїттю навчальних онлайн-курсів;

- нові можливості спільної роботи викладачів, учнів та батьків [3, 1 578 – 579].

Неважаючи на позитивні відгуки багатьох освітян відносно застосування хмарних технологій, деякі дослідники виділяють ряд недоліків, найбільш значущими серед яких є:

- наявність інтернет-з'єднання;

- вартість обладнання. Для створення власної хмари потрібно виділити не малі матеріальні ресурси, які можуть дозволити далеко не всі освітні установи;

- не всі хмарні сховища дозволяють користувачам одержувати проміжні та фінальні результати з віртуального сервера, тому результати роботи онлайн не завжди зручні;

- питання довіри. У світі далеко не всі особисті дані можна довірити якомусь сторонньому провайдеру в Інтернеті;

- ненадійність збереження інформації, адже якщо інформація, розміщена у хмарі, видаляється, то повернути її неможливо;

- попри те, що хмари мають надійну систему безпеки є ризик проникнення зловмисників, які матимуть доступ до величезного сховища даних [6].

Слід зазначити, що можливості хмарних технологій досить різноманітні. Наприклад, хмарні технології в освітньому процесі можна використовувати для ведення електронних щоденників та рейтингових журналів, особистих акаунтів викладачів та учнів, онлайн-опитування та тестування, інтерактивних прийомних та інше. Це і тематичні чати та форуми для учнів та учнів, у яких вони можуть здійснювати обмін досвідом та інформацією. Це і пошук інформації з заданої тематики, у процесі виконання якого студенти можуть вирішувати різноманітні навчальні завдання навіть за фізичної відсутності викладача або під його дистанційним керівництвом. За допомогою хмарних сервісів Google викладачі отримують можливість використовувати в процесі навчання інформатичним дисциплінам одну з сучасних та популярних серед молоді технологій як у практичній, так і в теоретичній частині [5].

Підсумовуючи вищезазначене, слід зауважити, що під час стрімкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та активного впровадження їх у всі сфери життєдіяльності людини, важливого значення набувають хмарні технології, котрі відіграють роль провідного інструмента інформатизації освіти.

Використання передових технологій інформаційного суспільства значно підвищує якість навчання, змінює саму суть навчального процесу, в якому студенти працюють для того, щоб отримати знання, ділитися ними, отримувати певний життєвий досвід. Важливим тут є не те, як багато студенти знають, а як вони дізналися і що робитимуть зі своїми знаннями.

Оскільки освітяни та педагоги багатьох країн світу говорять про необхідність модернізації освіти в умовах переходу цивілізованого суспільства до стадії тотальної інформатизації і технократизації, важливо

наголосити, що ефективним засобом досягнення цих цілей є впровадження «хмарних технологій» у навчальний процес.

Література:

1. Трофименко О. Г. Хмарні технології у сучасній освіті. Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру (з нагоди 30-річчяпроголошення незалежності України та 25-річчя прийняття Конституції України) : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ.конф. (м. Одеса, 21 трав. 2021 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Т. 1. С. 576 – 580.

2. Шекербекова Ш. Т. Несипкалієв У. Можливості впровадження та використання хмарних технологій в освіті. *Міжнародний журнал прикладних та фундаментальних досліджень*. Казахстан, 2015. № 6. Ч. 1. С. 51–55.

3. Використання Google Drive. URL: <http://infosvit.if.ua/vykorystannya-google-drive-u-metodychnij-roboti-ta-u-roboti-z-pedahohichnymy-kadramy>.

4. Данилюк О. А. Особливості використання хмарних технологій в навчальному процесі. URL: : https://informatika.udpu.edu.ua/?page_id=5241.

5. Хмарні сервіси мережі Інтернет: можливості та перспективи в роботі педагога. URL: : http://zippo.net.ua/index.php?page_id=720.

6. Google Drive. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії URL: http://uk.wikipedia.org/wiki/Google_Drive.

НОВІ КОНЦЕПЦІЇ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “ФІЗИЧНІ ОСНОВИ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ РОЗВІДКИ”

*Гоков О. М., канд. фіз.-мат. наук, доцент
Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця*

Вступ.

Навчальна дисципліна “Фізичні основи технічних засобів розвідки” є комплексною, її курс містить основні розділи сучасної науки з технічних засобів розвідки та фізики.

Технічна розвідка як один з основних засобів здобування розвідувальної інформації є важливою сферою розвідувальної діяльності спецслужб. Технічні розвідки використовують усі провідні держави для здобування інформації в інтересах забезпечення військово-політичного керівництва своїх країн. Останніми роками технічні розвідки використовують часто також в інтересах великого бізнесу. Захист від технічних засобів розвідки є невід’ємною складовою частиною наукової та виробничої діяльності підприємств, установ і організацій оборонної промисловості.

Джерелами інформації для засобів технічної розвідки слугують будь-які фізичні поля, супутні або що виникають у процесі функціонування об’єктів розвідки, хімічні викиди в навколишнє середовище, конструктивні особливості та зовнішній вигляд об’єктів розвідки, допоміжного й полігонного обладнання. інформатики та обчислювальної техніки, і доповнити їх знаннями мережевих технологій, техніки електричного зв’язку та ін.

Автором розроблено навчальний курс і підготовлено навчальний посібник, який присвячено систематизованому й поглибленому розгляду теоретичних основ технічних засобів розвідки та фізичних принципів побудови апаратури розвідки. В основу наявних досліджень сутності технічної розвідки покладено можливі фізичні інформаційні поля, що виникають у процесі функціонування тих чи тих об'єктів. Інформацію про технічні характеристики засобів розвідки запозичено з відкритих джерел, переважно з мережі Інтернет. У цьому навчальному курсі і посібнику розглянуті цілі, завдання, а також особливості організації технічної розвідки. Наведено загальні характеристики видів технічних розвідок і методичні рекомендації щодо захисту інформації від них.

Основна частина.

Фізика як основа сучасного природознавства та головна його складова, має велике значення у формуванні наукового світогляду фахівця із сучасного обладнання. Без знання фізики неможливо зрозуміти, глибоко засвоїти та розвивати новітні технології, без розуміння сутності фізичних процесів, покладених в основу будь-якого виробництва, неможливо ефективно вирішувати економічні завдання щодо його оптимізації. Із цієї причини логічним є побудова нового навчального курсу за назвою “Фізичні основи технічних засобів розвідки”.

Навчальна дисципліна “Фізичні основи технічних засобів розвідки” є базовою навчальною дисципліною, що вивчають, згідно з навчальним планом підготовки фахівців освітнього ступеню “бакалавр” спеціальності 125 “Кібербезпека”. Тому методичною настановою автора було прагнення до балансу між фундаментальною точністю та фізичною наочністю у викладенні навчального матеріалу.

Основою навчального курсу і посібника став курс лекцій із навчальної дисципліни “Фізичні основи технічних засобів розвідки”, який викладає автор у Харківському національному економічному університеті

імені Семена Кузнеця студентам бакалаврату за освітньою програмою “Кібербезпека”.

Навчальний матеріал в дисципліні побудовано відповідно до сучасних вимог вищої освіти в Україні. У його основу покладено такі принципи, як компетентність, фундаментальність, інноваційність і діяльнісний підхід. У розробленні змісту навчальної дисципліні і посібника було зроблено наголос на фундаментальні знання [1 –8], що є основною перевагою університетської освіти.

Мета навчальної дисципліні – формування у студентів системи фундаментальних теоретичних знань, прикладних умінь щодо використання базових фундаментальних фізичних понять щодо виробів інформаційних технологій і технічних засобів розвідки, розвиток самостійного мислення у студентів, необхідних для їхньої професійної діяльності.

Для глибшого засвоєння студентами теоретичного матеріалу, що викладають на лекціях, вироблення й розвитку практичних навичок у навчальній дисципліні передбачено практикум. У цьому практикумі студенти виконують лабораторні роботи та навчаються розв’язувати типові задачі за основними темами.

З огляду на це і для більшої зручності й ефективності вивчення теоретичного матеріалу в посібнику, який є основою викладання навчальної дисципліні, стисло наведено основний теоретичний матеріал, на якому побудовано зміст для лабораторних робіт і завдань для самостійного виконання.

Зміст навчальної дисципліні (і відповідно – посібника) містить усі основні розділи щодо до сучасних фізичних основ технічної розвідки. Зміст навчальної дисципліні (і відповідно – посібника) містить усі основні розділи щодо до сучасних фізичних основ технічної розвідки.

Основні знання та уміння, які має розвинути вивчення розробленого навчального курсу і викладеного в посібнику матеріалу, є такими:

знання основних складових технічної розвідки та здатність до вибору методів розв'язання типових задач;

- знання основних фундаментальних понять і визначень сучасної фізичної теорії щодо технічних засобів розвідки;

- знання можливості практично визначати та характеризувати основні фізичні закони, покладені в основу сучасних технологій і комп'ютеризованого обладнання;

- знання можливості виконувати оцінювання параметрів і характеристик різних процесів на підставі фізичних понять та знань;

- виявлення небезпечних сигналів технічних засобів;

- оцінювання можливості реалізації потенційних загроз інформації, що оброблюють в інформаційно-телекомунікаційних системах, та ефективності використання комплексів засобів захисту в умовах реалізації загроз різних класів;

- застосовування теорій та методів захисту для забезпечення інформації й елементів інформаційно-телекомунікаційних систем;

- уміння використовувати положення фізичної теорії та технічні реалізації для вирішення прикладних завдань у професійній діяльності під час використання технічних засобів розвідки;

- уміння інтерпретувати результати виконання спеціальних вимірювань із використанням технічних засобів, контролю за характеристиками інформаційно-телекомунікаційних систем, відповідно до вимог нормативних документів системи технічного захисту інформації.

Кожен із розділів навчальної дисципліни висвітлює базові фізичні основи технічної розвідки як науки.

У темі 1 вивчаються такі питання: основні поняття і походження технічних розвідок, основні напрямки, мета, принципи та завдання

технічної розвідки; організація технічної розвідки; класифікація технічних розвідок; види розвідки за видами простору та носії розвідапаратури; технічна розвідка з погляду захисту інформації; поняття “технічні канали витоку інформації”; побічні електромагнітні випромінювання; класифікація діапазонів спектра випромінювань, які принципово можуть давати інформацію про різні об'єкти.

У темі 2: основні поняття, принципи оптичної й оптико-електронної розвідки; основи фотометрії; дії світла; спектральна чутливість; контрастна чутливість; роздільна здатність зору; світлова чутливість; видимість об'єкта; світлофільтри; світловий потік; сила світла; яскравість; світність; освітленість; одиниці вимірювання світлових величин; фотометрія; фотометр; дисперсія світла; візуально-оптичні канали; хвильова оптика; інтерференція та дифракція світла; поширення світла в речовині; поглинання світла; розсіяння світла; поняття про голографію; основи фотографічної розвідки; оптико-електронна розвідка; пасивна апаратура й активна розвідка; апаратура реєстрації збереження оптичної інформації; засоби відеоспостереження та знімання; характеристики електронно-оптичних приладів нічного бачення; тепlopеленгатори; радіометри; лазерна розвідка; тепловізійні прилади; засоби фоторозвідки.

У темі 3: основні поняття, особливість основних і неосновних випромінювань, первинних та вторинних електромагнітних випромінювань (ЕМВ); основні поняття радіоелектронної розвідки, радіо- і радіотехнічної розвідки; фізичні основи захисту від радіоелектронної розвідки; розвідувальна апаратура; електромагнітні випромінювання; радіоелектронні засоби; діаграма спрямованості випромінювання; тривалість і період проходження випромінюваних імпульсів; частота, вид амплітудного та фазового спектрів; ширина спектра; первинні та вторинні ЕМВ; узагальнена структурна схема радіо- радіотехнічної розвідки; імовірність розвідки; максимальна дальність розвідки; сектори ведення

розвідки в горизонтальній і вертикальній площинах; частотний діапазон ведення розвідки; точність вимірювання; роздільна здатність за вимірюваним параметром; структурна типова схема станції РР і РТР; способи визначення місця розташування джерел електромагнітного випромінювання; способи визначення частоти сигналів розвідуваних радіоелектронних засобів; інтерференційний вимірювач частоти; кореляційний вимірювач частоти; способи запам'ятовування носійної частоти радіоелектронних засобів; структури сигналів, розвідуваних радіоелектронних засобів.

У темі 4: основні поняття радіолокаційної розвідки (РЛР); виявлення об'єктів у радіолокації; фундаментальні закони та концепції електромагнітного поля; основні характеристики апаратури; основні поняття радіолокаційної розвідки; фізичні основи захисту від радіолокаційної розвідки; видова РЛР; параметрична РЛР; основні характеристики апаратури радіолокаційних станцій (РЛС); імпульсний, фазовий і частотний методи вимірювання відстаней до об'єктів; визначення напрямку на об'єкти; одночасне визначення відстані, азимуту та кута місця; РЛС зі вздовжфюзеляжною антеною та синтезованою апертурою антени; голографічний метод; загоризонтні РЛС; механізми поширення радіохвиль; принципи роботи загоризонтних РЛС; пасивна багатопозиційна радіолокація.

У темі 5: акустична й гідроакустична розвідка (ГАР); гідролокатор; акустичні випромінювання; активні гідроакустичні засоби; інформативний сигнал; акустичні та гідроакустичні перешкоди; просторово-часові параметри середовища поширення сигналів; закладні пристрої та пристрої перехоплення мовної інформації; характеристики апаратури ГАР; акустичні хвилі в морському середовищі; загасання звуку; відбивання та заломлення звукової хвилі на межі розділу двох середовищ; реверберація в океані; рефракція звуку; підводний звуковий канал; гідроакустичні засоби

розвідки; різновиди, основні показники та параметри гідролокаційних станцій (ГЛС); принципи побудови шумопеленгатора; принципи здобування інформації в гідроакустичних інформаційних системах; акустичні хвилі в повітряному середовищі; характеристики акустичних хвиль; структурні акустичні хвилі; радіозакладки; закладні пристрої з передаванням інформації оптичним каналом та електромережею; телефонні закладки; спрямовані мікрофони; пристрої високочастотного нав'язування; основні показники та параметри оптико-акустичної апаратури перехоплення мовної інформації.

У темі 6: радіаційна розвідка; розвідувальна апаратура; класифікація радіаційної розвідки; іонізувальні випромінювання; технічні засоби радіаційної розвідки; детектори іонізувальних випромінювань; явище радіоактивності; властивості радіоактивних випромінювань; основні характеристики радіоактивних випромінювань; прилади для вимірювання іонізуючих випромінювань; характеристика методів реєстрації іонізувальних випромінювань; характеристики детекторів іонізуючих випромінювань.

У темі 7: основні поняття й походження хімічної розвідки; основні напрями, цілі, принципи та завдання хімічної розвідки; методи досліджень і хімічного аналізу та сучасна апаратура наземної, повітряної й морської хімічної розвідки; дистанційна хімічна розвідка; апаратура контактного аналізу та дистанційної хімічної розвідки; контактна хімічна розвідка; апаратура для відбору проб повітря; поглинальні пристрої; витратоміри й збудники витрат; методи лазерного дистанційного зондування атмосфери; пасивна дистанційна хімічна розвідка.

У темі 8: основні поняття й походження сейсмічної розвідки; основні напрямки, цілі, принципи та завдання сейсмічної розвідки; поняття й реалізації сейсмічного методу, сейсморозвідувального каналу; сейсмореєструвальний канал; особливості поширення хвиль у пружних

середовищах; хвильові поля сейсмічних джерел; поняття про ізохрони та поля часів; сейсмічні хвилі у твердих середовищах; загасання сейсмічних хвиль; хвильові поля сейсмічних джерел; застосування спектрального аналізу для вивчення динамічних характеристик сейсмічних хвиль; пружні хвилі в середовищах, що містять межі розділу.

У темі 9: основні поняття й походження магнітометричної розвідки; основні напрями, цілі, принципи, завдання методи, прилади магнітометричної розвідки; основні характеристики магнітного поля; земний магнетизм і його елементи; методи вимірювань елементів земного магнетизму й апаратура магнітометричної розвідки; технічні засоби магнітометричної розвідки; узагальнені дані з порогової чутливості магнітометрів.

У темі 10: поняття й походження комп'ютерної розвідки, основні напрями, цілі, принципи та завдання комп'ютерної розвідки; комп'ютерна розвідка з погляду захисту інформації; особливості комп'ютерної розвідки; використання програмних закладок і комп'ютерних вірусів; АСОД і способи несанкціонованого доступу; можливі канали несанкціонованого доступу; розвідувальна апаратура; інформаційна операція та війна; технічні засоби комп'ютерної розвідки; криптоаналіз; кіберпростір; обробна розвідка; активна комп'ютерна розвідка; подолання програмних засобів захисту; подолання парольного захисту; парольний захист і його подолання; методи силового або ВЧ-нав'язування.

У темі 11: основні поняття й походження радіотеплової розвідки; основні напрями, цілі, принципи та завдання радіотеплової розвідки; характеристики радіотеплових сигналів; технічні засоби радіотеплової розвідки; інформативний сигнал; фізична сутність теплового випромінювання та його закони; кількісні характеристики радіотеплового випромінювання; радіотеплове випромінювання природних і штучних об'єктів; особливості приймання радіотеплових сигналів; радіотеплові

сигнали як носії інформації; енергетичні співвідношення в радіотеплолокації; структурні схеми радіотеплолокаторів.

Література

1. Васюта К.С. Тесленко О.В. Купрій В.М. Малишев О.А. Основи побудови радіолокаційних засобів розвідки повітряного простору. Харків : ХУПС, 2013. 212 с.

2. Військова розвідка : навчальний посібник / упорядники : Д. В. Зайцев, А. П. Наконечний, С. О. Пахарєв, І. О. Луценко ; за ред. В. Б. Добровольського. К. : Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2016. 335 с.

3. Гоков О. М. Фізика [Електронний ресурс] : навч. посіб. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. 292 с.

4. Грайворонський М. В., Новіков О. М. Безпека інформаційно-комунікаційних систем : підручник для ВНЗ. К.: Видавнича група ВНУ, 2009. 608 с.

5. Лаптев О. А. Методологічні основи автоматизованого пошуку цифрових засобів негласного отримання інформації. Київ : Міленіум, 2020. 326 с.

6. Лужецький В.А., Войович О.П., Кожухівський Основи інформаційної безпеки : навчальний посібник Вінниця ВНТУ, 2013. 246 с.

7. Максименко Г. А., Хорошко В. А. Методы выявления, обработки и идентификации сигналов радиозакладных устройств. К: Полиграф Консалтинг, 2004. 317 с.

8. Юдін О.К., Корченко О.Г., Конахович Г.Ф. Захист інформації в мережах передачі даних : підручник. К. : Вид-во DIRECTLINE, 2009. 714 с.

ПРО РЕЗУЛЬТАТИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ВІД ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДО ПІДПРИЄМСТВ

*Корогод Н.П., к.п.н., професор
Новородовська Т.С., к.б.н., доцент
Український державний університет науки і технологій*

Розвиток науково-технічного прогресу сьогодні визначає світову стратегію щодо конкурентоспроможності підприємств і організацій, коли необхідно усвідомлювати все більшу значущість результатів інноваційної діяльності, продуктів інтелектуальної праці. Одну з найважливіших ролей у формуванні, розвитку й реалізації результатів творчої, інноваційної, наукової діяльності відіграє вища освіта – заклади вищої освіти (ЗВО). Її головне завдання - підготувати фахівців, здатних створювати й сприймати зміни й нововведення. Сучасні університети перетворилися на складні багаторівневі та багатопрофільні структури, управління якими вимагає все більшого професіоналізму та спеціалізації. Вагоме значення у системі управління університетами має менеджмент наукової роботи, оскільки наукова складова місії університету значною мірою визначає його статус та рейтингову позицію на національному та глобальному ринку освітніх послуг [1].

Заклади вищої освіти, як освітньо-наукові організації, забезпечують навчання, виховання та професійну підготовку осіб відповідно до їх покликання, інтересів, здібностей та нормативних вимог у галузі вищої освіти, а також здійснюють наукову та науково-технічну діяльність, проводять активну науково-дослідну роботу. Результатами такої діяльності можуть бути об'єкти інтелектуальної власності (ІВ) - винаходи, підручники, навчальні посібники, наукові статті, комп'ютерні програми та

інші об'єкти ІВ. Тому й не дивно, що одним із основних питань, від якого залежить ефективність діяльності ЗВО у ринкових умовах, є підвищення рівня їх конкурентоспроможності за рахунок вдосконалення сфери інтелектуальної власності.

Більшість закладів вищої освіти України мають високий науково-технічний потенціал, а також здатні пристосовуватись до сучасної ринкової системи, проводячи наукову й інноваційну діяльність, спрямовану на комерціалізацію досягнутих науково-технічних результатів, які повинні бути затребувані підприємствами. Сприятиме ефективному управлінню зазначеними видами діяльності наявність підрозділів з питань ІВ (патентно-ліцензійні відділи, офіси трансферу технологій, тощо), на меті яких – стимулювання й розвиток творчості, інновацій. При цьому стратегія управління інтелектуальною власністю об'єднує зусилля і враховує інтереси різних підрозділів, викладачів, аспірантів та студентів.

Водночас, практика показує, що створення підрозділів з управління ІВ необхідне не тільки в ЗВО, але й на підприємствах. Адже саме туди спрямовуються інноваційні розробки від ЗВО. Але досить часто на підприємствах такі підрозділи відсутні, а фахівці з питань ІВ зараховуються до складу підрозділів головного конструктора, головного технолога, підрозділів стандартизації, на які покладено функції управління ІВ. Таке становище становить перепони для ефективної співпраці та взаємодії у сфері інноваційної діяльності ЗВО і підприємств. Водночас, нові форми господарювання в ринковій економіці вимагають інших підходів до цієї сфери діяльності. Ринок неможливий без конкуренції, а продукція може бути конкурентоздатною і мати успіх у споживача тільки тоді, коли використовуються винаходи, промислові зразки, ноу-хау, товарні марки. Ця тенденція також лежить в основі міжнародного співробітництва (партнерства) у сфері інноваційних технологій, які також є результатами наукової діяльності ЗВО. Можливість комерційного

використовування об'єктів інтелектуальної власності (у тому числі у складі нової технології) - винаходів, корисних моделей, промислових зразків, комп'ютерних програм тощо як основного продукту інноваційної діяльності стає однією з найважливіших умов підвищення мотивації наукової праці.

Існує багато прикладів, коли дослідження в університетах успішно проводяться у співробітництві з підприємствами, приватними компаніями. Тому важливо, щоб були чітко визначені права володіння результатами спільної діяльності для усіх партнерів. Така співпраця збільшує взаємну довіру розробників й споживачів нових технологій, надає більшої мотивації вченим, науковцям, дослідникам і винахідникам. Співробітництво між університетами та індустрією в науці й технологіях є достатньо складним і може розвиватися через різні механізми, серед яких визначальне місце посідають процеси комерціалізації й трансферу технологій.

Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» визначає технологію як результат науково-технічної діяльності, сукупність систематизованих наукових знань, технічних, організаційних та інших рішень про перелік, строк, порядок і послідовність виконання операцій, процесу виробництва, реалізації і зберігання продукції, надання послуг [2]. Трансфер технологій слід уявляти як організовану систему, в якій щойно створена технологія передається від закладів, що її розробляють (ЗВО, наукові та науково-дослідні лабораторії), суб'єктам підприємницької діяльності. Важливим засобом трансферу технологій стає міжнародна Інтернет-мережа трансферу технологій, учасниками якої стають провідні університети, підприємства й організації. Саме трансфер технологій має бути містком між наукою, що є головним джерелом інновацій, та підприємствами, які впроваджують технології у реальну економіку.

Тому, в умовах сьогодення перед науковими організаціями постають завдання щодо розробки інноваційних технологій на основі об'єктів права інтелектуальної власності, забезпечення їх просування на ринок сучасних технологій. Водночас, існує проблема фінансування, інвестицій в зазначені процеси. Цю проблему держава могла б вирішити шляхом податкового стимулювання інноваційної та інвестиційної діяльності наукових організацій та підприємств, коли їхні податкові платежі переводяться на спеціальні рахунки і можуть використовуватися для цілей інноваційного характеру. Окрім цього, для переведення економіки на інноваційний шлях розвитку необхідне створення розгалуженої інноваційної інфраструктури, необхідна підготовка нової категорії фахівців – менеджерів, які повинні володіти знаннями з комерціалізації результатів наукової, творчої діяльності, трансферу технологій, основами маркетингу, теорією і практикою правової охорони та використання інтелектуальної власності; вміти управляти інноваційними проєктами. Слід враховувати, що функції стратегічного управління на підприємстві виконують менеджери вищої ланки, тому й сфера управління інтелектуальною власністю належить до їх компетенції. Такі фахівці повинні вміти ідентифікувати наявну інтелектуальну власність, відрізнити корисну для підприємства інтелектуальну власність від неперспективної, виявляти, кому належать права на неї, і чи є портфель інтелектуальної власності достатнім, щоб забезпечити патентну чистоту продукту, що виробляє підприємство тощо [3].

Також необхідно володіти знаннями щодо нормативно-правового регулювання у сфері інноваційної діяльності (Закони України: «Про вищу освіту», «Про інноваційну діяльність», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про авторське право і суміжні права» та інші). Зокрема, це стосується й

внутрішніх нормативних актів, які б регулювали розподіл прав ІВ між ЗВО та його творчими працівниками, а також – між ЗВО та підприємством.

Існує постійна необхідність пріоритетної державної підтримки розвитку науки як джерела економічного зростання і невід'ємної складової національної культури та освіти. Про це йдеться в Законі України "Про наукову і науково-технічну діяльність". У цьому Законі також визначено, що:

- наукова діяльність – це інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання і використання нових знань. Основними її формами є фундаментальні та прикладні наукові дослідження;

- наукова робота – це дослідження з метою одержання наукового результату;

- науковий результат – це нове знання, одержане в процесі фундаментальних або прикладних наукових досліджень та зафіксоване на носіях наукової інформації у формі звіту, наукової праці, наукової доповіді, наукового повідомлення про науково-дослідну роботу, монографічного дослідження, наукового відкриття тощо.

Сьогодні стають все більш актуальними такі поняття, як інноваційний університет, інноваційна кафедра, інноваційний науковець. Вивчається відповідний національний та зарубіжний досвід щодо формулювання критеріїв та розробки механізмів забезпечення інноваційної компоненти якості наукової та науково-технічної діяльності університетів [4]. Аналізується досвід створення та функціонування інноваційних структур при вітчизняних та закордонних ЗВО (інноваційно-наукових кластерів, інноваційно-технологічних центрів, spin-off і start-up компаній, тощо). Таким чином, впроваджується стратегія інноваційної моделі розвитку системи освіти і науки, яка характеризується:

- новаторськими цілями, інноваційними результатами виробничої діяльності (товари, послуги, ефективність, конкурентоздатність тощо) в тактичному і стратегічному планах;

- інноваційними засобами досягнення мети (факторами - інноваціями у вигляді новітньої техніки і технології, нових організації та мотивації праці і виробництва);

- можливостями відтворення інноваційного спрямування на збалансованій основі, щоб господарська система мала всі організаційно-управлінські, ресурсні і методологічні умови для цього;

- пріоритетним використанням сукупності інноваційних факторів при визначенні обсягу і форми здійснюваних інвестицій, які реалізуються в різній часовій послідовності, а саме: послідовному, паралельному та інтегральному проходженні процесу вкладання капіталу і отримання прибутку [5].

Відомо, що Україна на сьогодні залишається серед світових лідерів за такими напрямками науки, як фізика, хімія, фізіологія, розробка програмних продуктів. Водночас, докорінного реформування потребує система управління у сфері охорони та використання інтелектуальної власності, інноваційної діяльності і створення умов, за яких інтелектуальний потенціал держави буде скеровано на досягнення відчутного сталого поступу в інноваційному розвитку.

Отже, стратегія управління інноваційною діяльністю повинна передбачати суттєві зміни в організаційній структурі управління ЗВО, підприємств і організацій. Основними принципами такої стратегії мають бути наступні ключові моменти:

- створення відділів управління інноваційною діяльністю, трансфером технологій та інтелектуальною власністю;

- підготовку висококваліфікованих фахівців, здатних до адекватних рішень у сфері управління інноваціями;

- удосконалення процесів комерціалізації інтелектуальної власності й трансферу інноваційних технологій та ін.

Кожне підприємство, яке прагне стати конкурентоспроможним, має підтримувати на високому рівні власний науковий та інноваційний потенціал, демонструвати швидкі темпи нововведень та мати успішне керівництво, управління. При цьому налагодження взаємозв'язків науки і виробництва має стати для нього стратегічно важливим.

Література

1. Сбруєва, А. Управління науковою роботою в державних університетах США : структурно-функціональні аспекти. *Порівняльно-педагогічні студії*. 2010. № 1-2. URL : <http://pps.udpu.org.ua/article/view/18093/15839>. - ISSN: 2312-1904.

2. Закон України “Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій” від 14.09.2006 р. 143-V.

3. Дроб'язко В.С., Дроб'язко Р.В. Право інтелектуальної власності : навч. посібник. К.: Юрінком Інтер, 2004. 512 с.

4. Цибульов П., Корсун В. Комерціалізація інтелектуальної власності університетами та науковими установами: досвід США та можливості його використання в Україні. *Наука та інновації*. 2014. № 3. С. 47-56. URL:

http://www.nas.gov.ua/siaz/Ways_of_development_of_Ukrainian_science/article/14066.2.1.013.pdf.

5. Інтелектуальна власність в інноваційній економіці України / [Г. О. Андрощук, О. В. Дем'яненко, І. Б. Жилияєв та ін.]/ упоряд. С. В. Таран. К: Парламентське вид-во, 2008. 448 с.

SMART-ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ТУРИЗМУ

*Остапцев Є.Ю., здобувач вищої освіти
Науковий керівник:
Красномовець В.А., к.е.н., доцент
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького*

Сучасне суспільство характеризується значним впливом інформаційних технологій на всі сфери життя. Нині, практично немає жодної галузі, яка не була б задіяна процесом інформатизації та цифровізації (діджиталізації). Освіта не є винятком, впровадження інформаційно-комунікативних, цифрових технологій у навчальний процес є трендом останніх десятиліть.

Як відомо, економічний рівень країни значною мірою залежить від кваліфікації працівників суміжних галузей. У свою чергу, кваліфікація працівників тісно пов'язана з якістю освітніх послуг, що надаються. Слід зазначити, що фахівці ринку туристичних послуг користуються високим попитом серед роботодавців. Статистичні дані Всесвітньої туристичної організації (ВТО) показують, що у допандемічний період туризм був одним із найперспективніших секторів світової економіки [1]. Безумовно, розвиток туризму, як і будь-якої іншої галузі економіки, значною мірою залежить від рівня професійної підготовки її спеціалістів. Професійна діяльність майбутніх менеджерів з туризму пов'язана з обробкою великих обсягів інформації, використанням Інтернет-ресурсів, умінням користуватися системами бронювання, автоматизацією документообігу, ведення розрахунків туристичного бізнесу тощо.

Основоположною технологією сучасного освітнього процесу є електронне навчання та його еволюційний варіант – SMART-освіта. Головною метою SMART-навчання є «створення середовища, що забезпечує високий рівень конкурентоспроможних фахівців за рахунок розвитку в студентів знань і навичок сучасного суспільства XXI століття: співпраці і комунікації; соціальної відповідальності; здатності критично мислити; оперативного і якісного вирішення проблем» [2]. Перераховані вміння відносять до гнучких навичок (soft skills), вони не пов'язані з певною сферою професійної діяльності, але важливі для командної роботи, міжособистісного спілкування та професійної самореалізації. Саме ці фактори відображають специфіку майбутньої роботи фахівця з туризму [3].

Незважаючи на зростання кількості та можливостей використання цифрових інструментів, сучасна освіта потребує розвитку інтегрованого SMART-середовища з вільним доступом до баз даних і знань, електронних бібліотек, підручників. Ця потреба особливо проявилася під час пандемії та вже в нинішній воєнний час, коли організація освітнього процесу здійснювалася дистанційною формою навчання. У цей період на навчальних заняттях активно використовувалися Google Class, застосунки для відеозустрічей та конференцій Zoom та Google Meet, презентаційне програмне забезпечення PowerPoint та Word, месенджери, поштові скриньки, ілюстративний відеоматеріал в YouTube тощо.

Застосування SMART-технологій значно підвищує інтерес студентів до освітнього процесу та сприяє удосконаленню практичних навичок і вмінь.

Сучасні методи навчання, особливо інтерактивні, неможливо уявити без використання комп'ютерних технологій, тому різко зростають вимоги до кваліфікації викладачів та навичок роботи з різним програмним забезпеченням в процесі освіти. Мультимедійні інтерактивні технології

дозволяють створювати наочність, яку при необхідності можна коригувати відповідно до вимог часу. Зокрема, заняття можуть проводитися не тільки в спеціалізованих аудиторіях, але і в будь-якому іншому місці або навіть за його межами. Особливо це стосується туристичної сфери, специфіка діяльності якої передбачає комунікації в будь-якій, іноді екстремальній ситуації, коли потрібні оперативні дії, неординарність і водночас уміння вирішувати проблемні та кризові обставини, відстоювати позиції клієнтів тощо.

Освітні реформи були б неможливими без трансформації освітніх технологій, безперервного переходу від традиційної до електронної освіти та впровадження технології SMART. Навчання за технологією SMART вважається світовою тенденцією в організації освітніх процесів. Для української педагогіки концепція SMART-освіти ще відносно нова, тому необхідно дослідити та розробити механізм ефективного застосування.

Література:

1. UNWTO. Global and regional tourism performance: веб-сайт. URL : <https://www.unwto.org/tourism-data/global-and-regional-tourism-performance> (дата звернення: 02.11.2022).
2. Підготовка майбутніх учителів в умовах відкритого SMART-середовища закладу вищої освіти: веб-сайт. URL : https://ito.vspu.net/repozitarij/Kademiia/stati_18/3_Pidg_maib_ysitiliv.pdf (дата звернення: 04.11.2022)
3. Importance of soft skills and communication skills in tourism: веб-сайт. URL : https://tosee.fthm.hr/images/proceedings/2021/12-_ID_31_Tosee_Cuic (дата звернення: 08.11.2022)

**ВИКОРИСТАННЯ ВІРТУАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ
ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНИХ НАВИЧОК У МАЙБУТНІХ
ОФІЦЕРІВ ЗСУ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ З ІМ**

*Ярмолевич О.І., к.пед.н., доцент,
Зимович Ю.А., викладач
Єфанов В., курсант
Військова Академія (м.Одеса)*

Використання вертуального серидовища, яке формується за допомогою мобільних застосунків, в ВВНЗ дозволяє підвищити якість освітнього процесу та наблизити його до вирішення проблем суспільства. Комп'ютерні техніки та мережа Internet допомагають формувати освітнє середовище і передають сучасну інформацію необхідну на практичних заняттях з іноземної мови для застосування при підготовці майбутніх офіцерів.

Збройні сили України (ЗСУ) в цьому році пройшли випробовування на міцність в умовах боротьби з зовнішньою загрозою, яке підтвердило боєздатність і готовність ЗСУ до подальшого протистояння і здобуття перемоги. Однак, процес протидії окреслює нові виклики, а саме підготовку тільки що мобілізованих військовиків. Вирішення цієї проблемі потребувало як від вже службовців-офіцерів, так і тих, хто вчиться, але через короткий термін навчання в вищому військовому закладі, стануть офіцерами нової сучасної підготовки в ракурсі сформованих іншомовних навичок ы компетентностей. Вирішення цієї дуже складної проблеми передбачає здійснення якісної підготовки мобілізованих військовиків у скорочений термін навчання під час війни та опанування як зразками ОВТ,

що стоять на озброєнні ЗСУ, так і тих зразків ОВТ, що надають нам партнери з різних країн. Зрозуміло, що якісна підготовка передбачає ефективне виконання мобілізованими поставлених бойових завдань.

Для переймання та впровадження системної підготовки мобілізованих військовиків під час військового вторгнення Росії в Україну європейські партнери надали можливість ЗСУ проводити первинну підготовку на території Великобританії. Військові учбові заклади і раніш мали можливість відправляти на навчання в Британські військові навчальні заклади своїх курсантів. Підготовка до участі в цій програмі проходила поступово: групова, особиста підготовка з подальшими відбірковими тстунаннями з англійської мови і спеціальних дисциплін.

Програма 2022 року по підготовці мобілізованих в Великобританії потребувала наявності достатнього професійного рівня комунікацією англійською мовою керівників кожного підрозділу мобілізованих. Такий «запит» життя на знання англійської мови спровокував курсантів і викладачів на зміни в формуванні англомовних навичок у курсантів, а саме підвищення уваги до усної комунікації.

Загальний курс іноземної мови передбачає підготовку до сприймання усного, письмового мовлення на базі підручників і аудіозаписів. Якісна підготовка військових фахівців потребує творчого підходу викладачів ВВНЗ. Використання віртуального середовища на практичних заняттях з іноземної мови є підґрунтям викладача, який акцентуючи увагу курсантів на сучасній інформації отриманій через мережу Internet, формувати аудіо навички в складовій англомовних комунікативних здібностей курсантів.

Використання віртуального середовища на практичних заняттях показало, що суттєво змінюються ролі учасників навчального процесу. Викладач, який завжди асоціюється з інформатором, стає менеджером. Роль курсанта стає активнішою, оскільки в класичному розумінні є

об'єктом впливу. Віртуальне середовище потребує від курсанта з об'єкта змінитись на суб'єкта, тобто активну фігуру, а також бути взаємодійцем всього навчального процесу. Цікаво було спостерігати на заняттях з використанням віртуального середовища як змінюється доля об'єкта навчання – інформації. В класичних умовах інформація – це ціль навчання, її кількість має збільшуватись і закріплюватись, переходячи з знань в навички. Ситуація з віртуальним середовищем на практичних заняттях передбачає, що навчальна інформація стає сама засобом для засвоєння нових знань і формування нових навичок.

Існує велике різноманіття мобільних застосунків, які можуть бути використаними в освітньому просторі на кшталт: До такого програмного забезпечення з відкритим вихідним кодом належать системи навчання, які називаються *BBC Learning English*, *News in Levels Learn English*, *Learn English online British Council*, *VOA Learning English*, тощо. Всі вищезгадані навчальні мобільні застосунки є одними з найефективніших і доступніших сучасних систем навчання. Ці інтерактивні навчальні платформи можуть бути використані в якості досить ефективного організаційного інструменту разом з програмно прийнятими підручниками і навчальними технологіями. Суть такого навчання полягає у тому, що навчальний процес відбувається за умов постійної, активної взаємодії всіх учасників. Вказані мобільні застосунки, які формують вертуальне середовище мають переваги для надання змісту курсу в разі групового або індивідуального навчання в аудиторії або як завдання для самостійної підготовки курсантів. Перевагами їх використання є економія часу, ресурсів, сучасний контент, що підвищує зацікавленість курсантів до практичних вправ, змушує мислити оригінально, приймати нестандартні рішення.

Зокрема, інтерактивна навчальна платформа *News in Levels Learn English* може бути використана в якості досить ефективного організаційного інструменту. При підготовці до заняття з використанням

методів навчання *конференція, семінар-диспут, навчальна дискусія, круглий стіл* – дозволяє курсантам всебічно розглянути проблемні питання заздалегідь або зразу на занятті. В разі підготовки до таких занять курсанти працюють особисто, виконують завдання, які вказані на сайті за темою.

Мобільний застосунок *News in Levels Learn English* складається з трьох рівнів. Така умова подачі інформації дає можливість кожному курсанту вибирати рівень самостійно від першого (простого) до третього (більш складного). Викладач також може вибрати і запропонувати прослухати текст, прочитати його аудіоскрипт відповідно до рівня групи з метою переходу від простого до складного рівня.

Відео ряд *BBC-news, News in level* стимулює і допомагає розвитку комунікативних навичок на практичних заняттях, особливо при роботі з діалогічним мовленням в парах або в мікро групах. Як уже вказувалось при використанні вертуальних технологій курсант і викладач стають рівноправними суб'єктами навчання. Це призводить до включення обох сторін до дискусій, які і є складовими комунікації. З метою залучення в дискусію усіх присутніх на практичному занятті доцільно використовувати методику навчального співробітництва. Дана методика ґрунтується на взаємному навчанні при спільних роботах курсантів у малих групах. Основна ідея такої форми навчання базується на об'єднанні інтелектуальних зусиль для виконання певного завдання: прослухати, зрозуміти, підготувати, представити, запитати, проконтролювати, оцінити. Міні групи, затрачують енергію, і при цьому самостійно розробляють або відточують технології формування англомовної комунікації.

Нами було перевірено на практичних заняттях актуальність і цікавість аудіотем обох платформ і якість при роботі над формуванням аудіо навичками майбутніх офіцерів. Логічно, що теми близькі до професійної спрямованості більше пригорнули увагу курсантів: “*New classification of*

gun”, “*Google Pixel watch*”. Робота за ціма темами проходила жваво, нових слів було значно менше і, навіть, ми побачили, що можна використати метод рольової гри. При ознайомленні з ціма темами курсанти прочитали всі рівні за одною темою, самостійно порівняли три тексти, висказували своє відношення не тільки до змісту, але й до форми подачі інформації.

“*Paris saves energy*”, “*South African’s problems with electricity*”, “*Britain’s new prime minister*” - теми, пов’язані з сучасним станом економіки нашої країни, світу пригорнули увагу курсантів, хоча серед них були такі, хто продемонстрував байдужість. Ці теми дозволили викладачу активізувати курсантів через навчальний метод семінар-диспут. Курсанти самостійно всебічно розглянули проблемні питання, вибрали лексичні одиниці з особисто вибраного рівня, але одного (середнього).

“*Strange village in Argentina*”, “*Why we say “God bless you”*”, “*Children’s social app*” – теми, до яких курсанти не виявили ніякої зацікавленості. Заняття пройшли через метод *конференція*. Теми загального світового життя були найменш привабливими і не дали можливості керівникам навчальних занять-конференцій до активних англійських дискусій. Хоча і невелика кількість нових слів потребувала активної участі викладача і вибраного з групи курсанта-куратора цієї конференції.

Працювати з контентом можна безпосередньо у самому застосунку, або поширювати окремі статті за допомогою посилання. Великою перевагою впровадження в процес навчання мобільних застосунків – є доступність та простота використання, всі вищевказані застосунки наявні у відкритому доступі і єдиною технічною умовою є підключення смартфона до мережі Internet. Мобільні застосунки на практичних заняттях з англійської мови - є потужним мультимедійним інструментом викладача, який дозволяє відступити від застарілих педагогічних засобів, прискорює

сприйняття курсантами іншомовного контенту, значною мірою збагачує їх лексичну базу протягом навчального курсу.

Використання вертуального середовища як педагогічної технології при підготовці військових фахівців створює атмосферу реальної практики розв'язання конкретних військово-посадових завдань; дозволяє курсантам самостійно й творчо засвоювати необхідні знання, приймати обгрунтовані рішення, уміти брати на себе відповідальність за їх виконання та наслідки.

Література:

1. Дем'яненко Н. М. Педагогіка вищої школи : підручник / АПН України; Інститут вищої освіти / В. П. Андрущенко, І. Д. Бех, І. С. Волощук, О. В. Глузман, Н. В. Гузій, Н. М. Дем'яненко; за ред. В. Г. Кременя. К. : Педагогічна думка, 2009. 256 с.

2. Єфімова О. М. Формування іншомовної комунікативної компетентності курсантів пад час оволодіння фахом у вищих військових навчальних закладах. С. 95-105. URL :

<https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/5213/1/12.pdf>

3. Ковальчук І. В. Іншомовне спілкування та розвиток іншомовної комунікативної культури особистості. *Проблеми сучасної психології*. 2012. Вип. 15. С. 275–285.

4. News in level. URL : *<https://www.newsinlevels.com/products/google-pixel-watch-level-1/>*

5. BBC-learning English. URL :

<https://www.bbc.co.uk/learningenglish/english/features/witn>

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В СФЕРІ ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ

Федотова І.В., д.е.н., доцент

Бочарова Н.А., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

У контексті переходу України до інноваційної економіки виникають нові вимоги до фахівців у галузі управління. Від фахівця вимагається володіння як системою професійних знань, так і здібностями до творчої діяльності, самоосвіти.

Підвищення ефективності навчання у ЗВО передбачає новизну змісту та методів навчання, використання інноваційних технологій при підготовці фахівців, практико-орієнтовану освіту.

Залежність між методами навчання та ступенем засвоєння матеріалу представлена «пірамідою навчання» (рис.1.) [1]. Очевидно, що «активне навчання», із залученням учасників освітнього процесу до різних видів активної діяльності, дозволяє досягти значно кращих результатів.

Рисунок 1. - Основні методи навчання – «піраміда навчання»

Для підвищення якості навчального процесу бажано використовувати декілька ключових методичних підходів до навчання: практика; демонстрація матеріалу; розбір та аналіз ситуацій; ділова гра; імітація; проєкт та інші. З найбільш помітних інноваційних методів слід зазначити: метод розбору конкретних ситуацій, або метод кейс-стаді; веб-квест технологія; метод бізнес-симуляцій; метод навчання через проєкти.

Кейс-технологія, суть якої полягає в аналізі професійних ситуацій на підприємствах, що несуть елемент проблеми або протиріччя. З методичної точки зору кейс (від англ. case – випадок) – це спеціально підготовлений навчальний матеріал, що містить структурований опис ситуацій, запозичених із життя, реальної практики [2].

Кейс-технології дозволяють розвивати здібності швидко орієнтуватися у ситуації невизначеності та високого ступеня новизни; аналізувати ситуації професійного характеру; грамотно оцінювати наявні альтернативи вирішення проблемної ситуації; оперативно приймати рішення та планувати його здійснення на практиці.

З переваг кейс-технологій можна відзначити: яскраво виражену практичну спрямованість навчання, можливість набути досвіду застосування отриманих знань для вирішення практичних завдань; інтерактивний формат, що забезпечує високу продуктивність у формуванні відповідних компетенцій за рахунок залучення до навчального процесу, сприятливих умов для прояву ініціативи та активності, спрямованості на самостійне вироблення знань; ефективність у плані розвитку універсальних, про «гнучких навичок» (soft skills), надзвичайно затребуваних для успішного здійснення професійної діяльності.

Квест (Quest у перекладі з англійської – пошук) – це пошук відповіді на запитання або завдання, організований у вигляді пригоди або гри. Веб-квест (webquest) у педагогіці – проблемне завдання з елементами рольової

гри, для виконання якого використовуються інформаційні ресурси інтернету [2].

Веб-квест є сучасною інноваційною технологією, яка заснована на проектному методі навчання, що передбачає пошукову діяльність здобувачів з чіткою керуючою роллю здобувача із застосуванням нових ІКТ. В основі веб-квесту лежить цікава історія, що містить практичні завдання з дисципліни, яка вивчається, що передбачає самостійний цілеспрямований пошук студентами знань для виконання поставленого перед ними завдання. У процесі пошуку інформації (у тому числі і мережі Інтернет) здобувачі починають працювати продуктивніше, у них розвивається творче мислення та навички роботи з інформацією.

Фактично, у результаті навчання (в ідеалі) за цією технологією студенти повинні створити власний веб-квест – веб-сторінку (окремий документ у мережі Інтернет, який має свою адресу, або у локальній мережі навчального закладу), чи веб-сайт (група взаємопов'язаних веб-сторінок, присвячена конкретній тематиці) [3]. Результати виконаного веб-квесту можна подати як усний виступ, есе, комп'ютерна презентація, веб-сторінка тощо.

Бізнес-симуляція має на меті отримання учасниками практичних навичок та компетенцій. Слід зазначити, що бізнес-симуляції також дозволяють застосовувати у навчанні елементи ігрового процесу, за умови правильного балансу з навчальними завданнями підвищують ефективність освітніх результатів. Це якісно відрізняє її від інших програмних продуктів, зокрема економічних ігор, які здебільшого належать до сфери розваг. Основною складовою більшості ігор є симуляція екосистеми. Вони моделюють реалії ділового світу, створюючи базові, а в деяких випадках просунуті бізнес-теорії та практики в контрольованих ігрових середовищах. Освітня технологія бізнес-симуляції передбачає занурення учнів у такі умови, які імітують реальні бізнес-ситуації. Моделювання

завдань за допомогою методу комп'ютерної симуляції дозволяє змінювати параметри системи в режимі реального часу та стежити за зміною результату.

В основі бізнес-симуляції знаходиться модель, яка будується за нормами та правилами справжньої економічної діяльності, а це допомагає здобувачам сформувати професійні компетенції на основі реальних прикладів та дає можливість отримати уявлення про певні сфери економічної діяльності. Найбільшого поширення набули бізнес-симулятори – комп'ютерні програми, що моделюють діяльність підприємства чи будь-якої іншої установи, керівниками якої стають здобувачі вищої освіти. В основному вони оптимізують основні бізнес-процеси, дозволяють вивести фірму в число лідерів з використанням певних конкурентних переваг, на відміну від інших фірм, на прикладі яких працюють інші учасники процесу навчання. Прикладами такого впровадження можуть бути закордонні симуляцій компанії MobLab (симуляція поведінкової економіки), FAST (комп'ютерна симуляція біржових торгів), чемпіонат Global Management Challenge (стратегічний менеджмент діяльності компанії-виробника міжнародного масштабу, використовується як змагання і тренінг для великих компаній), MARKSTRAT (стратегічна маркетингова бізнес-симуляція), Global Management Game (бізнес-симуляція управління підприємства, неофіційний світовий чемпіонат по управлінню бізнесом), Simformer Business Cup (міжнародний онлайн-турнір з менеджменту та підприємництва) та багато інших симуляцій. В Україні розроблена мережева навчальна бізнес-симуляція ViAL+, яка є навчальною симуляцією діяльності підприємства з реальним конкурентним середовищем.

Метод проєктів – це з найбільш близьких до реальної практики освітніх технологій. Головна мета методу проєктів – можливість

самостійного набуття знань у процесі вирішення практичних завдань або проблем, які потребують інтеграції знань з різних сфер [4]. Магістрам економічних спеціальностей за час навчання рекомендується виконати два проекти за реальними даними конкретної організації: один – підприємницький (бізнес-план для відкриття нового підприємства або виду діяльності), а другий – консалтинговий (для підприємств, які вже ведуть свою діяльність на ринку). Працюючи над проектом у групі, здобувачі вищої освіти мають зробити детальний аналіз ситуації, розробити рекомендації, презентувати та обговорити їх із провідними фахівцями даного підприємства.

Навчання з урахуванням проектного підходу найефективніше під час підготовки управлінців, які мають забезпечити процеси розвитку та реформування підприємств. Вигода для топ-менеджменту підприємств полягає у скороченні витрат на розробку проектів, а для здобувачів – у освоєнні практичних навичок для подальшої роботи, розвитку вміння працювати у команді, дослідницьких та комунікативних здібностей.

Література:

1. Дяченко Л. Б. Інтерактивні методи навчання як засіб розкриття творчого потенціалу студентів на заняттях з хімії. *Матеріали науково-практичної конференції «Використання інформаційних технологій у процесі навчання»*. м. Харків, 2014. С.115-121.

2. Інноваційні технології в сучасному освітньому просторі: колективна монографія / За заг. редакцією Г.Л. Єфремової. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2020. 444 с.

3. Кононець Н. Технологія веб-квест у контексті ресурсноорієнтованого навчання студентів. *Витоки педагогічної майстерності*. 2012. Вип. 10. С. 138-143.

4. Іжко Є.С. Метод проектів як один із засобів оптимізації автономного навчання. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки.* 2014. № 2 (8) С. 92-98.

УДК 378:005.6

РОЛЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У ФОРМУВАННІ СУЧАСНОГО ФАХІВЦЯ

*Калініченко Л.Л. д.е.н., проф.
Харківський національний університет ім. Каразіна В. Н.
Пакуліна А.А. к.е.н. доц.
Харківський національний університет будівництва та архітектури*

Сучасне суспільство потребує фахівців які володіють фундаментальними знаннями, професійними вміннями та навичками у своїй галузі, досвідом творчої та дослідницької діяльності для вирішення нових завдань, здатних швидко приймати нестандартні рішення. Останні дві складові освіти формуються в процесі самостійної роботи студентів.

Самостійна робота є завершальним етапом у розв'язанні навчально-пізнавальних завдань, які обговорювалися на лекціях, семінарах, практичних і лабораторних заняттях. Жодні знання, не підкріплені самостійною діяльністю, не можуть стати справжнім надбанням молодій людині. Саме розвиток дослідницьких умінь у студентів у процесі самостійної роботи сприяє формуванню спеціальних компетенцій та компетентностей, які будуть необхідні майбутньому спеціалісту. Компетенція – включає сукупність взаємозалежних якостей особистості (знань, умінь, навичок, способів діяльності), заданих стосовно певному

колу предметів і процесів, і необхідні якісної продуктивної діяльності стосовно них. Компетентність – володіння, людиною відповідної компетенцією, що включає його особистісне ставлення до неї та предмет діяльності [1]. Отже, у певних видах та формах самостійної роботи студентів можна формувати та розвивати певні компетенції та, відповідно, компетентність. За якістю самостійно виконаної студентом роботи можна судити про рівень сформованості та розвитку відповідної компетенції. Важливість самостійної роботи виходить далеко за межі окремого навчального предмета. При виконанні самостійної роботи студенти удосконалюють так навички:

- Когнітивні навички: наприклад, здатність будувати неформальні правила для вирішення проблем; класифікувати об'єкти за заданими ознаками; формувати гіпотези; міркувати логічно.

- Метакогнітивні навички: здатність визначити ключові дії, необхідні для навчання, наприклад, запам'ятовування, застосування раніше засвоєних знань і використання формальних стратегії, відповідальність за власне навчання.

- Афективні навички: ці навички пов'язані з керуванням почуттями. Наприклад, мотивація як найважливіший афективний атрибут по відношенню до самостійної роботи. Студенти мотивовані вчитися, повідомляти більше, отримують задоволення від матеріалу і більш активно залучені до процесу навчання.

Крім того, самостійна робота формує самостійність не лише як комплекс умінь і навичок, а й як рису характеру, що відіграє значну роль у структурі особистості сучасного висококваліфікованого фахівця. Вміння брати на себе відповідальність, самостійно вирішувати проблеми, досягати поставлених цілей, знаходити конструктивні рішення, виходити з кризових ситуацій - це важливі навички для ефективного лідерства та управління продуктивністю.

Щоб самостійна робота дала максимально ефективний результат, її необхідно планувати й організовувати в поєднанні з іншими формами навчання і прийомами активізації самостійно-дослідної роботи студентів. Такими шляхами підвищення ефективності самостійної роботи є [2]:

- ретельний відбір викладачами та кафедрою змісту та обсягу навчального матеріалу для самостійної роботи студентів;

- організація індивідуальних планів навчання із залученням студентів до науково-дослідної роботи та по можливості до реального проектування на замовлення підприємств;

- включення самостійної роботи студентів до навчального плану та розкладу занять з організацією індивідуальних консультацій на кафедрах;

- створення комплексу навчальних та навчально-методичних посібників для виконання самостійної роботи студентів;

- розробка системи інтегрованих міжкафедральних завдань;

- орієнтація лекційних курсів на самостійну роботу;

- рейтинговий метод контролю самостійної роботи студентів;

- розробка завдань, що передбачають нестандартні рішення;

- індивідуальні консультації викладача та перерахунок його навчального навантаження з урахуванням самостійної роботи студентів;

- проведення форм лекційних занять типу лекції-бесіди, лекції-дискусії, де доповідачами та співдоповідачами виступають самі студенти, а викладач виконує роль ведучого. Такі заняття передбачають попереднє самостійне опрацювання кожної конкретної теми студентами з навчальних посібників, консультації з викладачем та використання додаткової літератури.

- навчання студентів методам самостійної роботи (тимчасові орієнтири виконання самостійної роботи для вироблення навичок планування бюджету часу; повідомлення рефлексивних знань, необхідних для самоаналізу та самооцінки);

- індивідуалізація завдань, а за групової роботи – чіткий її розподіл між членами групи.

Таким чином, самостійна робота студентів сприяє формуванню самостійності, ініціативності, дисциплінованості, акуратності, почуття відповідальності, необхідних майбутньому фахівцю в навчанні та професійній діяльності.

Література:

1 Гостьова Ю.М. Сучасні технології навчання. «Компетентно-орієнтований підхід у психологічному супроводі учнів URL : <https://www.google.com/search> (дата звернення 17.10.2022р.)

2 Самостійна робота студентів у педагогічному коледжі. Самостійна навчально-пізнавальна діяльність студентів Що таке самостійна робота студента URL : <https://goaravetisyan.ru/uk/samostoyatel'naya-rabota-studentov-v-pedagogicheskom-kolledzhe-samostoyatel'naya/> (дата звернення 17.10.2022р.)

УДК 374.14

КОНЦЕПЦІЯ ПІДГОТОВКИ ШКОЛЯРІВ ДО НАУКОВО–ДОСЛІДНИХ РОБІТ КОНКУРСУ–ЗАХИСТУ МАН

*Захарова Д. Р., здобувачка вищої освіти
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»*

Основна проблема роботи із школярами полягає у незацікавленості технікою, у зв'язку з цим, швидкій втраті інтересу й концентрації. Це пов'язано з тим, що сучасних дітей цікавлять комп'ютерні технології

моделювання, а вивчення технічних об'єктів їх зацікавлює значно менше. Тому вирішення даної проблеми є актуальною науковою задачею.

Наша ідея полягає у тому, щоб поєднати, при виконанні науково-дослідних робіт з Малої академії наук (МАН), технічні об'єкти та сучасні технології 3Д-моделювання.

Для цього було розроблено наступний сценарій. Спочатку, під моїм керівництвом школярі вивчали ази створення комп'ютерних моделей у програмному забезпеченні Solidworks. Потім обирався цікавий технічний об'єкт, методами зворотного інжинірингу визначались його параметри та будувалась комп'ютерна модель (див. рис. 1, а).

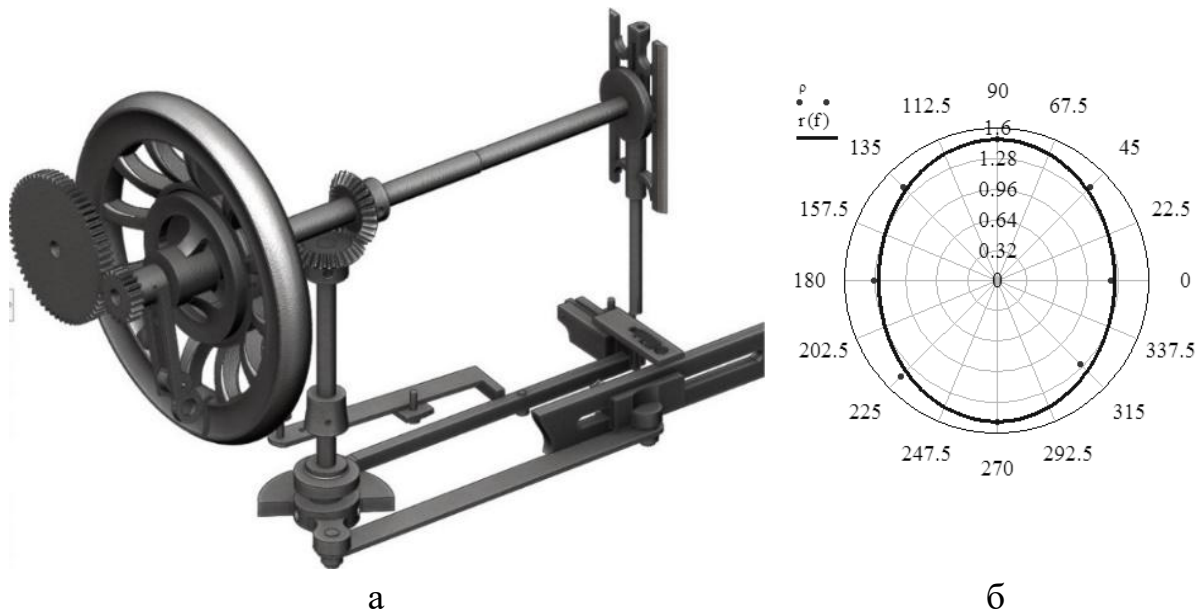

Рисунок 1 а – Твердотіла комп'ютерна модель виконавчого механізму швейної машинки Bielefeld Nähmaschinen & Fahrrad Fabrik Hengstenberg, розроблена у програмі Solidworks; 1 -б – закон переміщення нижньої лапки від кута оберту кривошипу

Враховуючи те, що комплекс SWEE містить програмні доповнення, котрі дозволяють дослідити статичні, кінематичні та динамічні характеристики об'єкту (див. рис. 1, б), у тому числі напружено-деформований стан, з його допомогою проводились дослідження –

визначалися закономірності між вхідними та вихідними параметрами об'єкту.

Ми назвали такий підхід до організації науково роботи школярами – Концепцією підготовки школярів до виконання науково-дослідних робіт конкурсу-захисту МАН, яка містить у собі вище перераховані етапи. В рамках цього, автором було здійснено наукове керівництво 5 науково-дослідних робіт у відділенні «Технічних наук» конкурсу-захисту МАН 2022 [1-4]. Усі роботи посіли призові місця на Обласному етапі, одна з робіт отримала 3 місце у Всеукраїнському етапі [3].

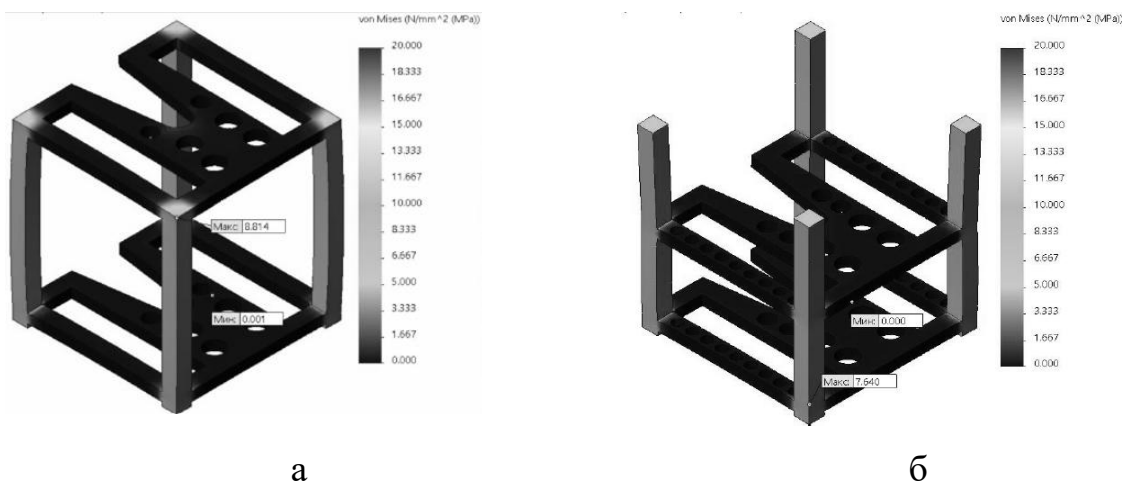

Рисунок 2 - Епюри навантаження конструкції отримані за допомогою програми SolidWorks Simulation: а – при розташуванні пластини зверху; б – при розташуванні пластини посередині

Під час виконання робіт за цією концепцією, талановита молодь має змогу розвинути ряд навичок, таких як аналіз та збір даних, навички роботи з технічними об'єктами, навички проведення фізичних та комп'ютерних експериментів, навички проведення реінжинірингу технічного об'єкту, а також поглибити свої знання з комп'ютерного моделювання, фізики, математики, інформатики та інше. Розглянемо приклад застосування даної концепції.

У даний час, на базі профільних закладів повної загальної середньої освіти існує проблема нестачі методичних рекомендації для проведення лабораторних робіт з фізики, інформатики та технологій. Тому школярам пропонувалось на базі технічного об'єкту проведення реінжинірингу, виконання роботи з побудови цифрової 3Д-моделі, здійснення необхідного розрахунку для неї та створення технічної документації. Далі учні, на основі отриманих результатів, формували методичні рекомендації для проведення лабораторних робіт, котрі в подальшому застосовуються на базі навчального закладу. Завдяки цьому проводиться підвищення навичок з наступних дисциплін: креслення – за допомогою вивчення вимог ДСТУ (див. рис. 3); фізики – з напрямку дослідження дії фізичних сил на технічний об'єкт; інформатики – у сфері створення 3Д-моделей [1, 3]. Також отриману 3Д-моделі, котру можна застосовувати у якості прототипу для розробки чи модернізації вітчизняних аналогів.

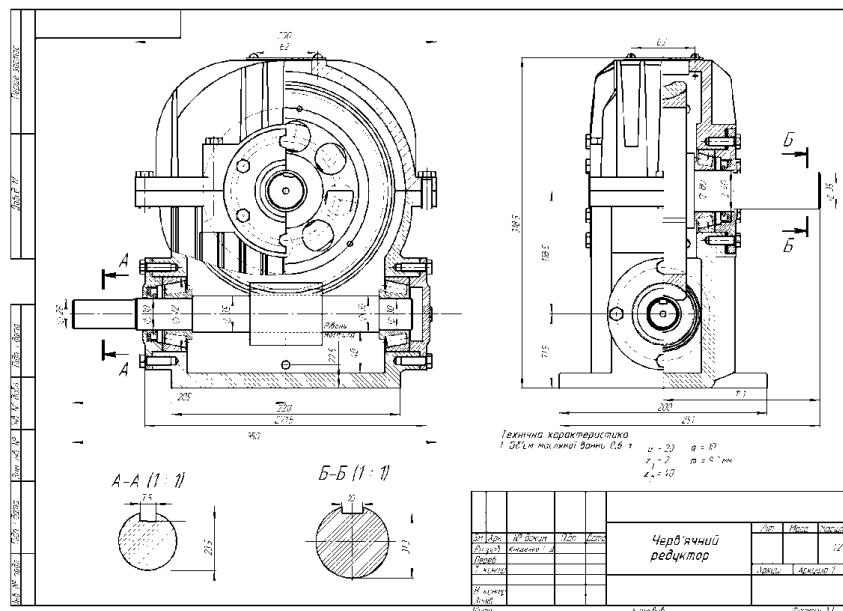

Рисунок 3 - Кресленник, виконаний учнем під час лабораторної роботи

Як показали результати проведення Обласного етапу конкурсу-захисту МАН, учні виконали гідні науково-дослідні роботи, зайняли призові місця в області та Україні, а найголовніше те, що двоє із них вступили до нашого університету на машинобудівну спеціальність з дуже високим рейтингом.

Література:

1. Веретільник Д. В., Захарова Р. Д. Зворотний інжиніринг свердлильного верстата для лабораторного практикуму на основі САПР Solidworks. *Тиждень студентської науки - 2022: Матеріали сімдесять сьомої студентської науково-технічної конференції (Дніпро, 16-20 травня 2022 року)*. Д.: НТУ «ДП», 2022. С. 584-586, С. 593-595.
2. Іващенко Є. О., Захарова Р. Д. Розробка розвиваючого завдання з конструювання. *Тиждень студентської науки - 2022: Матеріали сімдесять сьомої студентської науково-технічної конференції (Дніпро, 16-20 травня 2022 року)*. Д.: НТУ «ДП», 2022. С. 596-598.
3. Кіященко І. Д., Захарова Р. Д. Створення лабораторного практикуму «Визначення параметрів черв'ячного редуктора та розробка технічної документації» на основі САПР Solidworks. *Тиждень студентської науки - 2022: Матеріали сімдесять сьомої студентської науково-технічної конференції (Дніпро, 16-20 травня 2022 року)*. Д.: НТУ «ДП», 2022. С. 599-601.
4. Топчій К. Е., Захарова Р. Д. Розробка комп'ютерної моделі рекурсивного лука для лабораторного практикуму на основі САПР Solidworks. *Тиждень студентської науки - 2022: Матеріали сімдесять сьомої студентської науково-технічної конференції (Дніпро, 16-20 травня 2022 року)*. Д.: НТУ «ДП», 2022. С. 615-617.

ДІДЖИТАЛ-ЕКСКУРСІЯ ЯК ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

*Кисельова О.Б., к.п.н., доцент
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради*

В умовах сучасних викликів навчальні екскурсії та подорожі стали менше використовуватись в освітньому процесі або й зовсім є неможливими з об'єктивних причин. Однак, безперечно, така форма проведення позакласної роботи має значний дидактичний потенціал. Вона є одним з важливих інструментів оптимізації освітнього процесу (В. Голубков, П. Підкасистий, І. Підласий), а також дає можливість здобувачам освіти підвищити інтелектуальний рівень, розвивати спостережливість, пізнавальний інтерес, здатність сприймати багатства навколишнього середовища тощо. Виникає потреба у впровадженні віртуальних екскурсій, які за останні декілька років стали незамінним атрибутом презентацій різних культурно-освітніх закладів (музеїв, бібліотек, вищих закладів освіти тощо), міст, країн тощо.

Питаннями цифрових технологій та мультимедіа для віртуалізації у сфері туризму й екскурсійної справи цікавилися багато науковців, а саме: К. Вельман, Я. Гаврилова, О. Лебедів, Т. Трошина, О. Шликова та інші. Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що особливості створення віртуальних екскурсій розглядаються у працях О. Андрєєва, І. Латипової, М. Румянцева, І. Слуцької, Н. Хміль, Richard E. Ferdig та інших. Проте, питання розгляду цифрових інструментів створення діджитал-екскурсій, які можуть бути використані як форма організації

позакласної роботи здобувачів освіти, досліджено недостатньо, що й становить мету даної роботи.

У процесі освіти істотно змінився підхід до екскурсій, виникли їх нові види – віртуальні, інтерактивні, костюмовані, квест-екскурсії [2]. Поняття «віртуальна екскурсія» тлумачать як організаційну форму навчання, що відрізняється від реальної віртуальним показом реальних об'єктів із метою створення умов для самостійного спостереження, збору необхідних фактів. До її переваг можна віднести доступність, наочність та можливість повторного перегляду [4]. Під діджитал-екскурсією будемо розуміти створену з допомогою цифрових інструментів подорож або спостереження за реальними об'єктами з певною навчальною метою. Звісно, що така екскурсія не дає ефекту повної присутності, але дозволить отримати повне враження щодо досліджуваного об'єкту або місцевості.

Серед діджитал-еккурсій особливе місце займають інтерактивні, мультимедійні, що є програмно-інформаційним продуктом у вигляді гіпертексту з інформаційних фрагментів, пов'язаних між собою спрямованими переходами-посиланнями, в основі якого розміщується як текстова інформація, так і ілюстрації, звукові та відеофрагменти. Це зручний інструмент для моделювання даної екскурсії. Користувач рухається від фрагмента до фрагмента подібно до того, як під час реальної екскурсії переходить від одного об'єкта до іншого, призначений для інтегрованого подання матеріалів екскурсії [1]. Вони не потребують мережі Інтернет. Так, для створення діджитал-еккурсій також можливе використання продукту Microsoft PowerPoint, що дозволяє створювати презентації та слайд-фільми, надаючи користувачеві все необхідне – потужні функції роботи з текстом, засоби для малювання, побудови діаграм, широкий набір стандартних ілюстрацій тощо. Така мультимедійна подорож буде цілком відповідати вимогам щодо створення онлайн-екскурсії.

У мережі Інтернет можна знайти багато готових до перегляду цікавих віртуальних екскурсій. Наприклад, Музей «Кобзаря» Тараса Шевченка (<https://museum-portal.com/ua/museum/museum-of-t-g.-shevchenko-kobzar/>), Національний Музей Народного Мистецтва Гуцульщини та Покуття (<https://hutsul.museum/360/>), Харківський художній музей (<https://museum-portal.com/ua/museum/kharkiv-art-museum/>), Віртуальні тури Україною (<https://discover.ua/virtual-tours>), 3D-Тур – Палац Потоцьких (<https://potocki-palace-lviv.virtual.ua/ua/3d-tour/>), Віртуальний тур українськими музеями просто неба (<https://museums.authenticukraine.com.ua/ua/>), National Geographic (<https://www.youtube.com/c/NatGeo>), Лабораторія «МанЛаб» (<https://museum-portal.com/ua/museum/manlab-laboratory/>) тощо.

Якщо ви не знайшли потрібну екскурсію, яка відповідає освітнім потребам, гарною ідеєю для організації позакласної роботи є не лише цифрова подорож, а й сам захопливий процес створення діджитал-екскурсії з певною навчальною метою. Слід зазначити, що значні можливості надають різноманітні сучасні вебінструменти для розробки віртуальних екскурсій. Наприклад, конструктор уроків і презентацій Nearpod (<https://nearpod.com/>). Після реєстрації на сайті можна створити макет екскурсії: обрати з бібліотеки фото чи відео в режимі 360°, розмістити інтерактивні маркери, поєднати їх із текстом, посиланнями, відео або аудіо файлами, а потім надіслати посилання та код доступу для її учасників.

Значними можливостями володіють безкоштовні Google-сервіси:

- огляд місцевості в Google Картах (<https://www.google.com/streetview/>);
- Google Arts&Culture (<https://artsandculture.google.com/?hl=uk>);
- Google Expeditions (<https://artsandculture.google.com/project/expeditions>);
- Google Earth (<https://www.google.com/intl/ru/earth/>) тощо.

Ресурс Mapillary (<https://www.mapillary.com/>) дозволяє переглядати лінійні панорами вздовж доріг, річок, біля видатних пам'яток архітектури тощо. Кожен користувач може не лише здійснювати віртуальну подорож містами у різних куточках світу, а й додавати власні світлини, доповнюючи фотобанк платформи.

За допомогою ресурсу Historypin (<https://www.historypin.org/en/>) можна здійснити віртуальну екскурсію не лише у просторі, а й у часі. Обравши певне місце на карті або вказавши його назву в рядку пошуку, можна переглянути, як виглядав об'єкт у різні роки, та ознайомитись із різноманітною інформацією про нього (на ресурсі містяться численні світлини, відео-, аудіо- та текстові матеріали).

ThingLink (<https://www.thinglink.com/>) – сервіс, що дозволяє перетворювати статичні картинки в інтерактивні об'єкти, де для кожного об'єкта на зображенні можна вибрати і встановити посилання на вебсторінку, презентацію, відео тощо. Є можливість колективної роботи зі створення міток для зображення, додавання додатку в блог та зробити вже наявні фотографії, малюнки в ньому інтерактивними [3].

За допомогою Genially (<https://genial.ly/>) можна додати інтерактивний контент до карт або зображень, які дозволять потрапити у пригоду, не зійшовши з місця. Шаблон Travel By Plane Presentation стане у пригоді. Є можливість вбудувати 360-градусне зображення з Air Pano (https://www.airpano.com/360photo_list.php) або зв'язати з віртуальними екскурсіями (<https://ditchthattextbook.com/virtual-field-trips>) за допомогою інтерактивної кнопки на карті.

Отже, створення діджитал-екскурсії – це захопливий та багатоетапний процес, який потребує від викладача та здобувачів освіти креативності та наполегливості. За допомогою різних вебсервісів та програм можливе перетворення звичайної екскурсії в більш зручний формат для перегляду в будь-якому місці та в будь-який час. Крім того,

вони підвищують інтерес до навчання, надають можливість вийти за межі програми, поєднують освітню діяльність із реальним життям, а також дозволяють подорожувати у сучасних умовах без стресу та обмежень.

Література:

1. Александрова Є.В. Віртуальна екскурсія як одна з ефективних форм організації навчального процесу. *Історія України*. 2010. № 10. С. 22-24.
2. Верес К .О. Інноваційні технології в екскурсійному супроводі : *SWorld* : зб. наук. праць. 2014. Вип. 2, Т. 34. С. 29-34.
3. Кисельова О. Б., Кондратьєва Л. О. ІТ-інструменти розробки віртуальних екскурсій. *Сучасні тенденції організаційно-методологічного забезпечення підготовки фахівців: проблеми та шляхи їх вирішення в умовах глобалізації та євроекономічної інтеграції* : Всеукр. наук.-метод. Інтернет-конф., м. Харків, 18 листопада 2019 р. Харків, 2019. С. 323–327.
4. Подліняєва О. О. Особливості використання сучасних медіа в освіті: віртуальна екскурсія. *Фізико-математична освіта*. 2016. Вип. 4. С. 100-104. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/fmo_2016_4_23.

УДК 373.14

ІННОВАЦІЇ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

*Хорошилова І.О., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Освіта, будучи одним із основних культурних та соціальних інститутів, виступає як ключовий інструмент інновацій та одним з провідних факторів розвитку людських ресурсів суспільства знань.

Інновації мають величезний системний ефект впливу на всі компоненти педагогічного процесу, загальну структуру і діяльність педагогічної спільноти в цілому. На відміну від інших суспільних новинок, педагогічні інновації передбачають особистісний та творчий процес навчання.

Освіта зараз має виконувати абсолютно нові функції, такі як: сприяння розвитку та стимулювання прояву особистості в ситуації освітньої альтернативи та освітнього вибору; розвиток та підтримка індивідуалізованого та персоналізованого освітнього середовища з метою сприяння особистості, що розвивається, в успішній побудові та реалізації власного унікального освітнього маршруту та життєвого шляху; спільне створення нових умов, способів та інструментів педагогічної взаємодії, у тому числі проектування та реалізація ширшого репертуару освітніх та педагогічних дискурсів (індивідуалізація, диференціація та персоналізація). Інноваційні технології в освіті - це особливий механізм, за допомогою якого реалізуються нові засоби та способи освітньої системи.

Інноваційні методи дозволяють досягти певних цілей у процесі навчання, таких як:

- доступність сприйняття автентичних знань;
- систематизація навчального матеріалу;
- реалізація творчого підходу;
- саморозвиток;
- зняття психологічного бар'єру (побоювання спілкування, здійснення помилки).

Використання інноваційних методів у процесі навчання передбачає володіння цифровими технологіями обома сторонами навчального процесу.

Навчання за допомогою інноваційних технологій передбачає безпечне та продуктивне використання гаджетів та можливостей мережі

Інтернет у процесі кіберсоціалізації учнів. Тому застосування сучасних технічних засобів навчання гармонійно поєднується з творчим підходом освіти.

Основними методичними принципами під час виконання таких завдань є візуалізація і спостереження. При навчанні важливо приділяти увагу такому виду пізнання, як спостереження. Спостереження часто оцінюється лише в процесі та в результаті дослідницької діяльності, але воно є значним розвиваючим фактором під час групової творчої діяльності, це активний процес.

Так під час груповий роботи створюється сприятлива можливість набуття досвіду тими учнями, які з певних причин ще можуть самостійно виконати завдання. Викладач або тьютор може також «призначити» спостерігача, який потім розповість про роботу групи, її плюси та мінуси, про сам проект та його результат.

Для масової культури епохи постмодерну характерне широке використання таких прийомів як деконструкція, інтерпретація, іронія, еkleктичність, естетизація.

В умовах сучасної освіти не можна залишити без уваги використання платформи Zoom при навчанні іноземних мов. Програма Zoom підходить для розвитку у учнів таких аспектів мови, як аудіювання, читання та письмо. Дана платформа дозволяє організовувати синхронне онлайн-спілкування між викладачем та здобувачем у дистанційному форматі.

Одним із важливих позитивних аспектів дистанційного навчання на платформі Zoom, а також на інших навчальних сайтах можна назвати можливість зниження психологічної напруги для учнів і, як наслідок, підвищення комунікативної активності. Частина учнів уникають активної участі в освітньому процесі через сором'язливість, тривожність, тоді як у домашній обстановці ці особливості можуть бути подолані. Інноваційні технології дають можливість у процесі навчання поєднати теорію з

практикою, сформувати знання з предмету, розвинути професійні навички та вміння.

Створення сприятливих психолого-педагогічних умов та облік методичних принципів інноваційного навчання безсумнівно сприяє більш ефективному освоєнню програми в навчальному процесі. До необхідних умов проведення онлайн-заняття можна віднести:

- чітке планування навчального заняття та відбір необхідного навчального контенту у зв'язку з використанням певних інструментів програм для найкращої презентації матеріалу;
- цифрова компетентність та необхідні цифрові навички для роботи в програмі;
- довірчо-діалогічний стиль педагогічного спілкування та педагогічні технології залучення учнів до онлайн-спілкування;
- етика спілкування онлайн та захист особистого простору та думки співрозмовника.

Важливим аспектом проведення заняття є ідентифікація особистості учня, і під час атестації, а й у поточних заняттях. Не завжди учасник конференції може увімкнути камеру, але його реальна присутність може демонструвати його активність у чаті або голосовий зв'язок. Використання технологій потребує загального управління навчальним заняттям, що проводиться на платформі. Це означає, що при проведенні заняття дистанційно від групи учнів викладач повинен уміти поєднувати подачу матеріалу з грамотним педагогічним спілкуванням, застосовувати сучасні технології для оптимізації інтерактивності та утримання мотивованості учнів.

Можна сказати, що навчальні платформи дозволяють зробити процес навчання більш інтерактивним та захоплюючим, тим самим викликаючи інтерес учнів. Спираючись на основні тенденції сучасного освітнього процесу, ми узагальнюємо характерні риси здобуття знань у сучасних

умовах: використання комплексу знань та навичок з різних галузей; відповідність пропонованих тим інтересам та потребам учнів; творчу спрямованість, стимулювання самореалізації особистості; орієнтацію на практичний, соціально значимий результат.

Література:

1. Пашута М. Інновації як фактор випереджального розвитку економіки. URL :

<http://personal.in.ua/article.php?ida=300>.

2. Комарова О. А. Особливості формування випереджального рівня освітнього потенціалу суспільства. URL :

<http://soskin.info/ea/2011/9-10/201124.html>.

СЕКЦІЯ 2

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ОСВІТНЬОЇ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

ВИКОРИСТАННЯ БЕНЧМАРКІНГУ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Криворучко О.М., д.е.н., професор

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Сучасні умови освітньої діяльності вищих закладів характеризуються високим рівнем конкуренції. Забезпечення своєї конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг вимагає від закладу вищої освіти (ЗВО) удосконалення усіх процесів, пошуку найбільш ефективних методів реалізації освітніх програм, менеджменту якості освіти тощо. Від якості вищої освіти залежить майбутнє ЗВО, країни в цілому, оскільки система вищої освіти формує найважливіше багатство держави – людський потенціал. Досягнення цих цілей вимагає проведення дослідницької роботи в аспекті забезпечення конкурентних переваг, використання та поширення передового досвіду. Ефективним методом проведення такого дослідження є бенчмаркінг.

В теорії менеджменту та практичній діяльності термін "бенчмаркінг" є достатньо новим, єдиного його визначення та методики реалізації не існує, активно використовується в консалтинговій діяльності.

Спочатку бенчмаркінг мав назву модель AP-аналізу і означав просту методику оцінки "розриву" між важливими параметрами фірми і бажаними її результатами (якими можуть виступати і якості головного конкурента). Така модель, в основному, використовувалася для оцінки слабких сторін фірми. На сьогоднішній день бенчмаркінг набуває статус глобального і розглядається як інструмент міжнародного обміну бізнес-інформацією. Це викликано тим, що з'являються організації, що спеціалізуються на пошуку

партнерів для еталонного зіставлення. В 1993 р. бенчмаркінгові центри Великобританії, США, Німеччині, Швеції і Італії вирішили об'єднати зусилля по розвитку методу еталонного зіставлення в світі. Вже в 1994 р. була встановлена Глобальна мережа бенчмаркінга (Global Benchmarking Network), яка об'єднує подібні центри з 20 країн світу.

Велике поширення бенчмаркінг (benchmarking) має в підприємницькій діяльності. В самому загальному вигляді ним називають спосіб оцінки стратегій і цілей роботи організації порівняно з першокласними організаціями для визначення свого місця на конкретному ринку.

Конкретизація визначень цього поняття пов'язана з наділенням цього процесу певними ознаками, наприклад "систематичний спосіб" та вказівкою на конкретні об'єкти порівняння. Так, в роботі [1, с. 80] бенчмаркінг трактується як систематичний спосіб визначення, розуміння і розвиток найліпших за якістю продуктів, послуг, дизайну, обладнання, процесів і практик із метою поліпшення реальної ефективності організації.

Зарубіжний вчений Р.К. Донован розширює межі застосування бенчмаркіну, акцентує увагу в своєму визначенні на тому, що бенчмаркінг є чітко структурованим, динамічним, стратегічним/тактичним процесом прийняття рішення, метою якого є поліпшення роботи підприємства з урахуванням результатів конкурентів і наявних результатів [2]. Подібне визначення міститься і в роботі [3], в якій бенчмаркінг визначається як безупинний систематичний пошук і впровадження найкращих практик, що приведуть організацію до досконалішої форми. Дієвий інструмент для визначення становища компанії порівняно з іншими, подібними за розмірами та/або сферою діяльності, організаціями.

Механізми бенчмаркінгу активно впроваджуються в сучасній освітній діяльності, насамперед, у вищій освіті. При цьому розглядаються різні види бенчмаркінгу, аспекти його спрямування [4-6]. При цьому

бенчмаркінг розглядається як нова складова в оцінюванні якості підготовки кваліфікованих робітників; як підхід до формування конкурентоспроможного педагога; як спосіб оцінки потенціалу ЗВО регіону та ін.

В загальному вигляді реалізація бенчмаркінгу здійснюється за такими етапами: вибір предмета бенчмаркінгу; проведення внутрішнього дослідження; вибір організації, необхідної для порівняння, тобто організації-партнера; збір зовнішньої інформації; аналіз і виявлення потенціалу поліпшень та їх впровадження.

В сфері вищої освіти виділяють такі види бенчмаркінгу [4, с. 40]: внутрішній (порівняння освітніх програм у межах одного ЗВО); зовнішній конкурентний бенчмаркінг (порівняння продуктивності в ключових областях для установ, які розглядаються як конкуренти); функціональний бенчмаркінг (порівняння одиничних процесів освітньої, наукової, методичної, виховної діяльності); транс-інституційний бенчмаркінг (порівняння кількох установ); неявний бенчмаркінг (квазі-бенчмаркінг, базуючись на опублікованих даних/показників продуктивності, які можуть бути корисними для значущого міжінституційного порівняльного аналізу); загальний бенчмаркінг (аналізуючи базові практичні практики або послуги) і бенчмаркінг на основі процесу (процеси, з яких досягаються результати).

Вибір певного виду бенчмаркінгу визначається цілями вищого закладу освіти, вимогами зовнішнього та внутрішнього середовища, наявними ресурсами та іншими факторами. Звісно, перевага при цьому віддається меті впровадження бенчмаркінгу. Так, наприклад, якщо розробляється або оновлюється освітня програма, то доцільно в якості об'єкта для порівняння обрати аналогічні програми, що реалізуються в аналогічних закладах освіти, тобто обрати внутрішній бенчмаркінг. Якщо мова йде про формулювання нової стратегії ЗВО, то і аналізу підвергається

комплекс діяльності аналогічних закладів освіти з метою пошуку та розвинення своїх конкурентних переваг, відповідно це можна реалізувати за допомогою зовнішнього бенчмаркінгу.

Функціональний бенчмаркінг спрямований на дослідження окремих одиничних процесів. Наприклад, дослідження процесу вступної компанії за спеціальністю 073 "Менеджмент" в Харківському регіоні. За відкритими даними ЄДЕБО [7] можна проаналізувати цей процес (табл.1).

Таблиця 1 - Кількість заяв вступників за спеціальністю 073 "Менеджмент"

Назва закладу	Усього заяв	Заяв на бюджет	Середній конкурсний бал	Питома вага заяв на бюджет в загальній кількості, %
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця	577	500	172.8	86,7
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна	398	281	166.3	70,6
Харківський національний університет міського господарства ім. О.М.Бекетова	258	215	163.8	83,3
Національний технічний університет "Харківський політехнічний інститут"	233	207	176.1	88,8
Українська інженерно-педагогічна академія	106	65	158.1	61,3
Харківський національний автомобільно-дорожній університет	106	73	163.7	68,9
Державний біотехнологічний університет	66	56	172.6	84,8
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського	45	36	162.6	80,0
Український державний університет залізничного транспорту	44	37	157.5	84,1

Стосовно загальних даних, по ХНАДУ спостерігається 68,9% показника питомої ваги заяв на бюджет в загальній кількості проти 86,7% по ХНЕУ ім. С.Кузнеця. Остаточний висновок щодо цього показника зробити неможливо, бо враховуючі особливості вступу, а саме те, що абітурієнт подає заяви в надії одержати "бюджет", високе значення не

можна вважати кращим. Потрібний аналіз стосовно зарахування студентів на навчання. Наприклад, за кращу практику оберемо Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця як лідера економічної освіти в нашому регіоні.

За даними наказів про зарахування на спеціальність "Менеджмент" по ХНЕУ ім.С.Кузнеця зараховано 33 особи на бюджет і 42 особи на контракт, по ХНАДУ відповідно ці показники склали – 4 і 37 осіб. Проаналізуємо показники вступу в ХНЕУ та ХНАДУ за спеціальністю "Менеджмент" (рис.1).

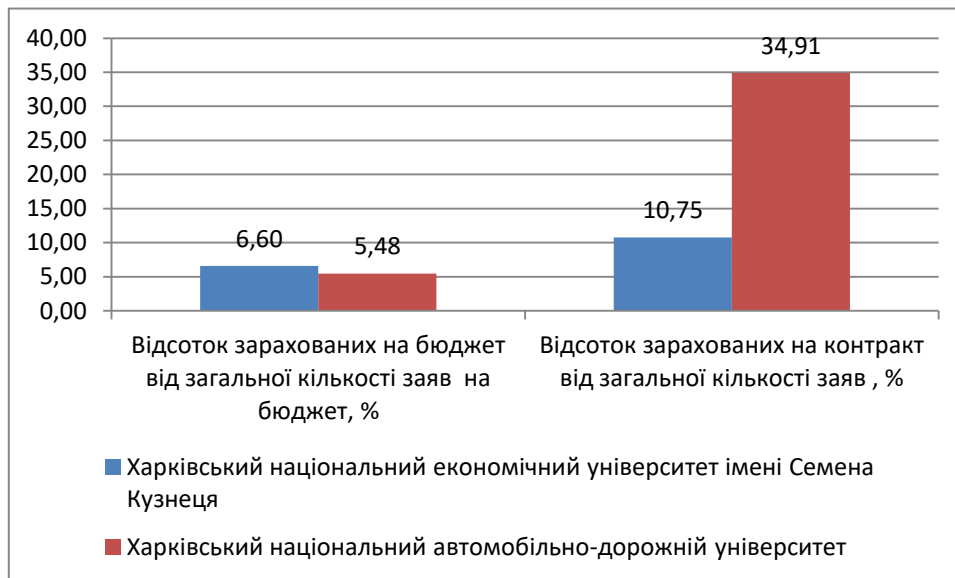

Рисунок1. - Діаграма, що характеризує показники вступу в 2022 році за спеціальністю "Менеджмент"

Як бачимо з рис.1, розбіжність у відсотках по кількості зарахованим на бюджет у ХНАДУ порівняно з ХНЕУ ім. С.Кузнеця незначна (-1,12%). А стосовно зарахованих на контракт, то кращої практикою по цьому показнику слід вважати ХНАДУ, бо розбіжність у відсотках зарахованих відносно кількості заяв є позитивною у +24,2%.

Таким чином, бенчмаркінг в освітній діяльності є найкращим інструментом поліпшення діяльності, підвищує результативність

діяльності підрозділу та прагнення до змін.

Література:

1. Навольська Н.В. Бенчмаркінг як інструмент підвищення ефективності діяльності підприємств. *Причорноморські економічні студії*. Вип.6.2016.С.79-82.URL:

<http://dspace.wnu.edu.ua/jspui/bitstream/316497/10143/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%20%D0%B1%D0%B5%D0%BD%D1%87%D0%BC%D0%B0%D1%80%D0%BA%D1%96%D0%BD%D0%B3.pdf>

2. Donovan R.K. All Around Cure – If I Don't Agree? Oklahoma: Cambridge University. 2000. 196 p.

3. Benchmark: definition. Dictionary (Thesaurus). URL: <http://www.thefreedictionary.com/benchmark>.

4. Василькова Н.В. Бенчмаркінг у сфері вищої освіти. *Економіка та підприємництво*: Зб. наук. праць. Вип. 31, 2013. С. 106-115. URL : <https://core.ac.uk/download/pdf/197232957.pdf>

5. A practical guide Benchmarking in European Higher Education. European Centre for Strategic Management of Universities (ESMU). August 2008. URL : <http://www.education-benchmarking.org/practicalguide.html>

6. Чекаловська Г.З. Бенчмаркінг як інструмент підвищення конкурентоспроможності закладу вищої освіти. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Випуск 32.

7. Єдина державна електронна база з питань освіти. URL : <https://vstup.edbo.gov.ua/statistics/konkurs-universities/>

ЕТИКА І МОРАЛЬ ЯК РЕГУЛЯТОРИ ПОВЕДІНКИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

Дорошенко Г.О. д.е.н., проф.

Калініченко Л.Л. д.е.н., проф.

Харківський національний університет ім. Каразіна В. Н.

Студентське життя вчить розвивати зв'язки, формувати почуття спільності, заохочувати особистий і професійний ріст і створювати можливості для пошуку кар'єрних шляхів. Потрапляючи у діловий світ молодий фахівець прагне досягти успіху вміло мобілізуючи енергію, вміння, підприємливість які зароджуються у час навчання в університеті. Молода людина має трансформувати знання, вміння, моральну культуру на професійний та діловий успіх.

Енергію ділової людини визначають такі фактори:

- життєва сила – внутрішня сила, яка дозволяє здійснювати діяльність особі, відчувати високий рівень енергії та ентузіазму щодо справи «свого життя»;
- самооцінка, тобто зважування своїх сил та здібностей;
- вміння долати проблеми – вміти правильно сприймати проблему, грамотно оцінювати її і виробляти необхідну стратегію щодо її подолання. «Будь яка проблема перестає бути проблемою при правильному ставленні»;
- моральні цінності та принципи. Поведінка людини індивідуальна, кожен мислить по-своєму, кожен має свою думку, свою позицію.

Саме виховання цих факторів має генерувати сучасний освітній процес у вищій школі направлений на формування гармонійно розвиненої

особистості шляхом інтегрального поєднання наукових, навчальних, виховних і методичних заходів які спрямовані на професійну підготовку активних, креативно мислячих фахівців з високими морально-етичними цінностями і громадською відповідальністю та здатних до ефективної, результативної діяльності [1].

Цивілізований бізнес є особливим видом діяльності у якому досягти професійного зростання, фінансового успіху та економічного прогресу можливо тільки дотримуючись норм, правил та стандартів поведінки людей по відношенню один до одного, до соціуму, до природи. Ці норми та правила визначають такі філософські категорії як етика, що вивчає стандарти, правила, норми які регулюють поведінку особи в суспільстві, побуті, взаємовідносинах, та мораль, яка визначається системою внутрішніх, духовних вимог до себе, переконань, уявлень, суджень які регулюють поведінку людини, закладену сімейними цінностями і традиціями, релігією, національною ментальністю, соціумом, законами і особистими моральними переконаннями заснованими на сприйнятті добра і зла, правильного і неправильного, доброго і поганого.

У китайській мові слово мораль позначає ієрогліф 道德 – «dàodé» «даоде». З ними у Китаї тісно пов'язані поняття громадського та особистого обов'язку, почуттів провини та сорому. У буквальному перекладі ієрогліф 道 «dào» «дао» трактується як шлях, напрямок, дорога [2].

Ієрогліф 德«dé» «де» – трактують у значеннях:

- 1) чеснота, душевна чистота, висока моральність;
- 2) сила душі, духовність; внутрішня гідність, великодушність, доброта;
- 3) милість, добро; добрий вчинок; заступництво, благодіяння, допомога;

- 4) висока милість; щастя;
- 5) носій вищої моральності, високоморальна людина.

Таким чином, «мораль» є поняттям, яке складається з двох ідей:

1. «дорога» - це правила, яким має слідувати людина;
2. «чеснота» - це стан, правило якому треба підкорятися, тобто, мораль - "дорога до чесноти" .

Спрямування здобувачів вищої освіти такою "дорогою до чесноти" є однієї з найважливіших цілей і завдань холістичного виховання сучасного фахівця.

Отже вища освіта має надавати людині можливість відповідального, незалежного та повноцінного існування, щоб вона могла робити внесок у вільну та демократичну спільноту ґрунтуючись на знаннях того, що є благо і прекрасне і водночас корисне для людини, що допомагає їй досягти життєвого щастя та професійного успіху.

Література:

1. Дорошенко Г. О., Калініченко Л. Л. Холістичний підхід в освітньому процесі. *Тенденції, проблеми та шляхи їх вирішення у організаційно-методологічному забезпеченні підготовки фахівців : Збірник наукових праць за матеріалами наукової інтернет - конференції з проблем вищої освіти і науки (18 листопада 2021 р.).* Харків, ХНАДУ, 2021. 357 с. URL: <https://dl.khadi.kharkov.ua/course/view.php?id=2624> (дата звернення 20.10.2022р.)
2. Українське Дао. Вчення про істину та благодать. URL: https://bibledao.com/dao_ua.php (дата звернення 17.10.2022р.)

**МЕДІАКОМУНІКАТИВНА КОНЦЕПЦІЯ ОСВІТНЬО-
ВИХОВНОЇ РОБОТИ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ:
ДОСВІД КАФЕДРИ УКРАЇНОЗНАВСТВА ХНАДУ**

*Нікуліна Н.В., к. філол. наук, доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Освітньо-виховний процес у закладах вищої освіти, починаючи з 2020-2021 навчального року, зазнав кардинальних організаційних змін, тому що був реорганізований у дистанційний формат. Якщо з освітнім навчальним процесом все стало всім доволі-таки зрозумілим, бо наразі вже йдеться не просто про створення навчальних дистанційних курсів, а маємо досвід і можливість вдосконалення напрацьованих матеріалів для якісного проведення навчальних занять. А от що стосується продукування виховної роботи в період дистанційного навчання, а тим паче у воєнний час, то тут ще слід напрацьовувати форми і методи реалізації виховних та інформаційних заходів.

З огляду на окреслену проблематику, маємо на меті поінформувати колег про шляхи вирішення вказаної проблеми, що вже апробовані колективом кафедри українознавства Харківського національного автомобільно-дорожнього університету. Коли почалися коронавірусні обмеження і перехід на дистанційну форму навчання, колектив кафедри не обмежив виконання взятих на себе зобов'язань із виховної роботи. Ми продовжували виконувати свій план виховної роботи, однак змінили способи її реалізації, перейшовши зі спілкування наживо у медіаплощину (інтернет-сайт університету, соціальні мережі, дружні нам засоби масової комунікації), тому обраний нами спосіб проведення виховної роботи

назвали *медіакомунікативним*. Причому зауважуємо, що це не просто матеріали, викладені в мережу, де викладачі-комунікатори шляхом застосування інформаційних потоків впливають на цінності та мотиваційні установки студентів-комунікантів та прагнуть досягнути змін в поведінці молодіжної аудиторії, а двобічний діяльнісний процес обох сторін медіакомунікації.

Першим таким заходом стало віртуальне Свято української мови «Катеринин день», де спільно з викладачами кафедри та за активної участі студентів першого курсу було підготовлено та розміщено на сайті кафедри у форматі відео-концерту виступи студентів нашого університету та кафедральних юних друзів – художніх колективів дитячого ЦДЮТ №1.

Попри всі воєнні виклики і застереження, цьогоріч викладачі кафедри українознавства теж підготували до виховного плану такі інформаційно-культурні виховні медіазаходи: візуалізований контент «*Воїни Світла*» на сайті кафедри до Дня захисників та захисниць України та Дня українського козацтва; інтернет-допис «*Страда голодом*» на сайті кафедри до Дня вшанування пам'яті жертв Голодомору, спільна студентська акція «*Свічки у вікні*»; віртуальне Свято української мови «*Тобі, Україно моя, і перший мій подих, і подих останній тобі*» на сайті кафедри українознавства до дня проведення Всеукраїнського референдуму щодо Незалежності України; інтернет-допис на сайті кафедри до Дня ЗСУ «*Армія, що захищає світ*»; інтернет-виставка на сайті кафедри «*Лицарі Свободи*», присвячена Дню Героїв Небесної Сотні; до Дня рідної мови Всеуніверситетський творчий диктант «*Нас єднає українська мова й історія ХНАДУ!*»; інтернет-виставка «*Міцний як Азовсталь*» щодо героїчних боїв за «Азовсталь» у Маріуполі; візуалізований медіаконтент «*Трагедія Чорнобиля і ЗАЕС – масштабні загрози для ядерної безпеки світу*»; майстерня вишивальниці: віртуальна виставка-презентація вишиваних скарбів ХНАДУ; до Дня Перемоги над нацизмом у Другій

світовій війні інтернет-виставка «Пам'ять поколінь» (укладено з родинних фотосвітлин студентів); віртуальний університетський парад вишиванок «В орнаменті долі переплелись і на віки узорами зрослись».

З метою формування активної державницької проукраїнської позиції на сайті кафедри українознавства з 2023 року для студентів працюватиме віртуальна фільмотека «З Україною в серці», де будуть занонсовані до перегляду фільми про сучасне й минуле нашої держави, запропоновано дискусійні питання для обговорення.

Ми запланували медійну ініціативу студентам – «КРИМ. Нескорена територія України», метою якої є спільний перегляд телевізійних картин та відеороликів на кримську тематику (фільмотека «Крим. Обезводнення», «Депутате, допоможи бранцям Кремля», «Ціна анексії – життя», повнометражний документальний фільм «Крим. Як це було») з подальшим обговоренням.

Отже, у складних воєнних умовах слід не полишати виховної функції закладів вищої освіти, а розширити форми і можливості співпраці зі студентською аудиторією, окрім указаних і використовуваних кафедрою українознавства медійних засобів впливу, треба на рівні факультетів і студентського клубу стимулювати появу цікавих віртуальних інформаційних проєктів про студентське життя у форматах відео чи анімації, виконавцями яких є студентська спільнота, причому максимальну увагу в цих проєктах акцентувати на зацікавленості абітурієнтів та їхніх батьків навчанням саме у ХНАДУ.

ВИХОВАННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОСТІ У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

*Савченко Л. Л., к.п.н., доцент
Сініченкова А. С., викладач
Отиш Г.С., здобувачка вищої освіти
Комунальний заклад «Харківська
гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради*

Наше суспільство переживає складний період історичного розвитку, що характеризується національно-культурним відродженням України, становленням державності. Саме тому українській освіті потрібні теоретичні й прикладні праці з проблеми багатокультурності, психолого-педагогічної специфіки адаптації людини до полікультурного середовища. Суспільство перестало бути моноідеологічним, його громадяни постійно чи епізодично стикаються з різними аспектами явища полікультурності сучасного світу. Водночас школа не має ні досвіду, ані суспільних установок на формування готовності до життя в умовах полікультурної взаємодії.

Науковці зазначають, що діалог та взаємодія різноманітних культур є провідною ідеєю полікультурної освіти, адже саме через розуміння та осмислення своєрідності своєї культури можна зрозуміти всю глибину та розмаїття інших культур. Полікультурність ґрунтується на тому, що освіта в поліетнічному суспільстві, з урахуванням національних розбіжностей, повинна містити множинність типів, моделей та ціннісних педагогічних орієнтацій, що будуть адекватними світосприйняттю та вимогам різних етнокультурних груп населення.

Полікультурна освіта як наукова проблема розглядається в зарубіжних концепціях мультикультурної освіти (Д. Бенкс та ін.),

міжкультурної освіти (П. Бателаан, Г. Ауернхаймер, В. Нике та ін.), глобальної освіти (Р. Хенві), міжкультурної комунікації (Н. Іконніков, Р. Льюїс, К. Сторті, С. Тер-Мінасова та ін.), освоєння чужої культури (М. Беннет), взаємодії культур (Н. Крилова, В. Тішков та ін.), соціалізації (Д. Дьюї), міграційної педагогіки (О. Гукаленко, Г. Солдатова та ін.), етнічної і крос-культурної психології (Н. Лебедева, Т. Стефаненко та ін.). Формуванню світового освітнього простору, аналізу проблем взаємодії педагогічних культур різних регіонів світу, глобалізаційним тенденціям розвитку освіти в зарубіжних країнах присвячені праці таких науковців, як Н. Абашкіна, О. Мілютіна, Н. Ничкало, А. Сбруєва та ін. Праці українських науковців (Л. Голік, Л. Гончаренко, Т. Клищенко, М. Красовицький, В. Кузьменко, Г. Левченко та ін.) присвячені вивченню передумов запровадження полікультурної освіти в Україні, розгляду теоретико-методичних засад формування полікультурної компетентності у юного покоління та спеціальної підготовки майбутніх педагогів, здатних діяти у поліетнічному регіоні.

Ідеї полікультурності закладені у таких державних документах України як: Конституція України, Національна доктрина розвитку освіти, Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття), Державний стандарт базової й повної середньої освіти, «Концепція громадянського виховання», «Національна доктрина розвитку освіти» [1].

В Україні полікультурна освіта є частиною національної, про це свідчать положення Національної доктрини розвитку освіти, в яких зазначається необхідність виховання людини демократичного світогляду, яка дотримується громадянських прав і свобод, з повагою ставиться до традицій, культури, віросповідання та мови спілкування народів світу [2, с.4]. Національна доктрина розвитку освіти наголошує на тому, що освіта утверджує національну ідею, сприяє національній ідентифікації, розвитку культури українського народу, оволодінню цінностями світової

культури, загальнолюдськими надбаннями. Водночас серед пріоритетів громадянського виховання відзначається розвиток у молодого покоління шанобливого ставлення до історії та культури всіх корінних народів і національних меншин, які проживають в Україні, формування культури міжетнічних відносин. Освіта також реалізує право національних меншин на збереження й розвиток етнокультури, її підтримку та захист державою.

Педагогічна освіта, що триває упродовж професійного становлення, забезпечує поступовий розвиток творчого потенціалу особистості вчителя, збагачує його духовний і культурний потенціал. Сучасні перетворення в освітній сфері повинні відповідати принципам, основою яких є підготовка вчителя, здатного удосконалювати свої особистісні якості, відтворювати і розширювати власний життєвий досвід, перетворювати матеріальні умови життя суспільства, його культуру, накопичувати і створювати нові цінності.

Для України, на території якої проживають представники різних національностей, питання зміцнення міжкультурного діалогу є пріоритетним. Усвідомлюючи виняткове значення освіти і виховання в процесі соціальної інтеграції багатонаціонального суспільства та європейського вектору країни, зусилля в пошуку шляхів полікультурного підходу в освіті та вихованні постають актуальними та перспективними.

Сьогодні однією з найважливіших причин конфліктності глобалізаційних процесів є фундаментальні відмінності на рівні соціально-економічного і політичного розвитку людських спільнот, в образі життя, у відношенні до основних проблем буття, до систем цінностей, загроз стирання етнічної та культурної самобутності, уніфікації життя згідно з іншими стандартами. Вирішення цих проблем пропонує полікультурне виховання та освіта. Сьогодні значно зростає потреба у фахівцях, які здатні адекватно здійснювати навчально-виховний процес у полікультурному суспільстві з урахуванням розмаїття етнічних, расових та релігійних засад.

У сучасному соціокультурному середовищі полі культурність стає невід'ємним компонентом професіоналізму. Це дає підставу розглядати проблему підготовки педагога до роботи в полікультурному середовищі як одну з ключових.

Полікультурність має стати основою професіоналізму кожного педагога, який виховує кадри нового покоління толерантної, політично виваженої особистості. Для отримання професіоналів такого рівня необхідна розробка спеціальних програм підготовки педагога як посередника між культурами різних народів, організатора міжкультурної комунікації з питань мови, релігії. Поворот до полікультурного виховання відбувається вкрай повільно, однак ознаки його очевидні.

Результати проведених досліджень серед випускників педагогічних ВНЗ дозволяють зробити висновок про те, що неготовність частини педагогів до роботи в умовах поліетнічного соціуму і здійснення полікультурного виховання найчастіше зумовлена небажанням визнати актуальність такої роботи, тобто відсутністю в умовах полікультурності на перше місце серед факторів, що перешкоджають досягненню успіху виступає відсутність необхідних знань і специфічних педагогічних умінь.

Таким чином, аналіз проблеми засвідчив, що беручи до уваги виклики та запити українського суспільства, процеси глобалізації, євроінтеграції, готуючи молодь до життя у багатоманітному, багатокультурному соціумі, система освіти України потребує гнучкого механізму впровадження виховання полікультурності у фахівців педагогічних ВНЗ. Удосконалення педагогічної освіти необхідно пов'язати з переходом до культуротворчої системи освіти, із загальнокультурною підготовкою як процесом, в якому єдність змісту, форм, засобів і методів навчання стимулює духовний розвиток майбутнього вчителя. Основними завданнями цього процесу є формування базової культури, виховання здатності до сприйняття творів мистецтва, формування високих

культурних потреб та інтересу до удосконалення культури спілкування, визначення свого місця в діалозі культур, а також розвиток культурного самопізнання. Отже, загальнокультурний рівень особистості залежить від таких чинників: професійно-педагогічної культури, соціально-психологічної культури, інтелектуальної культури, інформаційної культури, мистецької культури.

Література:

1. Верховна Рада України; Конституція, Закон від 28.06.1996. № 254к/96-ВР. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/>.

2. Національна доктрина розвитку освіти. Затверджена Указом Президента України від 17 квітня 2002 р., № 347/2002. *Професійно-технічна освіта*. 2002. № 3.

3. Філіпчук Г.Г. Громадянське суспільство: освіта, етнокультура, етнополітика. Чернівці : Зелена Буковина, 2002. 488 с.

УДК 316

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ І ПРОФЕСІЙНІ НАВИЧКИ СТУДЕНТІВ-ЕКОНОМІСТІВ

*Непран А. В., к.е.н, доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній
університет*

В сучасних умовах ринок праці, для якого характерними рисами є гнучкість, змінність, посилення інноваційної складової, ставить нові вимоги для майбутніх фахівців. Крім вимог професійного рівня, до майбутніх фахівців пред'являються вимоги, зокрема, необхідність

безперервної самоосвіти, володіння навичками ділової комунікації, здатність приймати самостійні рішення в стандартних і нестандартних ситуаціях, здатність збирати та оброблювати різноманітні ресурси інформації, результативно діяти в кризових ситуаціях. Отже, необхідно визначити ті освітні цілі та задачі, професійної освіти, при наявності яких знання є необхідною, але не достатньою умовою формування особистих навичок майбутніх фахівців.

Майбутній фахівець, який буде працювати в сфері економіки, повинен володіти визначеними професійними компетентностями, які в визначають його професію. Професійна компетентність можна розглядати як систему, складовими частинами якої є професійні знання, вміння та навички, професійні психологічні риси, якими повинен володіти майбутній фахівець.

Щоб майбутній фахівець відповідав визначенню «професійно-компетентний спеціаліст», він повинен вміти реалізовувати на практиці знання, вміння та навички, які отримані під час навчання. Для спеціалістів в сфері економіки можна виділити декілька професійних компетенцій, якими повинні володіти майбутні випускники економічних факультетів.

Не залежно від професійного спрямування, майбутні фахівці повинні вміти здійснювати розрахунково-економічну діяльність, основними складовими якої є: збір та аналіз висхідних даних; використання нормативної бази; розрахунок на основі типових методик економічних показників, які характеризують різні аспекти виробничо-господарської діяльності підприємства.

В професійну компетентність економіста необхідно включити компетенції розробки календарних та річних планів матеріально-технічного забезпечення підприємства. В Стандарті МОН за спеціальності «051 Економіка» [1] вони відсутні. З цією метою майбутній фахівець повинен вміти визначати потребу підприємства та його структурних

підрозділів в різного роду матеріальних ресурсах (в сировині, паливі, матеріалах, напівфабрикатах, обладнанні та ін.), складати баланси матеріально-технічного забезпечення (за окремими видами матеріалів), та встановлювати терміни їх поставки. В компетенцію спеціаліста входить вміння складати заявки на матеріальні ресурси, обґрунтовувати розрахунками заходи щодо впровадження заходів із підвищення економічної ефективності використання матеріальних ресурсів. Крім того, в обов'язки економіста входить контроль за виконанням постачальниками договірних зобов'язань, кількістю та якістю матеріалів, які надходять на підприємство, та готової продукції (відповідність якості, комплектності та ін.).

В сучасних умовах успішна діяльність будь-якого підприємства (виробничого чи торговельного) у значній мірі залежить від успішності роботи з матеріально-технічного забезпечення. Робота щодо забезпечення підприємства всіма необхідними для його виробничої діяльності матеріальними ресурсами здійснюється економістом з матеріально-технічного забезпечення.

Слід зазначити, що деякі компетентності з матеріально-технічного забезпечення формуються за дисциплінами «Бізнес-планування» (або «Планування діяльності підприємства») та «Логістика». Проте вважаючи на складність, обсяг та роль матеріально-технічного забезпечення в діяльності підприємства, вважаємо це недостатнім.

Враховуючи сучасні тенденції, що характеризують посилення професійної складової підготовки, заслуговує на увагу процес формування професійних компетентностей в сфері матеріально-технічного забезпечення підприємства. Зазначимо, що професійне самовизначення для майбутніх фахівців є складним і тривалим процесом. В процесі самовизначення перед майбутнім фахівцем постає проблема з відсутністю комплексних та ґрунтовних знань з даної сфери господарської діяльності.

Удосконалення навчального процесу в вузі дасть можливість набути майбутнім фахівцям з економіки компетентностей в даній сфері економічної діяльності підприємства.

Література:

1. Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальність: 051 «Економіка»: наказ Міністерства освіти і науки України від 13.11.2018 р. № 1244.

УДК 37.01

**ДОСВІД ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ІНЖИНІРИНГ ГІРНИЧИХ
МАШИН ТА КОМПЛЕКСІВ ДЛЯ ПІДВОДНОГО ВИДОБУТКУ
КОРИСНИХ КОПАЛИН»**

*Бондаренко А.О., д.т.н., професор
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»*

Навчальна дисципліна «Інжиніринг гірничих машин та комплексів для підводного видобутку корисних копалин» викладається для магістрів спеціальності «133 Галузеве машинобудування» на кафедрі інжинірингу та дизайну в машинобудуванні Національного технічного університету «Дніпровська політехніка». Відповідно до освітньо-професійної програми «Гірничі машини та комплекси» дисципліна має статус обов'язкової і має обсяг 5 кредитів ECTS. Викладання дисципліни «Інжиніринг гірничих

машин та комплексів для підводного видобутку корисних копалин» передбачено упродовж двох чвертей другого семестру.

Метою дисципліни є формування компетентностей щодо опанування професійних завдань (компетенцій) магістра, пов'язаних з обранням, обґрунтуванням і вибором раціональної сукупності механічного устаткування для реалізації відомих технологічних схем видобутку корисної копалини підводним способом та її первинної переробки.

Очікувані дисциплінарні результати навчання дисципліни сформульовані відповідно до, відведених до неї в освітньо-професійній програмі «Гірничі машини та комплекси» результатів навчання:

– знати й розуміти закономірності й аналітичні залежності для розрахунку технологічних і конструктивних параметрів гірничих машин та комплексів для підводного видобутку корисних копалин;

– знати й уміти обирати процеси виробництва й практичного використання гірничих машин та комплексів для підводного видобутку корисних копалин;

– вміти обґрунтовувати раціональні параметри та проектувати гірничі машини та комплекси для підводного видобутку корисних копалин;

– знати засади підготовки виробництва та експлуатації гірничих машин та комплексів для підводного видобутку корисних копалин протягом життєвого циклу.

Організація освітнього процесу викладання дисципліни «Інжиніринг гірничих машин та комплексів для підводного видобутку корисних копалин» передбачає навчання у вигляді лекцій і лабораторних занять.

Програма дисципліни висвітлює виробничі процеси при виконанні підводних видобувних і будівельних робіт що тісно пов'язані з взаємодією виконавчих органів спеціалізованих машин з масивом гірської маси як осадового так і магматичного походження. Такі виробничі процеси

зазвичай реалізують на глибинах до 50 м, але сучасне виробництво також дозволяє виконання спеціалізованих робіт на глибинах до 6000 м. Для таких виробничих процесів застосовують плавучі механічні снаряди, землесосні снаряди загального й спеціального призначення, комплекси для гідравлічної переробки корисних копалин, обладнання для глибоководних будівельних робіт, видобутку й транспортування корисних копалин, устаткування для свердловинного видобутку мінералів.

У межах курсу здобувачів знайомлять з загальною класифікацією гірничих машин і комплексів для підводних видобувних робіт, галузі їх раціонального застосування, їх конструкції, складові частини та механізми. Значну увагу при викладанні навчальної дисципліни приділено вивченню основ розрахунку головних параметрів та характеристик гірничих машин і комплексів для підводних видобувних робіт. Студенти набувають навиків з обрання, обґрунтування і вибору раціональної сукупності механічного устаткування для реалізації відомих виробничих процесів які зазвичай реалізують в підводних умовах сучасного виробництва.

Лабораторні роботи за курсом «Інжиніринг гірничих машин та комплексів для підводного видобутку корисних копалин» проводять з використанням реальних зразків гірничих машин та їх елементів, що спонукає магістрів поглиблювати отримані теоретичні знання та трансформувати їх у практичні навички розуміння конструкції спеціалізованих машин з прив'язкою до зовнішніх умов їх використання. Розрахунки раціональних параметрів машин, моделювання їх окремих вузлів під час лабораторних робіт студенти виконують з використанням спеціалізованого ліцензійного програмного забезпечення.

За результатами курсу, з метою перевірки знань що отримали студенти, проводяться контрольні заходи. Теоретична частина оцінюється за результатами здачі контрольної тестової роботи, яка містить 10 теоретичних завдань. Лабораторні роботи оцінюються за результатами

виконання завдань та захисту лабораторних робіт, оформлених згідно вимог, викладених у методичних рекомендаціях до їх виконання.

Література:

1. Робоча програма навчальної дисципліни «Інжиніринг гірничих машин та комплексів для підводного видобутку корисних копалин» для магістрів освітньо-професійної програми «Гірничі машини та комплекси» спеціальності 133 «Галузеве машинобудування» / А.О. Бондаренко ; Нац. техн. ун-т. «Дніпровська політехніка», каф. ІДМ.Д. : НТУ «ДП», 2022. 17 с.

УДК 339.9

**ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ВИЩОЮ ОСВІТОЮ В
УМОВАХ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ**

*Ілляшенко С.М., д.е.н., професор
Економіко-гуманітарний університет, м. Бельсько-Бяла, Польща.*

*Шипуліна Ю.С., д.е.н., професор
Національний технічний університет «Харківський політехнічний
інститут».*

*Ілляшенко Н.С., д.е.н., доцент
Сумський державний педагогічний університет ім. А.С.Макаренка;
Сумський національний аграрний університет*

Широке впровадження інформаційних комп'ютерних технологій четвертої промислової революції (І4.0) ініціювало процеси формування цифрової економіки, яка характеризується цифровізацією бізнес-процесів і переведенням їх у мережу інтернет. Країни, що стали на шлях цифровізації є лідерами інноваційного економічного зростання з високими стандартами якості життя своїх народів. Для України, яка має потужну сферу ІТ,

цифровізація може стати основою переходу до випереджаючого інноваційного розвитку. Готовність країн світу до розвитку цифрової (мережевої) економіки вимірюють за чотирма комплексними показниками (індексами): технології, люди, управління, вплив [1]. Вони характеризують різні аспекти підготовки країн до цифровізації їх економіки (різних сфер людської життєдіяльності взагалі). За інтегральною бальною оцінкою, що враховує зазначені чотири показники, Україна займає друге місце в групі країн з доходом нижче середнього і 64 місце серед усіх країн. Нормалізація і інтерпретація за авторською методикою бальних оцінок країн світу показала, що за всіма чотирма комплексними показниками Україна має середній рівень готовності до розвитку цифрової економіки [2]. Аналіз вітчизняної практики свідчить про початок переходу країни до цифровізації, зокрема: експортно-орієнтованих підприємств, які таким чином підвищують свою конкурентоспроможність на зарубіжних ринках; в сфері надання адміністративних послуг - застосунок «Дія»; в сфері освіти, торгівлі, наданні фінансових та ін. послуг тощо, що пов'язано у т.ч. з війною, а також карантинними обмеженнями COVID-19 [2, 3].

В цих умовах особливо актуалізується роль вищої освіти, яка безпосередньо впливає на один з чотирьох зазначених вище комплексних показників готовності до цифровізації (люди) і опосередковано – до трьох інших. Система вищої освіти дозволяє вирішити ряд проблем пов'язаних з впровадженням цифрових технологій I4.0 [4]: зростання функціонального і технологічного безробіття внаслідок перманентних змін техніки і технологій; потреби у постійному навчанні і перепідготовці внаслідок зміни актуальності професій і видів діяльності; загострення протиріч між талантом і посередністю, власниками капіталу (фізичного чи інтелектуального) і найманими працівниками, а як наслідок зростання соціальних протиріч і поляризації населення; зростання інтелектуальної,

технологічної і технічної нерівності громадян стосовно можливостей використання нових техніки і технологій і т.п.

Необхідність розв'язання зазначених проблем актуалізує ряд змін щодо коригування напрямів і видів діяльності закладів вищої освіти (ЗВО) в умовах формування і розвитку цифрової економіки:

- Впровадження нових напрямів і спеціальностей підготовки фахівців адаптованих до умов І4.0 і цифрової економіки, які відкривають для ЗВО перспективи зайняти позиції лідера на ринку освітніх послуг;

- Впровадження нових форм і методів прискореної перепідготовки фахівців, підвищення їх кваліфікації тощо;

- Впровадження новітніх технологій навчання спрямованих на розвиток креативних творчих здатностей студентів і викладачів;

- Мотивування викладачів ЗВО і студентів використовувати в процесі навчання інноваційні технології І4.0, які покладені в основу розвитку цифрової економіки;

- Розширення кола осіб, що навчаються, зокрема, внаслідок зростання потреб у підготовці осіб третього віку (людей старших вікових груп) до використання в побуті цифрових технологій І4.0;

- Трансформації ЗВО (на базі цифрових технологій І4.0) у самокеровані системи, які уможливають взаємоузгоджену і взаємовигідну взаємодію студентів, викладачів, навчально-допоміжного персоналу, менеджменту ЗВО в процесі підготовки і перепідготовки фахівців, спроможних ефективно працювати в умовах цифрової економіки, актуалізувати свої знання і уміння відповідно до тенденцій розвитку НТП;

- Актуалізація і підвищення рівня інтелектуального капіталу ЗВО (його потенційної і здатнісної частин) стосовно змін умов зовнішнього мікро- і макросередовища, спричинених цифровими технологіями І4.0, з метою забезпечення переходу ЗВО до стратегії стійкого інноваційного зростання на ринку науково-освітніх послуг [5, 6].

Узагальнюючи викладене слід зазначити, що четверта промислова революція і формування цифрової економіки впливають на усі аспекти людської життєдіяльності, у т.ч. на сферу освіти. У цьому контексті окреслено коло актуальних проблем, розв'язання яких потребує внесення змін у систему підготовки фахівців з вищою освітою з метою виживання і розвитку ЗВО в умовах формування цифрової економіки, ініційованого впровадженням технологій І4.0. Запропоновано основні напрями змін у діяльності закладів вищої освіти, які дозволять підвищити ефективність формування кадрового забезпечення розвитку цифрової економіки як передумови переходу України на шлях випереджаючого інноваційного зростання, суттєвого підвищення рівня життя її народу.

Література:

1. Network Readiness Index 2021. URL: <https://networkreadinessindex.org/>

2. Ілляшенко С. М., Шипуліна Ю. С., Ілляшенко Н. С. Проблеми і перспективи розвитку в Україні цифрової економіки в контексті забезпечення економічної безпеки держави. *Сталий розвиток - XXI століття. Дискусії 2021*: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції / Національний університет “Києво-Могилянська академія” / за ред. проф. Хлобистова Є.В. Київ, 2021. С. 194-201. Електронне видання.

3. Ілляшенко С. М. Перспективи розвитку в Україні мережевої економіки. *Маркетинг в умовах розвитку цифрових технологій* : матеріали всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (29 жовтня 2021 р). Луцьк: ІВВ Луцького НТУ, 2021. С. 242-244.

4. Ілляшенко С. М., Ілляшенко Н. С., Шипуліна Ю. С., Райко Д. В. Перспективи і проблеми інноваційного розвитку в умовах четвертої промислової революції. *Управління інноваційною діяльністю: теорія і*

практика : колективна монографія / за заг. ред. д.е.н., професора Витвицької О.Д. Київ: ТОВ «АГРАР МЕДІА ГРУП», 2021. С. 112-131.

5. Ілляшенко С. М. Інтелектуальний капітал ВНЗ як запорука його інноваційного розвитку: сутність, структура, підходи до оцінки. *Маркетинг і менеджмент інновацій*, 2011. № 1. С. 145-154.

6. Illiashenko Sergii, Shypulina Yuliia, Illiashenko Nataliia, Golysheva Ievgeniia. Intellectual capital management of the university in the system of its innovative development. *Economic Herald of State Higher Educational Institution «Ukrainian State University of Chemical Technology»*. 2022. № 1(15). С. 74-83.

УДК 378.1 : 657.1 : 336.21

**СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ОСВІТНЬО-НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
КАФЕДРИ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ З ОБЛІКУ І
ОПОДАТКУВАННЯ**

*Приймак С.В. к.е.н., доцент
Гончарук С.М., к.е.н., доцент
Львівський національний університет імені Івана Франка*

Кафедра обліку, аналізу і контролю факультету управління фінансами та бізнесу Львівського національного університету імені Івана Франка – один із провідних центрів у сфері підготовки фінансових аналітиків, обліковців, аудиторів, фахівців з фінансового контролю, оподаткування та фінансових розслідувань, яка визначає стандарти якості освіти, відповідно до сучасних потреб ринку праці через використання (запровадження) новітніх спеціалізацій та можливістю персоналу кафедри

ефективно реалізувати науково-педагогічний потенціал. Метою діяльності кафедри обліку, аналізу і контролю є постійне вдосконалення освітнього процесу у сфері якості освіти відповідно до місії і стратегії Львівського національного університету імені Івана Франка та Факультету управління фінансами та бізнесу, а також забезпечення професійної підготовки для задоволення потреб суспільства і ринку праці у кваліфікованих, конкурентоспроможних фахівцях з вищою освітою, які володіють фаховими спеціальними компетенціями згідно освітньо-професійної програми [1] та творчо здійснюватимуть професійну діяльність відповідно до вимог часу. Тому, в основу підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю облік і оподаткування покладено компетентістний підхід та студентоцентроване навчання. З метою забезпечення реалізації цілей і завдань, визначених Стратегією ЛНУ імені Івана Франка [2], факультету управління фінансами та бізнесу та кафедри обліку, аналізу і контролю на період 2020-2025 років основними стратегічними цілями кафедри є :

1. Підвищення інтелектуального потенціалу та розвиток науково-дослідної роботи кафедри (завершення теми «Гармонізація обліку і аудиту в умовах євроінтеграції»), підвищення професіоналізму професорсько-викладацького складу, викладання окремих курсів іноземною мовою.

2. Розвиток партнерських відносин з компаніями, що працюють в галузі управління та адміністрування для реалізації освітніх та наукових проєктів. Інтеграція у світовий освітньо-науковий простір, розширення зв'язків та налагодження співпраці з науковцями України та зарубіжжя.

3. Удосконалення методичного забезпечення для здобувачів вищої освіти галузі знань 07 "Управління та адміністрування" спеціальності 071 "Облік і оподаткування" (спеціалізація : облік, аналіз та фінансові розслідування).

4. Розширення спектру модернізованих електронних інформаційних ресурсів, програмного забезпечення, комп'ютерно-комунікаційних засобів,

електронних курсів, веб-сайту кафедри. Поширення дистанційної форми навчання.

5. Зміцнення взаємозв'язків із стейкхолдерами, роботодавцями для практичного застосування нормативно-правових актів з фінансово-облікових питань та оподаткування.

6. Забезпечення якості вищої освіти, відновлення довіри до системи вищої освіти, дотримання принципів академічної доброчесності, забезпечення мобільності здобувачів вищої освіти і викладачів.

7. Заснування школи фінансового аналітика.

8. Організація науково-дослідної роботи учасників освітнього процесу, проведення наукових досліджень з актуальних проблем і питань; публікування результатів наукових досліджень у виданнях, що входять до визнаних науково метричних баз даних.

9. Виховання і гармонійний розвиток особистості, набуття соціального досвіду, формування у молоді моральної, естетичної, правової, трудової, екологічної культури.

10. Створення постійно діючого центру підвищення кваліфікації для безробітних та консультативного центру з питань обліку, оподаткування, аналізу та контролю [3].

Студенти в межах ОПП отримують сконцентровані систематизовані знання, уміння, навички і компетентності з обліку, аналізу, оподаткування, фінансових розслідувань і контролю. На кафедрі забезпечується якість освіти, яка буде впливати на перспективи добробуту нинішніх здобувачів освіти, їх родин, громад і країни в цілому впродовж десятиліть.

Освітній процес сьогодні має певні особливості, обумовлені воєнним станом в Україні та збройною агресією росії. Відтак, першим пріоритетом у зв'язку з цим є сприяння обороні України, зокрема всебічна підтримка працівників та здобувачів освіти, які зі зброєю в руках встали на захист Батьківщини. Наступним завданням є гарантування безпечних умов

навчання та праці для усіх учасників освітнього процесу. Відповідно до чинного законодавства учасникам освітнього процесу, які в умовах воєнного стану були вимушені змінити місце перебування, залишити робоче місце, місце навчання гарантується проведення освітнього процесу в дистанційній формі. Набуття загальних і фахових навиків здійснюється шляхом проблемно-орієнтованого навчання на основі досліджень, практики і сприяє високому рівню досягнення програмних результатів. Аудиторне навчання поєднується з онлайн навчанням на платформі Moodle та у комунікаційному застосунку Teams. Супровід інформаційного та навчально-методичного забезпечення освітнього процесу здійснюється відповідно до вимог законодавчих та нормативних документів з питань вищої освіти в Україні, наказів Ректора Університету, ухвал Вченої ради Університету та Факультету. В основу організації освітнього процесу у 2022-2023 н.р. на кафедрі покладено положення Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 р. №64/2022, Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 р. № 2136-IX, листа МОНУ «Про практику застосування трудового законодавства у галузі освіти і науки під час дії правового режиму воєнного стану» від 07.03.2022 р. №1/3378-22, листа МОНУ «Про організацію 2022/2023 навчального року» від 30.06.2022 р. №1/7322-22, «Про затвердження протиепідемічних заходів у закладах освіти на період карантину у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19) від 26.08.2021 р. № 9.

На факультеті і кафедрі обліку, аналізу і контролю також відбуваються наукові семінари, круглі столи, диспути, зустрічі з науковцями, бухгалтерами, аудиторами, стейкхолдерами, роботодавцями. Шляхом створення магістерських програм доцільно залучати академічні інституції до підготовки наукових кадрів. Необхідною є також державна підтримка інновацій та формування економічних умов для використання

наукових досягнень. Співпраця між університетом і суб'єктами економіки налагоджується шляхом виконання науково-дослідних робіт в інтересах бізнесу для підвищення ефективності освітньо-наукової діяльності.

Література:

1. Освітньо-професійна програма «Облік, аналіз та фінансові розслідування». URL : <https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/10/OSVITNI-PROHRAMY-NAVCHALNI-PLANY-11.pdf>

2. Стратегія Львівського національного університету імені Івана Франка. URL : <https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/03/strategy-2021-2025.pdf>

3. Стратегічний план розвитку кафедри обліку, аналізу і контролю. URL : <https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/01/STRATEHIYA-KAFEDRY.pdf>

УДК 378.01:004.9(043)

**ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ
ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТУ**

*Клеба А. І., к.п.н., доцент
Прокопенко-Дубова Д. Ю., здобувачка вищої освіти
освітнього ступеня «бакалавр»
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради*

Інформатизація освіти – це процес забезпечення освітньої галузі теорією і практикою розробки та використання сучасних нових

інформаційних технологій для досягнення психолого-педагогічних цілей освіти і навчання. Роль і значення інформаційних технологій для сучасного етапу розвитку суспільства є стратегічно важливою, а значення цих технологій в найближчому майбутньому буде швидко зростати [1, с. 5].

Процес інформатизації суспільства обов'язково супроводжує процес інформатизації освіти. Таким чином, у другій половині ХХ століття поряд із традиційними інформаційними технологіями, де домінували «паперові» (книги, газети тощо) та «кіно» (фото, кіно) носії інформації, з'явилися нові інформаційні технології та інформаційні засоби – комп'ютери, які дозволяють швидко знаходити, передавати, обробляти, зберігати, копіювати необхідну інформацію.

На сучасному етапі розвитку інформаційного суспільства усі його мешканці використовують у своїй діяльності інформацію та знання для вирішення постійно поставлених перед ними завдань. Значення інформації та частина інформаційних послуг у житті кожного різко зросла. Інформація має бути науково обґрунтованою, актуальною, доступною в сенсі можливості її одержання, розуміння та засвоєння.

Інформаційне середовище включає багато інформаційних об'єктів і зв'язків між ними, засоби і методи збору, зберігання, передачі, обробки, виробництва і розповсюдження інформації, знання про себе, а також організаційні та правові структури, які забезпечують інформаційний процес.

Сучасні наукові розвідки свідчать про те, що вдосконалення соціально-інформаційного середовища спричинило формування прогресивної тенденції розвитку продуктивних сил, а також зміни інтелектуального процесу та структури діяльності членів у різних сферах життя суспільства, в тому числі й у сфері освіти.

Використання нових інформаційних технологій дозволяє автоматизувати процес обробки інформації, результатів наукових досліджень, розширювати використання математичного інструментарію.

Програмні засоби сучасних інформаційних технологій дозволяють: забезпечити управління інформаційними потоками, спілкуватися з користувачами, здійснювати розпізнавання образів і ситуацій, їх класифікацію, накопичувати і використовувати знання, організовувати різноманітні форми діяльності самостійного навчання.

В. Сидоренко та Н. Тверезовська стверджують, що «використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій підтримує загальні інтеграційні тенденції процесу пізнання навколишнього інформаційного, екологічного, соціального середовища, сприяє реалізації переваг вузької спеціалізації та можливостей індивідуального процесу навчання, забезпечуючи тим самим синергетичний ефект в педагогіці [2].

Можливість легкого доступу до інформаційних ресурсів, до інформаційно-методичного забезпечення освітнього процесу, до розповсюдження передових педагогічних технологій за допомогою засобів інформаційних технологій забезпечує розширення і зміцнення зв'язків між окремими структурами системи освіти, що призводить до вдосконалення її інфраструктури. Автоматизація процесів ведення діловодства у закладах вищої освіти, реалізація управління окремими етапами освітнього процесу призводить до вдосконалення механізмів організаційного управління системою освіти, позбавляє від рутинної «паперової» роботи.

Таким чином, розвиток та вдосконалення інформаційного освітнього середовища залежить від забезпечення системи освіти як в цілому, так і кожного закладу освіти окремо спеціалізованими підрозділами, пристосованими для нового підходу організації діяльності із засобами нових інформаційних технологій.

Література:

1. Бонч-Бруєвич Г. Ф., Носенко Т. І. Організація та обробка електронної інформації : навчальний посібник. Київ, 2013. 108 с.

2. Сидоренко В. К., Тверезовська Н. Т. Підвищення якості навчання учнів ПТОЗ засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*: зб. наук. пр. Х.: УПА, 2006. Вип.. 13. С. 12-21.

УДК 37.01

ДОСВІД ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ПЛАНУВАННЯ ДОСЛІДНИХ ВИПРОБУВАНЬ УСТАТКУВАННЯ ТА ОБРОБКА РЕЗУЛЬТАТІВ»

*Бондаренко А.О., д.т.н., професор
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»*

Навчальна дисципліна «Планування дослідних випробувань устаткування та обробка результатів» викладається для здобувачів третього освітнього рівня (доктор філософії) спеціальності «133 Галузеве машинобудування» на кафедрі інжинірингу та дизайну в машинобудуванні Національного технічного університету «Дніпровська політехніка». Відповідно до освітньо-наукової програми «Галузеве машинобудування» дисципліна має статус обов'язкової і має обсяг 6 кредитів ECTS. Викладання дисципліни «Планування дослідних випробувань устаткування та обробка результатів» передбачено упродовж двох чвертей третього семестру.

Метою дисципліни є формування компетентностей щодо планування, проведення та обробки результатів експериментальних досліджень задля встановлення закономірностей технологічних процесів, що виконують машини та комплекси, з подальшим аналізом отриманих результатів.

Очікувані дисциплінарні результати навчання дисципліни сформульовані відповідно до, відведених до неї в освітньо-науковій програмі «Галузеве машинобудування» результатів навчання:

– здобувати глибинні знання з планування і проведення експериментальних досліджень робочих процесів технологічних машин, устаткування та комплексів галузевого машинобудування з використанням сучасних інструментів;

– вміти складати план і організувати експериментальні дослідження робочих процесів машин, комплексів та агрегатів галузевого машинобудування;

– вміти виконувати обробку результатів експериментальних досліджень.

Організація освітнього процесу викладання дисципліни «Планування дослідних випробувань устаткування та обробка результатів» передбачає навчання у вигляді лекцій і практичних занять.

Програма дисципліни відображає тісний зв'язок сучасних виробничих процесів з використанням машин і устаткування різного призначення. В даному курсі здобувачів вищої освіти знайомлять з методиками планування, проведення та обробки результатів експериментальних досліджень задля встановлення закономірностей технологічних процесів, що виконують машини та комплекси, з подальшим аналізом отриманих результатів. Слухачі дисципліни «Планування дослідних випробувань устаткування та обробка результатів» мають можливість вивчати технологічні процеси з застосуванням

виробничих машин шляхом експериментальних досліджень, а також поглиблювати свої теоретичні знання проведенням самостійних досліджень та вимірювань.

Завданнями курсу є:

- ознайомлення здобувачів вищої освіти з основними засадами підготовки і проведення експериментів;
- визначення раціональних параметрів технологічного процесу, що виконує машина, апарат чи інше устаткування;
- аналіз і оцінка впливу основних робочих процесів технологічних машин галузевого машинобудування на їх параметри;
- визначення особливостей планування й проведення дослідних випробувань технологічного устаткування, що мають різну мету чи спрямування;
- опанування різних методик обробки та аналізу результатів дослідних випробувань.

Читання дисципліни супроводжується використанням обладнання лабораторій і полігону кафедри інжинірингу та дизайну в машинобудуванні, стандартне вимірювальне обладнання та пристосування, мультимедійне обладнання кафедри, дистанційна платформа Moodle, спеціалізоване програмне забезпечення.

За результатами курсу, з метою перевірки знань що отримали студенти, проводяться контрольні заходи. Теоретична частина оцінюється за результатами задачі контрольної тестової роботи, яка містить 10 тестових завдань з чотирма варіантами відповідей, 1 правильна відповідь оцінюється у 6 балів (разом 60 балів). Опитування за тестом проводиться з використанням технології Microsoft Forms Office 365. Практична робота оцінюється в балах від 35 (максимальна оцінка) до 0 (мінімальна оцінка), максимальна оцінка за практичну роботу 35 балів. Бонус призначається за додаткові знання здобувача, оформлені у вигляді реферату об'ємом не

менше 10 сторінок.

Література:

1. Робоча програма навчальної дисципліни «Планування дослідних випробувань устаткування та обробка результатів» для аспірантів освітньо-наукової програми «Галузеве машинобудування» спеціальності 133 «Галузеве машинобудування» / А. О. Бондаренко ; Нац. техн. ун-т. «Дніпровська політехніка», каф. ІДМ. Д. : НТУ «ДП», 2021. 13 с.

УДК 378

**УМОВИ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ У
СТУДЕНТІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ
ОСВІТИ**

*Курцев О.Ю., к.юр.н., доцент
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця*

Освіта сьогодні потребує реалізації концепції людського капіталу, яка включає професійні навички фахівців, розвинені індивідуальні здібності, інтелектуальну енергію та важливі особистісні професійні якості. Створення належного освітнього середовища, правильної методики та організації навчання, його виховного потенціалу, що потребує використання новітніх потужних освітніх технологій, творчого підходу до розвитку навчального процесу. Йдеться про перехід від ІТ-освіти до професійної освіти, від дослідження до передбачення, від відтворення до творчості [1].

Креативне виховання спрямоване на розвиток творчих здібностей особистості та зміцнення установки на пошук новизни, виявлення проблем і можливостей дій, стимулювання самостійного сприйняття дійсності, самоусвідомлення та перетворення знань у професійну свідомість.

Для креативної освіти характерні такі ознаки, як системна побудова навчального процесу, спрямованість освітньої технології на розвиток творчих здібностей, різні методи навчання, взаємозв'язок теоретичних знань і практичних умінь і навичок, розв'язування проблем і безперервний розвиток [2].

Вища професійна освіта має ґрунтуватися на творчості, тобто бути орієнтованою на формування навичок і вмінь, на формування певного ставлення студентів до своєї поточної діяльності та поведінки, що досягається шляхом зміни їх діяльності. Освітній супровід повинен реалізовуватися з використанням різних технологій у навчально-виховному процесі, зокрема активних технологій, що базуються на принципах розвивального, інформаційного та мультимедійного навчання.

Найбільш складним і ефективним способом формування креативності є навчання через роботу, яке відбувається у формі вирішення реальних професійних завдань, аналізу та реагування на конкретні ситуації, спільної діяльності в навчальній групі та самостійної роботи.

Значно зростає роль активного навчання, адже студент не лише слухач, який навчається і повторює, а й активний творець знань і рішень, які формують його професійну поведінку.

Тому самостійна робота повинна займати важливе місце в навчальному процесі. Самостійна робота сприяє формуванню позитивного ставлення до праці, працездатності, задоволення від роботи, реалізму в оцінці власних здібностей, самоорганізації, відповідальності за прийняті рішення, спільної дії та прагнення до результату.

Застосування інноваційної моделі освіти сприяє вирішенню проблеми професійної підготовки випускників ЗВО та дає змогу молодим фахівцям підготувати умови для досягнення інноваційної швидкості суспільного розвитку на ринку праці. У процесі навчання формується комплекс необхідних знань і вмінь, професійне ставлення, підготовка до різних видів діяльності та структура його завдання. Отже, освіта – це те, що контролює і формує ступінь розвитку творчих здібностей і навіть індивідуальних особливостей особистості майбутнього фахівця.

Література:

1. Ващенко Л. М. Управління інноваційними процесами в загальній середній освіті регіону : монографія. Київ : Видавниче об'єднання «Тираж», 2005. 380 с.

2. Даниленко Л. І. Управління інноваційною діяльністю в загальноосвітньому навчальному закладі : монографія. Київ: Міленіум, 2004. 352 с.

UDC 37.014:37

FEATURES OF STATE EDUCATION POLICY FORMATION

*Abraham Yu.V. PHD, associate professor,
Sumy National Agrarian University*

In the conditions of the development of the Ukrainian state, radical changes in the organization of life activities countries, the educational sphere is

also undergoing transformation, remaining at the same time one of the most controversial social institutions.

Impermanence and dependence of educational development on political architecture of society leads to the need to develop autonomous, politically independent trajectory of this development in accordance with certain universal laws. In this context, the definition of the content, implementation mechanisms and the main ones acquires special significance development vectors of the state educational policy.

In modern conditions globalization and internationalization, when higher education acquires features of openness and non-linearity, the principles of educational management are changing environment, nature of pedagogical interaction participants in the educational process, is urgent the need to overcome the simplistic and outdated vision of the phenomenon of state educational policy.

Note that traditional approaches to of the investigated problem, which are based on norms of classical science and consider the field of education as linear, closed, equilibrium system, in fact provide for the unequivocal ways of its development and regulate the outlined features of behavior objects of the educational environment [1].

The current state of state policy in the field of education shows insufficient clarity, declaratives of goals, an insignificant level of analysis of existing problems and a lack of vision of ways their achievements by the state.

The main realities of the Ukrainian state educational policy in general are the provision of quality education obtained in Ukraine at the world level, deepening and expansion of international cooperation in in the field of education and promotion of development and improvement of cooperation of educational institutions on a bilateral and multilateral basis with international organizations and institutions [3].

We believe that society considers modern education not only as a means of acquiring a profession and obtaining the necessary professional competences, knowledge, abilities and skills, but also as an important condition for the adaptation of an individual to life in the conditions of modern modernization changes in society [2].

It should be noted that it is the management and organization of activities in higher educational institutions is an important issue in the formation of a comprehensive state policy on the optimization of higher education, based on compiled short-term and long-term programs for the development of education, the search for structural and managerial systems operating within a specific higher educational institution and higher education institutions in general.

Therefore, we believe that the state policy in the field of education is the basis of the national policy with a comprehensive system of measures of state institutions regarding the planned management of education sphere in order to improve its functioning and prestige and role in society.

The main directions of the state education policy today are reforming the education system as strategies of national education; updating the legislative and regulatory framework of the education system in general; modernization of the structure, content and organization of education based on the competence approach, reorientation of the content education for «global goals», provision of accessible and continuous education throughout life; formation riverside environment, environ mentalization of education, valeological culture; development of scientific and innovative activities in education, improvement of the quality of education on an innovative basis; informatization of education, improvement of library and information resource provision of education and science; ensuring national monitoring of the education system; raising the social status of teachers; creation of modern material and technical base of the education system.

References:

1. Bodnarenko, V.A. (2015). Napriamy pidvyschennia efektyvnosti administratyvno-pravovogo reguliuvannia u konteksti socialnyh zmin v Ukraini [Directions to increase the effectiveness of administrative and legal regulation in the context of social change in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnih sprav. Seria urydychna - Bulletin of the Lviv State University of Internal Affairs. The series is legal, 1*, 164-172 [in Ukrainian].
2. Stasiuk, H. Ye. (2014). Suchasni tendentsii rozvytku derzhavnogo upravlinnia osvitoiu [Modern trends in public administration education]. *Chetvertyi Ukrainyskyi pedagogichnyi kongres – The fourth teaching Ukrainian Congress*. Lviv: Spolom, 542-547 [in Ukrainian].
3. Schokin, R.H. (2017). Meta i tsili derzhavnoi polityky u haluzi osvity: suchasnyi stan bachennia problem [The purpose and goals of public policy in the field of education: current state of vision of the problem]. *Pravo – Law*, 3, 41-46 [in Ukrainian].

УДК 370

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАКРІПЛЕННЯ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

*Леонтъєва Л.В. к.ю.н., доцент,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Інтеграція в Європейський простір є однією із цілей реформування системи вищої освіти в Україні для формування та вдосконалення

нормативно-правового регулювання сфери вищої освіти. Один із пріоритетних напрямків є забезпечення якості освіти в Україні відповідно до європейських стандартів, а саме закладів вищої освіти. Реформа яка відбувається в вищих навчальних закладах повинна забезпечити та поліпшити якість вищої освіти і дана реформа направлена на відповідність рекомендаціям, стандартам, кращим світовим практикам Європейського простору вищої освіти (ЄПВО). Пошук шляхів забезпечення якості освіти у вищих навчальних закладах є пріоритетним напрямком, оскільки освіта, точніше якісна освіта, забезпечує якісне навчання і виховання учасника освітнього процесу, і відповідно творить фахівця у відповідній галузі.

В Україні під час реформування в освітянській сфері Вагомим інструментом у нормативно-правовому регулюванні забезпечення якості освіти, були прийняті Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р[1] та Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 р[2]. Окрім двох основних Законів, що регулюють діяльність роботи вищої школи є окремі норми, що також забезпечують якість вищої освіти, а саме: Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 р [3], Законі України «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 р. [4], Законі України «Про ліцензування видів господарської діяльності» від 02.03.2015 р[5]. Саме розгляд цих Законів дає можливість стверджувати, про необхідність удосконалення тих нормативно-правових актів які безпосередньо стосуються забезпечення якості вищої освіти і тих, що мають опосередкований вплив на неї відповідно до новоприйнятих законів у сфері освіти.

Відповідно до ст.1 Закону України «Про освіту» (ст. 1) зазначено, що освітній процес це система науково-методичних і педагогічних заходів, які спрямовані на розвиток особистості шляхом формування та застосування її компетентностей [2]. Термін «освітній процес» стосовно вищої школи, вже більш широко і детально був розглянутий у Законі

України «Про вищу освіту». Саме ст.47 Закону України «Про вищу освіту» дає поняття освітнього процесу і характеризує його як інтелектуальну, творчу діяльність у сфері вищої освіти і науки. Дана діяльність повинна бути проведена в вищій школі (науковій установі) через певну систему науково-методичних і педагогічних заходів та повинна бути направлена на передачу, засвоєння, використання знань, умінь та інших навичок у студентів та здобувачів, які навчаються, що дозволяє гармонійно розвиватися в отриманні професійних навичок і здібностей.

В законі чітко просліджується основна задача, це формування розвиненої кваліфікованої особистості при отриманні нею професійних знань. Освітній процес в вищому навчальному закладі набагато ширше поняття і є насправді розгалуженим та комплексним терміном, який включає в себе в широку значенні різні елементи. Студенти і здобувачі мають право самі обирати: форму здобуття освіти, рівні освіти, форми організації освітнього процесу та види навчальних занять, отримання кваліфікації, учасники освітнього процесу.

Закон України «Про освіту» передбачив і нові форми здобуття освіти: мережева, дуальна, сімейна, ін. Саме ст. 9 вище згаданого закону підкреслює, що особа має право здобувати освіту в різних формах, а саме:

- інституційна (очна (денна, вечірня), заочна, дистанційна, мережева);
- індивідуальна (екстернатна, сімейна (домашня), педагогічний патронаж, на робочому місці (на виробництві); дуальна.

Також в Законі України «Про освіту» визнано основні види освіти і зазначено, що саме право на отримання освіти гарантується з боку держави на протязі всього життя людини. Так, поряд із формальною освітою визначають і неформальну освіту. Якщо формальна освіта здобувається за освітніми програмами відповідно до визначених законодавством рівнів освіти, галузей знань, спеціальностей (професій) і передбачає досягнення здобувачами освіти визначених стандартами освіти

результатів навчання відповідного рівня освіти та здобуття кваліфікацій, то неформальна освіта не передбачає присудження визнаних державою присудження освітніх кваліфікацій за рівнем освіти, але теж може завершуватись присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій. Також необхідно розглянути і такий вид вищої освіти, як інформальна освіта (самоосвіта). Саме інформальна освіта передбачає самоорганізацію здобувача своїх певних компетентностей. Це пов'язується самою діяльністю здобувача (професійною, громадською або іншою діяльністю, родиною чи дозвіллям). В Законі чітко передбачається саме право особи на визнання результатів навчання, які були здобуті шляхом неформальної та/або інформальної освіти, в системі формальної освіти в порядку, визначеному законодавством.

Ще один вид отримання освіти – дистанційна освіта. Вона також закріплена, як одна з форм освіти у вищезгаданому Законі України. Саме в ньому вказано, що цей вид освіти є самостійною формою здобуття освіти, а не різновидом заочної форми.

Також не можемо не звернути увагу на нові види системи освіти та надано визначення понять, які зазначені в ст.10 Законом України «Про освіту»:

- спеціалізована освіта;
- фахова передвища освіта;
- освіта дорослих (післядипломна освіта).

Зазначені вище досить вагомий внесок зробили в поняття якості вищої освіти. Так, якість вищої освіти – це відповідність результатів навчання вимогам, встановленим законодавством, відповідним стандартом вищої освіти та/або договором про надання освітніх послуг (п. 23 ст. 1) та системи забезпечення якості вищої освіти в Україні[1, ст.16].

По-перше вищі навчальні заклади мають систему внутрішнього забезпечення якості. По-друге, мають системи зовнішнього забезпечення

якості освітньої діяльності закладів вищої освіти та якості вищої освіти. По-третє, забезпечення якості діяльності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти і незалежних установ оцінювання та забезпечення якості вищої освіти.

Також Законом України «Про освіту» визначені наступні процедури та заходи: оприлюднені критерії, правила і процедури оцінювання педагогічної (науково-педагогічної) діяльності педагогічних та науково-педагогічних працівників, управлінської діяльності керівних працівників закладу освіти.

Щ одним з питань, які розглянуті в Законі України «Про освіту», а саме у ст. 34 є поняття кваліфікації та «професійної кваліфікації» та визначено суб'єктів та підстави її присвоєння. Професійна кваліфікація - визнана кваліфікаційним центром, суб'єктом освітньої діяльності, іншим уповноваженим суб'єктом та засвідчена відповідним документом стандартизована сукупність здобутих особою компетентностей (результатів навчання), що дозволяють виконувати певний вид роботи або здійснювати професійну діяльність [2].

Література

1. Про вищу освіту: Закон України від 1.07.2014 р. № 1556-VII, Дата оновлення: 27.10.2022 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення 14.11.2022).

2. Про освіту: Закон України від 05.09.20017, № 2145-VIII, Дата оприлюднення: 27.10.2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 14.11.2022).

3. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011р. № 2939-VI, Дата оновлення: 19.02.2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text> (дата звернення 14.11.2022).

4. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 р. № 2297-VI, Дата оновлення: 27.10.2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text> (дата звернення 14.11.2022).

5. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 02.03.2015 р. № 222-VIII, Дата оновлення: 19.08.2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text> (дата звернення 14.11.2022).

УДК 004:005.8

**РОЛЬ І МІСЦЕ ТЕХНОЛОГІЇ ПРЕЗЕНТАЦІЇ БІЗНЕС-
ПРОЕКТІВ ТА ІНФОРМАЦІЙНОГО ДИЗАЙНУ
В КОНТЕКСТІ ПОЄДНАННЯ БІЗНЕСУ, НАУКИ ТА ОСВІТИ**

*Петренко В.О., д.т.н., професор
Фонарьова Т.А., к.е.н., доцент
Бушуєв К.М, аспірант
Інститут промислових та бізнес технологій
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

Актуальність дослідження полягає в розгляді інноваційного розвитку України через поєднання бізнесу, науки та освіти.

Для зменшення розриву між академічною та університетською наукою потрібно створити такі спільні освітньо-наукові середовища, в яких наука передає освіті останні досягнення, формуючи її передовий зміст, а освітня компонента наповнює наукову сферу талановитою

молоддю, з якої виростуть майбутні вчені, які володіють сучасною методологією науки. В таких середовищах практично зникне межа між дослідженням і дипломною чи курсовою роботою, між викладачем і вченим.[1]

У прийнятому Верховною Радою держбюджеті на 2022 рік загальний обсяг видатків державного бюджету на наукову і науково-технічну діяльність складає 14,3 млрд грн. Це більше на 2,1 млрд грн ніж у 2021 році та становить 17,2% росту до 2021 року. Основними пріоритетами підтримки реалізації наукової та науково-технічної діяльності у 2022 році залишаються: проведення наукових досліджень Національною академією наук та національними галузевими академіями наук; проведення наукових досліджень у закладах вищої освіти; грантова підтримка наукових досліджень Національним фондом досліджень; ... зокрема: бізнес-сфера: релокація бізнесу в Україні; ІТ-сфера: інноваційний сервіс пошуку за зображенням для Інтернету та сховищ зображень; економічна сфера: підготовка та розповсюдження аналітичних, наукових, інформаційних матеріалів, експертних висновків щодо зеленого інвестування в Україні.[2]

Роль сучасних технологій та інформаційного дизайну презентації бізнес-проектів стрімко зростає, тому, що забезпечує пошук реальних та потенційних партнерів та стейкхолдерів для інвестування й реалізації інноваційних проектів та стартапів, дозволяє молодим винахідникам та вченим заявити про себе та ефективно представити свої розробки, перетворити їх в інтелектуальну власність, успішно її комерціалізувати та мати, врешті решт, кошти для подальших проривних розробок інновацій.

Отже, на думку авторів, доцільно в освітній процес включити відповідну дисципліну, яка утворюється на стику різних, вже існуючих дисциплін, але на сучасному вітку утворює нове знання, яке відповідає вимогам сьогодення держави та її спрямування у майбутнє з огляду на подальших інноваційний розвиток.

Процес створення такої дисципліни, який досліджують автори, включає ефективне поєднання та вбирає в себе головне з таких дисциплін: «створення власного бізнесу» – створення маркетинг-плану бізнес-проекту; «обґрунтування та експертиза бізнес-проектів» – технологія розробки різних видів бізнес-планів, презентація бізнес-плану; «інтернет-технології та ресурси» – інтернет-технології; технології створення та дизайну веб-сайтів, як інструменту представлення та просування бізнесу.

Доречним є включення елементів дисципліни «основи управлінського консультування», з точки зору обґрунтування перспектив розвитку і використання науково-технічних і організаційно-економічних інновацій з урахуванням предметної області і проблем клієнта, з боку замовників управлінське консультування – це механізм отримання результатів аналізу своєї діяльності, інноваційних рекомендацій та допомоги в їх реалізації. [3]

В технології презентації бізнес-проектів та інформаційному дизайні важливо вивчення елементів дисципліни «Інформаційні системи і технології в управлінні організацією», тобто розгляд таких важливих напрямків, як вимоги до якості інформації з боку внутрішніх й зовнішніх користувачів відповідність і своєчасність інформації; вірогідність, порівнянність, доступність і зрозумілість, конфіденційність інформації; електроні публікації, їх види та зміст, етапи розробки; основні операції й компоненти розробки Web-сайту [4]

Перспективним, сучасним та затребуваним є використання елементів дисципліни «Візуалізація даних» із теоретичними основами методології аналізу та візуалізації наукових даних, із сучасними онлайн-інструментами для створення презентацій, інфографіки, графіків для обробки даних, забезпечення міцного та усвідомленого засвоєння студентами знань і набуття фахових компетентностей з аналізу та обробки великих обсягів бізнес-інформації та їх представлення у візуальній формі. Повинна

утворюватися база з дисципліни «Інтелектуальна власність», як основи із загальними питаннями, понятійним апаратом та сутністю системи інтелектуальної власності, а також сферою інноваційної діяльності щодо створення і використання об'єктів права інтелектуальної власності на всіх етапах господарської діяльності підприємства, її документального супроводження та управління.

Отже, курс «Технології презентації бізнес-проектів та інформаційний дизайн» буде давати загальне уявлення про теоретичні і технологічні аспекти створення бізнес-презентації, про необхідне програмно-технічне забезпечення та можливості застосування технології створення презентацій в різних галузях професійної діяльності. На практичних заняттях студенти опонуватимуть конкретну мультимедійну програму PowerPoint; FrontPage - для створення презентації в Інтернет; комбінацію програм із залученням векторної і растрової графіки, на основі яких готують свою презентацію наукової доповіді або презентацію компанії, товару, виставки, рекламного продукту і т.п. Курс адресований студентам факультету менеджменту та соціально-інформаційних технологій, а також тим, хто цікавиться новими технологіями інформаційного суспільства. Основною вимогою до заліку є розробка презентації, виконаної за допомогою однієї з комп'ютерних програм. Тему проекту студенти обирають за профілем своєї спеціалізації і за погодженням з викладачем курсу. Комп'ютерну програму для втілення свого проекту студент вибирає за бажанням.

Перспективи подальших розробок полягають у створенні освітньо-професійної програми, яка дозволить майбутнім студентам набувати знання із формування та розвитку технології презентацій бізнесу та створювати відповідний інформаційний дизайн, впроваджувати їх з орієнтуванням на просування, комерціалізацію інноваційних досягнень задля кінцевого соціально-економічного результату; вироблення навичок

практичного використання цих знань у бізнесі, правових засад інформаційної діяльності в підприємстві та технологій організації власної справи, при розробленні та прийнятті рішень на підприємстві, результати яких забезпечать правові, соціально-економічні та технологічні напрями його розвитку.

Література :

1 Інноваційний розвиток України через поєднання влади, бізнесу, освіти і науки. Виступ голови Ради Асоціації ректорів ВТНЗ України, ректора НТУУ «КПІ» академіка М.З. Згуровського на засіданні Ради Федерації роботодавців у Харкові, 4 лютого 2011 р. URL: <https://kpi.ua/1106-2> (дата звернення 14.11.2022).

2 Наука для бізнесу в Україні : майже 100 актуальних напрацювань для стимулювання інноваційного потенціалу. *Новини МОНУ*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/nauka-dlya-biznesu-v-ukrayini-majzhe-100-aktualnih-napracyuvan-dlya-stimulyvannya-innovacijnogo-potencialu> (дата звернення 14.11.2022).

3 Робоча програма, методичні вказівки та індивідуальні завдання до вивчення дисципліни «Основи управлінського консультування» для студентів напряму – менеджмент організацій і адміністрування (за видами економічної діяльності) / Укл. Д. Е. Козенков, Л. С. Квасова, Т. А. Фонарьова. Дніпропетровськ : НМетАУ, 2015. 27 с.

4 Робоча програма, методичні вказівки та індивідуальні завдання до вивчення дисципліни «Інформаційні системи і технології в управлінні організацією» для студентів напряму «Менеджмент організацій і адміністрування» / Укл. Л. І. Ярмоленко, Т. М. Краплина. Дніпропетровськ : НМетАУ, 2015. 59 с.

ПЕРЕВАГИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ У ВИЩІЙ ОСВІТІ

*Деділова Т.В., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній
університет*

Реалізація компетентісного підходу в межах концепції сучасної вищої освіти є результатом активної взаємодії суб'єктів освітнього процесу: закладу освіти, здобувача, викладача, дуального партнера. Саме злагоджена робота таких учасників дозволяє отримувати на виході якісний продукт для ринку праці – висококваліфікованих фахівців, здатних самостійно вирішувати поставлені задачі, реалізовувати підприємницькі ініціативи, сприяти формуванню соціального ефекту в суспільстві, саморозвиватися та сприяти сталому розвитку соціо-економічних і політичних структур в державі.

Компетентісний підхід, на відміну від традиційного (знаннєвого), вибудовує систему комунікацій всередині освітньої системи й базується на використанні інноваційних методів і інформаційно-комунікаційних педагогічних технологій. В цьому сенсі у вищій освіті актуальними є технології, зазначені на рис. 1.

Також компетентісний підхід заохочує до самостійної роботи та популяризує студентську науку. Так, наприклад, результатом інтерактивної співпраці наукового керівника і здобувача вищої освіти може стати проект з принципово новим командним результатом, спрямованим на генерацію нових знань і отримання студентом відповідних навичок і вмінь. Отже, така активність учасників навчального процесу вимагає певних інноваційних науково-педагогічних вишукувань.

Рисунок 1 – Актуальні педагогічні технології у вищій освіті (адаптована авторська розробка за [1])

Крім того, застосування компетентісного підходу передбачає вільний вибір навчальних дисциплін в межах обраної ОПП, що дозволяє студенту на альтернативних засадах самостійно обирати саме ту дисципліну, яка, на його думку, сприятиме формуванню власних конкурентних переваг на ринку праці. Саме таким чином здобувач приймає активну участь у процесі пізнання і формуванні власних hard-skills и soft-skills, а також реалізовує себе в процесі прийняття колективних рішень.

Література:

1. Палига О. В., Притула І. А. Інноваційні технології навчання при підготовці кваліфікованих робітників в системі професійно-технічної освіти. Василівка, 2015. 21 с. URL : <http://vpl57.zp.ua/file/IYPNoweV> (дата звернення: 14.11.2022).

**МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРИМЕНТУ ЩОДО ВПЛИВУ
ТЕМПЕРАТУРНОГО ГРАДІЄНТУ МАТЕРІАЛУ НА ПОКАЗНИКИ
АКУСТИЧНОГО ДАТЧИКА ВІДСТАНІ**

*Стативка Є. С., викладач
Національний університет цивільного захисту України*

У зв'язку з тим, що у просторі безперервно змінюються швидкість, сила, напрям потоку повітря (вплив температурного градієнту), а також температура, тому поширення звукових хвиль відбувається постійно в нових умовах. Згасання акустичних хвиль зростає внаслідок відбиття, розсіювання та подовження шляху (при температурі -20°C звук проходить 318 м/с, а за температури $+20^{\circ}\text{C}$ -344 м/с). Слід брати до уваги, що для ідеального (у відношенні термодинаміки) газу справедливе рівняння Клапейрона.

Згідно [1] та Закону Бойля-Маріотта вираз для визначення швидкості акустичних хвиль у повітрі виглядає наступним чином:

$$c = \sqrt{\frac{\chi R}{\mu} T} \quad (1)$$

де $\chi = c_p / c_v$ – відношення теплоємностей при постійному тиску та постійному об'ємі, μ – молекулярна вага газу; R – універсальна газова стала; T – температура, $^{\circ}\text{K}$.

Матеріали з різною структурою в своїй будові по різному взаємодіятимуть з акустичними хвилями, особливо при різноманітному температурному градієнті. То відповідно, з метою встановлення

середнього значення коригуючого параметру акустичного датчика [2] при визначенні відстані до матеріалу перешкоди проведено експеримент.

Експериментальна установка складалась з таких компонентів: нагрівальний елемент Pro'sKit 9SS-202-SI, скляна колба, блок живлення, акустичний датчик HC-SR304, блок управління Vega 2560 Controller Board 1PC, мультиметр UT 133 Series, термопара типу К, індикатор LCD 1602 та матеріал, що виступав зразком перешкоди. Досліджувалися матеріали, які найчастіше зустрічаються в побуті та використовуються в будівельній та текстильній промисловості (цегла, метал, пластик, пенопласт, текстиль, картон).

На одному кінці скляної колби закріплювався акустичний датчик (випромінювач звукових коливань та приймач). На відстані 1 м з протилежної сторони колби розміщувався матеріал, що виступав умовною перешкодою. Скляна колба заповнювалась повітрям, всередині якої на відстані 50 см від датчика встановлювався нагрівальний елемент. Акустичний датчик генерував акустичні хвилі, які поширювались уздовж скляної колби та відбивались від перешкоди потрапляючи до приймача датчика. Показання акустичного пристрою виводились на індикатор показчик. Випромінювачем і приймачем виступали електродинамічні гучномовці, сигнали з яких надходили на осцилограф, де реєструвалися різниці фаз між джерелом і приймачем звукових коливань. З допомогою нагрівального елемента підключеного до блоку живлення в середині колби поступово збільшувалась температура повітря температура від +20°C до +100°C. Для вимірювання температури всередині установки використовувалась термопара, показання якої реєструвалися мультиметром. Для відновлення початкових умов у колбі після кожного випробування тестового матеріалу здійснювалася вентиляція протягом 5–7 хвилин.

Згідно отриманих даних, побудована графічна залежність (рис. 1), на якій можна побачити зміну значень відстані від акустичного датчика до перешкоди при різній температурі досліджуваного матеріалу.

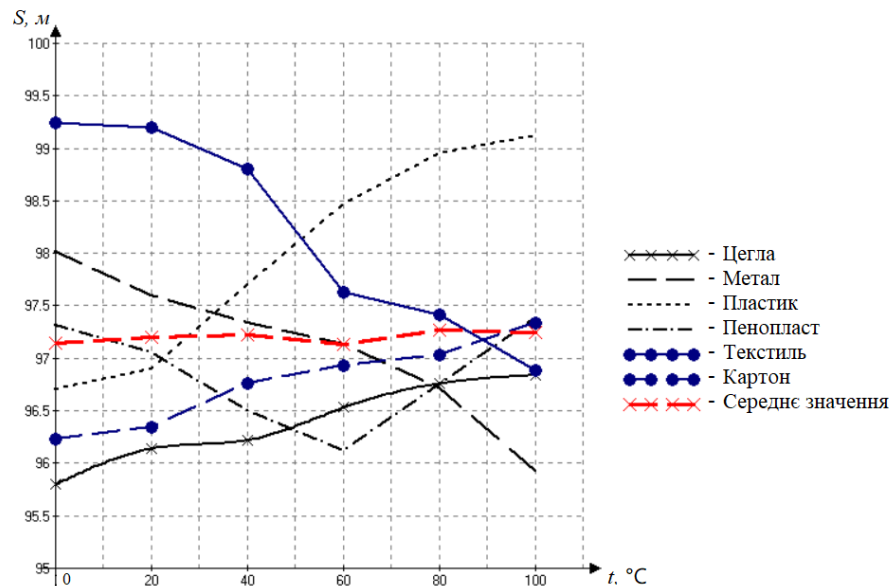

Рисунок 1. - Графік залежності температури перешкоди з різних матеріалів на показання акустичного пристрою

З допомогою розрахунків визначено середнє значення коригуючого параметру відстані акустичного пристрою ($r_{\Delta сер.} = 2,84$ см) на відстані 1,0 м. Даний параметр буде внесено в розрахунковий поліном блоку управління пристроєм.

Література:

1. Грінченко В. Т., Вовк І. В., Маципура В. Т. Основи акустики. 2007. С. 240-357. ISBN 978-966-00-0622-5
2. Лепіх Я.І., Євтух А.А., Романов В.О. Сучасні мікроелектронні датчики для інтелектуальних систем. *Вісник НАН України*. 2013. № 4. С. 43-45. ISSN 0372-6436

**ВПРОВАДЖЕННЯ В НАВЧАННЯ МЕТОДИКИ РОЗПОДІЛУ
ВИТРАТ МАЙБУТНІХ ПЕРІОДІВ МЕТОДОМ АМОРТИЗАЦІЇ
НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ НА ОСНОВІ ФІНАНСОВИХ ДОХОДІВ**

*Сук П.Л., д.е.н., професор,
Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і
природокористування України “Ніжинський агротехнічний інститут”*

Принципом обачності визначено, що в бухгалтерському обліку потрібно застосовувати методи оцінки, які повинні запобігати заниженню оцінки зобов'язань та витрат і завищенню оцінки активів і доходів підприємства [1, 2].

В діяльності підприємств можуть виникати витрати, які відносяться на фінансові результати не в періоді їх виникнення, а в наступних періодах. Вони забезпечують отримання економічних вигід у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань у майбутньому. У фінансові результати такі витрати включаються шляхом розподілу між відповідними звітними періодами. Це – витрати майбутніх періодів (далі – ВМП). Розподіляти ВМП між періодами можна за допомогою методів амортизації необоротних активів, зокрема методу на основі фінансових доходів.

До фінансових доходів відносяться дивіденди, відсотки та інші доходи, отримані від фінансових інвестицій (крім доходів, які обліковуються за методом участі в капіталі) [3].

У Звіті про фінансові результати (Звіті про сукупний дохід) (форма № 2) фінансові доходи включаються в статтю “Інші фінансові доходи” (код рядка 2220) [2; 4]. Обліковують фінансові доходи на рахунку 73 “Інші фінансові доходи” за субрахунками:

731 “Дивіденди одержані”;

732 “Відсотки одержані”;

733 “Інші доходи від фінансових операцій”.

На субрахунку 731 “Дивіденди одержані” узагальнюється інформація про належні дивіденди від інших підприємств, що не є асоційованими, дочірніми та спільними.

На субрахунку 732 “Відсотки одержані” узагальнюється інформація про відсотки за облігаціями чи іншими цінними паперами, за якими не ведеться облік на субрахунку 731 “Дивіденди одержані”, зокрема винагороди за здані в фінансову оренду необоротні активи тощо.

На субрахунку 733 “Інші доходи від фінансових операцій” узагальнюється інформація про інші доходи від фінансової діяльності, що не знайшли відображення на інших субрахунках рахунку 73 “Інші фінансові доходи”, зокрема про доходи від амортизації премії за випущеними облігаціями, а також відсотки, отримані за строковими депозитними вкладками [5; 6].

Підприємства можуть розподіляти ВМП за різними методами амортизації на основі фінансових доходів залежно від видів фінансових доходів, а також субрахунків до рахунку 73, а саме: 1) на основі дивідендів одержаних; 2) на основі відсотків одержаних; 3) на основі інших доходів від фінансових операцій та інших.

При розподілі ВМП методом на основі фінансових доходів річна сума розподілу ВМП розраховуються як добуток суми розподілу ВМП, та коефіцієнта розподілу ВМП, який обчислюється діленням фактичного обсягу фінансових доходів на плановий обсяг фінансових доходів.

Щоб розподілити ВМП методом на основі фінансових доходів використовують формули:

$$PCPBMII = CPBMII \times KPBMI,$$

де $PCPBMII$ – річна сума розподілу ВМП; $CPBMII$ – сума розподілу ВМП; $KPBMI$ – коефіцієнт розподілу ВМП.

$$KРВМП = ФОФД : ПОФД,$$

де *ФОФД* – фактичний обсяг фінансових доходів; *ПОФД* – плановий обсяг фінансових доходів.

Плановий обсяг фінансових доходів розраховується за весь період розподілу ВМП, а фактичний обсяг фінансових доходів береться за кожен звітний період (місяць, рік).

Розподіляти ВМП за методом на основі фінансових доходів можна двома способами: 1) від початкової суми ВМП; 2) від залишкової суми ВМП.

Приклад. Сума ВМП становить 115000 грн. Їх потрібно розподілити за чотири роки. Передбачається одержати за чотири роки 310000 грн фінансових доходів, включаючи: за 1-й рік – 120000 грн, за 2-й рік – 100000 грн, за 3-й рік – 70000 грн, за 4-й рік – 20000 грн.

Коефіцієнт розподілу ВМП: за 1-й рік – 0,3871 (120000 : 310000 = 0,3871), за 2-й рік – 0,3226 (100000 : 310000 = 0,3226), за 3-й рік – 0,2258 (70000 : 310000 = 0,2258), за 4-й рік – 0,0645 (20000 : 310000 = 0,0645).

Використання методу на основі фінансових доходів для розподілу ВМП від початкової суми (1-й спосіб) наведено в абл. 1

Таблиця 1

Розподіл ВМП за методом на основі фінансових доходів (1-й спосіб – від початкової суми)

Рік	Сума розподілу ВМП, грн	Фінансові доходи, грн	Коефіцієнт розподілу ВМП	Річна сума розподілу ВМП, грн
1	115000	120000	0,3871	44516
2	115000	100000	0,3226	37099
3	115000	70000	0,2258	25967
4	115000	20000	0,0645	7418
х	Разом	310000	1	115000

[авторська розробка]

Як бачимо з таблиці 1, розподіл ВМП за 1-м способом здійснюється із початкової (однакової) суми (115000 грн).

В таблиці 2 відображено розподіл ВМП методом на основі фінансових доходів від залишкової суми (2-й спосіб).

Таблиця 2 - Розподіл ВМП за методом на основі фінансових доходів (2-й спосіб – від залишкової суми)

Рік	Сума розподілу ВМП, грн	Фінансові доходи, грн	Коефіцієнт розподілу ВМП	Річна сума розподілу ВМП, грн
1	115000	120000	0,3871	44516
2	70484	100000	0,3226	22738
3	47746	70000	0,2258	10781
4	36965	20000	0,0645	36965
x	Разом	310000	1	115000

[авторська розробка]

При використанні 2-го способу розподілу ВМП (від залишкової суми) методу на основі фінансових доходів в останньому році завжди буде нерозподілена сума ВМП, яка відноситься на фінансовий результат (табл. 2).

Висновки. ВМП можна розподіляти відповідно до фінансових доходів. Для цього можна використовувати метод амортизації необоротних активів на основі фінансових доходів.

Здійснювати розподіл за цим методом можна за двома способами: 1) від початкової суми ВМП; 2) від залишкової суми ВМП.

Для розподілу ВМП можливо використовувати різні методи амортизації на основі фінансових доходів залежно від видів фінансових доходів, а також субрахунків рахунку 73, а саме: 1) на основі дивідендів одержаних; 2) на основі відсотків одержаних; 3) на основі інших доходів від фінансових операцій і інші.

Література:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 р. № 996-XIV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>.

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”, затверджено наказом Міністерства фінансів України 7 лютого 2013 р. № 73, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 28 лютого 2013 р. за № 336/22868. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>.

3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 “Дохід”, затверджено наказом Міністерства фінансів України від 29 листопада 1999 р. № 290, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 14 грудня 1999 р. за № 860/4153. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text>.

4. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності : Наказ Міністерства фінансів України від 28 березня 2013 р. № 433. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13/conv#Text>.

5. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджено наказом Міністерства фінансів України 30 листопада 1999 р. № 291 (у редакції наказу Міністерства фінансів України 09 грудня 2011 р. № 1591), зареєстровано в Міністерстві юстиції України 28 грудня 2011 р. за № 1557/20295. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11#Text>.

6. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджено наказом Міністерства фінансів України 30 листопада 1999 р. № 291, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 21 грудня 1999 р. за № 893/4186. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З ВИПРОБУВАНЬ ЛИЦЬОВИХ ЧАСТИН ІЗОЛЮЮЧИХ АПАРАТІВ РІЗНИХ ТИПІВ

*Чернуха А. А., к.т.н., доцент
Національний університет цивільного захисту України*

Експлуатація захисних дихальних апаратів та їх обслуговування повинні здійснюватись відповідно до вимог Правил безпеки праці, Правил будови та безпечної експлуатації посудин, що працюють під тиском (ДНАОП 0.00-1.07-94), інструкцій заводу-виробника та положень Настанови з організації газодимозахисної служби в підрозділах ОРС ЦЗ МНС України.

Для забезпечення постійної готовності й високої надійності повітряні протигази підлягають регулярному проведенню комплексу технічних робіт. «Аеротест» призначений для перевірки основних експлуатаційних параметрів повітряних дихальних апаратів АВІМ, АСВ-2 які знаходяться на оснащенні рятувальних служб.

Було створено лабораторну установку для дослідження герметичності лицьових частин апаратів. Принцип роботи пристрою полягає у одночасному вимірюванні концентрацій газів або парів в забрудненому навколишньому середовищі та у підмасочному просторі під час імітації подиху

Установка призначення для експериментального визначення ступеню підсосу непридатного для дихання середовища у підмасочний простір ізолюючого апарата через зону обтюрації та клапан видиху лицьової частини. За допомогою програмного забезпечення на екран

монітора при проведенні експерименту одночасно виводяться залежності розрідження в підмасочному просторі, концентрації речовини в навколишньому середовищі та концентрації речовини в підмасочному просторі.

Важливим етапом дослідження дієздатності захисних дихальних апаратів є дослідження зони обтюраторії, а саме підсосу отруйних речовин в підмасочний простір. Доцільно провести дослідження різних типів лицьових частин.

Було обрано чотири типи масок. При роботі приладу навколишнє отруєне середовище моделювалося за допомогою купола. Концентрація CO₂ під куполом підтримувалась постійною 35 %. Дослідження проводилось протягом 30 сек. Розрідження в підмасочному просторі підтримувався на рівні 500 ± 50 (Па). Після створення розрідження, фіксувалось значення концентрації отруйної речовини в підмасочному просторі на протязі часу випробування.

Вихідним параметром експерименту є концентрація речовини в підмасочному просторі.

Встановлено, що найбільш безпечними для використання є маски з великою площею обтюраторії та які менш складні за конструкцією. В подальшому необхідно розробити спосіб покращення захисту лицьових частин при наявності панорамного скла та переговорного пристрою.

Література:

1. Чернов С. М., Ковалишин В. В. Ізолюючі апарати. Обслуговування та використання : навчальний посібник. Львів, “СПОЛОМ”, 2002. 194 с.

2. Рекомендації для вивчення повітряних протигазів “Drager” PA 90 SERIES {PA 92} у підрозділах гарнізонів пожежної охорони. К.: УДПО МВС України, 1995. 19 с.

**ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ**

*Романова Т. А., ст. викладач
Національний університет «Запорізька політехніка»*

Сучасні умови детермінують повагу до людського розмаїття, встановлення принципів солідарності та безпеки, що забезпечує захист та повне інтегрування в соціум усіх верств населення, в тому числі – дітей з особливими освітніми потребами.

У науковому світі існують різні дефініції понять «цінності» та «ціннісні орієнтації»: з погляду педагогіки, ціннісні орієнтації – специфічні утворення у структурі особистості, що визначають зразки поведінки, діяльності, спілкування, як система цінностей, усвідомлених особистістю, керуючись якими можна сформувавши позитивну мотивацію нормативної поведінки, то в циклі філософських наук поняття «ціннісні орієнтації» співвідноситься з категоріями «норми і цінності» або ж «ідеали» особистої і суспільної діяльності. Усі ці підходи, безперечно, взаємодоповнюють один одного, розкривають ті або інші риси ціннісних орієнтацій як суспільного, так й індивідуального феномена [2, с. 153].

Національні цінності є значущими для одного народу, проте їх не завжди поділяють інші народи. Наприклад, почуття націоналізму зрозуміле і близьке лише поневоленим народам і чуже тим, які ніколи не втрачали своєї незалежності. До цієї групи цінностей належать такі поняття, як патріотизм, почуття національної гідності; історична пам'ять тощо.

Громадянські цінності ґрунтуються на визнанні гідності людей і характерні для демократичних суспільств. Це, зокрема, права і свободи людини, обов'язки перед іншими людьми, ідеї соціальної гармонії, поваги до закону тощо.

Родинні цінності – моральні основи життя родині, стосунки поколінь, закони подружньої вірності, піклування про дітей, пам'ять про предків.

До моральних цінностей, на думку науковців, належать: уявлення про добро і зло, справедливість і честь, які виступають своєрідною оцінкою характеру життєвих явищ, етичних достоїнств і вчинків людей тощо. Абсолютно вічні цінності – загальнолюдські цінності, що мають універсальне значення та необмежену сферу застосування (доброта, правда, любов, чесність, гідність, краса, мудрість, справедливість тощо) [3].

Загалом, моральні стосунки в родині накладають відбиток на все життя людини, оскільки їх вплив пов'язаний, по-перше, з сильними переживаннями, по-друге, вони триваліші, по-третє, в них закладаються підвалини всіх моральних ставлень людини до суспільства, до праці, до інших людей. Цінності особистого життя мають значення, насамперед, для самої людини, визначають риси її характеру, поведінку, стиль приватного життя тощо.

Професійно-ціннісні орієнтації в науковій літературі розглядаються за такими напрямками як засіб диференціації особистістю об'єктів професійної діяльності за їх значенням. Ціннісні компетентності пов'язані з ціннісними орієнтирами того, хто навчається, його здатністю бачити і розуміти навколишній світ, орієнтуватися в ньому, вміти вибирати цільові та смислові установки для своїх дій і вчинків, ухвалювати рішення [1].

Моральні та духовні цінності складають духовний потенціал, що є інтегральним утворенням, що поєднує можливе й дійсне, свідоме й

несвідоме зі здібностями особистості до прийняття, переживання і творчого втілення у життя загальнолюдських цінностей та власної системи ціннісних орієнтацій. Духовний потенціал є особливою системою відновлюваних внутрішніх ресурсів духу людини, здатною до саморозвитку, спрямованою на творчу самореалізацію (як особистісну, так і професійну).

Отже, формування системи ціннісних орієнтацій у майбутніх фахівців зі спеціальної освіти у процесі професійної освіти є актуальним завданням сучасної вищої освіти.

Література:

1. Гриньова В. М. Проблема цінності в психолого-педагогічній літературі. *Проблеми особистісної орієнтації педагогічного процесу* : зб. наук. пр. Харків, 2000. № 4. С. 26-33.

2. Потапчук Т., Лякішева А. Формування ціннісних компетентностей майбутнього соціального педагога як науково-педагогічна проблема. *Педагогічний часопис Волині*. № 2(13). 2019. С. 149–154

3. Яремчук Н.Я. Проблема формування ціннісних орієнтацій студентів класичного університету в системі їх професійної підготовки. URL : http://www.rusnauka.com/ONG/Pedagogica/2_jaremchuk%20natalija.

СЕКЦІЯ 3

ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ОСВІТНІХ ТРАЄКТОРІЙ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ

**ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ:
ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ**

*Давидченко І. Д., к.п.н., доцент
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради*

Незаперечним показником прогресу людства є ставлення сучасного суспільства до вдосконалення кожної окремої людини, її індивідуальності, що віднайшло своє втілення у філософії людиноцентризму, а в педагогіці – у принципі дитиноцентризму. Новою світоглядною парадигмою зумовлена трансформація системи освіти як єдиного комплексу – від дошкільної ланки до вищої освіти.

У психолого-педагогічній літературі існує достатня теоретична й експериментальна база для вирішення завдань, що виникають в освітній практиці вищої школи щодо формування професійної компетентності та її складових, у тому числі лінгвокультурологічної. Помітний внесок у лінгвістичну теорію культурно-ситуативних моделей внесли Л. Вітгенштейн, Г. Гадамер, Г. Гійом, М. Гайдеггер, Гумбольдт, О. Потебня, Н. Хомський, К. Ясперс. Здійснений нами аналіз педагогічної та методичної літератури показав, що наразі є чимало вітчизняних і зарубіжних публікацій, у яких досліджуються лінгвокультурологічні аспекти компетентності. Так, А. Іонова, М. Суворова досліджували лінгвокультурологічний підхід до вивчення іноземних мов; у своїх наукових дослідженнях О. Макарова, К. Полупан розглядали особливості формування лінгвокультурологічної компетенції в процесі вивчення рідної мови; К. Іванова, М. Кисельова, М. Мигненко вивчали проблему

формування лінгвокультурологічної компетенції в процесі фахової підготовки іноземних студентів; дисертація Н. Фоменко присвячена розвитку лінгвокультурологічної компетенції викладача закладу вищої освіти; у працях О. Борисенко, С. Гурбанської, О. Смірної, А. Соломахи, А. Хомаєвої, П. Якименко розглядаються різні лінгвокультурологічні аспекти мовної освіти.

Актуальність пошуку шляхів розв'язання проблеми дослідження «Формування лінгвокультурологічної компетентності здобувачів вищої освіти» посилюється необхідністю подолання виявлених суперечностей між: актуалізацією потреби сучасного суспільства в оптимальному рівні міжкультурної взаємодії та недостатністю наукових досліджень, що закладають теоретичні основи лінгвокультурологічної компетентності педагогів; значним потенціалом змісту освітнього процесу закладів вищої освіти щодо підготовки здобувачів вищої освіти та недостатнім науково-методичним забезпеченням процесу формування лінгвокультурологічної компетентності здобувачів вищої освіти; необхідністю застосування сучасних інноваційних форм, методів і технологій підвищення готовності здобувачів вищої освіти до професійної діяльності у закладах освіти й недостатнім інформаційним та технологічним забезпеченням зазначеного процесу [1].

Під лінгвокультурологічною компетентністю здобувачів вищої освіти ми розуміємо якість мовної особистості, виражену лінгвокультурологічними знаннями, спеціальними вміннями й особистісними якостями, що сприяє інтегруванню у світову культуру та участі в міжкультурній комунікації, уникаючи міжмовних та міжкультурних конфліктів. Пізнати культуру неможливо без знання відповідної мови, яка є не лише матеріальним складником культури, завдяки якому вирішуються комунікативні завдання, а і спроба проникнення в спосіб мислення народу, спроба подивитися на світ очима

носія відповідної культури. Отже, ми визначаємо зміст і структуру лінгвокультурологічної компетентності відповідно до характеру й суті лінгвокультурології, що є теоретичною основою нашого дослідження. Розглянутими нами компонентами структури лінгвокультурологічної компетентності здобувачів вищої освіти формується спеціальний предметний блок у структурі лінгвокультурологічної компетентності, який має бути доповнений професійно-педагогічною підготовкою, що забезпечить якісну реалізацію професійної компетентності.

Проаналізувавши навчальний посібник «Українська лінгвокультурологія», укладений колективом авторів І. Бурчик, Л. Кожуховською, Т. Левченко, О. Потапенком, Я. Потапенком, Т. Чубань, за загальною редакцією професора О. Потапенка, ураховуючи сучасні релігії України, Європи, світу, стану культури, дійшли висновку, що предметом лінгвокультурології, має стати лексичний, фразеологічний склад мови, ментальність, мовна картина світу, передусім, через призму: 1) антропоцентризму (людина – мова – світ), адже мова, за влучним висловом В. Гака «існує в людині для людини й реалізується людиною»; 2) духовного, енергетичного, синергетичного розуміння суті мови, теоантропокосмізму; Ф. Бацевич [3] наголошує: «У процесах духовного освоєння світу рідна мова виконує роль каналу постійного діалогу між Я та Іншим, особистістю та світом, людиною і Творцем». У цій же праці [3] Ф. Бацевич зазначає: «Тому найважливішим завданням сучасної лінгвосинергетики є пізнання механізмів синергетичної суті мови як символічного медіуму, безпосередньої взаємодії, тому є результатом досвіду спілкування між людьми. Цей досвід набувається не тільки в процесі безпосередньої взаємодії, а також опосередкованої, у тому числі з літератури, театру, кіно з яких людина отримує інформацію, перебуває на межі духовного світу людини з його устремлінням пізнати навколишній

світ і синергетикою „великого світу...»; 3) ноосферного, холістичного, інтегрального підходу до мови.

Тобто, наше завдання, як і курсу лінгвокультурології, поряд із міжкультурним діалогом проводити мудру експансію власної багатющої, високодуховної культури (усна народна творчість, пам'ятки архітектури, заповідні місця тощо). Науковці І. Бурчик, Л. Кожуховська, Т. Левченко, О. Потапенко, Я. Потапенко, Т. Чубань основними чинниками розвитку міжкультурного діалогу визначають історичну (і культурну) спільність із іншими народами й культурами (наприклад, України та Європи, політична визначеність стратегії взаємодії країни з іншими (наприклад, Угода про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС). Може йтися також про інші види культур – професійну, вікову, гендерну, релігійну тощо, – однак у контексті розгляду проблеми міжкультурного діалогу в Європі. Тож не менш важливим чинником міжкультурного діалогу є уникнення таких явищ, як культурна зарозумілість і самозакоханість, зневага та заздрість до інших культур, стереотипне сприйняття себе й інших, небажання змінюватись і подвійні стандарти в ставленні до себе та інших. Оскільки непорозуміння все ж існують і доволі значні, спосіб лікування полягає не в переході до режиму одномовності, а навпаки – до багатомовності, адже саме вона допомагає побачити й відкрити безмежні обшири духовного як загального, побачити загальне як духовно різноманітне; урешті-решт – допомагає перейти в єдине духовне загальне [3]. Ми переконані, що всіх людей світу, їхні культури об'єднують спільні ідеї, образи символи, архетипи, стереотипи. Саме через призму діалогу культур був укладений «Словник символів» («Словник символів культур України») за загальною редакцією професора О. Потапенка [2].

Отже, посилаючись на вищезазначене, можна дійти висновків щодо розвитку лінгвокультурології в сучасному мовознавстві: мова

розглядається в контексті нації як носій особливого типу культури й мислення; мова є транслятором культурних цінностей; із точки зору лінгвокультурології вивчають як цілісні тексти, так й окремі шари лексичного складу мови.

Література:

1. Давидченко І. Д. Формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів: дис. ... канд. пед. наук. 13.00.04 / ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет». Слов'янськ, 2018. 359 с.
2. Потапенко О.І. Словник символів культури України. К. : Міленіум. 2005.
3. Українська лінгвокультурологія: навч. посібн. для студентів зі спеціальності «Українська мова і література» / кол. авт.: О. І. Потапенко, Я. О. Потапенко, Л. П. Кожуховська, Т. В. Чубань, Т. М. Левченко, І. В. Бурчик; за заг. ред. проф. О. І. Потапенка. Корсунь- Шевченківський : ФОП Гаврищенко В.М., 2014. 350 с.

УДК 354.378

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

*Майборода Ю.В., к.е.н., викладач
ВСП «Житлово-комунальний фаховий коледж ХНУМГ ім. О.М. Бекетова»*

В умовах пандемії Covid-19 та під час війни тема використання цифрових технологій в освітньому процесі набула особливого значення. Три роки поспіль через об'єктивні причини заклади освіти не мають

можливості організувати систематичний освітній процес в очному форматі. Закладам освіти, у тому числі коледжам, доводиться комбінувати та поєднувати різні форми здобуття освіти, аби налагодити ефективну взаємодію та якісно навчати студентів. В складних умовах сьогодення саме дистанційна форма виявилась найбезпечнішим та найоптимальнішим варіантом для організації навчання.

Дистанційне навчання – це специфічна форма навчання, оскільки вона передбачає основну опору на засоби передових інформаційно-комунікаційних технологій, застосування яких забезпечує швидку та гнучку адаптацію під потреби здобувачів освіти [1].

Вагоме місце в дистанційному навчанні, посіли цифрові інструменти. Вони суттєво розширили можливості педагогів та здобувачів освіти, дозволили зробити освітній процес мобільним, індивідуальним та диференційованим.

Цифрові інструменти в освіті – це підгрупа цифрових технологій, які розробляються для розвитку якості, швидкості та привабливості передачі інформації у викладанні та навчанні [2]. До них можна віднести електронні навчальні системи, соціальні мережі, відеосервіси, сервіси для роботи з графікою та створення ігрових навчальних матеріалів. Метою створення таких ресурсів є підвищення інтересу та залучення студентів до навчального процесу за рахунок різноманітності форм отримання, репродукції, аналізу та застосування знань, що дозволяє зробити освіту відкритою та доступною [3]. Основна мета використання цифрових інструментів в освіті – зробити її більш якісною та ефективною.

На сьогоднішній день існує безліч цифрових інструментів для організації спільної діяльності, здійснення зворотнього зв'язку, створення цифрового освітнього середовища, організації онлайн-занять, ведення навчальної документації. Найбільш популярними серед них є Google

Classroom, Google Form, Google Meet, GoogleSheets, Zoom, Padlet, Kahoot, Learning Apps, Youtube, Rebus1.com, Canva, Wordwall та інші [4].

Отже, сучасний освітній простір неможливо уявити без цифрових інструментів. Їх використання під час дистанційного навчання інтенсифікує передачу інформації, організовує пошукову діяльність студентів, розширює ілюстративний матеріал, посилює емоційний фон освітнього процесу, створює навчальну мотивацію.

Таким чином, можна зробити висновок, що цифрові технології посилюють інтелектуальні можливості студентів в інформаційному суспільстві, комунікативні зв'язки всіх учасників освітнього процесу, створюючи підґрунтя для підвищення якості навчання на всіх щаблях освітньої системи, у тому числі у фаховій передвищій освіті.

Література:

2. Дистанційне навчання [назва з екрана]. URL: <http://vnz.org.ua/dystantsijna-osvita/pro> (дата звернення: 20.10.2022).
2. Сучасний освітній простір – досвід, пошук, результат: *матеріали I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (17-18 серпня 2022 року)*. Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2022. 158 с.
3. Близнюк Т. Цифрові інструменти для онлайн і офлайн навчання: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2021. 64 с.
4. Інформаційні технології в професійній діяльності: *матеріали XIV Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Рівне : РВВ РДГУ, 2021. 220 с.

ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ТРАЕКТОРІЇ ОСВІТИ СТУДЕНТА

*Ачкасова Л.М., к.е.н., доцент
Водолажська Т.О., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Підготовка студентів за індивідуальною освітньою траєкторією є процесом, який поєднує особистісні і професійно важливі якості майбутнього спеціаліста. Вона дозволяє сформувати процеси самореалізації і саморозвитку в професійній діяльності. В теперішній час, від сучасного фахівця потребується вміння швидко переробляти великі обсяги інформації, бути мобільним і вміти застосовувати інноваційні технології у своїй діяльності. Для цього необхідно володіти певним набором компетентностей, необхідних у професійній діяльності. Крім того, багато студентів, ще навчаючись у виші, починають працювати і розуміють, які саме знання, навички та вміння йому необхідні для роботи.

Для формування у фахівця компетентностей, що відповідають сучасним вимогам, необхідно впроваджувати відкриту систему освіти.

«Відкрита освіта» - це система навчання, доступна будь-якому охочому, без аналізу його вихідного рівня знань, що використовує елементи дистанційних освітніх технологій і методів навчання і забезпечує навчання в ритмі, зручному для навчання [1].

Українська система освіти та система управління навчальним процесом дуже довго були консервативними. Тому будь-які, навіть незначні, зміни в управлінні переносяться важко.

Для того, перехід до нової системи освіти більш успішним, необхідно точніше визначити механізм формування індивідуального навчального плану. Багато авторів, що займаються питанням індивідуальної освіти, сходяться на тому, що індивідуальна освітня траєкторія це напрямок, індивідуальний процес просування до наміченої освітньої мети шляхом поетапного освоєння навчального матеріалу з урахуванням індивідуальних пізнавальних потреб студента. В процесі такого руху у студента є можливість реалізувати свій особистісний потенціал. Цей рух неможливий без індивідуальної навчальної програми.

Формування індивідуальної навчальної програми студента передбачає вивчення обов'язкових дисциплін за спеціальністю та вільний вибір студентом тих дисциплін, які він хотів би вивчати з Каталогу вибіркових дисциплін вищого навчального заходу. Дисципліни, які входять до навчального плану за спеціальністю, створюють певну систему, які формують знання, навички і уміння студента, на основі спадкоємності дисциплін. Це формує своєрідну багат шаровість отриманих компетенцій.

Дисципліни, які обирають студенти можуть бути дисциплінами, що відносяться до іншої спеціальності. У зв'язку з цим, виникає проблема освоєння дисципліни, тому що вона може передбачати наявність у студента певних базових знань. Якісно сформувати компетенції, або хоча б їх елементи, які прописані в ОПП, за обмежений час складно. Саме тому, дисципліни за вибором, особливо, коли вони відносяться до іншої спеціальності, повинні мати сильну методичну підтримку самостійної роботи студентів.

Зараз широкого застосування набули методи індивідуального навчання: робота над презентаціями, проектами, написання творчих завдань, ситуативні вправи. Не менш важливим є підвищення ролі взаємодії викладач-студент, де поступово змінюється центр навчального

процесу до студента і реалізується якісний зворотній зв'язок за допомогою комунікаційних технологій.

Під час навчання студент проявляє свої індивідуальні здібності й усвідомлює, з якою метою і що йому потрібно вчити, це є результатом внутрішньої мотивації, які базуються на індивідуальному сприйнятті. Саме тому задача викладача - це підтримка засвоєної інформації.

Тут на допомогу можуть прийти інноваційні педагогічні технології: інтерактивні, які передбачають створення комунікативного середовища студент-викладач, розвивально-інтегровані технології, які передбачають реалізацію ігрової і емоційної взаємодії викладача і студента (ділові ігри, кейс-завдання); інформаційно-комунікативні технології навчання, що реалізуються через навчаючі програми.

Інтерактивне навчання є одним з найпродуктивніших інноваційних підходів. Воно має діалогічний характер, спрямований на повну взаємодію викладача та студента і дозволяє імітувати проблемні ситуації, які наближають до реалізації набутих знань. Внутрішню мотивацію інтерактивного навчання забезпечує відчуття студентом себе, як активного учасника власного саморозвитку. Це, відповідно, впливає на підвищення ефективності навчання. Комунікативні ситуації, рольові ігри слугують помічниками в реалізації індивідуальної освіти студента.

Ще одним напрямком, який сприятиме формуванню індивідуальної траєкторії освіти студента є використання інформаційних технологій в освітньому просторі. Вони дозволяють по-різному подавати навчальний матеріал: текстовий, звуковий, відео формати. Використовуючи інформаційні технології студент вибудовує індивідуальну стратегію сприйняття навчального матеріалу і може підвищити інтенсивність навчання.

Однією з продуктивних технологій навчання також є проектна методологія. Її мета – формування пізнавальних навичок, критичного

мислення та орієнтація в інформаційному середовищі. Проектна методологія утворює власний дослідницький досвід студента, забезпечуючи формування професійної компетентності.

Неповне формування індивідуальної траєкторії освіти студента часто пов'язане з недостатньою організацією цього процесу або неможливістю його впровадження в повній мірі.

Часто це проблема невеликих навчальних закладів, коли викладання окремих дисциплін, які обирає студент, відбувається майже індивідуально з причини відсутності набору повноцінної групи. Саме тому інноваційні педагогічні технології і є виходом з такого становища. Вони зорієнтовані на особистість майбутнього фахівця, розвивають творчу активність студентів, їх професійні і ціннісні якості.

Література:

1. Каньковський І.Є. Індивідуальні освітні траєкторії як необхідність сучасного процесу професійної підготовки фахівця. *Професійна освіта: проблеми і перспективи*, 2013. Вип. 4. С. 62-65
2. Краснощок І.П. Індивідуальна освітня траєкторія студента: теоретичні аспекти організації. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальній школах*, 2018, № 60, т. 1. С. 101-107
3. Ковальчук В.І. Формування індивідуальних стратегій навчання студентів засобами інноваційних педагогічних технологій. *Молодий вчений*. 2018, №4. С. 100-102 URL : <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/12/26.pdf>
4. Андрущенко О. Англomовне професійне спілкування з використанням ІТ. *Відкритий урок*. 2012, № 1. С. 56-60.

**ФОРМУВАННЯ ТРАЄКТОРІЇ ІДЕЇ ВІДКРИТТЯ ЗАКЛАДУ
ХАРЧУВАННЯ В КОРПУСІ ЕКОНОМІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ
ХНУ ІМЕНІ В.Н. КАРАЗІНА**

*Кущенко О.І., к. е. н., доцент
Птуха К.О., здобувач вищої освіти
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна*

Харків – друге місто за чисельністю населення в Україні, важливий промисловий та науковий центр нашої країни, який зазнав колосальних руйнувань через повномасштабне вторгнення РФ. Під обстрілами опинилися тисячі житлових будинків, лікарні, школи та інші цивільні об'єкти, серед яких опинився і один з найстарших університетів Східної Європи – Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. Другого березня 2022 року російська ракета влучила безпосередньо в корпус університету, де розташовані економічний факультет ХНУ імені В. Н. Каразіна та Каразінська школа бізнесу. Внаслідок обстрілу корпус був зруйнований і став не придатний щодо навчання.

Наприкінці квітня дизайнер Іван Огієнко створив соціальний проект по реконструкції будівель по усій країні. Першим його проектом став саме корпус економічного факультету. Фото своєї ідеї реконструкції він розмістив на свій сторінці в соціальній мережі Instagram, що представлені нижче [1]:

Концепція ідеї реконструкції корпусу економічного факультету ХНУ імені В. Н. Каразіна, на нашу думку, уособлює собою представлення університету майбутнього – після Перемоги.

Рисунок 1 - Зруйнований корпус економічного факультету ХНУ
імені В.Н. Каразіна

Джерело: [1]

Рисунок 2 - Ідея реконструкції корпусу економічного факультету
ХНУ імені В.Н. Каразіна

Джерело: [1]

Рисунок 3 - Ідея створення закладу харчування у корпусі економічного факультету ХНУ імені В.Н. Каразіна

Джерело: [1]

На фото ми можемо побачити, що при збереженні автентичного вигляду фасаду присутні сміливі дизайнерські рішення, а саме розташування закладу харчування у корпусі на даху будівлі. Продовжуючи акцент дизайнера у нашій роботі спираючись на ідею реконструкції корпусу ми розглянемо майбутній заклад харчування у корпусі економічного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Проблематика культури харчування студентів стає все гострішою у останні роки. Низька культура харчування студентів проявляється в недотриманні режиму харчування, надмірному споживанню ласощів та цукоромістких продуктів, палінні та питті спиртних напоїв. На культуру харчування також впливає недостатня обізнаність та невміння організувати харчування через завантаженість, що у кінцевому рахунку призводить до погіршення здоров'я та працездатності студентів [2, с. 18]. Враховуючі усе вищесказане ми вважаємо, що розгляд саме майбутнього закладу

харчування у стінах економічного корпусу, який би зміг підвищити культуру харчування студентів є актуальним.

Першочерговим щодо закладу харчування є місткість приміщення залу , від якої залежить такі головні фактори як завантаженість закладу та попит. Для закладів харчування при вищих навчальних закладах місткість залу розраховується за наступною формулою:

$$P = N \times (P_N/100), \quad (1)$$

де: N – розрахункова кількість студентів та викладачів,

P_N – норматив місць, який складає щодо вищих навчальних закладів 20%.

Для розрахунку місткості залу представимо зведену таблицю 1 кількості студентів та професорсько-викладацького складу економічного факультету ХНУ імені В.Н. Каразіна станом на 2022 рік:

Таблиця 1 - Кількість студентів та професорсько-викладацького складу економічного факультету ХНУ імені В. Н. Каразіна станом на 2022 рік

Структура відвідувачів закладу	Кількість
Загальна кількість студентів економічного факультету	1500
у тому числі: студентів бакалаврського рівня освіти денної форми	700
студентів бакалаврського рівня освіти заочної форми	700
студентів магістерського рівня освіти денної форми	50
студентів магістерського рівня освіти заочної форми	50
Загальна кількість професорсько-викладацького складу факультету	110

Джерело: [3]

Розрахункова кількість студентів приймається виходячи з найбільшої чисельності студентів денної форми плюс 10% студентів заочної форми.

Підставимо дані у формулу:

$$P = (1200 + 110) \times 0,2 = 262 \text{ місця}$$

Для того, щоб визначити режим роботи закладу харчування представимо нижче таблицю 2 розкладу пар для студентів денної форми навчання першої та другої зміни.

Таблиця 2 - Розклад пар щодо студентів денної форми навчання першої та другої зміни економічного факультету ХНУ імені В. Н. Каразіна

Пара	Час проведення занять
1 пара	08:30 – 09:50
2 пара	10:10 – 11:30
3 пара	12:00 – 13:20
4 пара	13:40 – 15:00
5 пара	15:20 – 16:40
6 пара	17:00 – 18:20
7 пара	18:40 – 20:00

Джерело: [3]

Режим роботи закладів харчування при вищих навчальних закладах повинен узгоджуватися з адміністрацією вищого навчального закладу. Режим роботи закладу харчування напряму залежить від графіку проведення занять та їх тривалості, розташування закладу харчування від безпосереднього місця навчання. На нашу думку найбільш оптимальним режимом роботи закладу харчування є відкриття закладу за пів години до початку першої пари, тобто о восьмій ранку та закриття після останньої пари о восьмій вечора.

Відкриття о 08:00 дозволить нагодувати перед першим заняттям студентів, що не встигають поспіяти (через дальність дороги до університету або сильну завантаженість у періоди сесії), а закриття після проведення усіх занять обох змін дозволить нагодувати студентів другої зміни, що через пари не у змозі повечеряти.

Заклад харчування на 262 посадочних місця буде працювати шість днів на тиждень з 08:00 до 20:00 та буде обслуговувати студентів та професорсько-викладацький склад. При розробці організації харчування у закладі потрібно спиратися на норми фізіологічних потреб та збалансованість меню, що підвищить культуру харчування студентів. Ми вважаємо, що створення меню з прорахованим калоражем та змістом білків, жирів та вуглеводів у продуктах харчування підвищить корисність харчових традицій та позитивно вплине на змін стану здоров'я студентів.

Для налагодженої роботи закладу передбачена цехова структура, перевага якої полягає у спеціалізації певних робітників на певному виді діяльності, що дозволяє оптимізувати процес приготування їжі та безперервно підвищує кваліфікацію робітників. Так, у закладі харчування повинні бути заготівельні цехи, доготівельні (холодний та гарячий), спеціалізовані (кулінарний, кондитерський).

У заготівельних цехах їдальні проводять механічну обробку м'яса, риби, птаха, овочів і вироблення напівфабрикатів щодо постачання ними гарячого і холодного.

Гарячий цех виконує повний цикл виробництва та є основним цехом, у якому завершується технологічний процес приготування їжі, а саме здійснюється теплова обробка продуктів і напівфабрикатів, варіння бульйону, приготування супів, соусів, гарнірів, других страв, а також виробляється теплова обробка продуктів щодо холодних і солодких страв.

Холодний цех призначається щодо виготовлення холодних страв, закусок та солодкого. Усе обладнання повинно бути розміщено з урахуванням етапів приготування та повинно бути зручним для працівників [4, с.93].

У кулінарному виробництві ґрунтується на використанні напівфабрикатів, що одержуються з заготівельних цехів. Дивлячись на те, що заклад харчування є не досить великим та буде працювати на низьких

потужностях, кулінарний цех має бути універсальним, та не розподілятися за видами сировини з заготівельних цехів.

Перш ніж скласти меню закладу харчування, необхідно визначити кількість споживачів, загальну кількість страв за видами та у асортименті. Кількість споживачів, що обслуговуються за 1 годину роботи закладу харчування, визначимо за наступною формулою:

$$N_p = (P \times j \times x) / 100, \quad (2)$$

де: P – кількість місць у залі,
j – обертання місця за годину,
x – середній відсоток завантаження залу.

У нашому випадку середній час прийому їжі споживачем, тобто студентом є час перерви між заняттями, що дорівнює 20 хвилин, тобто обертання місця за годину дорівнює 3.

Складемо таблицю з графіку завантаження закладу харчування.

Таблиця 3 - Динаміка завантаження майбутнього закладу харчування

Години роботи	Обертання місця за годину, чол.	Середній відсоток завантаження залу, %	Кількість споживачів, що обслуговуються за годину, чол.
08:00 – 09:00	3	40	314
09:01 – 10:00	3	20	157
10:01 – 11:00	3	10	113
11:01 – 12:00	3	20	157
12:01 – 13:00	3	20	157
13:01 – 14:00	3	40	314
14:01 – 15:00	3	30	236
15:01 – 16:00	3	20	157
16:01 – 17:00	3	10	113
17:01 – 18:00	3	20	157
18:01 – 19:00	3	20	157
19:01 – 20:00	3	40	314
Разом	x	x	2189

Джерело: складено авторами

Варто відзначити, що середній відсоток завантаження залу у нашому випадку є прогнозованим. Так, ми очікуємо, що найбільша завантаженість буде з 8:00 до 9:00 у період, коли студенти денної форми першої зміни захочуть поспіdatи; з 13:01 до 15:00 у період обіду першої та другої змін денної форми навчання та у період з 19:01 до 20:00 який співпадає з періодом вечері у багатьох сім'ях. У інші години роботи закладу харчування ми очікуємо середню загрузку у діапазоні від 10% до 30%. Варто відзначити, що вираховуючи кількість споживачів за день, ми повинні врахувати що деякі студенти ходять у заклад харчування «за компанію» зі своїми приятелями, чи друзями.

Загальну кількість страв вираховуємо за допомогою наступної формули:

$$n = N_{\text{д}} \times m, \quad (3)$$

де: $N_{\text{д}}$ – кількість споживачів за день,
 m – коефіцієнт споживання страв

Щодо залів харчування при закладі вищої освіти кількість страв буде відповідати кількості осіб, що користуються послугами пунктів харчування. Якщо припустити, що з 2189 обслуговуваних споживачів за день близько 60% від кількості студентів прийме повноцінний прийом їжі та перекус, а інші студенти куплять перекус чи напій, то підставивши ці дані у формулу ми отримаємо наступне:

Кількість страв щодо приготування у цехах:

$$n = 900 \times 1 = 900 \text{ страв}$$

Кількість страв щодо буфету:

$$n = 1500 \times 1 = 1500 \text{ страв}$$

Харчування професорсько-викладацького складу буде засновуватися на полноценному обіді з двох страв. Також, ми можемо припустити, що близько 80% відсотків професорсько-викладацького складу скористаються меню, а інші куплять перекус, напій чи щось додому. Тоді, підставивши дані у формулу ми отримаємо наступне:

Кількість страв щодо приготування у цехах:

$$n = 88 \times 2 = 176 \text{ страв}$$

Кількість страв щодо буфету:

$$n = 22 \times 1 = 22 \text{ страви}$$

Сумарно кількість страв щодо приготування у цехах та буфеті буде дорівнювати 2598 стравам. Калорійність раціону залежить від зросту та ваги людини, тому, на нашу думку потрібно взяти середні значення щодо складення меню страв. Представимо у таблиці 4 співвідношенн страв щодо буфету закладу харчування:

Таблиця 4 - Співвідношення страв щодо буфету закладу харчування

Найменування страви	Відсоткове співвідношення до загальної кількості страв буфету, %	Кількість, шт.
Бутерброди на бездріжжевому тісті з шинкою та сиром	15	251
Вівсяноблин з бананом	5	85
Гранола з йогуртом	10	168
Булочки з наповнювачем	15	251
Чай зелений листовий	20	335
Чай чорний листовий	15	251
Натуральна кава	20	335
Разом	100	1676

Джерело: складено авторами

Розрахункове меню щодо студентів на вибір, складено спираючись на калорійність та змістовність білків, жирів та вуглеводів у страві і дано у таблиці 5.

Таблиця 5 - Розрахункове меню щодо студентів на вибір

Найменування страви	Вихід г	Кількість порцій	Білки	Жири	Вуглеводи	Калорій- ність
Салат зі свіжими огірками та помідорами	150	100	0,2	6	6	86
Салат з капустою	150	100	2,25	7,5	13,8	132
Куряче філе з картопляним пюре	100/ 150	250	29,1	17,5	44,3	455
Биточки парові з рисом	75/ 150	250	15,8	17,8	52	431,4
Грибний суп (входить 1 шматочок бездріжжового хлібу)	500/ 50	100	14,6	13,1	24,5	304
Суп з вермішеллю (входить 1 шматочок бездріжжового хлібу)	500/ 50	100	17,2	13,7	46,1	327

Джерело: складено автором

Меню професорсько-викладацького складу буде складатися з 2-х страв. Представимо декілька видів меню на вибір у таблиці 6.

Таблиця 6 - Меню щодо професорсько-викладацького складу

Найменування страви	Вихід г	Білки	Жири	Вуглеводи	Калорій- ність
Салат з моркви та куряче філе з відварною картоплею	100/ 100/ 150	30,6	21,5	54,3	541,0
Суп з фрикадельками(входить 1 шматочок бездріжжового хлібу)	500/ 50	20,6	8,1	23,3	250,5
Салат зі свіжими огірками, помідорами та м'ясне рагу	150/ 200	7,8	14,8	24,4	264,2
Грибний суп (входить 1 шматочок бездріжжового хлібу)	500/ 50	100	15,2	35,8	294,0

Джерело: складено авторами

Висновки. Заклад харчування щодо закладу вищої освіти є важливою та невід'ємною частиною життя студентів. Від правильної організації його роботи залежить не тільки здоров'я студентів, але і їх результативність у навчанні. У даній статті ми проаналізували основні критерії, що

враховуються при створенні закладу харчування, а саме: місткість залу, основні цехи щодо приготування страв, режим роботи та привели прогнозовану кількість споживачів на добу та кількість страв щодо буфету та приготування у залі. При створенні розрахункового меню щодо студентів та професорсько-викладацького складу ми спиралися на калорійність продуктів, кількість білків, жирів та вуглеводів. На нашу думку дані приклади меню є не тільки досить легкими у приготуванні але і корисними з точки зору калорійності та вмісту основних поживних речовин, що необхідні для функціонування здорового організму.

Література:

1. Іван Огієнко // Сторінка у соціальній мережі «Instagram». URL : https://instagram.com/ivan_ogienko_design?igshid=YmMyMTA2M2Y= (дата звернення 2.11.2022).

2. Коновал Н. О., Гриньова М. В. Вплив збалансованого харчування на розумову діяльність студентської молоді. *Витоки педагогічної майстерності*. 2014. № 13. С. 17-21.

3. Про факультет // Економічний факультет ХНУ імені В. Н. Каразіна. URL: <https://econom.univer.kharkov.ua/index.php?id=65&lang=u> (дата звернення 2.11.2022).

4. Архіпов В. В., Русавська В. А. Організація обслуговування в закладах ресторанного господарства : нав. посіб. К: Центр учбової літератури, 2020. 342 с.

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ У МІЖНАЦІОНАЛЬНОМУ СПІЛКУВАННІ

*Кудрявцев В.М., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Визначення базових принципів формування комунікативної культури студентів за умов міжнаціонального спілкування як вихідних положень є дуже важливим моментом. Формування комунікативної культури студентів бакалаврату забезпечить для майбутніх спеціалістів наступну систему принципів:

1. Принцип благодіяння, що передбачає глибоку зацікавленість у тій людині, яка тобі дорога. Це ґрунтується на:

- віддачі (аж до жертовності);
- турботі;
- повазі;
- відповідальності;
- глибинні знання іншої людини.

У турботі проявляється турбота про студента. Але це не означає, що викладач у процесі формування комунікативної культури має бути добрим, жалючим, потураючим слабкостям, він повинен бути принципово добрим.

2. Принцип ненасильства. Філософсько-етичні концепції ненасильства, що базуються на релігійних навчаннях, розвиваються, доповнюються, удосконалюються відповідно до світогляду того чи іншого філософа, письменника, громадського діяча. У сучасній філософсько-етичній літературі зустрічаються найрізноманітніші тлумачення проблеми

ненасильства. Якщо побудувати класифікацію можливих відомих підходів, можна умовно виділити ряд взаємозалежних і взаємозалежних напрямів:

- ненасильство як моральний принцип взаємодії людей, як ставлення людини до людини;

- ненасильство як форма суспільно-політичної боротьби;

- ненасильство як ставлення людини до природи, всього живого; ненасильство як із способів вирішення глобальних проблем людства.

3. Принцип терпимості. Поняття толерантності у світі. Толерантність – це необхідна в сучасному світі умова спілкування. Від терпимості кожного з нас залежить культурний та моральний розвиток суспільства. Кожна людина – це особистість, індивідуальність, неповторність, до кожної людини потрібно знайти свій підхід і бути толерантним у кожній ситуації, яка б не трапилась у нашому житті. Види соціологічної толерантності.

Слово «толерантність» є досить актуальним за умов сучасного життя.

Толерантність у взаєминах батьків та дітей буде тим мимовільним фактором, який вплине на формування толерантності як особистісної якості дитини. Сім'я той інститут виховання, в якому закладаються основи моральності людини, формуються установки на взаємини з оточуючими та коригуються оцінки своїх дій та вчинків.

Майбутні фахівці мають бути не лише майстрами своєї справи, а й як професійні комунікантами, для яких основним керівництвом стає принцип толерантності. Це стосується випускників, які надалі зв'яжуть свою діяльність із людьми, тобто. лікарі, психологи, педагоги, для яких комунікативна толерантність є не лише особистісною необхідністю, а й безумовною вимогою у їхній професійній діяльності.

Комунікативну толерантність можна як характерна властивість для більшості фахівців, що проявляється у взаємовідносинах та практичних діях, що виявляються в активній навчальній діяльності.

Повага, емпатію, доброту, що переходять у повноцінну культурну взаємодію, має на увазі толерантність у спілкуванні. Толерантністю насамперед вважається повага до іншої культури.

4. Принцип відповідальності. Під комунікативною відповідальністю слід розуміти здатність особистості здійснювати у процесі комунікації власний вибір вербальних і невербальних способів породження, співвіднесення та узгодження смислів та дій відповідно до прийнятих у суспільстві чи спільноті соціальними, моральними та правовими нормами.

Процес розвитку комунікативної відповідальності проходитиме успішно, якщо у педагогічному процесі вузу присутні такі педагогічні умови:

- Створення вченої ситуації відповідальної комунікації на основі методики віртуальної суб'єктивності;
- організація події студентів на основі підвищення взаємовідповідальності у процесі соціокультурного проектування;
- конструювання простору позанавчального міжкультурного спілкування з урахуванням подвійної комунікації.

5. Принцип справедливості. Має на увазі певну згоду між членами спільноти за існуючими принципами, згідно з якими вони живуть та взаємодіють. Принцип справедливості в освітній діяльності означає використання тих самих критеріїв усіма учасниками діяльності.

Важливо відзначити, що в процесі формування комунікативної культури студентів в умовах міжнаціонального спілкування принцип справедливості є основою об'єктивності викладача, який проявляється в його об'єктивній оцінці здібностей, можливості, а також результату його діяльності.

6. Принцип компетентності. Цей принцип вказує на те, що реалізація посадових функцій ґрунтується на знанні сутності соціально-психологічного явища (процесу) та особливостей його прояву у конкретних умовах та ситуаціях. Не менш важливо мати ясне уявлення про свої права та обов'язки, можливості та обмеження. Професійна компетентність зрештою передбачає досконале володіння інструментарієм, прийомами та продуктивними технологіями реалізації функціональних обов'язків.

Цей принцип у процесі формування комунікативної культури студентів за умов міжнаціонального спілкування передбачає:

- професійне спілкування та взаємодія з людьми;
- науково обґрунтована професійна діяльність студента задля досягнення бажаного результату;
- співробітництво студента та співрозмовника на зацікавленій та компетентній основі.

На професіоналізм орієнтує принцип компетентності, що супроводжується рефлексією «не нашкодь», він у результаті постійної роботи з власними якостями.

Під культурою міжнаціонального спілкування ми розуміємо спосіб організації та розвитку міжнаціональних взаємовідносин, вкладених у освоєння і взаємозбагачення прогресивних національних цінностей і традицій і створення умов зростання матеріального і духовного багатства кожної людини і суспільства загалом. Сутність культури міжнаціонального спілкування полягає в тому, що забезпечуючи збереження та розвиток накопичених окремою нацією та переданих від покоління до покоління цінностей та традицій, вона сприяє реалізації повноцінного спілкування між представниками різних національностей на основі взаємозбагачення культур та створює умови для творчого, духовного розвитку особистості.

ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ОСВІТНІХ ТРАЄКТОРІЙ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ

*Клеба А. І., к.п.н., доцент
Кушнарєнко В. С., здобувачка вищої освіти
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради*

Серед ключових тенденцій розвитку освіти в Україні індивідуалізація навчання набуває все більшої значущості. Дана тенденція відображається і в документах про освіту. Так, наприклад, в Законі України «Про освіту» (2017 р.) вказується, що індивідуальна освітня траєкторія є персональним шляхом реалізації потенціалу особистості отримувача освіти, який формується з опорою на його індивідуальні здібності, потреби та інтереси, можливості та досвід, будується на виборі отримувачем освіти видів та форм, методів та засобів здобуття освіти, темпу, суб'єктів освітньої діяльності, освітніх програм, списку навчальних предметів, рівня їх складності [1].

Питання формування та реалізації індивідуальних освітніх траєкторій для сучасної наукової педагогічної практики не є новітнім. Аспекти даного питання розглядалися такими науковцями, як Ю. Бабанським, О. Воронцовим, Т. Ковальовою, К. Олександровою та ін. Питання впровадження індивідуальних освітніх траєкторій у закладах вищої освіти досліджували А. Богопольський, В. Володько, Т. Некрасова, Г. Коберник та ін. Умови та зміст застосування індивідуальних підходів до освіти розкривали в своїх роботах С. Овчаров, М. Сосьяк, І. Шайдур, А. Кірсанов та ін.

Формування індивідуальних освітніх траєкторій спирається на систему компонентів, серед яких виділяють наступні:

1) цінності особистості, що виступають орієнтирами для її реалізації, прояву і розвитку її індивідуальних якостей, реалізації призначення;

2) мотиви особистості, що виступають основою зацікавленості її у результатах освітнього процесу, задоволення ними;

3) норми, що слугують фундаментом розуміння суб'єктами освіти півня власної відповідальності за процес та результативність навчання;

4) мета, що відображає націленість особистості на одержання знань та ключових компетентностей;

5) позиції та ролі учасників освітнього процесу;

6) форми і методи організації процесу навчання;

7) засоби реалізації освітнього процесу;

8) контроль і оцінювання, самоконтроль та самооцінка [2].

Процес організації навчання за індивідуальною траєкторією вимагає застосування особливої методики та технології. Реалізація цього завдання у сучасній дидактиці відбувається за допомогою двох протилежних способів, які називають індивідуальними підходами.

Перший спосіб – диференціація навчання, що передбачає індивідуальний підбір засобів та методів навчання для кожного здобувача освіти, з розподілом матеріалу ступенем складності та спрямованістю. Такий спосіб передбачає розподіл здобувачів освіти на групи (наприклад: здатні, середні, відстаючі) або рівні (високий, середній, низький).

Другий спосіб передбачає формування окремої стратегії освіти кожного здобувача для кожної досліджуваної ним освітньої галузі. Інакше кажучи, кожному здобувачеві освіти надається можливість формування власної освітньої траєкторії вивчення навчальних дисциплін [4].

Сучасними науковцями створено узагальнений алгоритм формування індивідуальної освітньої траєкторії, що включає сім етапів:

- діагностика, в ході якого відбувається визначення особистих якостей здобувача освіти, необхідних для правильного вибору форм освітньої діяльності;

- визначення фундаментальних дисциплін;

- формування системи власного відношення здобувача до навчального матеріалу, вивчення якого передбачене програмою дисципліни;

- проектування здобувачами індивідуальної освітньої траєкторії;

- спільна діяльність здобувачів освіти та вчителя;

- демонстрація та обговорення особистих освітніх продуктів здобувача;

- оцінка результатів діяльності [3].

Таким чином, для формування та успішної реалізації індивідуальної освітньої траєкторії кожного здобувача освіти необхідною є співпраця початкової, основної та старшої школи й батьків, а також виявлення й розвиток природних здібностей, талантів, бажань та мрій учнів у будь-якій галузі.

Література:

1. Закон України «Про освіту». Редакція від 19.01.2019 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 04.11.2022).

2. Каньковський І. Є. Індивідуальні освітні траєкторії як необхідність сучасного процесу професійної підготовки. *Професійна освіта : проблеми і перспективи*. 2013. Вип. 4. С. 62–65. URL : file:///D:/USER/Downloads/Profos_2013_4_16.pdf (дата звернення 04.11.2022).

3. Коростіянець Т. П. Індивідуальна освітня траєкторія – освітня програма. *Науковий вісник Донбасу*. 2013. № 1. URL : file:///D:/USER/Downloads/nvd_2013_1_18.pdf (дата звернення 01.11.2022).

4. Терещук Г. В. Індивідуалізація навчання в контексті ідей Концепції нової української школи. *Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Серія : Педагогіка*. 2017. № 2. С. 6–16.

УДК 371

ОЦІНКА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ - ПСИХОЛОГІВ ДО ЗДІЙСНЕННЯ СВОЄЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*Бредіхін В.М., к.т.н., доцент
Харківський національний університет міського господарства ім. Бекетова
Яновська С.Г., ст. викл.
Бредіхіна М.В., здобувачка вищої освіти
Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна*

Психологічна підготовка студентів–психологів до здійснення своєї професійної діяльності залишається провідною темою у рамках обговорення проблем професіоналізації випускників ВНЗ (вищій навчальний заклад).

Цифрове освітнє середовище як потенційно нова умова формування психологічної готовності до здійснення професійної діяльності студентів сьогодні стає основою створення нових форматів професійної освіти [1]. На даному етапі розвитку суспільства необхідно констатувати проблематику її сформованості для розробки основних напрямів її

дослідження в нових цифрових умовах освітнього процесу як першого етапу професіоналізації студента.

Попередні дослідження обґрунтовували вивчення психологічної готовності до здійснення професійної діяльності з точки зору необхідності підготовки висококваліфікованих фахівців, які володіють необхідними знаннями та готових до певних умов здійснення професійної діяльності [2].

Цифровізація є абсолютно новою, недослідженою умовою реалізації професійної діяльності, що носить швидше передбачуваний, ніж очевидний характер. Різні аспекти досліджуваної проблеми протягом кількох останніх років описані у працях Міщенко М.С., Широков Д.Л., Пунько Н.Ю. та ін.

Більшість авторів, творців моделей психологічної готовності виділяють у ній такі компоненти:

- мотиваційний;
- інтелектуальний;
- вольовий;
- діяльнісний.

А також компоненти, що відрізняють дані моделі у різних авторів:

- орієнтаційний;
- операційний;
- оцінний;
- темповий.

Таким чином, узагальнена модель включає основні компоненти психологічної готовності до здійснення професійної діяльності, такі як: мотиваційний, когнітивний, операційний та емоційний. Компоненти узагальненої моделі розглядаються передусім як системи: мотивів (мотиваційний компонент); знань про професію (когнітивний); професійних операцій та дій (операційний) та емоційної залученості

(емоційний). Відповідно до основного завдання нашого дослідження, було сформовано список компонентів притаманні сучасності:

- мотиваційний – мотиви вибору професійної діяльності;
- когнітивний – впевненість у тому, що впорається з професійною діяльністю;
- операційний - позитивне ставлення до нового у професії;
- емоційний – ставлення до майбутньої професії.

При проведенні порівняльного аналізу використовувався критерій кутового перетворення Фішера, що дозволили виявити відмінності у студентів 1 та 4 курсів у сформованості мислення та образу професіонала, наповненості змістовним змістом професії [3]. У цілому досліджувані компоненти студентів старшого курсу були сформовані рівномірно Мт – 80%, Кгн – 80%, Опрц – 90 % і Ем – 90 %. Однак є істотна різниця за такими компонентами, як: автономність, поінформованість, емоційне ставлення, прийняття рішення.

До закінчення ВНЗ за результатами цього дослідження мотиваційний компонент було сформовано у більшій кількості респондентів (81%), ніж когнітивний та операційний. Емоційний компонент у ще меншій кількості – 69 %.

Аналіз результатів досліджень психологічної готовності студентів-психологів до провадження професійної діяльності підтвердив позитивну динаміку формування зазначених компонентів. Мінімальна кількість піддослідних показала сформованість емоційного компонента психологічної готовності. Мотиваційний, когнітивний та операційний компоненти сформовані на однаковому рівні у більшості студентів-випускників. Показники співвідношення компонентів психологічної готовності протягом 5 років досліджень демонструють однакову динаміку: відбувається їхнє посилення до 4 курсу навчання.

Середні значення показників компонентів психологічної готовності студентів-психологів за результатами досліджень дозволяють зробити висновок про тенденцію до більшої сформованості операційного компонента як показника здібностей до здійснення професійної діяльності. Отримані результати дозволяють виявити перспективу подальшого дослідження даних компонентів психологічної готовності студентів-психологів до здійснення професійної діяльності в умовах дистанційного навчання, застосування різних форм онлайн навчання за умови розгляду даних форматів як можливих елементів навчання.

Література:

1. Широков Д. Л. Використання цифрових освітніх ресурсів в новій українській школі 2020, *Всеукраїнська науково практична конференція «Нова українська школа як простір формування ключових компетентностей учасників освітнього процесу»*. С. 133–136.

2. Міщенко М. С. Основи формування готовності майбутніх психологів до здійснення професійної кар'єри : монографія «Синергетичний підхід до психологічних процесів у системах різного рівня організації» 2020. 224 с.

3. Сачанюк-Кавецька, Н., & Кавецький, В. (2021). Застосування критерію фішера для забезпечення достовірності результатів оцінювання залишкових знань студентів. *Фізико-математична освіта*, 28(2), 71–76. <https://doi.org/10.31110/2413-1571-2021-028-2-012> (дата звернення 4.11.2022)

**ОБҐРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ ФОРМУВАННЯ
ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ
ВИЩОЇ ОСВІТИ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ**

*Деділова Т.В., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Динаміка сучасних комунікаційних технологій, відсутність сталості в потоках і напрямках інформації, інтеграція до цифрового простору та діджиталізація життєдіяльності суспільства – все це зумовлює необхідність постійних змін в якісній площині структури та змісту вищої освіти України. Окрім зазначених факторів стратегічних змін, українська система вищої освіти потребує врахування сучасних реалії ринку праці та напрямів становлення соціальної економіки і країни. За цих умов саме ініціативність і підприємливість можуть стати тими рушійними силами, що забезпечать структурні зсуви й сформують новий прошарок серед суб'єктів господарювання.

В загальному випадку підприємництво є проявом науково-технічної, економічної, організаційної творчості, ініціативності, новаторства [1]. Формування підприємницької компетентності як сукупності особистісних якостей і навичок здобувача представляє собою певну модель його поведінки, сформовану під впливом мінливого зовнішнього середовища.

Практичне застосування таких якостей в площині вирішення бізнесових та соціально орієнтованих завдань дозволяє випускнику закладу вищої освіти втілити в життя власні амбітні підприємницькі плани, генерувати творчі, креативні та інноваційні ідеї у їх зваженому поєднанні з підприємницькими ризиками. Згідно [2], формування підприємницької компетентності відбувається за умови виконання наступного переліку

завдань: наявності та становлення внутрішньої мотивації; розробки цілісного комплексу знань; формування навичок, здатностей та вмінь; існування особистісно-рефлексивних налаштувань.

Існуюча методологія викладання економічних дисциплін у поєднанні з педагогічними принципами дозволяють повноцінно реалізовувати компоненти освітньої програми і становлять теоретико-методологічний базис формування підприємницької компетентності у майбутніх бакалаврів у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» і 07 «Управління та адміністрування». При цьому формування підприємницької компетентності органічно вписується в архітектоніку освітньо-професійних програм «Економіка» і «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Формування підприємницької компетентності у здобувачів економічних спеціальностей – це збалансована реалізація педагогічно керованого навчального процесу, що має за мету оволодіння здобувачами вищої освіти знань, вмінь та навичок, а також розвиток їх ділових якостей, що дозволили б їм вирішувати підприємницькі задачі у власній професійній діяльності.

Література:

1. Ляшенко М. Ю. Формування фахової компетентності з основ підприємництва у майбутніх учителів технологій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. Київ, 2017. 236 с.

2. Земка О. В. Модель формування підприємницької компетентності у майбутніх учителів технологій. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/19145/Zemka.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 14.11.2022).

**СИСТЕМА КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАГІСТРІВ З ОБЛІКУ
І ОПОДАТКУВАННЯ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ОБЛІК
МІЖНАРОДНИХ ОПЕРАЦІЙ»**

*Болдовська К.П., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

За сучасних умов розширення транснаціоналізації економічної діяльності суб'єктів господарювання вивчення дисципліни «Облік міжнародних операцій» має велике значення у системі підготовки фахівців у галузі бухгалтерського обліку, оскільки охоплює вивчення організаційних аспектів обліку зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) підприємства, особливостей складання первинних документів з обліку міжнародних операцій, методики ведення обліку міжнародних операцій суб'єктів господарювання та особливостей їх відображення на рахунках бухгалтерського обліку.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Облік міжнародних операцій» є формування системи теоретичних знань і практичних навичок з методики обліку міжнародних операцій підприємств, а також організації та ведення бухгалтерського обліку зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання.

Предметом вивчення цієї навчальної дисципліни є методологія, методичне й організаційно-технічне забезпечення обліку фінансово-господарських операцій в зовнішньоекономічних відносинах відповідно до міжнародних та національних принципів і стандартів фінансової звітності.

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни є:

– набуття необхідних знань і практичних навичок щодо ведення обліку міжнародних операцій з урахуванням загальноприйнятих принципів та національних стандартів з бухгалтерського обліку;

– вивчення принципів складання первинних документів з обліку міжнародних операцій;

– вивчення методики ведення обліку міжнародних операцій суб'єктів господарювання;

– вивчення особливостей документального забезпечення бухгалтерських записів та відображення в обліку специфічних господарських операцій у сфері зовнішньоекономічної діяльності підприємств.

У процесі навчання здобувачі вищої освіти отримують необхідні знання і вміння під час лекційних і практичних занять; також велике значення у процесі закріплення знань має самостійна робота студентів.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти має оволодіти такими загальними і спеціальними компетентностями: уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми; здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел; здатність працювати в міжнародному контексті; здатність формувати та використовувати облікову інформацію для прийняття ефективних управлінських рішень на всіх рівнях управління підприємством в цілях підвищення ефективності, результативності та соціальної відповідальності бізнесу; здатність формулювати завдання, удосконалювати методики та впроваджувати сучасні методи фінансового та управлінського обліку, аналізу, аудиту і оподаткування у відповідності зі стратегічними цілями підприємства; здатність здійснювати діяльність з консультування власників, менеджменту підприємства та інших користувачів інформації у сфері обліку, аналізу, контролю, аудиту, оподаткування.

Програмними результатами навчання є знання здобувачами вищої освіти теорії, методики і практики формування облікової інформації за стадіями облікового процесу і контролю для сучасних і потенційних потреб управління суб'єктами господарювання з урахуванням професійного судження; вміння відображати міжнародні операції суб'єктів господарювання у системі бухгалтерського обліку, а також вміння опрацьовувати і використовувати облікову та аналітичну інформацію в управлінні зовнішньоекономічною діяльністю підприємства.

Зокрема, у результаті вивчення дисципліни «Облік міжнародних операцій» студенти повинні знати:

- методологію обліку міжнародних операцій, стандарти бухгалтерського обліку і звітності у ЗЕД;

- законодавчо-нормативну базу з обліку міжнародних операцій;

- особливості документального забезпечення бухгалтерських записів та відображення в обліку господарських операцій у сфері ЗЕД підприємств;

- особливості оподаткування зовнішньоекономічних операцій суб'єктів господарювання;

- особливості формування і подання фінансової, податкової та статистичної звітності щодо міжнародних операцій.

У результаті вивчення дисципліни «Облік міжнародних операцій» студенти повинні вміти:

- скласти первинні документи з обліку міжнародних операцій;

- відображати на рахунках бухгалтерського обліку експортні, імпортні, товарообмінні, валютні, розрахункові, кредитні, інвестиційні та інші види міжнародних операцій;

- застосовувати положення податкового законодавства до операцій у ЗЕД підприємства;

– складати фінансову, податкову і статистичну звітність щодо міжнародних операцій.

Таким чином, ефективне вивчення навчальної дисципліни «Облік міжнародних операцій» у процесі підготовки здобувачів вищої освіти облікового профілю забезпечить формування системи необхідних компетентностей з організації облікового процесу у сфері зовнішньоекономічної діяльності та відображення міжнародних операцій на рахунках бухгалтерського обліку, а також в цілому сприятиме забезпеченню якісної підготовки фахівців.

УДК 378.14

ВПРОВАДЖЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ОСВІТНІХ ТРАЄКТОРІЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

*Величко Я.І., асистент кафедри менеджменту
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Під час війни у багатьох українських здобувачів вищої освіти (ВО) з'явилася одна спільна причина використання індивідуального підходу до навчання – це неможливість відвідувати навчальний заклад разом з іншими здобувачами, іноді навіть у дистанційному режимі. Це спричинено, зокрема, тим, що студенти та викладачі перебувають у різних містах України й навіть у різних країнах, в умовах тимчасового захисту або ж будучі внутрішньо переміщеними особами. Водночас важливо забезпечити можливість доступу студентів до системи ВО, налагодити якісний освітній процес. У такому контексті індивідуальні освітні траєкторії зараз набувають особливого значення.

Взагалі «траєкторія» – це лінія, за якою рухається предмет, а також сукупність точок, які фізичне тіло проходить на своєму шляху [1]. Так і кожний здобувач ВО може мати власну унікальну траєкторію, з індивідуальними «зупинками» чи навіть власною системою цінностей. Згідно вимог освітнього законодавства України всі здобувачі ВО мають нагоду сформувати індивідуальну освітню траєкторію – персональний шлях реалізації особистісного та професійного потенціалу здобувача ВО [2]. Як синоніми використовуються «варіативне навчання», «індивідуальний освітній маршрут» та ін.

Мета індивідуальної траєкторії навчання – надати здобувачам ВО можливість максимально розкрити свій потенціал. У ході проходження індивідуального освітнього маршруту вирішуються такі завдання: мотивувати студента, виявити його сильні та слабкі сторони, визначити предметну спрямованість, освоїти певні компетенції, розвинути, удосконалити навички та вміння. Завдань може бути більше залежно від особливостей курсу та його цільової аудиторії. При їх формуванні враховуються проміжні та кінцеві цілі. Таким чином, індивідуальну освітню траєкторію можна представити як індивідуалізацію та диференціацію у професійній освіті, яка заснована на свободі вибору навчальних цілей, змісту, форм, методів, засобів, способів рефлексії та темпів навчання у спільній діяльності з викладачем та вищим навчальним закладом (ВНЗ).

На відміну від традиційної форми навчання, зокрема лекційно-семінарської форми, студенти можуть самі обрати освітній маршрут. Індивідуальна освітня траєкторія здобувача ВО реалізується через вільний вибір видів, форм і темпу здобуття ВО, освітньої програми, навчальних дисциплін та рівня їх складності, методів і засобів навчання. Вона визначається через його Індивідуальний навчальний план (ІНП). ІНП - це спеціальний документ, що визначає послідовність, форму і темп засвоєння

здобувачем ВО компонентів освітньої програми з метою реалізації його індивідуальної освітньої траєкторії [2]. Цей документ формує випускова кафедра ВНЗ у взаємодії із здобувачем ВО на кожен рік навчання. Він містить перелік нормативних та обраних освітніх компонентів на навчальний рік, визначає обсяг навчального навантаження здобувача з урахуванням усіх видів навчальної й наукової роботи, форми контролю результатів навчання, і є обов'язковим для виконання здобувачем ВО.

Вибір здобувачем ВО навчальних дисциплін та освітніх компонентів здійснюється з каталогів вибіркових дисциплін, передбачених відповідними освітньою програмою та навчальним планом. Здобувачі ВО також можуть обирати навчальні дисципліни, що пропонуються для інших рівнів вищої освіти, за погодженням з керівником факультету та за умови, що обрана навчальна дисципліна спрямована на посилення компетентностей, визначених освітньою програмою, за якою навчається здобувач. Всі освітні компоненти, внесені до ІНП здобувача, є обов'язковими для вивчення. Виконання ІНП здійснюється відповідно до графіку навчального процесу, затвердженого в ВНЗ на навчальний рік, та складеного за ним розкладу занять і заходів поточного, календарного та семестрового контролю. За виконання індивідуального навчального плану персональну відповідальність несе здобувач ВО, а його невиконання у встановлені графіком навчального процесу терміни є підставою для відрахування з ВНЗ.

Індивідуальна освітня траєкторія здобувача ВО може бути реалізована також за допомогою обрання ним певної сертифікатної програми, якщо такі запроваджені за відповідною спеціальністю. Крім того, можлива також реалізація права здобувачів ВО на академічну мобільність або участь у програмах подвійного диплому. Від вибору індивідуальної освітньої траєкторії залежить, яку додаткову кваліфікацію

отримає і якими додатковими компетентностями буде володіти випускник вищого навчального закладу.

Свобода у виборі низки предметів розвиває усвідомленість, уміння орієнтуватися у великому інформаційному потоці, аналізувати, які знання актуальні тут і зараз, та адаптуватися до змін у професії, які можуть статися під час навчання. У цифрову епоху всі ці якості роботодавці особливо цінують. Від випускників ВНЗ чекають гнучкості та вміння швидко вбудовуватись у командні проекти.

Впровадження індивідуальних освітніх траєкторій є найважливішим елементом підвищення ефективності вищої освіти. Воно дозволяє зробити так, щоб студент залежно від профорієнтації, особистих уподобань та можливостей отримав максимум від навчання в навчальному закладі. Студенти повинні мати можливість вивчати дисципліни, модулі, спецкурси, крім базового ядра, які їм необхідні.

До переваг впровадження моделі індивідуальних освітніх траєкторій можна віднести більш високу мотивацію до навчання, гнучкий підхід до отримання освіти, що значно підвищує бажання студентів вчитися та їхню успішність, формування компетенцій випускників ВНЗ відповідно сучасних вимог ринку.

До недоліків впровадження моделі індивідуальних освітніх траєкторій можна віднести високу складність та вартість її реалізації, пов'язану з необхідністю запровадження інформаційної системи управління індивідуальними траєкторіями та перебудови багатьох процесів ВНЗ. Крім того, можливість вибору створює напругу в колективі викладачів, адже якщо курси викладача ніхто не вибере, то він ризикує виявитися не потрібним. З іншого боку, конкуренція за студентів стимулює викладачів постійно покращувати свої курси. Загалом можна сказати, що переваги від підвищення якості освіти за рахунок

впровадження моделі індивідуальних освітніх траєкторій значно перевищують недоліки.

Література:

1. Майбутнє школи: індивідуальні освітні траєкторії. <https://naurok.com.ua/post/maybutne-shkoli-individualni-osvitni-traektori> (дата звернення 10.11.2022).

2. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 №2145-VIII. Відомості Верховної Ради. 2017. № 38-39. с. 380. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення 12.11.2022)

3. Краснощок І. П. Індивідуальна освітня траєкторія студента: теоретичні аспекти організації. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*: збірник наукових праць. Київ: КПУ, 2018. Вип. 60. С. 101-107.

УДК 378.091.21:004

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ТРАЄКТОРІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

*Прокопенко Н.В., к.б.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

У сучасних умовах світу, який швидко розвивається та трансформується, освіта, здобута в закладі вищої освіти, через два-три роки потребує оновлення, а фахівці – підвищення кваліфікації та перепідготовки. Таким чином, тільки через постійне вдосконалення

фахівець може залишатися «на гребені хвилі» у світі, що швидко змінюється. При цьому особливу актуальність і цінність набуває розвиток індивідуальних освітніх траєкторій.

Під терміном «індивідуальна освітня траєкторія» розуміється персональний шлях досягнення поставленої освітньої мети (або навчального завдання) конкретним здобувачем, що відповідає його здібностям, мотивам, інтересам та потребам. У процесі навчання в освітньому закладі індивідуальна траєкторія досягнення поставленої мети формується здобувачем вищої освіти спільно з викладачем як за допомогою існуючих та запропонованих для загального навчання елементів, так і за допомогою додаткового набору методичних елементів.

До додаткових методичних елементів структури індивідуальної освітньої траєкторії відносяться альтернативні форми та методи навчання / оволодіння матеріалом, альтернативні методи контролю, альтернативний зміст навчання, альтернативний час та швидкість оволодіння матеріалом та сформованість необхідних компетенцій до необхідного рівня.

Таким чином, вибір освітньої траєкторії в період навчання у закладі вищої освіти – це спільні дії викладача та здобувача вищої освіти, спрямовані на розвиток здобувачем умінь самостійної навчальної діяльності, постановку адекватних освітніх цілей та відповідних завдань, вибір методів, форм, засобів та змісту навчання, рефлексію, самооцінку особистісних досягнень, ініціативу та відповідальності за прийняття рішень та вирішення поставлених завдань.

Методичною основою при формуванні індивідуальної траєкторії навчання може бути проблемне навчання. Сутність методів проблемного навчання полягає в тому, що викладання нового матеріалу здійснюється через створення проблемної ситуації, що викликає у здобувача інтелектуальні труднощі. Таким чином, безпосередньо проблемне навчання протікає у вигляді вирішення здобувачами спеціально

розробленої системи проблемних завдань та проблемних запитань. За допомогою такої системи оволодіння матеріалом здобувачи набувають досвіду творчої діяльності, творчого засвоєння знань та способів діяльності та в цілому формуються як активні, свідомі особистості, що творчо підходять до своєї спочатку навчальної, а потім професійної діяльності.

Проблемне навчання включає кілька етапів, що відповідають трьом фазам розумового процесу: 1) усвідомлення проблеми; 2) вирішення проблеми; 3) кінцевий висновок. Ці три фази розумового процесу можна взяти за основу розробки етапів формування індивідуальних траєкторій навчання. Під час першої фази – усвідомлення проблеми – викладач повинен мотивувати здобувача навчатися за індивідуальною траєкторією. Основна функція викладача на початковому етапі полягає у навчанні здобувача адекватно оцінити свої можливості при виборі траєкторії навчання, враховуючи його здібності, інтереси та потреби, а також запропонувати вибір у змісті навчання, методи, організаційні форми, терміни і швидкість освоєння матеріалу. Методичний супровід навчального процесу має бути побудовано за принципом надмірності та альтернативності і має містити багаторівневі завдання, альтернативні творчі роботи з навчальної проблеми, альтернативні форми контролю рівня сформованості навичок та розвитку умінь.

На фазі вирішення проблеми, тобто. під час безпосереднього навчання за індивідуальної траєкторією, роль викладача буде полягати у моніторингу самостійної діяльності здобувача, коригування його траєкторії навчання за необхідності.

На завершальному етапі здобувачи беруть участь у самоконтролі своїх досягнень та рефлексії. Рефлексія при проблемному навчанні означає розвиток у здобувачів під час виконання проектів наступних умінь:

- усвідомлювати та відстежувати проходження власною траєкторією виконання проекту;
- порівнювати та зіставляти власний досвід виконання проекту на різних стадіях із досвідом інших учасників проекту, робити висновки;
- оцінювати результативність своєї діяльності;
- переносити позитивний досвід участі у проектній діяльності у нові ситуації навчальної діяльності.

Тому на завершальному етапі реалізації індивідуальної траєкторії навчання важливо, щоб викладач навчив здобувачів проводити рефлексію своєї самостійної навчальної діяльності. Це дозволить здобувачу побачити сильні та слабкі сторони з метою найбільш ефективного використання цієї методики на майбутніх етапах навчальної та, можливо, професійної діяльності.

Зараз в навчальному процесі все більше місце займають інформаційні технології, які формують специфічний навчальний простір. В інформаційному суспільстві основою навчання стають інноваційні методи, які називаються загальним терміном e-Learning. Але разом з тим, широкого поширення набуло змішане навчання (blended-learning), що передбачає оптимальне поєднання очної та дистанційної форми взаємодії між викладачем та здобувачами.

В сучасних науково-методичних роботах підкреслюється підвищення ефективності процесу навчання за рахунок гнучкості та мультимедійності технологій, відкритості та індивідуалізації освітнього процесу (формування індивідуальної навчальної технології), зміни характеру діяльності як здобувачів, так і викладачів.

Інформаційні навчальні технології при формуванні та реалізації індивідуальної освітньої траєкторії забезпечують рішення наступних завдань:

- виявлення та використання стимулів активізації пізнавальної діяльності;
- поглиблення міжпредметних зв'язків під час вирішення завдань із різних предметних галузей;
- активну участь здобувача у проектуванні та подальшій актуалізації його освітньої траєкторії.

Специфіка формування індивідуальної освітньої траєкторії, головним чином, визначається властивостями та характеристиками електронного дидактичного середовища: інтерактивність, когнітивна візуалізація, відкритість, оперативний зворотний зв'язок, адаптивність. Інтерактивність сприяє інтенсифікації системи взаємодії «викладач-здобувач» за допомогою застосування навчальних програм. Когнітивна візуалізація посилює наочність навчання, сприяє найкращому засвоєнню навчальної інформації за рахунок демонстрації. Відкритість дозволяє вносити корективи до навчальних модулів (змістовний аспект), змінювати методи навчання (технологічний аспект). Інтерактивність, когнітивна візуалізація, відкритість завдяки забезпеченню оперативного зворотного зв'язку, дозволяють формувати індивідуальні освітні траєкторії, що враховують характеристики та здібності кожного здобувача.

Таким чином, електронне дидактичне середовище завдяки застосуванню інформаційно-комунікаційних технологій, сприяє використанню нових можливостей для індивідуалізації процесу навчання.

Література:

1. Годаванюк Т. Індивідуальне навчання у вищій школі : монографія. К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2010. 160 с.
2. Каньковський І. Є. Індивідуальні освітні траєкторії як необхідність сучасного процесу професійної підготовки фахівця. *Професійна освіта: проблеми і перспективи*. 2013. № 4. С. 62–65.

3. Нещерет О. Організація індивідуальних освітніх траєкторії навчання в університеті. *Фізико-математична освіта : науковий журнал*. 2017. Вип. 3 (13). С. 116–119.

УДК 378+004.67

РІЗНИЦЯ МЕТОДІВ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ ДЛЯ ОЧНОЇ І ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМ НАВЧАННЯ

*Кривошапов С.І., к.т.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Світові процеси, спричинені нестабільністю у політичній та економічній сфері, ставлять перед освітою нові непрості завдання. Зараз в Україні освітній процес частково або повністю переведено на дистанційний режим навчання. Комунікація викладачів та студентів відбувається з використанням інформаційних технологій із використанням комп'ютерів, планшетів, смартфонів, які в свою чергу з'єднані з глобальною інформаційною мережею Інтернет.

Організація взаємодії учасників освітнього процесу відбувається за допомогою спеціальних комп'ютерних систем СДН або LMS – це симбіоз серверного програмного забезпечення та мережі Інтернет.

На систему дистанційного навчання покладаються такі завдання [1]:

- адміністрування процесу навчання та розмежування прав доступу користувачів;
- формування тематичних та навчальних планів;

- подання методичного матеріалу за курсами;
- організація каналів комунікації між користувачами;
- підтримка проведення тестування;
- збір звітів про дії викладача та успішність студентів та ін.

Дистанційний освітній процес у Харківському національному автомобільно-дорожньому університеті [2] організований на системі Moodle, назва якого є аббревіатурою Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment (модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище). Ця система написана мовою програмування PHP, повинна працювати на веб-сервері (наприклад, Apache) та використовувати сервер баз даних (наприклад, MySQL, MariaDB або PostgreSQL).

Дистанційна система освіти на основі середовища Moodle імітує класичну систему, де викладач та студент взаємодіють в аудиторії. В електронній системі дистанційного навчання класом є сторінка у браузері, а візуальний та звуковий контакт між учителем і учнем передається через дроти комп'ютерної інформаційної мережі. Однак, маючи багато спільних рис між очною та дистанційною освітою також є і суттєві відмінності.

Організація навчання у очній формі передбачає аудиторні заняття у формі лекції, практичних занять, лабораторних робіт, консультацій. Самостійно поза аудиторією студент займається підготовкою до занять, написанням звітів та рефератів, виконанням курсових робіт та проектів, підготовкою до кваліфікаційної роботи та написанням дипломного проекту чи виконання дослідницької роботи.

Вважається, що модель очного навчання можна перенести у дистанційну форму. Залишити обсяг та зміст курсів без зміни. Час проведення та тривалість аудиторних занять суворо зафіксувати. Не змінювати плани лекцій, практичних та лабораторних занять. Формально контролювати відвідування занять студентами та викладачами. У призначений час проводити підсумковий екзаменаційний контроль,

приймати звіти з практики, захищати курсові тощо. Такий підхід зручний для зовнішнього формального контролю, проте, далеко не завжди сприяє якості навчання, особливо якщо це навчання проходить в умовах, коли викладач та студент перебувають далеко один від одного і не контактують особисто.

Навчання через комп'ютер та Інтернет дає з одного боку нові можливості, а з іншого накладає певні обмеження.

Дистанційна форма дозволяє не бути прив'язаним до місця та часу проведення занять для всіх учасників навчального процесу. Відкривається можливість навчання за індивідуальним планом, коли обсяг, темп, форма, послідовність вивчення розділів курсу студент може обирати самостійно. Викладач-розробник курсу може передбачити різні шляхи та форми вивчення матеріалу та направляти студента відповідно до його рівня знання, цілей навчання та фізіологічних можливостей сприймати інформацію.

Такі форми заняття, як лекція, практичні заняття, лабораторні роботи, консультація у дистанційному форматі зливаються. Викладач за комп'ютером використовує одні й ті ж інструменти для передачі інформації слухачам: це голос, відео та програмне забезпечення. У той час як при очному навчанні аудиторії інструменти різних форм занять відрізняються між собою.

Для викладача викладати, а для студента слухати, лекцію в аудиторії чи за комп'ютером має велику різницю. Лектор перед екраном не відчуває аудиторію, а студенту складно сприймати майже однаковий матеріал тривалістю 1.5 години, перебуваючи наодинці з комп'ютером.

Проведення практичних чи лабораторних занять передбачає, що більше часу приділяється самостійному виконанню завдання студентами. У дистанційному режимі можна, але досить складно з технічних обставин,

організувати зворотний зв'язок, коли викладач контролює чим реально зайнятий студент.

У дистанційному режимі доцільно матеріал курсу дробити на більш дрібні частини, а теоретичні і практичні форми чергувати. Студенту за комп'ютером легше засвоює невеликі порції інформації, але надані йому у різному вигляді. При цьому різні форми не повинні дублювати одна одну, а повинні доповнювати та занурювати у предмет навчання. За голосовим повідомленням викладача може слідувати графічна візуалізація, потім текстова інформація, показ відеоролика, приклад розрахункового завдання, відповіді на запитання, самостійне виконання завдання, розбір варіантів і помилок, проходження тесту, підсумкове повідомлення викладача. Які методи та способи навчання використовувати залежить від дисципліни, що вивчається, кваліфікації викладача, підготовки студента та технічних можливостей засобів, що використовуються.

Матеріал у дистанційному курсі повинен мати різну складність, тоді викладач може обирати яким шляхом навчання піде той чи інший студент. В курсі може бути альтернативний виклад матеріалу або використовуватись різні технічні та програмні засоби. У цьому випадку тривалість вивчення дисципліни не буде однаковою для різних студентів.

Дистанційна форма освіти вимагає від викладача значних витрат часу та сил, які витрачається на підготовку курсу. Запис відеороликів, складання тестів, створення презентації, організація роботи тренажерів, підготовка завдань, написання конспектів та інша робота має передувати термін проведення занять зі студентами. Не завжди ця трудомістка робота оцінюється належним чином.

Комп'ютерні засоби навчання дозволяють красиво представляти інформацію, організувати тестове опитування, показувати роботу програмного забезпечення. Але дистанційно погано вивчати об'єкти реального світу, якій зображено лише на екрані комп'ютера. Як зняти

гальмівний диск з автомобіля, розібрати амортизатор, відрегулювати тепловий проміжок газорозподільного механізму, підключити скан-тестер до діагностичного роз'ємну, відчутти люфт карданного з'єднання - все це важко зрозуміти без реального контакту із автомобілем.

Проведення лабораторних робіт для технічних дисциплін складно реалізувати у дистанційній формі. Одним із виходів з цієї ситуації – створювати відеозаписи технології виконання робіт на автомобілі та використання діагностичного обладнання, з подальшим показом роликів на екрані комп'ютера. Але, на жаль, сьогодні не завжди є можливість доступу до лабораторної бази кафедри.

Другий шлях – це створювати на комп'ютері модель об'єкта дослідження, що імітує його основні властивості. Наприклад, лабораторні роботи можуть бути побудовані на засобах графічного та функціонального моделювання і візуалізації вимірювальних систем та приладів, що виконано у системі LabVIEW (Laboratory Virtual Instrumentation Engineering Workbench), яка розроблена американською компанією National Instruments [5]. На вхід такого віртуального приладу може бути підключені реальні датчики вимірювання або подаватися сигнали, які попередньо були записані, що імітує реальне підключення до обладнання.

Створення комп'ютерних моделей – це трудомістка робота, потребує знання як самого предмета навчання, так й вміти моделювати і програмувати складні комп'ютерні системи, а викладач може й не володіти відповідними навичками. Також необхідно вирішити задачу інтеграції комп'ютерної моделі у систему з управління навчанням, оскільки викладач має орієнтуватися на можливості системи Moodle.

Використання додаткових модулів системи Moodle дозволяють зробити курс різноманітнішим, динамічнішим та цікавішим для студентів [3]. Елемент H5P для пакету HTML5 дозволяє створювати інтерактивні елементи: презентації, відео, питання тестів та ін. Плагін WirisQuizzes –

дозволяє створювати складні та випадкові питання з математичними та науковими функціями. Модуль CodeRunner дозволяє ставити запитання, відповідями яких буде текстом коду (Python, C, C++, Java, PHP, JavaScript, Octave та Matlab), який оцінюється шляхом його запуску. Фільтр MathType дозволяє записувати формули в математичному вигляді. Набір плагінів VPL – віртуальна лабораторія, яка дозволяє створювати вправи з програмування. Модуль DisCourse призначений для організації багатоетапного групового обговорення. Плагін «Random activity» дозволяє випадково розподіляти завдання для студентів в курсі, що може бути використано під час проведення іспитів. Модуль «Solution sheet» дозволяє надавати файл із рішенням завдання для студентів у певний час, наприклад, після того, як студент самостійно спробував виконати завдання. Модуль Student folder дозволяє передавати студентам файли для викладача, наприклад, для перевірки курсового або дипломного проектування.

Додавати модулі та плагіни до системи Moodle доступно лише для адміністраторів, а викладач цього зробити не може. Для організації занять у викладача є лише інструменти, які вже встановлені в систему Moodle.

Дистанційна форма освіти вимагає від студентів високої мотивації. Неможливо змусити здобувати знання, якщо немає цілей та бажань вчитися. Немотивований студент знайде багато способів обійти систему контролю, а викладач не зможе на це вплинути.

Проведені дослідження показали, що дистанційна форма освіти надає нові можливості порівняно з класичною очною формою освіти, але для її використання потрібні значні витрати часу, ресурсів та висока кваліфікація викладачів.

Литература:

1. Мясникова Т.С., Мясников С.А. Система дистанционного обучения MOODLE : подробное техническое описание и дополнение к технической документации. Харьков, Изд-во Шейниной Е.В., 2008. 232 с.
2. Навчальный сайт ХНАДУ. URL : <https://dl2022.khadi-kh.com> (дата звернення: 10.11.2022).
3. Moodle plugins directory. URL : <https://moodle.org/plugins> (дата звернення: 11.11.2022).
4. Alan S. Morris, Reza Langari. Measurement and Instrumentation : Theory and Application. Elsevier Inc., 2021, 711 p.
5. Julio Cesar Rodriguez-Quinonez, Oscar Real-Moreno. Graphical Programming Using LabVIEW: Fundamentals and advanced techniques. The Institution of Engineering and Technology, 2022, 344 p.

СЕКЦІЯ 4

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНИХ ТА ОСОБИСТІСНИХ НАВИЧОК МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

**АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД МОЖЛИВОСТЕЙ ЗДОБУТТЯ ВИЩОЇ
ОСВІТИ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ ІНОЗЕМНИМИ
ГРОМАДЯНАМИ В УКРАЇНІ**

*Шевченко І.Ю., д.е.н., доцент,
Цема В.Є., здобувач вищої освіти
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Сьогодні в Україні навчається 76548 іноземних студентів із 155 країн світу [1]. Це суттєвий контингент здобувачів вищої освіти, робота з яким має свою специфіку і, в першу чергу, мовну. З-поміж усіх іноземних здобувачів вищої освіти в Україні 23,64% є громадянами Індії, 11,54% – Марокко, 6,95% – Туркменістану, 6,05% – Азербайджану, 5,52% – Нігерії, 5,3% – Китаю, 5,22% – Туреччини, 3,98% – Єгипту, 2,75% – Ізраїлю, 2,07% – Узбекистану. Така диференціація країн походження іноземних студентів, які здобувають вищу освіту в Україні, логічно робить основною мовою їхнього навчання англійську.

Метою дослідження є здійснення аналітичного огляду можливостей здобуття вищої освіти англійською мовою іноземними громадянами в Україні.

У якості інформаційної бази використаємо бази даних онлайн-сервісу Study in Ukraine.

Результати прикладної частини дослідження наглядно представимо у вигляді табл. 1.

У табл. 1 нумерація по горизонталі: 1 – Вінницька область; 2 – Волинська область; 3 – Дніпропетровська область; 4 – Донецька область; 5 – Житомирська область; 6 – Закарпатська область; 7 – Запорізька область; 8 – Івано-Франківська область; 9 – Київська область; 10 –

Кіровоградська область; 11 – Луганська область; 12 – Львівська область; 13 – Миколаївська область; 14 – Одеська область; 15 – Полтавська область; 16 – Рівненська область; 17 – Сумська область; 18 – Тернопільська область; 19 – Харківська область; 20 – Херсонська область; 21 – Хмельницька область; 22 – Черкаська область; 23 – Чернівецька область; 24 – Чернігівська область; 25 – м. Київ.

У табл. 1 галузі знань (нумерація по вертикалі) наведені під шифрами, відповідними їх нумерації у Постанові Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 266 [3].

Попри відсутність у базах даних онлайн-сервісу Study in Ukraine інформації щодо можливостей здобуття вищої освіти англійською мовою іноземними громадянами в Україні за галузями знань 25 «Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону», 26 «Цивільна безпека», 28 «Публічне управління та адміністрування» та 29 «Міжнародні відносини», згенерованих у табл. 1 даних достатньо для формулювання наступних висновків:

– найбільш широкі можливості здобуття вищої освіти англійською мовою іноземні громадяни мають у таких регіонах України як Харківська область, м. Київ, Дніпропетровська область і Львівська область;

– найменше англомовних освітніх програм фахової підготовки іноземних громадян реалізується ЗВО України, розташованими (або тими, що були розташовані) у Чернівецькій області, Київській області та Херсонській області;

– відсутні можливості здобуття іноземними громадянами вищої освіти англійською мовою у Донецькій області та Кіровоградській області;

– найбільш широкий вибір англомовних освітніх програм для іноземних громадян представлений в Україні в таких галузях знань як 07 «Управління та адміністрування», 05 «Соціальні та поведінкові науки», 12 «Інформаційні технології», 03 «Гуманітарні науки» та 08 «Право»;

Таблиця 1 – Можливості здобуття вищої освіти англійською мовою іноземними громадянами в Україні

Галузі знань	Кількість ЗВО, в яких іноземні громадяни можуть здобувати вищу освіту англійською мовою, за регіонами України																								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
01	1	1	1			2	1	1	1			2				2		1	2		1	2		1	2
02		2	1			1						2		1	2	1	1	1	2		1	3		2	5
03	1	1	4		1	2	1	2	1		1	3	2	1	1	2	1	1	5		1	2		1	7
04												1							1						
05	2	1	6		1	2	1	1	1		1	4	1	4	3	2	2	2	6		2	4		1	11
06		1	1			1	1				1	1		1	1	1			2		1	1			3
07	2	2	7		2	2		2	1		1	3	1	4	2	4	1	2	10	1	3	4		1	9
08	2	1	5			1	3				1	3	1	2		2	1	1	3		2	2		1	8
09	1		1									1						1	1		1	1			1
10			4		1	1	2	1				2	2		1	2	1	1	2		1	1		1	5
11	1		2			1		1	1			1			1	2		1	2			1		1	3
12	1	1	6		1	2	1	2			1	3	1	2	2	2		3	9	1	2	2		1	9
13		1	4		1		1	2			1	1	1		1	1		1	5	2				1	2
14			3		2		1	1				1			1			1	5	2		1		1	1
15			2		1		1					1							2	1		1		1	1
16			2		1		1	2			1	1			1		1		6	1		1			4
17			2					1				1		1					6		1	2		1	5
18			1					1			1	1			2		2		8					1	2
19	1		2					1				1	2		1	1	1	1	3					1	2
20					1							1			1	1	1	1	2					1	2
21					1							1			1		1		2						1
22	1		4		1		1	1				2	1	1	1		1	1	4		1		1		7
23	1		1				1					2						1	1		1			1	4
24			2			2	1	1				1		1	1			1	5					1	2
25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
26	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
27		1	3				1				1		1		1				5	1				1	2
28	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
29	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Джерело: розроблено авторами з використанням пошукового інструментарію онлайн-сервісу Study in Ukraine [2].

– найменше англомовних освітніх програм, які можуть бути запропоновані іноземним громадянам для здобуття вищої освіти, реалізується ЗВО України в таких галузях знань як 04 «Богослов'я», 21 «Ветеринарна медицина», 09 «Біологія», 15 «Автоматизація та приладобудування», 20 «Аграрні науки та продовольство».

Звичайно, наявність англомовної освітньої програми за бажаною спеціальністю у ЗВО України ще не є підставою для здобуття іноземним громадянином вищої освіти, оскільки вітчизняним законодавством передбачена можливість фахової підготовки іноземних громадян лише за тими освітніми програмами, які мають сертифікат про акредитацію Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти.

Разом з тим, виявлені під час дослідження авторами особливості розподілення англомовних освітніх програм, які можуть бути запропоновані іноземним громадянам для здобуття вищої освіти, за галузями знань і регіонами України складуть в подальшому основу для розроблення методико-прикладних засад прийняття рішень ЗВО України про започаткування англомовних освітніх програм (зокрема, для надання освітніх послуг іноземним громадянам) на засадах ринкового підходу.

Література:

1. Іноземні студенти в Україні. Статистика Українського державного центру міжнародної освіти Міністерства освіти і науки України. URL : <https://studyinukraine.gov.ua/zhittya-v-ukraini/inozemni-studenti-v-ukraini/>

2. Пошуковий інструментарій онлайн-сервісу Study in Ukraine. URL : <https://studyinukraine.gov.ua/>

3. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-п>

**ПРО ДЕЯКІ ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНИХ ТА
ОСОБИСТІСНИХ НАВИЧОК МАЙБУТНІХ
ОБЛІКОВИХ ПРАЦІВНИКІВ**

*Маліков В.В., д. держ.упр., професор
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Зі збільшенням управлінського навантаження облікового працівника зросла й його особиста відповідальність. Саме на цей рівень роботи і має виводити випускника закладу вищої освіти навчальний процес за спеціальністю «Облік і оподаткування». Підготовка якісних фахівців для бухгалтерії сучасного типу передбачає не лише формування професійних навичок, а й розвиток особистості студента.

Молодий фахівець повинен вміти: прийняти рішення; проконтролювати його виконання; дати оцінку отриманим результатам.

Необхідний постійний саморозвиток студента під час навчання у закладі вищої освіти. Теорія обмежень стверджує, що ефективний спосіб саморозвитку - вивчити, усвідомити та подолати обмеження, що перешкоджають професійному успіху та особистому зростанню. Виробнича практика студентів дозволяє найбільш якісно та прискорено вирішувати завдання саморозвитку.

До найпоширеніших особистісних обмежень слід відносити: не вміння вирішувати проблеми; нестача творчого походу; не вміння керувати собою; нестача розуміння особливостей управлінської праці; нечіткі особисті цінності; нечіткі особисті цілі; нездатність впливати на людей [1].

Наведені обмеження можна частково зняти у процесі виробничої практики, використовуючи для кожного з них свої спеціальні методики та підходи.

Найчастіше студенти бояться бути відповідальними, особливо коли йдеться про проблеми. Цей страх, у свою чергу, також є проблемою, яка гальмує процес знаходження рішення і потребує рішення сама по собі. У студентському колективі має бути людина, відповідальна за вирішення проблеми. Це завдання повинен вирішувати керівник практики.

Виробнича практика дає можливість формувати вміння вирішувати проблеми, оскільки кожен крок студента-практиканта контролюється керівниками практики як від вузу, так і від бази практики і може бути скоригований. Корекція має бути гнучкою і не обмежувати особисту думку студента. Тоді її дія буде найбільш вагомим, а студент реально вдосконалюватиметься.

На практиці студент має можливість: пройти цикл систематизованого вирішення проблем, що виникають; відпрацювати техніку вирішення проблеми; познайомитися з рівнями прийняття рішень; спробувати використовувати людей та ресурси для вирішення окремих проблем; усвідомити, коли керівники найбільше потребують навичок вирішення проблеми.

В результаті проведеного дослідження та аналізу літератури виділено сім факторів, які обмежують або зводять нанівець творчі здібності студентів: людська лінь; усталені звички; надмірна напруженість; ослаблена цілеспрямованість; недостатні можливості; надмірна серйозність; погана методологія [2].

Кожному студенту у творчій роботі заважає щось своє, тому кожному студенту корисно запропонувати спробувати встановити та дослідити свої перешкоди, обговорити їх із кимось, хто добре його знає (наприклад, з куратором, керівником практики від вищого навчального

закладу або старшим другом). Можливо, перешкоди не вдасться повністю усунути, але можна навчити студента скорочувати їхню негативну дію.

Крім того, виробнича практика дає можливість студенту розгорнути свої творчі здібності: студент може самостійно генерувати ідеї, які у разі їх втілення багаторазово піднімуть його у власних очах; студент отримує аванс на нову хвилю творчості.

Виробнича практика: знімає бар'єри для творчого підходу до роботи; дозволяє вільно генерувати та відбирати ідеї; дозволяє вільно планувати нововведення; дає зворотний зв'язок; дає оцінку нововведень, запропонованих студентом-практикантом.

Для майбутніх облікових працівників важливе розуміння стилю та практики управлінської праці. Навчаючись у закладі вищої освіти, студенти повинні отримати чітке уявлення про значення в колективі своєї майбутньої спеціальності, оскільки, виконуючи у майбутньому функції фахівця, кожен повинен мати справу з людьми різних здібностей, культурного та морального рівня.

Підсумком, що завершує виробничу практику, поряд зі звітом про практику, має стати особистий план розвитку, який має бути конкретним та реалістичним, що мобілізує всі здібності студента та вимагає від нього повної віддачі.

Можна запропонувати деякі правила розробки особистого плану розвитку студента: ставити перед собою ясні цілі та реальні терміни; визначати критерії успіху; задовольнятися малим, але незмінним; використовувати всі надані можливості; навчатися на чужих та своїх досягненнях та успіхах, невдачах та помилках; бути у курсі останніх тенденцій діяльності; у дискусіях розкривати свої погляди та принципи; приносити користь закладу вищої освіти та організації, в якій працюєте; використовувати концепцію обмежень для контролю свого просування [3].

Алгоритм, який допомагає розробити такий план, повинен містити кілька послідовних етапів: визначення своїх особистих обмежень; їх оцінка та обговорення; подолання існуючих перешкод; сформууйте нові вміння; впровадьте нові методи навчання та роботи; проаналізуйте свій розвиток.

Виробнича практика є одним із дієвих інструментів розвитку професійних та особистісних навичок, але без зацікавленості з боку студентів та їхньої активної участі цей інструмент може бути малоефективним.

Література:

1. Управління персоналом: підручник / О. М. Шубалий, Н. Т. Рудь та ін.; за заг. ред. О. М. Шубалого. Луцьк: ІВВ Луцького НТУ, 2018. 404 с.
2. Шатун В.Т. Основи менеджменту : навч. посіб. Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2006. 376 с.
3. Mike Woodcock, Dave Francis. *The Unblocked Manager. A practical guide to self development.* 2012. ISBN 0-7045-0523-1.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»

*Юр'єва І.А, к.е.н., доцент
Національний технічний університет «Харківський політехнічний
інститут»*

Широке коло питань і методів їх вирішення, пов'язаних з методами впровадження та особливостями викладання дисципліни «Аналітичне забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності» висвітлюється у працях вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів: Г. Бірмана, І. Бланка, В. Бочарова, А. Бистрякова, П. Віленського, А. Гойка, А. Загороднього, В. Захарченко, А. Маршалла, І. Мейо, А. Пересади, В. Пономаренка, К. Рейлі, В. Федоренка, Р. Холта, В. Царьова, Д. Черваньова, Є. Четиркіна, В. Шеремета та ін. Узагальнюючи праці провідних вчених, можна зробити висновок, що, незважаючи на проведення глибоких і обґрунтованих досліджень з інвестиційно-інноваційної тематики, яка є надзвичайно важливою для України, вивчення кола проблем щодо методів впровадження інноваційних проектів не можна вважати завершеним через багаторазову зміну умов інвестування. З метою формування у студентів концептуальної системи теоретичних і практичних питань з основ аналітичного забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності, вмінь та навичок, необхідних для прийняття економічно обґрунтованих рішень в ефективному управлінні діяльністю підприємств розробляються завдання дисципліни, які полягають у засвоєнні та формуванні у студентів необхідного рівня знань щодо комплексного аналітичного підходу теорії і практики оцінки ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства; здійснення управлінських заходів у сфері інноваційно-

інвестиційної діяльності. При цьому студенти повинні відповідати переліку компетентностей, поділяються на загальні компетентності (визначені стандартом вищої освіти спеціальності), до яких відносяться знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності, мати навички використання сучасних інформаційних систем і комунікаційних технологій та здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

Фахові компетентності (визначені стандартом вищої освіти спеціальності) та спеціальні (фахові) компетентності (визначені закладом вищої освіти) по-перше полягають у вміннях використовувати математичний інструментарій для дослідження соціально-економічних процесів, розв'язання прикладних завдань в сфері обліку, аналізу, контролю, аудиту, оподаткування. По-друге :застосовувати знання права та податкового законодавства в практичній діяльності суб'єктів господарювання. По-третє: ідентифікувати та оцінювати ризики недосягнення управлінських цілей суб'єкта господарювання, недотримання ним законодавства та регулювання діяльності, недостовірності звітності, збереження і використання його ресурсів. Також студенти повинні мати:

- здатність визначати та аналізувати умови оподаткування, процесуальні відносини щодо встановлення, зміни та скасування податків, інших податкових платежів, забезпечення їхньої сплати, організації контролю і застосування відповідальності за порушення податкового законодавства;

- здатність використовувати методи бухгалтерського обліку зовнішньоекономічної діяльності підприємств;

- здатність застосовувати методи бухгалтерського обліку та аналізу діяльності фінансово-кредитних установ для здійснення оцінки ефективності їх діяльності;

- здатність використовувати аналітичні методи для інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень в сфері інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств.

В результаті навчання студенти мають здібності визначати сутність об'єктів обліку, аналізу, контролю, аудиту, оподаткування та розуміти їх роль і місце в господарській діяльності; формувати та аналізувати фінансову, управлінську, податкову і статистичну звітність підприємств та правильно інтерпретувати отриману інформацію для прийняття управлінських рішень. Володіти методичним інструментарієм обліку, аналізу, контролю, аудиту та оподаткування господарської діяльності підприємств. Розуміти особливості практики здійснення обліку, аналізу, контролю, аудиту та оподаткування діяльності підприємств різних форм власності, організаційно-правових форм господарювання та видів економічної діяльності. Знати та розуміти методи та інструменти економічного аналізу для оцінки економічних процесів та явищ на підприємствах в умовах ризиків та невизначеності. Вміти застосовувати аналітичні методи для інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень в сфері інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств.

Для практичних навичок пропонується втілення кейс-методів. Наприклад, на початку заняття необхідно особливо підкреслити значення інноваційної діяльності підприємств у сучасних умовах розвитку ринкових відносин. Визначити мету, завдання ділової гри; об'єкт і предмет дослідження в процесі аналізу результатів ділової гри. Ці ж питання повинні бути відбиті учасниками ділової гри в розділі "Вступ" при оформленні проведеної роботи з результатів аналізу результатів інноваційної діяльності підприємства.

Ціль учасників ділової гри - сформувати в студентів у процесі навчання установку на активні самостійні дії в умовах зміни зовнішнього

середовища, кон'юнктури ринку. Закріпити отримані теоретичні знання про дію економічного механізму підприємницької діяльності в умовах ринкових відносин; про методи і принципи, які використовуються в умовах проектного аналізу з урахуванням вимог суб'єктів інвестиційних процесів закордонних інвесторів, фінансових установ і ін.

Зміст гри. У даній грі моделюються економічні механізми процесу виробництва і випуску нової продукції - різного виду споживчих товарів, їх реалізації в умовах вільного ринку. Усі учасники гри виступають у ролі підприємців, що випускають власну нову продукцію як промислового, так і споживчого призначення. Кожний з них має право виготовити не більш чотирьох видів товарів з переліку, який пропонується координатором гри - провідним, або керуючим товарною біржею (у цьому випадку його функції виконує один з учасників ділової гри), або самостійно організувати виробництво товарів, послуг, за своїм розсудом.

Отже, усі учасники ділової гри вільні у виборі товарів, послуг, тобто кілька людей можуть одночасно випускати однаково продукцію, реалізувати послуги. Можливий і такий варіант: викладач, ведучий ділову гру може скласти перелік нових видів товарів разом з учасниками гри, з якого кожний учасник самостійно вибирає не більш чотирьох найменувань товарів, послуг для їхнього виробництва й реалізації. Зазначені документи у вигляді таблиць доцільно заготовити заздалегідь.

Кожний учасник ділової гри встановлює планову ціну товару, орієнтуючись на зразковий попит на внутрішньому (ігровому) ринку. Визначає річний обсяг випуску продукції, послуг, планові ціни, витрати на виробництво, плановий обсяг реалізації продукції. Завдання кожного учасника ділової гри - реалізувати весь свій товар по максимально можливій ціні. Отже поєднання теоретичних та практичних навичок надасть розвиток професійних та особистісних навичок майбутніх фахівців.

Література:

1. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/3715-17>

УДК 378.1

ПРО АНАЛІЗ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ»

*Ковальова Т.В., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
Маренич Т.Г., д.е.н, професор
Державний біотехнологічний університет*

Досягнення визначених результатів навчання не можливе без дотриманням вимог викладених в освітній програмі. У відповідності до Закону України «Про вищу освіту»: «освітня (освітньо-професійна, освітньо-наукова чи освітньо-творча) програма - єдиний комплекс освітніх компонентів (навчальних дисциплін, індивідуальних завдань, практик, контрольних заходів тощо), спрямованих на досягнення передбачених такою програмою результатів навчання, що дає право на отримання визначеної освітньої або освітньої та професійної (професійних) кваліфікації (кваліфікацій)» [1]. Освітня програма повинна відповідати вимогам Стандарту вищої освіти. У відповідності до Стандарту, освітня програма повинна містити:

- обсяг кредитів ЄКТС, потрібний для здобуття відповідного ступеня вищої освіти;
- перелік компетентностей випускника;

- нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання;
- форми атестації здобувачів вищої освіти;
- вимоги до наявності системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти;
- вимоги професійних стандартів (у разі їхньої наявності) [2].

Програма різниться в залежності від рівня освіти та спеціальності. Затверджується на Вченій раді університету. Кожна освітня програма є унікальною. Її унікальність підтверджується освітніми компонентами, які ВНЗ включив у програму, бо вважає доречними для досягнення мети навчання за конкретною спеціальністю. На підставі освітньої програми вищій навчальний заклад за кожною спеціальністю розробляє навчальний план, який визначає:

- перелік та обсяг навчальних дисциплін у кредитах ЄКТС;
- послідовність вивчення дисциплін;
- форми проведення навчальних занять та їх обсяг;
- графік навчального процесу;
- форми поточного і підсумкового контролю [3].

Нами були проаналізовані освітні програми спеціальності «Облік і оподаткування» другого освітнього рівня «магістр», які є у вільному доступі в мережі Internet.

Ми звернули увагу на ОП Національного аерокосмічного університету, Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка, Львівського торговельно-економічного університету, Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад «Національна академія управління», Національного університету «Острозька академія», Харківського національного автомобільно-дорожнього університету. Слід зазначити, що ОК вказаних програм різняться.

Деякі ОП насичені досить цікавими дисциплінами, які значно підвищують інтелект здобувачів. Аналіз ОП, показав, що її компоненти можна умовно поділили на компоненти управлінсько-економічного напрямку, обліково-контрольного та податкового.

Найбільш широко представлений саме управлінський сегмент. Він представлений наступними дисциплінами. Проектне фінансування, Інноваційний розвиток підприємства, Системний аналіз світової економіки, Економічна безпека підприємства, Маркетинг персоналу (Приватне акціонерне товариство «Вищий навчальний заклад «Національна академія управління»); Стратегічне управління, Місцеві фінанси Інноваційний розвиток підприємства, Глобальна економіка Інтелектуальна власність (ОП Національний університет «Острозька академія»); Бюджетний менеджмент, Управлінський капітал, Стандарти соціальної відповідальності бізнесу, (Одеський національний університет імені І. І. Мечникова), Міжнародний менеджмент, Глобальна економіка, Стратегічне управління, Проектне фінансування, Інноваційний розвиток підприємства, Системний аналіз світової економіки, Економічна безпека підприємства, Кредитний менеджмент, Методика та організація державного фінансового контролю (Приватне акціонерне товариство «Вищий навчальний заклад «Національна академія управління»); Менеджмент організацій і бізнес-адміністрування (Харківський національний автомобільно-дрожній університет).

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка представляє у своїй ОП на рівень магістра декілька дисциплін фінансового напрямку: Fintech у банківській справі, страхуванні та управлінні активами, Аналіз великих даних у фінансах, Блокчейн, управління інноваціями та руйнівні технології, Аналіз великих даних у фінансах.

Обліковий напрям представлений наступними компонентами: Облік і фінансова звітність за міжнародними стандартами, Бухгалтерський облік в управлінні підприємством, Облік і аналіз ЗЕД, Організація і методика аудиту підприємств аерокосмічної галузі, Облік і оподаткування фінансово-кредитних установ, Організація обліку на підприємствах автомобільно-дорожнього комплексу, Методика та організація державного фінансового контролю, Організація бухгалтерського обліку малого бізнесу та ін...

Наявність компонентів: «Організація і методика аудиту підприємств аерокосмічної галузі» та «Організація обліку на підприємствах автомобільно-дорожнього комплексу» свідчить про галузеве спрямування освітньої програми.

Слід зазначити, що у багатьох програмах викладання окремих дисциплін здійснюється іноземними мовами. Взагалі, поглибленому вивченню іноземних мов присвячено значна кількість програм.

Податковий аспект програми представлений компонентами: Податковий менеджмент, Податковий контроль, Податкове планування та контроль, Адміністрування податків, Адміністрування податків, Податкове планування та мінімізація податкових ризиків та ін..

Досить цікавим є компонент «Цифрові платформи в управлінській діяльності», який викладається в Національному аерокосмічному університеті ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут». Цей компонент відображає сьогоденні вимоги до здобувачів з боку бізнесу.

В.Г. Кремень підкреслив, що адекватне конструювання освітніх програм і кваліфікацій у вищій школі надасть можливість вирішити кілька взаємопов'язаних проблем. Він зазначив, що через освітні програми:

- реально запровадити компетентнісний підхід, а через нього студентоцентризм, рішуче відійти від предметоцентризму;

- забезпечити зрозумілість і порівнюваність результатів навчання, набутих компетентностей і кваліфікацій, ступенів для всіх зацікавлених сторін і в такий спосіб створити надійну основу для європейської і світової інтеграції;

- розвинути культуру академічної автономії і творчості вищих навчальних закладів як запоруку стійкого саморозвитку;

- підвищити відповідальність за створення власних внутрішніх систем забезпечення якості освітніх програм і кваліфікацій та їх реалізації, що додасть національній і міжнародній репутації українській вищій школі;

- досягти гнучкості, оперативності в реагуванні на різноманітні потреби здобувачів і користувачів вищої освіти;

- сприяти запровадженню в освітню теорію і практику сучасних понять, концепцій, принципів і підходів, тобто модернізувати як наукову рефлексію, так і практику реалізації вищої освіти в цілому [4].

Аналіз освітніх програм за спеціальністю «Облік і оподаткування» другого (магістерського) рівня вищої освіти показав, що кожна програм є унікальною, вона є композицією навчальних дисциплін, які в сукупності забезпечують досягнення результатів навчання та компетентностей випускника освітньої програми.

Здобувачі мають можливість вибору програми, що забезпечує їм розвиток своїх здібностей, формування власної освітньої траєкторії і досягнення успіхів у навчанні.

Література:

1. Про вищу освіту: Закон України № 1556-VII в редакції 27.10 2022р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page#Text>.

2. Програма з вищої освіти. Вікіпедія .URL: <https://cutt.ly/YMTReYz>.

3. Освітня програма: вимоги та методика розроблення. URL : <https://cutt.ly/8MIH5KF>.

4. Розроблення освітніх програм. Методичні рекомендації. URL: http://ibhb.chnu.edu.ua/uploads/files/metodrada/Rozroblennya_osv_program.pdf.

УДК 371

**МОДЕЛЬ СЕЕН-ПЕДАГОГА У КОНТЕКСТІ ПОСИЛЕННЯ
СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОГО АСПЕКТУ ОСВІТНЬОГО
ПРОЦЕСУ ЗЗСО В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ В УКРАЇНІ**

*Лещенко Є.В., аспірант
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради*

Від початку повномасштабного вторгнення росії, українська освіта зазнала багатьох змін. Українські школярі за кордоном поєднують навчання в іноземних та українських школах, діти, які залишилися на території України вимушено навчаються під ворожими обстрілами та в перервах між повітряними тривогами. Ця ситуація – це великий стрес не тільки для учнівської молоді, а й для педагогів, які в такий не легкий час повинні максимально бути на сторожі і надавати якісні освітні послуги дистанційно. Крім цього виявляти максимальну підтримку дітям, які зараз її дуже потребують.

У зв'язку з цим, метою дослідження є модель СЕЕН-педагога у контексті посилення соціально-педагогічного аспекту освітнього процесу ЗЗСО в умовах військового стану в Україні.

Важливо відзначити, що сучасний педагог – це вже не гуру-транслятор нових знань. Це фактично наставник, який вміє організувати процес пізнання учнів і у зв'язку з нинішньою ситуацією, допомогти дитині позбутися певних стресових станів та оволодіти своїми емоціями, думками, допомогти дитині відчувати себе максимально комфортно.

Задовго до війни в Україні дуже активних обертів у впровадженні почало набирати соціально-емоційне і етичне навчання (СЕЕН). Соціально-емоційне і етичне навчання – це інноваційна навчальна програма для дітей і підлітків від дошкільного до старшого шкільного віку, розроблена Університетом Еморі (Атланта, США). Ця програма вдосконалює соціально-емоційне навчання ключовими додатковими елементами: тренування уваги, співпереживання та етичне осмислення, системне мислення, стійкість і травмоорієнтована практика [1]. До цієї програми долучились 26 закладів освіти в експерименті всеукраїнського рівня МОН України, а 5 023 дітей та 425 вчительок і вчителів апробують програму [2].

Програма СЕЕН базується на філософії та методиці, яка протягом 20 років створювалася, апробовувалася й вдосконалювалася міжнародною командою науковців і науковиць Університету Еморі. Підґрунтям для них стали праці з емоційного інтелекту Деніела Гоулмана та найкращі світові освітні практики, а натхненням – заклики Далай-лами XIV до миру, порозуміння, співпереживання та усвідомлення того, що для всіх людських істот спільним домом є планета Земля [3].

Впровадження цієї програми в закладах загальної середньої освіти передбачаються й нові ролі педагога. Наприклад, роль ментора, до якого діти приходять самостійно, щоб дослідити якусь тему стосовно своїх переживань, або емоційного стану, тобто відбувається процес взаємодії більш досвідченої в певній сфері людини з менш досвідченою, здійснюється передача знань, навичок, вмінь, наприклад, стосовно

оволодіння своїми емоцій або застосування тілесно-орієнтованої практики. Координаторка проєкту Т. Дрожжина відвідала низку ЗЗСО України, на базі яких відбулося впровадження цієї програми [4]. Експертка була в захваті від того, як педагоги підхопили цю тему, наскільки вони нею прониклися. Звичайно виникали труднощі, але модель СЕЕН-педагога – це про людину, яка здатна здолати всі труднощі на своєму шляху і своїм прикладом навчати підростаюче покоління.

Інша роль педагога – фасилітатор. Це використання колективного інтелекту, вміння зібрати команду, працювати у ній. Фасилітатор – це той, хто відповідає за групову динаміку, хто вміє цей процес зробити ефективнішим. Тобто, щоб діяти конструктивно (як особистість чи колектив), потрібно спершу усвідомити проблему. Далі, включитися в неї емоційно: це мотивує до дії (співпереживання). І потім – діяти вміло (залученість). Це – певна модель усвідомленості, співпереживання й умілої залученості, яка може принести найкращі результати для людини та її оточення.

Тож основна модель СЕЕН-педагога у контексті посилення соціально-педагогічного аспекту освітнього процесу ЗЗСО в умовах військового стану в Україні зводиться до того, що учнів і учениць потрібно буде скерувати процесом і підтримати їх у втіленні запланованого. Скерувувати не означає давати готові відповіді чи вказівки, а радше підказки, пов'язані з їхніми запитамі і попередньо засвоєними знаннями й навичками. Такий делікатний підхід з боку педагога займає більше часу, але приносить більше користі учнівству, оскільки дає їм змогу вчитися на власних ідеях, помилках та одне в одного [5].

Звичайно ні в якому разі не потрібно забувати про базові якості моделі педагога в цілому. Сюди можна віднести: працелюбство, працездатність, дисциплінованість, вміння визначити мету, вибрати шляхи її досягнення, організованість, наполегливість, систематичне і планомірне

підвищення свого професійного рівня, відповідальність прагнення постійно підвищувати якість своєї праці. А особливість моделі СЕЕН-педагога в значній мірі визначається його ерудицією, високим рівнем культури. Той, хто хоче вільно орієнтуватися в сучасному світі, повинен багато знати. Ерудований педагог повинен бути і носієм високої індивідуальної культури. Учитель завжди є наочним зразком для учнів, своєрідним еталоном вчинків і поведінки.

У цьому випадку педагог не просто надає дитині знання, це людина, яка сама розвивається, окреслює проблеми більш високого рівня і залучає учнів у цей процес як гід, який веде за собою та показує, як спроможна людина опанувати себе, опанувати свої емоції, вивчити свій внутрішній стан та ефективно взаємодіяти з оточуючими.

Література:

1.«Це – СЕН 2.0 (соціально-емоційне навчання)». URL : <http://seelearning.emory.edu/uk> (дата звернення: 01.11.2022).

2. «Соціально-емоційне та етичне навчання в Україні». URL: <https://www.edcamp.ua/seelukraine/seen-v-ukraini/> (дата звернення: 02.11.2022).

3. «Як упроваджувати соціально-емоційне навчання в школах. Аналітичний огляд». URL: <http://surl.li/dbflw> (дата звернення: 01.11.2022).

4. «Як у школах пілотують програму соціально-емоційного та етичного навчання». URL: <http://surl.li/dqnti> (дата звернення: 04.11.2022).

5. Вибрані матеріали міжнародної програми з формування м'яких навичок СЕЕ-навчання/ заг. ред. О. Елькіна, О. Масалітіної, Я. Фюрста. Харків, 2019. 60 с.

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ПОЗАНАВЧАЛЬНИЙ ЧАС

*Бочарова Н.А., к.е.н., доцент,
Федотова І.В., д.е.н., доцент
Харківській національній автомобільно-дорожній університет*

У сучасних особливо важких умовах навчання здобувачі вищої освіти змушені приділяти багато уваги до самостійної роботи. Особлива потреба виникає у створенні умов для самостійного навчання у позанавчальний час. Якщо розглянути науважливіші наукові завдання роботи здобувачів вищої освіти, то особливу увагу необхідно приділяти привиттю стійких навичок щодо самостійної роботи, що сприятиме підвищенню якості засвоєння дисциплін та виробленню вміння застосовувати теоретичні знання та досвід, а також сучасні методи та методики наукових досліджень у практичній діяльності.

Для ефективної організації самостійної позанавчальної роботи А. Котова рекомендує дотримуватись наступних принципів: активність здобувачів вищої освіти; індивідуалізація навчання; доступність досліджуваного об'єкту; чіткість та визначеність завдань; наочність; систематичність та послідовність у формуванні навичок самостійної роботи; свідомість та самостійність навчання; зв'язок із життям; наявність єдиних вимог до управління [1, с. 112-113].

У зв'язку з тим, що підготовка здобувачів вищої освіти економічних спеціальностей, зокрема менеджерів, є складним процесом, пов'язаним із швидкою зміною різних зовнішніх та внутрішніх факторів, нестабільністю економічного середовища, виникає необхідність створити умови для ефективної самостійної роботи з метою отримання високого рівня

самостійності, навичок. критичного мислення, командної роботи. Досягнення формування у здобувачів вищої освіти самостійності багато в чому залежать від рівня їх інформаційної культури, а саме, від уміння самостійно добувати, обробляти та використовувати інформацію у процесі освітньої та наукової діяльності [2-3].

В. Петрук вважає, що «самостійна робота – це навчання, яке визначає здатність здобувачів вищої освіти свідомо ставити завдання та цілі для себе, планувати свою діяльність та здійснювати її» [4].

Одним із найважливіших напрямів навчання здобувачів вищої освіти є науково-дослідна робота (НДР). При цьому необхідно пам'ятати, що поняття «науково-дослідна діяльність здобувачів вищої освіти» включає такі взаємопов'язані елементи, як наукове дослідження під безпосереднім керівництвом наукового керівника та навчання методів дослідницької діяльності, що включає елементи наукової творчості [5].

Для здійснення науково-дослідної роботи здобувачами вищої освіти у закладах вищої освіти необхідний тісний взаємозв'язок цілей та напрямів навчальної, наукової та виховної роботи, обов'язкова взаємодія певних форм та методів наукової роботи здобувачів вищої освіти, які реалізуються і у навчальному процесі, і у позаурочний час. Це забезпечує їхню участь у науковій діяльності в закладах вищої освіти [6].

Структура НДР повинна забезпечувати послідовність застосування її засобів та форм у повній відповідності до послідовності навчального процесу, що призводить до встановлення взаємозв'язків та здійснення процесного підходу, а також наступності її методів та форм на окремих курсах, на взаємопов'язаних кафедрах закладів вищої освіти, а також забезпечує перехід від одних видів занять до інших й до поступового зростання обсягу та складності знань, умінь та навичок у процесі виконання здобувачами вищої освіти наукової роботи.

Реалізована у комплексі науково-дослідна діяльність здобувачів вищої освіти забезпечує вирішення наступних основних завдань: оволодіння методологією та методами наукового дослідження щодо творчого підходу та поглибленого використання вивченого матеріалу; формування наукового світогляду, ознайомлення з напрямками науково-технічного прогресу; надання допомоги здобувачам вищої освіти у напрямку досягнення ними високого рівня професіоналізму; розвиток творчого мислення та індивідуальних практичних здібностей здобувачів вищої освіти; прищеплення здобувачам вищої освіти навичок самостійної науково-дослідної діяльності, вміння планувати роботу та розподіляти вільний час; розвиток ініціативи, навичок самостійного рішення проблем, що виникають; вміння переводити теоретичні знання на практичні навички й застосовувати їх на практиці; необхідність в постійному науковому зростанні; розширення кругозору та ерудиції щодо отриманого фаху й спеціалізації.

Під час виконання наукової роботи у позанавчальний час необхідно здійснювати: роботу у різних наукових товариствах та проблемних групах, що створюються при кафедрах; участь у науково-дослідних темах та роботах кафедри у межах дослідницьких грантів; виступи з доповідями та повідомленнями на різноманітних семінарах, гуртках та конференціях; участь у внутрішньовузівських, міжвузівських, регіональних та республіканських олімпіадах та конкурсах на кращу наукову роботу; підготовка тез та статей, наукових публікацій за результатами проведених досліджень [7].

Тільки такий комплексний підхід може забезпечити ефективну самостійну роботу здобувачів вищої освіти, сприяти покращенню засвоєння теоретичного матеріалу дисциплін кафедри, розвитку практичних навичок роботи з інформаційними джерелами та надасть

можливість здобувачам вищої освіти самостійно підвищувати свій освітній рівень у позанавчальний час.

Література:

1. Котова А.В. Визначення сукупності та принцип організації самостійної роботи з іноземної мови. *Вісник Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна*. 2011. №18. С.109-116.
2. Лавріненко О.В. Критичне мислення – сучасна освітня інновація URL: http://www.pravo.vuzlib.net/book_z1699_page_4.html.
3. Морзе Н.В., Глазунова О.В. Домінуючі навчальні стилі у підготовці майбутніх фахівців з інформаційних технологій за технологіями електронного навчання. *Науково-методичний журнал «Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах»*. 2014. №5(53). С.16-26.
4. Петрук В.А. Теоретично-методичні засади формування професійної компетентності майбутніх фахівців технічних спеціальностей у процесі вивчення фундаментальних дисциплін: монографія. Вінниця: УНІВЕРСУМ – Вінниця, 2006. 292 с.
5. Богуцька К. І. Наукова робота студентів у системі навчального процесу: методологія та організація. *Матеріали XIV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції: збірник наукових праць*. Переяслав-Хмельницький, 2013. С. 63-66.
6. Чорновол-Ткаченко О.О. Науково-дослідницька діяльність студентів у ВНЗ України: зміст та завдання. *Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна. Серія: Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов*. 2009. № 866. С. 138-143.
7. Медвідь Л.Г., Семак Б.Б. Проблеми підготовки кваліфікованих фахівців для економіки України. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2020. № 59. С. 139-149.

ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ МЕДІАГРАМОТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

*Дяченко М. Д., д.п.н., професор
Запорізький національний університет*

У сучасних умовах глобалізації та інформатизації суспільства проблема медіаграмотності набуває особливої актуальності. Сьогодні медіакомпетентність є однією з важливих для кожної людини інформаційного суспільства, яка живе у світі постійних змін у глобальному світі.

Розвиток медіаграмотності майбутніх учителів початкових класів ґрунтується на уявленнях про значення та роль компонентів медіакомпетентності й чинники впливу на медіаосвіту в умовах інформаційного суспільства в контексті їхньої майбутньої професійно-педагогічної діяльності й освітнього процесу молодших школярів як представників «медійного покоління».

Це має відбуватися з урахуванням наукових підходів до впливу медіа на масову свідомість; основних принципів, на яких ґрунтується процес формування медіаграмотності студентів.

Як зазначає Г. Онкович, «впровадження професійно-орієнтованої медіаосвіти, надання здобувачам вищої освіти знань з медіаінформаційної грамотності дозволяє належним чином сформувати медіакомпетентність для підтримки відповідного рівня майбутньої професійної діяльності» [2].

У сучасних умовах медіаосвіта стала головним пріоритетом освітньої політики в Україні. Під впливом сучасних модернізаційних тенденцій в освіті відбулося спрямування освітнього процесу на формування

компетентностей, серед яких важливу роль відіграє медіакомпетентність, яка забезпечує людині надійне користування інтернет-ресурсами, мас-медіа, інформаційно-комунікаційними та медіа-технологіями, без чого неможливо уявити третє тисячоліття.

У Концепції впровадження медіаосвіти в Україні зазначено, що «медіаосвіта – це частина освітнього процесу, спрямована на формування в суспільстві медіакультури, підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою мас-медіа, включаючи як традиційні (друковані видання, радіо, кіно, телебачення), так і новітні (комп'ютерно-опосередковане спілкування, Інтернет, мобільна телефонія) медіа, з урахуванням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій» [1].

Медіаосвіта спрямована на підготовку молоді до життя в сучасних інформаційних умовах, до сприймання та розуміння медіаінформації, усвідомлення наслідків її впливу на особистість.

У медіаосвіті частина освітнього процесу, спрямована на формування в суспільстві медіакультури, підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою мас-медіа, включаючи як традиційні (друковані видання, радіо, кіно, телебачення), так і новітні (комп'ютерно опосередковане спілкування, інтернет, мобільна телефонія) медіа з урахуванням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій.

Медіаграмотність – це вміння користуватися інформаційно-комунікативною технікою, виражати себе і спілкуватися за допомогою медіазасобів, успішно здобувати необхідну інформацію, свідомо сприймати і критично тлумачити її, розуміти реальність, сконструйовану медіаджерелами, осмислювати владні стосунки, міфи і типи контролю, які вони культивують [1].

Медіаграмотність є складником медіакультури, якою повинен володіти кожен фахівець у будь-якій галузі, оскільки вона сприяє

ефективному цілеспрямованому використанню необхідної адекватної інформації, свідомому аналітичному підходу до її застосування, розвитку критичного мислення, відтак важливим завданням у процесі професійної підготовки формування у студентів медіаграмотності.

Звичайно, одним з найцікавіших і найпотужніших засобів навчання є візуальна комунікація, оскільки зорове сприйняття допомагає сприйняти інформацію швидше й успішніше [3].

Таким чином, в сучасних умовах стрімких змін відбувається потужний розвиток соціально-комунікаційних технологій як одного з чинників формування ринку праці та моделювання освітньої та професійної підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти. Формування медіаграмотності майбутніх учителів початкових класів у сучасному інформаційно-медійному просторі є актуальною проблемою в контексті професійної підготовки.

Література:

1. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні. URL : http://ms.detector.media/mediaprosvita/mediaosvita/kontsepsiya_vprovadzheniya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya.
2. Онкович Г. Професійно-орієнтована медіаосвіта у вищій школі. Вища освіта України. *Теоретичний та науково-методичний часопис*. 2014. № 2 (53). Київ : Вид-во «Педагогічна преса». С. 80–87.
3. Sless, D. (1981). *Learning and Visual Communication*. New York-Toronto : Croom Helm London John Wiley & Sons, 208 p.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

*Савченко Л. Л., к.п.н., доцент
Сініченкова А. С., викладач
Савченко Д. Р., здобувач вищої освіти
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради*

У сучасному суспільстві освіта стає одним із провідних факторів, який забезпечує економічне зростання, соціальну стабільність, розвиток інститутів громадянського суспільства. Освіта формує нове мислення, нове бачення сенсу життя, сприяє підготовці сучасного фахівця з активною життєвою позицією, відповідального, мобільного, здатного до перетворення суспільства.

Проблема професії, професіонала, професіоналізму вже тривалий час є однією з найбільш актуальних у наукових колах. Вона хвилює соціологів і психологів, педагогів і медиків, економістів і політиків. І не випадково, тому що мова йде про якісний рівень, можливості «творення» життя людини в усіх сферах її життєдіяльності і вирішення проблем майбутнього.

З погляду загальнонаукової методології становлення професіоналізму заслуговують на увагу наукові роботи Є. Барбіної, І. Беха, С. Вершловського, І. Зязюна, М. Гусякова, Н. Кузьміної, Ю. Кулюткіна, Є. Павлютенкова та інших. Питанням професіоналізму в акмеологічному розумінні цікавилися Є. Барбіна, І. Багаєва, А. Деркач, Н. Кузьміна, В. Зазікін, О. Селезнєва та ін.

Нині, коли незрівнянно зросло значення людського компонента в побудові майбутнього суспільства, коли вимагаються максимальні людська відповідальність і зусилля бути людиною (насамперед людиною дії, яка діє не лише активно, а й оптимально доцільно), коли різко збільшується психологічне й фізичне навантаження на людину в усіх сферах професійної діяльності, поглиблюється низка важливих традиційних і виникають нові проблеми професіонала, професійної діяльності – проблему захисту людини від професійного перевантаження, оптимізації її контактів з новими технічними засобами, виявлення людських можливостей екстремальних умовах і в нових напружених ситуаціях теперішнього часу, проблеми ліквідації конфліктів усіх рівнів і форм, пошуку шляхів удосконалення праці спеціалістів, які не мають права на помилку. У наші дні проблема професії, як і вміння якісно робити свою справу, набуває особистого сенсу.

Термін професія (від латин. *profession* – офіційно зазначене заняття, спеціальність) пов'язаний із набуттям особливих знань і – таких, що визнані, що забезпечують прийняття суспільством особистості як такої, котра володіє певною особливою діяльністю, потрібною іншим, такою, яка виокремлюється суспільством і оцінюється ним. Водночас професія виокремлює особистість з-поміж інших, робить її потрібною людям.

Професіоналізм – це система, яка складається із чотирьох взаємопов'язаних підсистем: професіоналізму особистості, професіоналізму діяльності, нормативності діяльності і поведінки та продуктивної Я-концепції.

Професіоналізм особистості – якісна характеристика суб'єкта праці, що відображає професійну кваліфікацію і компетентність, різноманітність ефективних професійних навичок та умінь, (у тому числі таких, що базуються на творчих рішеннях), володіння сучасними алгоритмами і

способами розв'язання професійних задач, що дозволяє здійснювати діяльність з високою і стабільною продуктивністю.

Професіоналізм діяльності – якісна характеристика суб'єкта праці, яка відображає високу професійну кваліфікацію и компетентність, різноманітність ефективних професійних навичок і умінь, в тому числі творчих; володіння сучасними алгоритмами і способами вирішення професійних завдань, що сприяє високій і стабільній продуктивності діяльності.

Професіонал – це суб'єкт професійної діяльності, з високим рівнем професіоналізму, самоефективності, який має високий професійний і соціальний статус, постійно спрямований на саморозвиток і самовдосконалення, на особистісні і професійні досягнення, що мають соціально-позитивне значення.

Особистісно-професійний розвиток – це процес розвитку особистості (в широкому розумінні), переважно орієнтований на високий рівень професіоналізму і професійних досягнень, що здійснюється за допомогою навчання і саморозвитку, професійної діяльності і професійних взаємодій.

Професії виступають інститутами, що виникли історично, і констатують певну суспільну потребу в тому чи іншому продукті – матеріальному чи «функціональному», тобто у формі знань чи умінь.

Умовою і засобом реалізації професії виступає людина-професіонал, в особистості якої заломлюється те спільне, що характерне для будь-якого працівника, що зайнятий даним видом праці, але яка у кожний конкретний акт, кожний аспект професійної діяльності привносить дещо індивідуальне.

Більшість видів сучасної трудової діяльності передбачає готовність спеціаліста до вирішення неординарних, неалгоритмізованих задач, успішне розв'язання яких часто залежить від правильності оцінки ситуації й вибору оптимальної стратегії дії (усвідомлення наслідків педагогічного

впливу, прийняття управлінського рішення, постановка медичного діагнозу та ін.). Здатність розв'язувати проблемні ситуації є важливою професійною якістю, яка тією чи іншою мірою задіяна в усіх видах кваліфікованої праці.

Підхід професіонала до розв'язання проблемних ситуацій також виступає тонким індикатором, засобом діагностики мотиваційної структури особистості професіонала, його життєвих цінностей, повноти самореалізації, успішності подолання стресів.

Суттєву роль у процесі формування професіоналізму відіграє ціннісно-сміслова сфера професіонала. Це пояснюється тим, що професійна діяльність належить до числа основних засобів побудови власного життєвого шляху. Та побудова такого шляху буде успішною тільки тоді, коли професійна діяльність набуває особистісного відтінку, тобто здатна відображати і втілювати через себе особистість.

Система ціннісних уявлень культури має бути інтегрована у смисловий простір професіонала, щоб трансформуватися у його особистісні смисли й цінності. Також надзвичайно важливо, щоб із ранніх етапів професійного становлення студенти почали осмислення свого ціннісного простору, побачили його зв'язок із цілями й завданнями обраної професії, а також були залученими у спеціально організовану роботу з розвитку своїх смислових орієнтирів. Без професійних устремлінь, без вираженої професійної мотивації професійне самовизначення стає неможливим. Тільки тоді професіональна діяльність стане відображенням зрілої особистості, джерелом і формою проживання життєвих цілей і цінностей.

Останнім часом інноваційна педагогіка постійну увагу приділяє питанням самовизначення, самоосвіті й самодіяльності, покладаючись усе більше на самотійну сутність людської природи.

Враховуючи, що прагнення людини здійснити себе через свою

професійну діяльність є однією з основних культурних цінностей, зміцнення й підтримка цього прагнення мусить виступити основним завданням професійної освіти. Тому доречним буде залучення студентів до проектування своєї освіти, що, з одного боку, буде зміцнювати професійну налаштованість, а з другого – слугувати зразком для побудови життєвої і професійної стратегії.

Нині виникають нові проблеми професіонала, що потребують подальшого розроблення у межах нових парадигм. Серед них можуть бути названі такі, як: взаємозв'язок ступеня професіоналізму та соціальної відповідальності людини, гуманізація суспільства і технічна професіоналізація, цінності суспільства і професія, професійна діяльність у самовизначенні, індивідуалізації суб'єкта і в його соціалізації та ін.

Таким чином, процес професійного становлення складний та багатогранний. Він вимагає як від викладача ВНЗ, так і від здобувача освіти складної роботи над формуванням системи професійно важливих знань, умінь, навичок, відповідного науково-культурного кругозору. Важливим завданням виступає також розвиток цілісної, гармонійної особистості, орієнтованої на самопізнання та самозміни. Саме тому професійне становлення сучасного кваліфікованого спеціаліста повинне будуватись на використанні особистісного підходу як психолого-педагогічного принципу організації профільної та професійної підготовки. Проблема ж професійної підготовки нерозривно пов'язана із необхідністю формування тих або інших професійних якостей, здібностей та індивідуально-особистісних особливостей, необхідних фахівцю відповідного профілю. В цьому контексті освітній процес повинен забезпечувати умови для формування у здобувачів освіти таких груп інтересів, потреб, переконань, які б спрямовували їх на особистісну та професійну самореалізацію і самовдосконалення.

Перспективним ми вважаємо ґрунтовні дослідження механізмів професійного становлення і професійного розвитку майбутнього педагога, що допоможе оптимізувати процеси професіоналізації і особистісного зростання в ході освоєння фаху з урахуванням реформування системи освіти та потреб сьогодення. Крім того, актуальною вважаємо роботу над впровадженням у освітній процес програм психологічного супроводу професійного становлення майбутніх фахівців, що забезпечить збалансованість процесу професіоналізації, ефективність процесу особистісно-професійного вдосконалення молодого покоління та успішність в обраній професійній сфері.

Література:

1. Гавалешко О. М. Акмеологія з основами психології кар'єри : навч.-метод. посібн. Чернівці : Рута, 2004. 84 с.
2. Кокун О. М. Особливості психофізіологічної готовності студентів до педагогічної діяльності залежно від їх спеціалізації. *Наук. зап. Ін-ту психології ім. Г.С. Костюка АПН України*. Київ : Міленіум. 2006. Вип. 28. С. 289-297.
3. Максименко С. Д. Генеза здійснення особистості. Київ : ТОВ «КММ», 2006. 240 с.
4. Максименко С. Д. Основи генетичної психології : навчальний посібник. Київ: НПЦ Перспектива, 1998. 220 с.

**ПОШИРЕННЯ НЕГАТИВНИХ ТЕНДЕНЦІЙ У ВИЩІЙ ШКОЛІ ЗА
РОКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ В АСПЕКТІ
ВЗАЄМОПОВ'ЯЗАНИХ ПРОЦЕСІВ**

*Гармаш С.В.
Національний технічний університет «Харківський політехнічний
інститут»*

Вочевидь, що існує безпосередній взаємозв'язок між ситуацією, яка склалася в Україні за роки її незалежності, коли країну з шостою економікою у світі при розвалі Радянського Союзу було перетворено на країну-жебрачку, зі змінами у системі освіти, зокрема, у вищій школі.

«... системна криза стала явищем, притаманним українському суспільству, що відображається на його добробуті і моральному стані» [1, с. 104]. Жалюгідне становище у системах освіти та медицини є наслідком вдалого та цілеспрямованого «реформування» зовні, направленого на знищення цих сфер, а розповсюдження непотизму тільки прискорило ці руйнівні процеси з середини. «... кланова система правління глибоко пустила свої деструктивні коріння як у особистість, так і в суспільство в цілому; як по горизонталі, так і по вертикалі...» [2, с. 86]. «А у такій системі відносин професіоналізм та порядність вже не є ключовими орієнтирами» [3, с. 76].

Щодо ситуації у вищій школі, негативні тенденції не тільки поглибилися, а й значно поширилися з-за швидкозмінних коливань зовнішнього та внутрішнього середовищ:

1. «Занепокоєння потенційних інвесторів та міжнародних інститутів неефективним проведенням реформ в Україні, широко анонсованих владою у 2014 році, а іноді – відкритий опір цим реформам, зубожіння

широких верств населення та водночас – надприбутки «менеджменту країни» свідчать про те, що кожна нова влада Україна є жадібнішою і більш цинічною у прагненні до особистого збагачення, ніж попередня влада. Однією з причин такої ситуації є непотизм як різновид корупції» [2, с. 86].

«Непотизм (від лат. *peros*, род. відм. *perotis* «онук; племінник»), кумівство (від кум) - вид фаворитизму, що надає привілеї родичам або друзям незалежно від їх професійних якостей (наприклад, при наймані на роботу). У сучасному світі експерти також відзначають існування непотизму, у тій чи іншій формі властивого переважній більшості країн. Як правило, вищі чиновники не можуть передати свою владу дітям безпосередньо, однак, вони використовують службові можливості та неформальні особисті зв'язки для надання своїм близьким родичам, наприклад, керівних посад у великих бізнесових структурах. Шкода від непотизму полягає в тому, що людина призначається на нову посаду, не пройшовши професійний відбір і часто не будучи навіть спеціалістом» [4]. У відповідній Конвенції ООН непотизм - різновид корупції [5].

«Діти викладачів» апіорі стають пільговою категорією ще в процесі навчання у вищих навчальних закладах, їх «захищають», вони поповнюють ряди своїх кланів. Відбувається девальвація звань, посад, оскільки «обрегаленість» вже не є показником якісного рівня та, тим більше, не є показником порядності» [2, с. 86]. «Обрегалені неуки» зацікавлені лише в одному – у збереженні свого місця біля корита з перерозподілом фінансових потоків.

2. Студенти є продуктом свого суспільства та свого часу. Майже вбита (колись якісна та доступна) середня освіта девальвує сам процес навчання та професію вчителя. Навчання студентів-контрактників у вищих навчальних закладах майже стало процесом узаконення офіційного «хабара» у черзі для отримання диплому. Вимушені працювати, більшість

студентів впевнені, що вони за будь-яких обставин отримають мінімальний прохідний бал, навіть не доклавши для цього жодних зусиль. Викладачі, знаходячись під постійним пресингом збереження контингенту, від якого залежать їхні робочі місця, вимушені йти на такі ганебні поступки. З'явився навіть цілий прошарок студентів-маніпуляторів, які мають дуже приблизну уяву щодо навчання, але розвинуті амбіції, не підкріплені ані знаннями, ані уявою про порядну поведінку. Лави моральних та інтелектуальних деградантів справно поповнюються новими «спеціалістами».

Не варто дивуватися появі нових молодих «облич» при владі різних рівнів без сорому, без совісті та з розвиненим хапальним рефлексом. Наприклад, «... нові обличчя», анонсовані під час передвиборчих перегонів, виявилися безпорадними перед викликами системної кризи корумпованої країни. Криза самої команди – відсутність компетентних спеціалістів у своїх галузях, здатних бути «державниками», а не споживачами держресурсу заради власних кишенькових преференцій. Управлінці топ-рівня виявилися людьми без професійного минулого та моральних принципів» [3, с. 76].

«У такій ситуації слід наголосити на занепаді системи освіти України, який відбувається десятиліттями, а цілеспрямоване деструктивне «реформування» самої системи має на меті не стільки скорочення витрат на її функціонування та поступовий занепад, скільки насадження молоді «кліпового мислення», далекого від критичного аналізу (дуже зручно маніпулювати такою свідомістю у власних інтересах). І в цьому аспекті все наполегливіше презентується та запроваджується дистанційне навчання, бюрократія від науки набирає обертів, а штучні «досягнення» мають лише декларативний характер» [6, с. 362].

Література:

1. Гармаш С. В. Інтеграція логістичних функцій в рамках логістичного менеджменту у системі управління сучасним промисловим підприємством. *Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" (економічні науки) : зб. наук. пр.* Харків : НТУ "ХПІ", 2018. № 19 (1295). С. 104-107.

2. Гармаш С. В. Роль непотизма в системі розрушаючих факторів людського капіталу. *Science and education: trends and prospects : coll. of sci. art.* New York : Yunona Publishing, 2018. P. 84-90.

3. Гармаш С. В. Професійна некомпетентність як основна проблема українського суспільства в умовах системної штучної кризи. *Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я = Information technologies: science, engineering, technology, education, health : наук. вид. : тези доп. 28-ї міжнар. наук.-практ. конф. MicroCAD–2020, [28-30 жовтня 2020 р.] : у 5 ч. Ч. 3 / ред. Є. І. Сокол.* Харків : Планета-Прінт, 2020. С. 76.

4. Непотизм. URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki/Непотизм>

5. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції: Стратегія планування антикорупційних захисних заходів при проведенні великих публічних заходів. URL :

https://www.unodc.org/documents/corruption/Publications/2013/13-86210_Ebook.pdf

6. Garmash S. Features of the educational process in Ukraine in modern conditions (problems, comparisons, prospects). *Science, innovations and education: problems and prospects : proc. of 12-th Intern. Sci. and Practic. Conf., 28-30 June 2022 / ed. M. L. Komarytskyu ; CPN Publishing Group.* Electronic text data. Tokyo, 2022. P. 361-367.

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ ЗА УМОВ МІЖНАЦІОНАЛЬНОГО СПІЛКУВАННЯ

*Кудрявцев В.М., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Для ефективного формування комунікативної культури студентів в умовах міжнаціонального спілкування необхідно дотримуватися таких педагогічних умов.

Перша педагогічна умова розвитку комунікативної культури студентів за умов міжнаціонального спілкування – педагогічний такт.

Друга педагогічна умова формування комунікативної культури студентів в умовах міжнаціонального спілкування – емпатія.

Третя педагогічна умова формування комунікативної культури студентів за умов міжнаціонального спілкування – толерантність.

Четверта педагогічна умова розвитку комунікативної культури студентів за умов міжнаціонального спілкування – етнічні умови.

П'ята педагогічна умова формування комунікативної культури студентів за умов міжнаціонального спілкування – знання мови основного етносу.

Аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що найбільш доцільною для досягнення результативності нашого дослідження є блокова модель. На наш погляд, необхідно включити у структуру моделі процесу формування комунікативної культури особистості такі блоки, т. я. моделювання є одним із етапів педагогічного проектування:

- цільовий;
- організаційно-діяльнісний;
- змістовно-технологічний;

- оціночно-результативний.

Цільовий блок забезпечує спрямованість досліджуваного процесу.

Цільовий блок дозволяє визначити мету та намітити завдання, взаємозв'язок та деталізацію всіх компонентів моделі формування комунікативної культури студентів в умовах міжнаціонального спілкування. Мета досліджуваного процесу – формування комунікативної культури студентів за умов міжнаціонального спілкування. Ми виходимо з розуміння мети як ідеального, свідомо запланованого результату освітньої діяльності. Завдання, що деталізують мету моделі формування комунікативної культури студентів в умовах міжнаціонального спілкування, можна сформулювати наступним чином:

- розвинути у студентів стійку комунікативну культуру;
- забезпечити міцне освоєння студентами знань щодо формування комунікативної культури в умовах міжнаціонального спілкування;
- сформувати вміння розробки методів та технологій формування комунікативної культури студентів;
- створити умови для здобуття студентами досвіду з комунікативної культури студентів в умовах міжнаціонального спілкування.

Організаційно-діяльнісний блок визначає засоби, етапи та функції формування комунікативної культури студентів в умовах міжнаціонального спілкування.

Змістовно-технологічний блок включає методи та форми формування комунікативної культури студентів в умовах міжнаціонального спілкування. В оціночно-результативному блоці зосереджено критерії, показники та рівні сформованості комунікативної культури студентів в умовах міжнаціонального спілкування.

Графічно модель формування комунікативної культури студентів за умов міжнаціонального спілкування представлена на рисунку 1.

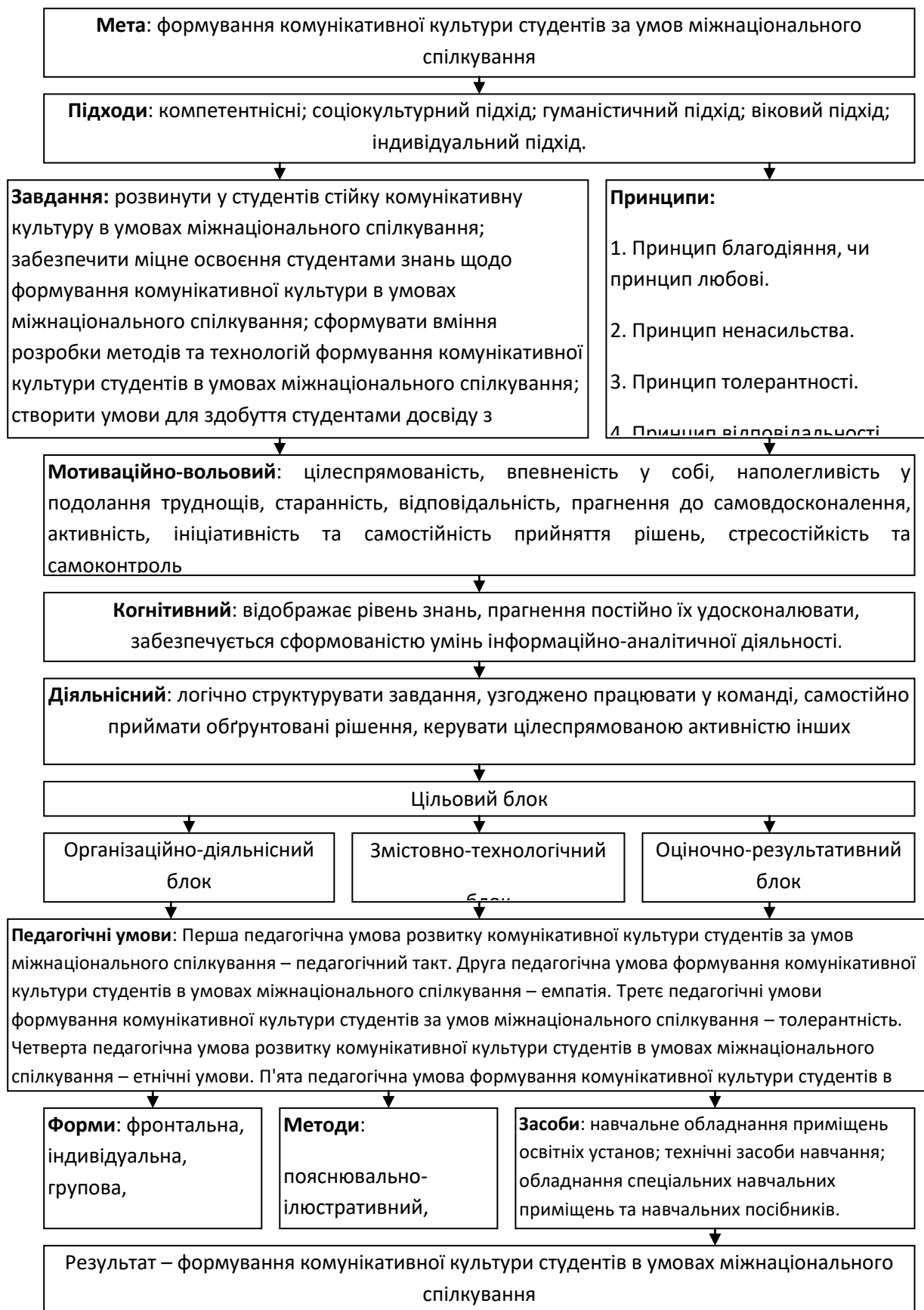

Рисунок 1. Модель формування комунікативної культури студентів за умов міжнаціонального спілкування

У зв'язку із соціально-економічними перетвореннями нашого суспільства та розширенням масової комунікації особливо актуальною стає проблема формування комунікативної культури студентів в умовах міжнаціонального спілкування.

Разом з тим, стан мовної культури студентів в умовах міжнаціонального спілкування розглядається, як кризовий у плані мовного етикету, бідного лексичного запасу, невміння спілкуватися на побутовому та професійному рівнях, а оскільки вміння спілкуватися – це атрибут цілісної комунікативної діяльності майбутнього фахівця, то важливою ланкою у підготовці студентів є розвиток мовної культури.

Дослідження, проведені нами у цьому напрямі, показали, що «основними недоліками системи розвитку комунікативної культури студентів в умовах міжнаціонального спілкування є:

- відсутність чітко поставлених цілей;
- пріоритетність профільних дисциплін;
- індивідуальне використання методик, що дозволяють співвивчення іноземної мови та мовної культури;
- невелика кількість годин, розрахованих на засвоєння різних аспектів мови;
- нерегулярне застосування ресурсів іноземної мови у мовленні в культурно обумовлених ситуаціях спілкування та взаємодії. Наслідком цього є низька мотивація студентів до розвитку знань про культуру загалом, про мовленнєву культуру зокрема.

При формуванні комунікативної культури студентів в умовах міжнаціонального спілкування слід більше орієнтуватися на розвиток мовних умінь та навичок студентів у контексті взаємозв'язку мови та культури. По суті, це вивчення мови та культури народу – носія мови. Це важливий постулат вимагає шанобливого ставлення до реалізації правила «мова народу – культура народу».

ПРОФЕСІЙНІ НАВИЧКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ЕКОНОМІКИ ПІДПРИЄМСТВА

*Непран А .В., к. е. н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Інтеграція України до світового господарства ставить нагальним питання про реформування системи вищої освіти, зокрема, про підвищення рівня професійних навичок майбутніх фахівців з економіки. В сучасних умовах набуття професійних навичок неможливо без чітко визначених професійних компетентностей, особистих якостей фахівців. Перелік компетентностей визначений в Стандарті підготовки економістів за спеціальністю 051 «Економіка» [1]. Систему освіти можна вважати ефективною, якщо її результатом є особистість, майбутній фахівець, який володіє професійними та особистими навичками, здатними виконувати професійні обов'язки зі вибраною спеціальністю.

На ринку праці України економісти є однією із затребуваних професій. Сучасний економіст у процесі професійної діяльності повинен уміти приймати обґрунтовані рішення у сфері ціноутворення, матеріально-технічного забезпечення, оцінки ефективності організаційно-технічних заходів, складання планів та ін. При цьому поряд із традиційними знаннями, які набувають із предметів економіка підприємства, гроші та кредит, ціноутворення, інвестування, менеджмент, майбутні економісти повинні володіти інформацією по побудові інформаційних систем. В процесі складання перспективних та поточних планів використовують систему нормативів матеріальних та трудових затрат. В процесі складання

планів економіст формулює економічну постановку задачі, досліджує можливість використання інформаційних технологій.

Розвиток професійних навичок майбутніх фахівців з економіки повинен здійснюватися в напрямку: виконання професійних функцій в рамках одного або декількох видів економічної діяльності; поглиблення професійних знань з організації виробництва; розбиратися в інженерно-виробничих питаннях, вміння читати та розуміти технічну документацію; вміти використовувати комп'ютерні технології збирання та обробки інформації. Особливого значення в сучасних умовах набуває здатність приймати рішення в нестандартних та кризових ситуаціях, аналізувати проблеми, та розробляти план дій.

Література:

1. Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальність: 051 «Економіка»: наказ Міністерства освіти і науки України від 13.11.2018 р. № 1244.

УДК 378

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ У СТУДЕНТІВ

*Птащенко О.В., д.е.н., професор
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця*

Для розвитку креативного мислення фахівця в освітній галузі використовуються методи ситуаційного навчання, які спонукають до

опитування та пошуку рішень. Творчість створює всі необхідні умови для оволодіння здобувачами освіти майбутньою професією, пробуджує базові елементи інтелектуальної діяльності – пізнавальну потребу, реально сприяє формуванню та самореалізації особистості, успішному оволодінню професійними знаннями та вміннями. Для здобувачів освіти вона є тим центром, який закладає основи пізнавальної діяльності і є основою їх пізнавального інтересу. Важливо навчити студента вчитися, надати йому всі необхідні знання, уміння та навички і, головне, використовувати їх у практичній діяльності за майбутньою професією.

Існує два протилежних підходи до організації навчального процесу:

- самостійне засвоєння навчальних курсів і дисциплін, самостійна робота;

- аудиторна підготовка здобувачів освіти під керівництвом викладачів, які використовують різноманітні прийоми, методи та засоби організації сприймання, розуміння, запам'ятовування та застосування знань, а також реалізують різноманітні форми мотивації та контролю результатів навчання.

Протиріччя між виключно самостійним способом здобуття знань і їх отриманням під керівництвом викладача спонукає до пошуку інтегративних моделей навчання, які більш плідно поєднують навчання в аудиторії із самостійною навчальною роботою студентів.

Тому запропоновано сучасну технологію професійної підготовки – технологію виховання та розвитку креативного мислення – творчу професійну підготовку.

У сучасних умовах завдання освіти полягає в тому, щоб навчити творчо мислити у прийнятті рішень у складних і непередбачуваних умовах, що вимагає використання нових підходів і прогнозів; Відповідає за розвиток професійних знань і практик, оцінює стратегічний розвиток

команди; здатність до навчання, яка є значною мірою автономною та незалежною.

Креативна концепція освіти включає наявність у фахівців сфери гостинності, спеціальних концептуальних знань, набутих у процесі навчання та професійної діяльності на рівні останніх досягнень, які є основою для оригінального мислення та інноваційних дій, зокрема, в науково-дослідній роботі. Критичне розуміння проблем освіти та професійної діяльності дозволить майбутнім фахівцям сфери послуг вирішувати складні завдання та проблеми, що потребують оновлення та інтеграції знань, часто в умовах неповної/неадекватної інформації та суперечливих вимог.

Практична підготовка спеціаліста проходить шляхом проходження практики, стажування, курсової та написання диплома (магістра). Вона включає розширення і поглиблення знань з наукових дисциплін, вивчення виробничих ситуацій, технологічних процесів, удосконалення початкових навичок і набуття нових навичок, оволодіння відповідними професійними методами і правилами, контроль індивідуальних взаємозв'язків і достовірності отриманих теоретичних знань.

Якість освіти в майбутньому має визначатися саме здатністю навчального закладу створювати умови для розвитку нетрадиційного мислення, вміння адаптуватися, а потім і змінювати середовище. Ці умови включають:

- наявність напруженої дослідницької мотивації;
- достатній рівень освіти та інтелекту;
- розвиток пізнавальної активності;
- зниження систематичності поведінки здобувачів освіти у навчальному процесі;
- створення творчого середовища та сприятливого психологічного клімату для творчості;

– соціальний супровід творчої поведінки.

Найефективнішим видом навчальної діяльності у формуванні професійних творчих знань і умінь є виконання реальних завдань з розробкою конкретних рекомендацій, пов'язаних із високотехнологічним виробництвом і конкуренцією послуг. Вважаємо, що при виборі форм і методів навчання на теоретичному та практичному етапах професійної підготовки необхідно враховувати сучасні тенденції реформування освіти, вимоги освітнього стандарту та аналіз майбутньої професійної діяльності.

Література:

1. Ващенко Л. М. Управління інноваційними процесами в загальній середній освіті регіону : монографія. Київ : Видавниче об'єднання «Тираж», 2005. 380 с.

2. Даниленко Л. І. Управління інноваційною діяльністю в загальноосвітньому навчальному закладі : монографія. Київ : Міленіум, 2004. 352с.

УДК 378.147

СКЛАДОВІ ПРОФЕСІЙНОСТІ ПЕРЕКЛАДАЧА

*Понікаровська С.В., ст. викладач
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

У сучасному світі існує велика кількість перекладачів. Всі знають і про існування комп'ютерних викладачів, але про них зараз не йдеться, бо технологія ніколи не буває надійною на 100%, навіть найновіше

інноваційне програмне забезпечення не може зрівнятися з кваліфікованим і досвідченим перекладачем. Не можна використовувати безкоштовні служби веб-сайти або програми для важливих публікацій, оскільки не можна бути впевненим у точному перекладі. Безкоштовні онлайн-сервіси, такі як Google Translate, можуть бути корисними для перекладу короткого електронного листа, щоб отримати приблизне розуміння, або швидкого перекладу розділу вмісту веб-сайту, щоб зрозуміти суть тексту. Однак, якщо є потреба перекласти важливий текст будь-якого напрямку, не обов'язково документацію, а і звичайний лист, заявку або статтю, використання програмного забезпечення для машинного перекладу може вас підвести.

Кожен перекладач є окремою особистістю і не працює однаково з кимось іншим. Переклади відрізняються якістю, темпом виконання, підходом до особливостей тексту. Деякі перекладачі віддають перевагу усному перекладу, інші зосереджуються на письмових, але можуть виконувати переклади тільки в одній області, деякі перекладачі можуть надавати широкий спектр «послуг». Але з чого складається професійність перекладача, яка дозволить йому бути кращим серед гідних та затребуваним серед великої кількості пропозицій? Перш за все, певна кількість характеристик з точки зору освіченості є необхідними для цього.

По-перше, досконале знання обох мов, з якими перекладач працює. Постійне вдосконалення граматики, постійний розвиток і слідкування за сучасними тенденціями мови, розширення словникового запасу, що включає фразеологізми та ідіоми. Перекладач має мати справжню пристрасть до іноземної мови, не заспокоюючись на тих знаннях, які він отримав та накопичив.

По-друге, перекладач повинен бути культурно розвиненою людиною. Він повинен знати історію, орієнтуватися в політиці, традиціях, сучасній культурі, техніці. Без цього неможливо ані передати основні ідеї,

ані зорієнтуватися у контексті перекладу. Людська оцінка та культурне походження значення слів є обов'язковими, їх неможливо досягти за допомогою комп'ютерного перекладу. Перекладач повинен мати культурні знання про ідіоми та місцеві вирази, різні тони та типи мови, що використовуються в повсякденному мовленні. Він також повинен вміти перекладати сленгові фрази та навіть лайливі слова, якщо це необхідно, хоча іноді це неможливо, оскільки еквівалент не існує в певній мові, і в цьому випадку можна знайти адаптацію або подібне слово. Успішний перекладач також повинен розуміти, що є культурно прийнятним для цільової мови, щоб не викликати плутанину або не бути неправильно зрозумілим читачем.

Але звісно, що одних знань недостатньо. Існують певні особистісні характеристики, які абсолютно необхідні для перекладача. Дисципліна, працездатність, володіння технологіями, вмотивованість відіграють також надзвичайно важливу роль.

Перекладач повинен вміти зосереджуватися на деталях і не вгамовуватися, поки не підбере якісний варіант перекладу. Ідеалу в перекладі не існує, тому зосереджуємося на тому, що переклад повинен бути максимально якісним. Довгий чи короткий переклад – якість не повинна страждати. Досвідчені перекладачі знають, що іноді текст у півсторінки можна перекладати дві години, а наступного дня до нього повернутися і все перекласти наново. Хороший викладач, як і талановитий актор, вважає, що його найкращий переклад ще попереду, але все робить для того, щоб теперішній якомога ближче підходив до ідеального. Іноді доводиться проводити ціле невелике (або велике) дослідження, щоб перекласти тільки одне слово, тільки одну фразу. Це особливо стосується культурного компоненту, знання або розуміння якого є однією із найскладніших складових перекладу.

Перекладачу обов'язково треба знати технології та ресурси, щоб знати де саме або як само можна відшукати інформацію або термінологію, яка йому необхідна для перекладу. Адже перекладач не може бути знавцем у всіх областях, перекладаючи тексти з медицини, хімії, машинобудування або бухгалтерської справи.

Іноді буває важко працювати з вихідним матеріалом. Перекладачі, які є філологами за фахом, час від часу вжахуються від якості текстів, написаних «технарями», які не є філологами і можуть допускати помилки, які нам дуже хочеться виправити. Але перекладач повинен мати повагу до оригінального тексту і намагатися передати зміст якомога ближче до того, що сказав автор оригінального тексту, звичайно, в перекладі обходячись без помилок. Перекладач не повинен бути автором тексту. Він може бути співавтором, але тільки з дозволу автора, або на його прохання.

Література:

1. Білоус О. М. (2013) Теорія і технологія перекладу. Курс лекцій: доопрацьований та доповнений : навчальний посібник для студентів перекладацьких відділень. Кіровоград, РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 200 с.

2. Alexeyev N., Alexeyeva I., Sinyova T. (2021) Training translators and interpreters in Ukraine: modern challenges. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. Том 32 (71) № 2 Ч. 2, С. 8–14.

**ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ОСВІТНЬОГО
КОМПОНЕНТА «КОШТОРИСНА СПРАВА» ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ОП
«ЕКОНОМІКА»**

*Нестеренко В.Ю., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Освітній компонент «Кошторисна справа» відноситься до циклу професійної підготовки та передбачає опанування здобувачами освітньої програми «Економіка» першого бакалаврського рівня компетентностей, які розкривають галузеве спрямування зазначеної ОП. Обсяг дисципліни складає 4 кредити, форма підсумкового контролю – екзамен.

Для опанування здобувачами освіти загальних та спеціальних фахових компетентностей відповідно до програмних результатів навчання необхідним є дотримання наступного тематичного плану, який наведений в таблиці 1.

Таблиця 1 – Тематичний план освітнього компонента «Кошторисна справа» ОП «Економіка»

№ теми	Назва тем (ЛК, ЛР, ПР, СЗ, СР)	Кількість годин	
		очна	вочна
1	ЛК. Кошторисна нормативна база та загальні засади визначення вартості в будівництві	2	1
	ПР. Склад інвесторської кошторисної документації	2	
	СР. Склад нормативних документів, які регулюють ціноутворення в будівництві	14	17
2	ЛК. Локальний кошторис у складі інвесторської кошторисної документації	2	1
	ПР. Структура локального кошторису	2	
	СР. Відомість ресурсів	14	17

№ теми	Назва тем (ЛК, ЛР, ПР, СЗ, СР)	Кількість годин	
		очна	аочна
3	ЛК. Порядок визначення прямих витрат у будівництві	4	1
	ПР. Складання локального кошторису на будівельні роботи: прямі витрати	4	1
	СР. Вплив умов виконання робіт на розмір прямих витрат	15	21
4	ЛК. Порядок визначення загальновиробничих витрат у будівництві	2	1
	ПР. Розрахунок загальновиробничих витрат у складі локального кошторису	2	1
	СР. Склад загальновиробничих витрат відповідно до Настанови з визначення вартості будівництва	15	17
5	ЛК. Об'єктний кошторис, зведений кошторисний розрахунок та витрати за його підсумком	2	1
	ПР. Складання зведеного кошторисного розрахунку та визначення інших витрат за його підсумком	2	1
	СР. Склад адміністративних витрат відповідно до Настанови з визначення вартості будівництва	15	17
6	ЛК. Види та особливості формування договірних цін в будівництві	4	1
	ПР. Складання договірної ціни на будівельні роботи	4	1
	СР. Взаєморозрахунки за виконані роботи	15	21
Усього за семестр ЛК		16	6
Усього за семестр ПР		16	4
Усього за семестр СР		88	110
УСЬОГО за дисципліною		120	120

Саме такий тематичний план вивчення освітнього компонента «Кошторисна справа» дозволяє у повному обсязі отримати фахові знання зі складу інвесторської кошторисної документації та формування договірних цін в будівництві, а також отримати навиків складання кошторисної документації, в тому числі з використанням спеціального програмного комплексу.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ РЕКЛАМНОЇ СФЕРИ

*Поленякіна А. І., студентка
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького*

Внаслідок бурхливого розвитку інформаційних технологій за останні 10 років рекламна сфера також зазнала суттєвих змін. Проте навчальна програма не встигає так швидко оновлюватися. Вимоги, які ставить роботодавець перед колишнім студентом відрізняються від того, чого навчали останнього у закладі вищої освіти. У зв'язку з цим потрібно визначити аспекти підготовки майбутніх рекламників так, щоб давати ті знання, які будуть потрібними для фахівця навіть за умови швидких змін в інформаційному суспільстві. В цьому полягає **актуальність** дослідження.

Історіографія порушеної проблеми представлена дослідженнями Гаркуші І., Шиян В., Тітаренко І., Свекли Т., Горбенко Г., Леонової В. та низкою інших.

Метою статті є дослідження специфіки підготовки фахівців рекламної сфери у закладах вищої освіти, формулювання вимог роботодавців до випускників досліджуваної спеціальності, визначення аспектів підготовки спеціалістів в умовах сучасних викликів.

Виклад основного матеріалу. Згідно із ч. 1 ст. 6 Закону України «Про освіту» одним із принципів освітнього процесу є інтеграція з ринком праці [1]. А це передбачає гнучкість системи освіти у відповідності до потреб ринку. Проте варто зазначити, що дуже часто навчальна програма не встигає змінюватися. Нові тренди з'являються в рекламі буквально за лічені години. Зокрема, темпи старіння інформації пришвидшуються. Тобто те, що вивчить студент може не знадобитися йому вже після

закінчення навчання на бакалавраті. Тому на часі є важливим розвиток «м'яких навичок», які стануть у пригоді фахівцю - рекламнику за будь-яких умов.

У ході аналізу визначено ряд професійних та особистісних якостей, які повинен мати фахівець рекламної сфери відповідно до запитів роботодавця. Сьогодні до рекламників зараховують менеджерів виставкового бізнесу, маркетологів, менеджерів політичної реклами та PR, менеджерів рекламного бізнесу. Усіх цих спеціалістів об'єднують базові особистісні якості, серед яких можна виокремити креативність, ерудованість, освіченість, стресостійкість, вміння працювати в колективі. З професійних якостей можна виокремити клієнтоорієнтованість, вміння зрозуміти споживача, знання психології цільової аудиторії, вміння проаналізувати і передбачити дії конкурентів. Зараз справжній професіонал своєї справи має діяти швидко, виважено й точно, адже світ мінливий. Раніше у рекламну сферу можна було приходити й з інших галузей і шляхом «проб та помилок» навчатися продавати продукт. Проте зараз люди захлинаються в інформаційних потоках, цільова аудиторія також стала освіченішою, а отже потрібно професійно володіти навичками комунікації із клієнтом, зокрема, для того, щоб донести цінність продукту до аудиторії, і, як результат, отримати прибуток [2].

Грицюта Н. також акцентує увагу на моральних вимогах до фахівців рекламної справи та піарників. До них належать, зокрема такі: не представляти інтереси конкуруючих сторін, не служити інтересам сторонніх осіб, не порушувати конфіденційність інформації, натомість етично вирішувати проблеми, які виникають у процесі співпраці або професійної діяльності [3, с. 132].

У зв'язку з цим заклади вищої освіти мають забезпечити студентам можливість особистісного зростання. Залучення практиків до викладання також мотивуватиме студентів та допоможе їм отримувати актуальні

знання з обраної сфери. Також потрібно акцентувати увагу на дисциплінах, які покликані розвивати логічне мислення, адже рекламник повинен мати, окрім навичок роботи з текстом, ще й задатки аналітика, аби відслідковувати реакцію на проведені ним кампанії.

Важливо також давати можливість майбутнім фахівцям із реклами проявити себе під час виконання практичних занять у групах. Подібна активність допоможе студентам засвоїти теорію краще. Це може бути, наприклад, підготовка піар - заходів на базі університету тощо. Такі заходи є в університетах, але не в усіх закладах це є поширеним явищем. Також це є сприятливим середовищем для відпрацювання навичок асертивної комунікації, яка допомагатиме організувати робочий процес ефективно [4, с. 80].

Однією із можливостей розвитку професійних якостей дослідники називають проведення тренінгів, оскільки вони допомагають отримати інформацію групам людей, яким вона справді потрібна. Секрет в тому, що перед проведенням таких тренінгів ретельно вивчаються проблеми і запити майбутніх учасників [5, с. 85].

Висновки. Отже, у зв'язку із швидким динамічним розвитком глобальних інформаційних процесів професії фахівця з реклами та PR кинуті нові виклики. Закладам вищої освіти потрібно подбати насамперед про вміння спеціаліста працювати зі значними обсягами інформації, а також здатність швидко адаптуватися до нових умов та використати їх. Також слід запросити викладача - практика, оскільки вони володіють актуальною інформацією і можуть поділитися нею зі студентами.

Важливими стають комунікативні навички та здатність до командної роботи. В цьому аспекті потрібно розуміти, що професіонал своєї справи має навчитися легко долати труднощі комунікації зі споживачем, клієнтом, співробітником та вирішувати міжособистісні конфлікти, які виникають у процесі діяльності.

Література:

1. «Портрет спеціаліста: Фахівець з реклами (рекламіст)». URL: <http://www.abiturient.iatp.org.ua/articles/article10.htm> (дата звернення 13.11.22).
2. Закон України «Про освіту» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 13.11.22).
3. Грицюта Н. М. Професійна етика PR-діяльності: сутність поняття, принципи. *Держава та регіони. Сер.: Соціальні комунікації*. 2014. № 4. С. 130-135.
4. Нові стандарти у підготовці фахівців з реклами і зв'язків з громадськістю в контексті Болонського процесу. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2015. Вип. 1-2. С. 78-82. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/NPO_2015_1-2_16 (дата звернення: 14.11.22).
5. Тренінг креативності з формування комунікативно-стратегічних умінь майбутніх фахівців з реклами та зв'язків з громадськістю. *Теоретична і дидактична філологія. Серія: Педагогіка*. 2016. Вип. 22. С. 83-91. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/tdf_2016_22_11 (дата звернення: 14.11.22).

УДК 378

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ ТОЛЕРАНТНІСТЬ

*Корсунова К.Ю., здобувачка вищої освіти
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця*

Інтерес до вивчення поняття «толерантність» привертає увагу дослідників різних наук: політологія, соціологія, філософія, психологія, педагогіка та інші. Склалися різні підходи до визначення толерантності

залежно від специфіки наук та теоретичних засад, у межах яких вивчається це поняття.

Проаналізуємо і розглянемо сутність поняття «толерантність» в різних галузях науки. Поняття «толерантність» можна розглянути як міждисциплінарний феномен, у зв'язку з тим, що до вивчення цього поняття вдавалися дослідники різних наук.

Було виявлено, що визначення сутності поняття «толерантність» взаємопов'язані та взаємозумовлені. Так, толерантність є чинником культури – як поняття, що вивчається у філософії, а саме повага до протилежних ідей чи почуттів, установка на визнання права інших поводитись і мислити інакше, особливості організації людської поведінки в несприятливих умовах професійної діяльності та повсякденного життя. За визначеннями психологів, толерантність як комплексна інтегральна характеристика особистості проявляється у поведінці та означає повагу до ідей чи почуттів, протилежних особистим, здатність організму переносити незручності, не виявляючи ознак агресивної поведінки. З визначень соціології, важливим критерієм толерантності є її реалізація у міжособистісних та соціокультурних відносинах. Водночас, у педагогіці, толерантність є виразом активної моральної позиції та спрямована на взаємодію, взаєморозуміння, співпрацю з іншими людьми. У філології толерантність – це характеристика взаємовідносин суб'єктів у спілкуванні.

Дослідники в галузі освіти об'єднують свої зусилля, щоб продемонструвати, що толерантність є універсальною цінністю та аксіологічною формою людського співіснування і водночас однією з найсуперечливіших цінностей сучасного світу.

Толерантність (лат. *tolerantia*, «витривалість, терпіння») – це соціальне, етичне та релігійне поняття, яке може описувати групу чи індивіда, позначаючи повагу до свободи інших, їхнього способу мислення та поведінки, а також поглядів будь-якого роду (політичних, релігійні

тощо). Сучасна парадигма педагогіки толерантності утверджується в сучасному суспільстві активним просуванням цінностей культури толерантності в останнє десятиліття: гуманістичного співіснування, поваги до відмінностей, вільного вибору ціннісних орієнтацій і неконфліктного прийняття прав інших.

Для пошуку шляхів досягнення мети толерантності, зокрема педагогічної, важливо з'ясувати, які умови (освіта чи виховання) цьому найбільше сприяють. Узагальнення та систематизація наукових підходів до формування толерантності дало змогу в процесі дослідження виокремити такі педагогічні умови формування толерантності майбутніх викладачів: забезпечення готовності науково-педагогічних працівників до формування знань про толерантність; створення толерантного середовища в навчальному закладі; методичне забезпечення процесу самовиховання толерантності майбутніх викладачів; використання інтерактивних методів і прийомів у професійній підготовці майбутніх викладачів.

Важливим для цього дослідження є також вивчення сутності поняття «професійна толерантність». Професійна толерантність – це інтегральна характеристика особистості, що визначає її здатність конструктивно діяти у складних та нестандартних умовах не виходячи за рамки професійно прийнятної поведінки. Таким чином, професійна толерантність означає стійкість до впливу професійного стресу, збереження соціально-психологічної адаптивності фахівця, здатність вирішувати конфліктні ситуації у професійній сфері через розуміння та сприйняття різних точок зору, відмова від професійного догматизму, здатність до саморозвитку та участі у розвитку професійної культури. Ця інтерпретація дозволяє розглядати професійну толерантність як інтегральне якість особистості, як і світоглядну позицію, і як норму поведінки, що є однією з складових професійної етики.

Однією з найефективніших технологій формування професійної толерантності є соціально-психологічний тренінг. Перевага соціально-психологічного тренінгу як технології формування професійної толерантності полягає в тому, що відбувається формування цілісних уявлень про толерантність, формуються навички конструктивної взаємодії у професійному середовищі, розвиваються сенситивні здібності, уміння гнучко реагувати на скрутну ситуацію та швидко адаптуватися у різних умовах.

Тож у сучасних наукових дослідженнях проблема вияву толерантності в педагогічному контексті є особливо актуальною. Таким чином, очевидно, що категорія «толерантність», з одного боку, інтегративна, багатоаспектна і багатопланова проблема, що проектується як на зміст професійної освіти, так і на методи організації навчально-пізнавальної діяльності студентів, а з іншого - складне, багатокомпонентне якість особистості, сформованість якого зумовлює той чи інший ступінь успішності соціального та професійного функціонування.

Література:

1. Даниленко Л. І. Управління інноваційною діяльністю в загальноосвітньому навчальному закладі : монографія. Київ : Міленіум, 2004. 352 с.

2. Компанієць В. О. Толерантність як соціально-педагогічне явище в соціокультурному контексті: проблема соціального виховання. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. праць*. 2003. Кн. I. С. 82-87.

3. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. К.: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

НЕОБХІДНІСТЬ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНИХ ТА ОСОБИСТІСНИХ НАВИЧОК МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З АКЦЕНТОМ ПЕРЕВАЖНО НА ПІДПРИЄМНИЦЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ

*Бабайлов В.К., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Необхідність акценту на підприємницьку діяльність при навчанні майбутніх випускників вищих навчальних закладів була вказана автором ще у 2013 році [1]. І увага до цього лише посилилась після висновку про характер майбутньої Постіндустріальної епохи як підприємницької. Тому актуальним стає поглиблення розуміння головних аспектів саме підприємництва. Це й визначило мету доповіді – посилити уявлення про важливість такого аспекту підприємництва як його парадигми.

На думку автора в контексті проблем даній конференції головним у підприємстві необхідне вважати його сутність, тобто, основний закон, а ще точніше – результат його апробації – глобальні стратегії, стратегії поведінки всього людства, тобто, парадигми. Тому, перш за все, для здійснення акценту у навчанні у вищій школі на підприємницьку діяльність, необхідне вирішити дві ключові задачі: ознайомити з поняттям «парадигма» і визначити три парадигми підприємництва: минулу, сучасну і майбутню. Це й стало метою доповіді.

Як слідує з [2] парадигма – це стратегія, це особлива стратегія, це не загальна стратегія підприємства, це глобальна стратегія, це стратегія поведінки всього людства, але в окремій, конкретній сфері діяльності (економіки, менеджменту, маркетингу тощо); це найдовша стратегія; це стратегія незмінна протягом тривалого часу, протягом цілої епохи. Тому

відомі в основному тільки дві парадигми у кожній сфері діяльності: минула – парадигма Доіндустріального суспільства і сучасна – парадигма Індустріального суспільства. У 2013-18 роках були розроблені й майбутні парадигми – парадигми Постіндустріального суспільства всіх основних видів діяльності людства.

У контексті мети даної доповіді важко розуміти наступне: парадигма є результатом апробації саме основного закону відповідної сфери діяльності методикою історичного-логічного Гегеля, коротко – методикою Час.

Отже, для визначення парадигм підприємництва необхідне знання основного закону підприємництва. Цей закон добре знайомий з (?) – сутність підприємництва: «Підприємництво – це організація додаткового прибутку за рахунок впровадження новітностей». Відомі три основних види новітностей: продуктові, технічні і методичні. Вони завжди були, є і будуть у майбутньому. Але їх роль змінювалася і мінятиметься. Так, у Доіндустріальну епоху переважали продуктові новітності. Це означало панування парадигми продуктових новітностей. У сучасну епоху – епоху після промислової революції переважає впровадження технічних новітностей. Це епоха панування парадигми технічних новітностей. У майбутню епоху – епоху повного зникнення основних природних ресурсів (руди, нафти, газу, вугілля) переважатиме методичні новітності. Це буде епоха панування парадигми методичних новітностей.

Висновки. Отже, основними результатами даної доповіді є:

- обґрунтована необхідність розвитку професійних та особистісних навичок майбутніх фахівців з акцентом переважно на підприємницьку діяльність через надбання знань трьох парадигм підприємництва;
- надано визначення трьох парадигм підприємництва: минулої, сучасної і майбутньої.

Література:

1. Бабайлов В. К., Васильковская О. О. Методология высшего образования: на пути к новой парадигме. *Новий колегіум*. 2013. № 1. С.3 – 7.

2. Бабайлов В. К. Методология наукових досліджень: навчальний посібник. Х.: ФОП Бровін О.В. 2019. 150 с.

УДК 378

РЕСУРСНЕ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ У СТУДЕНТІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

*Воронюк Є.В., викладач
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця*

Пріоритетним шляхом фінансування інноваційного розвитку ЗВО мають стати бюджетні кошти, що виділяються, плануються і розподіляються таким чином:

по-перше, на фінансування експериментальної роботи ЗВО і наукових організацій, які формуються на конкурсній основі; при цьому забезпечується державна підтримка діяльності колективів ЗВО і наукових організацій, розвиток науково-технічного потенціалу системи освіти, зміцнення взаємозв'язку науки й освіти;

по-друге, на конкурсній основі у формі грантів, призначених для фінансування найбільш перспективних і важливих ініціативних проектів, запропонованих колективами ЗВО, науковими організаціями і окремими

вченими; конкурсне формування наукових, науково-технічних і інноваційних проектів і програм має здійснюватися щорічно;

по-третє, на фінансування проектів і програм інноваційного розвитку ЗВО за угодою із її засновником;

по-четверте, шляхом використання внутрішніх резервів ЗВО, а саме – коштів, отриманих від розвитку системи платних освітніх послуг тощо;

по-п'яте, за рахунок оптимізації витрат, концентрації державних і регіональних ресурсів, створення фондів розвитку ЗВО; залучення матеріально-технічних ресурсів споживачів освітніх послуг, громади, роботодавців; цільового фінансування інноваційних освітніх проектів.

Довгострокове нормативне фінансування споживача освітніх послуг (ваучерна система) передбачає перехід від фінансування освітніх установ до фінансування споживачів освітніх послуг, як основи сучасної бюджетної економіки освіти.

Довгострокове нормативне фінансування об'єктивно приведе до інноваційних процесів у загальній середній освіті, а саме:

розроблення законодавчої і нормативної бази, що підвищить фінансово-економічну самостійність і відповідальність ЗВО за якість освітніх послуг;

розроблення механізмів багатоканального і багаторівневого фінансування ЗВО;

створення прогресивних методик розрахунку нормативного фінансування за різними рівнями загальної середньої освіти, типами і видами ЗВО;

забезпечення різноманітності організаційно-правових форм освітньої діяльності ЗВО шляхом розроблення відповідної нормативно-правової бази;

формування мотивації працівників ЗВО до інноваційного розвитку, у т. ч. за рахунок матеріальних стимулів.

Першочерговим завданням кадрового забезпечення інноваційного розвитку ЗВО є підвищення соціального статусу вчителів і науковців, досягнення реальної рівності їхніх прав і можливостей з представниками професій, які мають високий рівень фінансового забезпечення.

Необхідні зміни в системі організації, керівництва і розвитку наукової та інноваційної діяльності вчителів, у фінансуванні цієї діяльності з Державного бюджету України.

Нормативно-правове забезпечення інноваційного розвитку ЗВО. Для подальшого розвитку ЗВО дуже важливим є забезпечення повноти та системності нормативно-правової бази, яка регулює діяльність у сфері загальної середньої освіти. З метою вдосконалення нормативно-правового регулювання освітньої діяльності ЗВО, забезпечення її модернізації мають бути підготовлені проекти зазначених нижче нормативно-правових актів.

На рівні Міністерства освіти і науки України:

положення про організаційно-правове, фінансове і кадрове забезпечення інноваційного розвитку ЗВО;

порядок і критерії оцінювання інноваційного розвитку ЗВО;

порядок створення шкіл-лабораторій на базі наукових організацій Національної академії педагогічних наук України, наукових організацій Міністерства освіти і науки України та інших установ.

На рівні обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти:

порядок науково-методичного супроводу розроблення регіональних складових моделей інноваційного розвитку ЗВО;

програми підвищення кваліфікації керівних та педагогічних працівників з проблем моделювання інноваційного розвитку ЗВО різних типів;

порядок проведення щорічних обласних конкурсів проектів інноваційного розвитку ЗВО.

На рівні управлінь (відділів) освіти і науки: порядок розроблення і впровадження моделей інноваційного розвитку ЗВО; положення про обласні інформаційно-аналітичні банки моделей інноваційного розвитку ЗВО; порядок залучення до системи загальної середньої освіти додаткових позабюджетних фінансових ресурсів.

На рівні ЗВО:

порядок формування в ЗВО інноваційного освітнього простору;
модель, концепцію й програму, плани інноваційного розвитку ЗВО;
порядок моніторингу результатів виконання програми інноваційного розвитку ЗВО (у формі щорічного звіту).

Література:

1. Національна доктрина розвитку освіти. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>

2. Даниленко Л.І. Управління інноваційною діяльністю в загальноосвітньому навчальному закладі : монографія. Київ : Міленіум, 2004. 352 с.

УДК 378

ОСОБЛИВОСТІ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ У ЗДОБУВАЧІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

*Шершенюк О.М., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Виокремимо низку характеристик творчої особистості здобувачів вищої освіти, на які слід спиратися викладачам в організації креативного освітнього процесу: 1) наявність нової або недосяжної значущої суспільно

корисної мети (або системи цілей); 2) наявність програми (або програмного пакету) для досягнення мети та контролю за виконанням цієї програми; 3) прагнення та виконання величезного обсягу робіт у реалізації запланованих проєктів; 4) оволодіння технікою розв'язання проблем, що зустрічаються на шляху до мети; 5) здатність захищати свої ідеї, переносити невизнання, нерозуміння обраного шляху, вміння «тримати удар», відданість меті; 6) здатність оцінити відповідність досягнутих результатів.

Формування креативності відбувається поетапно, причому кожен з етапів необхідний для того, щоб розвиток особистості відбувався гармонійно [1, 2]:

створення сприятливих умов, необхідних для активізації творчого потенціалу здобувачів вищої освіти;

активізація творчого потенціалу за допомогою спеціально підібраних технологій творчого самодослідження і самовираження;

аналіз виникаючих у процесі творчості проблем, обмежень і блокувань, із подальшим їх опрацюванням;

закріплення отриманих на попередніх етапах навичок і використання цих навичок у подальшій професійній діяльності.

Створення сприятливих умов, необхідних для активізації творчого потенціалу передбачає наявність у навчальній групі атмосфери прийняття та довіри. У разі відсутності такої атмосфери необхідно максимально сконцентрувати увагу на створенні таких умов, що сприяють її виникненню. Вони можуть з'явитися упродовж перших зустрічей із групою. Кількість таких зустрічей залежить від ступеня довіри в групі, використання провідних технологій та залучення учасників у групову взаємодію.

Слід звернути особливу увагу на те, що під час проведення навчальних занять, особливо на перших, ми маємо можливість тільки

створити умови, необхідні для того, щоб процес творчості міг здійснюватися, але здійсниться він чи ні, частково знаходиться поза нашим контролем. Відомо тільки, що в разі наявності у групі довірливих відносин процес саморозкриття йде легше, що полегшує процес самовираження.

Акцентуємо увагу на те, що особливу цінність має не сам кінцевий результат або продукт творчого самовираження, а той спектр емоцій і відкриттів, який супроводжував створення цього продукту в процесі виконання завдання або вправи. Наприклад, рисунок, виконаний членом студентської групи, який не має спеціальної художньої освіти, може стати для автора композицією, насиченою глибоким змістом, і сприйматися ним як джерело позитивних емоцій. Інші учасники групи можуть відчувати те ж саме, а можуть переживати свій спектр емоцій і реакцій на рисунок, представлений учасником, або ж залишатися байдужими.

Отже, особлива увага в освітньому середовищі ЗВО повинна приділятися розвитку креативності здобувачів вищої освіти. При цьому креативність розуміється як інтегральна стійка характеристика особистості, що визначає її здатність до творчості, прийняття нового, нестандартного творчого мислення, генерування великого числа оригінальних і корисних ідей. Основна мета формування креативності у здобувачів – «розбудити» в собі творця та максимально розвинути закладений творчий потенціал. Креативне освітнє середовище повинне не тільки надавати можливість кожному здобувачу на кожному освітньому рівні розвинути вихідний творчий потенціал, а й (а це на погляд автора – головне) збудити потребу в подальшому самопізнанні, творчому саморозвитку, сформуванню в людини об'єктивну самооцінку. Перспективи подальших наукових розвідок вбачаю в дослідженні вимог до креативного освітнього середовища у ЗВО з урахуванням ступенів проблемності, безперервності й спадкоємності, прийнятті здобувача вищої освіти та включенні його в активну освітню креативну діяльність.

Література:

1. Ващенко Л.М. Управління інноваційними процесами в загальній середній освіті регіону : монографія. Київ : Видавниче об'єднання «Тираж», 2005. 380 с.

2. Даниленко Л.І. Управління інноваційною діяльністю в загальноосвітньому навчальному закладі : монографія. Київ : Міленіум, 2004. 352 с.

УДК 378

ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ЕКОНОМІКИ

*Пушкар Т.А., к.е.н., доцент
Харківський національний університет міського господарства
ім. О.М. Бекетова
Шершенюк О.М., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

В реаліях сучасності конкурентоспроможний фахівець у будь-якій галузі неможливий без особистих лідерських якостей, вміння проявляти ініціативність, встановлювати комунікації та працювати в команді, мати чітке розуміння важливості постійного удосконалення. Поряд із професійними знаннями і навичками soft skills зумовлює можливості вибудови кар'єрного шляху на основі постійної самоорганізації і саморозвитку. На рівні закладів вищої освіти важливо не тільки розвинути певні soft skills у здобувачів вищої освіти, але і закласти розуміння їх важливості та необхідності постійного вдосконалення. Тільки той, хто вміє

навчатися все життя, не зупиняючись на досягнутому, має всі можливості стати успішним в професійному житті.

Стосовно визначення soft skills актуальним є підхід, який було запропоновано Наход Н.А., коли soft skills становлять комплекс неспеціалізованих надпрофесійних «гнучких» компетентностей, що впливають на успішне виконання професійних обов'язків фахівців будь-якої спеціальності [1, С. 132]. На думку, Коваль К.О. soft skills відносяться до емоційного інтелекту людини і формують певний перелік особистих характеристик, які спрямовані на ефективну взаємодію [2, С. 163]. Виходячи з існуючих підходів, на думку авторів, soft skills представляють систему гнучких загальних неспеціалізованих компетентностей, які формуються на основі особистих якостей в процесі взаємодії, і є основою розвитку професійної діяльності, конкретності фахівця на ринку праці та визначення власного успішного кар'єрного шляху.

Незважаючи на те, що soft skills, насамперед, визначаються особистими якостями та психоемоційними характеристиками здобувача вищої освіти, закласти розуміння важливості їх розвитку, визначити напрямки їх формування та надати можливості для цього, є невід'ємною частиною навчання в закладах вищої освіти. При розробці освітньої програми проектній групі та гаранту необхідно приділяти значну увагу тому, яким чином в процесі навчання поряд з професійними знаннями і навичками будуть розвиватися soft skills. Для фахівців в галузі економіки перелік базових загальних компетентностей визначено у стандартах вищої освіти (стандарту ВО за спеціальністю 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» першого (бакалаврського) рівня, наказ МОН України № 244 від 13.11.2018 р., і стандарту ВО за спеціальністю 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» другого (магістерського) рівня, наказ МОН України № 382 від 04.03.2020 р). Однак, перелік, який надано в Стандартах, не охоплює весь спектр soft

skills, необхідних майбутньому фахівцю-економісту. Позитивною практикою є розширення даного переліку в освітніх програмах закладами вищої освіти. Досвід роботи з освітніми програмами спеціальності «Економіка» в Харківському національному університеті міського господарства ім. О.М. Бекетова і Харківському національному автомобільно-дорожньому університеті, продемонстрував, що важливими складовими soft skills для здобувачів вищої освіти є формування лідерських навичок, командної роботи, ініціативності, вміння працювати з інформацією щодо її пошуку, аналізу, обробки, вміння презентувати себе і результатів своєї роботи, розвиток професійної мови, самоменджменту та тайм-менеджменту. В умовах активної цифрової трансформації підвищується вимога до цифрових компетентностей фахівця. Це не тільки вміння працювати із спеціалізованими програмними продуктами, але, насамперед, вміння вільно користуватися усіма можливостями цифрового середовища і комфортного відчуття себе в цифровому суспільстві. Випускники спеціальності 051 «Економіка» підкреслюють при зустрічах, що при їх працевлаштуванні саме на певному переліку soft skills потенційні роботодавці акцентували увагу.

Застосування сучасних інноваційних методів навчання можуть ефективно, усуваючи зайвий тиск на здобувача вищої освіти, сприяти розвитку soft skills. У якості прикладу, серед таких методів відзначимо:

командну роботу – даний метод навчання достатньо легко реалізувати передбачивши завдання, які виконують декілька здобувачів вищої освіти. При цьому надається можливість проявити значну кількість soft skills: здобувачі вищої освіти можуть самостійно сформувати команди, відпрацювати навички особистої взаємодії в процесі виконання, особиста та спільна відповідальності за результати роботи, розподіл завдання між командою тощо;

метод рецензування або експертизи здобувачами вищої освіти інших здобувачів – даний метод надає можливість проявити навички аналітики та критичного мислення, вміння висловлювати свої думки, коректного ставлення до роботи інших, професійного мовлення, відповідального підходу тощо;

метод peer-learning – даний метод базується на навчанні здобувачів вищої освіти іншими здобувачами і може сприяти розвитку комунікації, особистої взаємодії, подання інформації, професійного мовлення.

Наведені методи є лише невеликою часткою методів, які викладач може застосовувати для формування і розвитку soft skills, але увага викладача до цього питання, поряд із особистими якостями здобувача вищої освіти, стає базою подальшого становлення фахівця.

Отже, значення розвинених soft skills у майбутнього фахівця з економіки важко переоцінити. Soft skills є основою конкурентоспроможності випускників ЗВО на ринку праці та створюють можливості їх подальшого професійного зростання. Увага до їх розвитку повинна приділятися на усіх етапах – від розробки освітніх програм до викладання конкретних навчальних дисциплін, чому повинно сприяти застосування інноваційних методів активного навчання і співпраці викладача із здобувачами.

Література:

1. Наход Н. А. Значущість «Soft skills» для професійного становлення майбутніх фахівців соціономічних професій. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2018. Вип. 63. С. 131-135.

2. Коваль К.О. Розвиток «soft skills» у студентів – один з важливих чинників працевлаштування. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2015. № 2. С. 162-167.

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ

*Кирчата І.М., к.е.н., доцент
Шершенюк О.М., к.е.н., доцент*

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Проблема ефективного проектування та організації самостійної роботи здобувача будь-якого рівня освіти набуває особливої актуальності в наші дні. Успішність та результативність самостійної роботи багато в чому залежить від системи управління цим напрямом діяльності, яка включає: формування мотивації та професійної позиції майбутнього фахівця, інтеграція самостійної роботи в процес освоєння змісту освітніх компонентів індивідуального плану, активізація самостійної роботи з залученням досвіду та використання сучасних педагогічних технологій, а також вибір форм контролю результатів самостійної роботи.

Сьогодні очевидно, що культура самовизначення як здатність і готовність самовизначатися, самореалізуватися, саморозвиватися лежить в основі компетентнісного підходу у професійній освіті, а отже, все більш затребуваними стають: високий рівень професіоналізму, академічна та соціальна мобільність, готовність до самоосвіти та отримання індивідуального результату.

В індивідуальних результатах завжди проявляється не лише рівень знань, а й самостійність здобувача, його індивідуальний стиль, творчий чи стандартний підхід, що й дає можливість з упевненістю говорити про формування тих чи інших професійних компетенцій майбутнього фахівця. Набуття здобувачами вищої освіти соціальних навичок (soft skills), що мають сформувати у здобувача вміння працювати в команді,

налагоджувати комунікаційні взаємозв'язки та будувати професійні взаємовідносини, мислити критично та креативно, улагоджувати конфлікти та брати відповідальність.

У зв'язку з цим концепція самостійної роботи здобувачів має постійно удосконалюватись: починаючи від підходів до планування, організації закінчуючи контролем результатів. Усі процеси багато чому визначаються необхідністю прийняття компетентнісного підходу як стратегії професійної освіти. Компетенція – це група взаємопов'язаних та взаємозумовлених знань, умінь та навичок, що забезпечують виконання одного конкретного (професійного) завдання.

Компетентнісний підхід передбачає вихід в освітньому процесі за межі конкретних знань, умінь та навичок, а мета професійної освіти сьогодні полягає в тому, щоб не просто навчити здобувача щось робити за вказівкою, а в тому, щоб забезпечити майбутньому фахівцеві можливість успішно впоратися з різними професійними та життєвими ситуаціями в майбутньому на робочому місці.

Самостійна робота виступає не самоціллю, а засобом досягнення знань, інструментом формування активності та самостійності як рис особистості, який допомагає набути знання, уміння та навички професійної роботи, а також розуміти та усвідомлювати необхідність виконання тієї чи іншої функції.

Будь-який вид самостійної навчальної, навчально-дослідної чи науково-дослідної роботи здобувача завжди має завершуватися будь-якими результатами: це можуть бути виконані вправи, вирішені завдання, написані реферати, підготовлені есе та доповіді, побудовані графіки, виконані проекти, макети, створені сайти та ін.

Оскільки до цих результатів здобувач приходить самостійно, цінність та значимість їх усвідомлюється гостріше порівняно з тими, якщо це видобуваються у колективній діяльності.

**РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНИХ НАВИЧОК РЯТУВАЛЬНИКІВ:
РОЗРОБКА НОРМАТИВУ РЯТУВАННЯ ПОСТРАЖДАЛОГО З
ПРИМІЩЕННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ НОШ РЯТУВАЛЬНИХ
ВОГНЕЗАХИСНИХ**

*Бородич П.Ю., к.т.н., доцент
Дягілев К.А., здобувач вищої освіти
Національний університет цивільного захисту України*

Під час практичного навчання наголошується, що процес рятування постраждалого з приміщення за допомогою НРВ-1 містить досить велику кількість різноманітних операцій, що підлягають виконанню, відповідно до центральної граничної теореми можна вважати, що закон розподілу часу оперативного розгортання буде нормальним незалежно від закону розподілу часу виконання окремих операцій [1]. Використовуючи значення зворотної функції Φ^{-1} стандартного нормального розподілу, шукані оцінки часу рятування можуть бути визначені як [1]

$$t_5 = \bar{t} + G \cdot \Phi^{-1}(\tilde{P}_5), \quad (1)$$

$$t_4 = \bar{t} + G \cdot \Phi^{-1}(\tilde{P}_4 + \tilde{P}_5), \quad (2)$$

$$t_3 = \bar{t} + G \cdot \Phi^{-1}(\tilde{P}_3 + \tilde{P}_4 + \tilde{P}_5), \quad (3)$$

де \bar{t} математичне очікування виконання процесу рятування, с;

G середньоквадратичне відхилення, с;

$\widehat{P}_3, \widehat{P}_4, \widehat{P}_5$ середньозважені оцінки відповідних часток (частот) можливих результатів віднесених, відповідно, до оцінки «відмінно», «добре», «задовільно».

Для визначення середньозважених оцінок відповідних часток можливих результатів був використаний метод експертної оцінки.

В якості експертів виступили викладачі Національного університету цивільного захисту України та співробітники оперативно-координаційного центру Головного управління ДСНС у Харківській області. Їм було запропоновано надати відповідну частку усіх можливих результатів, віднесених, відповідно (як це прийнято в оперативно-рятувальній службі в даний час), до оцінки «відмінно», «добре», «задовільно» або «незадовільно». В той же час, експертні оцінки характеризуються тим, що думки конкретних експертів можуть суттєво відрізнятись між собою. Щоб зменшити вплив некомпетентних експертів на підсумкову оцінку, яка і буде використовуватись для визначення частки результатів, що відповідають конкретній оцінці нормативу, пропонується метод визначення усередненої оцінки експертів, в основі якого лежить середньозважене значення тих оцінок, які надали експерти.

В основі розрахунку вагового коефіцієнта конкретного експерта лежить розрахунок суми квадратів відхилень запропонованих ним значень від середніх значень, отриманих в результаті аналізу всіх результатів ваговий коефіцієнт вище в того експерта, у якого результати менше відрізняються від відповідних середніх значень.

Щоб накопичити вихідні дані, необхідні для експертної оцінки, доцільно використовувати спеціальну форму, в якій зазначається оцінка, яку i -ий ($i = 1, 2, \dots, k$, де k кількість експертів) експерт вважає за доцільне виділити для оцінки j -ї частки ($j = 5, 4, 3$ та 2) всіх можливих результатів виконання нормативу.

За аналогією з підходом, викладеним в [1], де для оцінки середньозваженого часу виконання даної операції використовуються вагові коефіцієнти експертів, що спираються на оцінки дисперсій часу її виконання, обробку результатів експертного опитування було проведено в наступній послідовності.

Розрахунок величин середньої оцінки, яку пропонується виділити для оцінки j -ї частки всіх можливих результатів виконання нормативу:

$$\bar{P}_j = \frac{\sum_{i=1}^k P_{ij}}{k}. \quad (4)$$

Розрахунок суми квадратів відхилень по кожній частки всіх можливих результатів виконання нормативу між оцінкою, яку пропонує i -ий експерт, і її середнім значенням:

$$S_i = \sum_{j=1}^l (P_{ij} - \bar{P}_j)^2. \quad (5)$$

Визначення усередненої оцінки експертів по j -ій частки всіх можливих результатів, яке здійснюється шляхом знаходження середньозваженого значення за оцінками всіх експертів

$$\tilde{P}_j = \sum_{i=1}^l q_i \cdot P_{ji}, \quad (6)$$

де $q_i = \frac{S_i}{S_0}$ ваговий коефіцієнт i -го експерта;

S_0 постійна, яка вибирається з умови

$$\sum_{i=1}^k S_i = 1, \text{ тобто } S_0 = \frac{1}{\sum_{i=1}^k \frac{1}{S_i}}.$$

Використовуючи (1), (2), (3) та дані [2] були розраховані оцінки часу рятування постраждалого з використанням НРВ-1

$$t_5 = 911,5 + 98,5 \cdot \Phi^{-1}(0,144) = 809,7 \text{ с};$$

$$t_4 = 911,5 + 98,5 \cdot \Phi^{-1}(0,366 + 0,144) = 913,9 \text{ с};$$

$$t_3 = 911,5 + 98,5 \cdot \Phi^{-1}(0,366 + 0,366 + 0,144) = 1022,2 \text{ с}.$$

Використовуючи підходи, що запропоновані в [3] були розроблені нормативи рятування постраждалого з приміщення з використанням нош рятувальних вогнезахисних:

$$t_5 = 810 \text{ с};$$

$$t_4 = 910 \text{ с};$$

$$t_3 = 1020 \text{ с}.$$

Література:

1. Стрілець В. М., Лобойченко В. М. Оцінка фільтрувальних протигазів-саморятівників за результатами полігонних випробувань. *Проблеми пожежної безпеки: Зб. наук. пр. НУЦЗ України*. Вип. 33. Харків: НУЦЗУ, 2013. С. 175-182. URL:

<http://nuczu.edu.ua/sciencearchive/ProblemsOfFireSafety/vol33/srelec.pdf> (дата звернення 23 жовтня 2022р.)

2. Бородич П. Ю., Пономаренко Р. В., Ковальов П. А. Імітаційне моделювання рятування постраждалого з приміщення з використанням нош рятувальних вогнезахисних. *Проблеми надзвичайних ситуацій* : Зб. наук. пр. НУЦЗ України. Вип. 22. Харків: НУЦЗУ, 2015. С. 8-13. URL:

<http://nuczu.edu.ua/sciencearchive/ProblemsOfEmergencies/vol22/Borodich.pdf> (дата звернення 26 жовтня 2022р.)

ПРОФЕСІЙНІ ТА ОСОБИСТІ НАВИЧКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

*Байдала В.В., к.п.н., доцент
Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди;
Хорошилова І.О., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній
університет*

В даний час роботодавцям необхідні високоосвічені та цілеспрямовані фахівці, які володіють не лише певними компетенціями, а й набором відповідних особистісних якостей.

Відповідно, перед ВНЗ стоїть завдання крім формування необхідних професійних компетенцій виховати та розвивати професійно значущі особисті якості майбутніх фахівців, які якраз і необхідні для ефективного здійснення професійних компетенцій. Проте вихованню особистісних якостей, які необхідні повноцінного становлення майбутнього фахівця як професіонала у системі вищої професійної освіти приділяється, з погляду, недостатньо уваги.

Процес професійної підготовки починається з формування загального уявлення про професію, розвитку інтересу, спрямованості до професії, потім здійснюється набуття необхідних знань, умінь і навичок, здатності їх реалізувати за конкретних умов професійної діяльності, формування професійно важливих якостей особистості та позитивного ставлення до обраної спеціальності.

Особистісні якості – це здобуті людиною особливості, які виявляються у стійкому способі поведінки людини. Серед психологів поширена думка, що формування особистісних якостей здійснюється на

ранніх етапах розвитку дитини, а надалі вони лише коригуються під впливом різних факторів. Безперечно, особисті якості впливають на всі аспекти діяльності людини, виняток не становить і професійна діяльність. Вищі навчальні заклади повинні враховувати соціальне замовлення та забезпечувати формування необхідних суспільству якостей у випускника під час навчання.

Провідні науковці виділяють різні якості, які, на їхню думку, потрібні випускнику. Деякі з вчених вважають, що конкурентоспроможний фахівець повинен мати такі якості: творче ставлення до професійної діяльності, професійна зацікавленість, рефлексія, здатність до саморозвитку, організаторські здібності, професійна комунікабельність, професійне честолюбство. Інші у своєму дослідженні зазначають, що як критерії оцінки конкурентоспроможності фахівця виступають такі якості, як комунікативність, вміння робити самооцінку, здатність до інноваційної, творчої діяльності, здатність до саморозвитку.

Також є думка, що для професійної діяльності необхідно у вищій професійній установі в процесі навчання формувати такі особисті якості: відповідальність, комунікабельність, підприємливість, системність мислення, ініціативність, інтуїція, вміння переконувати, здатність до роботи «в команді», пристосовність, вміння розподілити обов'язки та віддавати вказівки, вміння стимулювати, вміння приймати рішення.

Національна система підготовки бухгалтерів зорієнтована на оволодіння майбутніми фахівцями системою знань, засвоєння зовнішніх вимог, спеціальних умінь і навичок. Окрім належного рівня теоретичної підготовки, основним інструментом роботи сучасного фінансиста має виступати його власна особистість: моральні цінності, світогляд та переконання, самооцінка, мотивація до впровадження інновацій тощо. Інструментом модернізації освіти стає компетентнісний підхід, який орієнтується на професійну компетентність як якість особистості

майбутнього фахівця, що характеризує рівень його інтеграції у середовище професійної діяльності, як і в різні соціальні середовища. Поняття «компетентний» у довідниках трактується як «той, що володіє знаннями, який має право за своїми знаннями і повноваженнями робити або вирішувати що-небудь, судити про що-небудь».

Адже майбутньому спеціалісту необхідні такі значущі особисті якості – відповідальність, організованість, прагнення досягнень, креативність, рефлексія. В якості дослідження було запропоновано роботодавцям та студентам проранжувати особисті якості за значимістю. Анкетований повинен вибрати ту якість, яка для нього найбільш значуща, і помістити її на перше місце. Потім вибрати друге за значимістю якість і помістити його за першим і так далі. Найменш важлива якість залишиться останньою.

В результаті виявили, що такі якості, як відповідальність і старанність, займають лідируючі позиції. Також роботодавці виділили такі якості, як уміння здійснювати самоконтроль, працювати з інформацією, уміння обстоювати свою думку, ініціативність. Всі ці якості, на їхню думку, потрібні фахівцям для успішної професійної кар'єри.

Також за підсумками анкетування - думки роботодавців та студентів не зовсім збігаються. У студентів немає чіткого уявлення, які особисті якості необхідні їм для успішної професійної діяльності.

У процесі формування професійної компетентності особливу увагу варто приділити спрямованості особистості майбутнього бухгалтера - мотиви, потреби й суспільні вимоги, що є регуляторами поведінки, вибору ціннісних орієнтирів. Підґрунтям професійної спрямованості виступає інтерес з боку майбутнього економіста до обраної професії, що відображається у ставленні до колег, прагненні самоосвіти та самовдосконалення тощо. Лише за таких умов можна стверджувати про те, що професійна компетентність буде сформована на належному рівні, що

дасть змогу економіста, а в частості бухгалтеру якісно виконувати професійні завдання.

Таким чином, необхідні форми та методи навчання та виховання, реалізація яких дозволить у процесі навчання успішно розвивати необхідні особистісні якості на ряду з професійними компетентностями здобувачів вищої освіти, оскільки це є найважливішим показником їх професійного розвитку. А оскільки сучасна освіта висуває високі вимоги до майбутніх фахівців, відповідно й саме поняття «професійна компетентність» повинно постійно доповнюватись, оновлюватись та розвиватись.

Література:

1. Демура І. В. Формування професійної компетентності студентів економічних спеціальностей у процесі фахової підготовки: автореферат дисертації кандидата педагогічних наук : 13.00.04 К.: 2010. 20 с.

2. Троценко І. Формування професійної компетентності майбутніх фінансистів *Педагогічні науки*. Переяслав-Хмельницький. 2016. № 65 С. 135-140.

3. Кокун О. М. Психологія професійного становлення сучасного фахівця : монографія. К. : ДП «Інформ.-аналіт. агенство», 2012. 200 с.

4. Титаренко Т. Життєві завдання як практики самоконституювання особистості. *Соціальна психологія*. 2008. № 6. С. 3-11.

5. Вознюк О. В., Дубасенюк О. А. Сучасні наукові підходи як методологічні засади компетентнісного підходу в освіті. *Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід*. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. 2011. 213 с.

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ НАВИЧОК РЯТУВАЛЬНИКІВ:
ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ РЯТУВАННЯ ПОСТРАЖДАЛОГО З
КОЛЕКТОРУ З ВИКОРИСТАННЯМ НОРМАТИВІВ**

*Бородич П.Ю., к.т.н., доцент
Лілюхін М.О., здобувач вищої освіти
Національний університет цивільного захисту України*

В доповіді представлений аналіз ефективності рятування постраждалого з колектору з використанням нормативів для розвитку професійних навичок рятувальників. Спочатку рятувальникам, в якості яких були використані курсанти третього та четвертого курсів Національного університету цивільного захисту України, було запропоновано виконати вправу рятування постраждалого з колектору без нормативів, а потім з використанням нормативів [1], тобто їх було озвучено перед виконанням вправи. Отримані результати, а також оцінка математичного очікування та середньоквадратичного відхилення, дозволили перевірити, різницю середніх значень з використанням t-критерію Стюдента.

В цьому випадку розглядається гіпотеза

$$H_0 : \bar{t}_{\text{рят. без норм.}} = \bar{t}_{\text{рят. з норм.}} \quad (1)$$

та її

$$H_0 : \bar{t}_{\text{рят. без норм.}} \neq \bar{t}_{\text{рят. з норм.}}, \quad (2)$$

яка доказує різницю середніх значень.

З ціллю вибору конкретної методики розрахунку t-критерію[2] спочатку була перевірена гіпотеза про рівність дисперсій, які були

отримані під час обробки вихідних даних, при виконанні вправи рятування постраждалого з колектору без нормативів та після реалізації запропонованих [1] нормативів. В якості критерію для перевірки нуль-гіпотези

$$H_0 : G^2_{\text{рят. без норм.}} = G^2_{\text{рят. з норм.}} \quad (3)$$

був обраний F-критерій [2]

$$F = \frac{G_1^2}{G_2^2}, \quad (4)$$

де G_1^2 більша із оцінок дисперсій в двох вибірках.

При цьому критичне значення $F_{\text{кр}}$, яке при рівні значимості $\alpha = 0,05$ та числі ступенів свободи

$$\nu_{\text{без норм}} = n_{\text{без норм}} - 1 = 19, \nu_{\text{з норм}} = n_{\text{з норм}} - 1 = 19, \quad (5)$$

де $n_{\text{без норм}} = n_{\text{з норм}} = 20$ кількість натурних експериментів рятування постраждалого з колектору, по результатам яких оцінювалися статистичні характеристики отриманих розподілів, дорівнюється [2]

$$F_{\text{кр}} = F_{\text{табл}} = 2,09 \quad (6)$$

Порівняння (4) та (6) показує

$$F = \frac{G_{\text{без норм}}^2}{G_{\text{з норм}}^2} = \frac{121,27^2}{98,77^2} = 1,5 < F_{\text{кр}} = F_{\text{табл}} = 2,09. \quad (7)$$

Видно, що в даному випадку правомірною визнається нуль-гіпотеза (3) та допускається рівність дисперсій

$$G^2_{\text{рят. без норм.}} = G^2_{\text{рят. з норм.}} \quad (8)$$

Сходячи з цього, стандартна помилка різниці S_x , з урахуванням того, що вибірка малого розміру (<30), та число ступенів свободи $\nu = 19$ при розрахунку t-критерію розраховується [2] наступним чином

$$S_x = \sqrt{\frac{(n_{\text{без норм}} - 1) \cdot G_{\text{без норм}}^2 + (n_{\text{з норм}} - 1) \cdot G_{\text{з норм}}^2}{n_{\text{без норм}} + n_{\text{з норм}} - 2} \cdot \left(\frac{1}{n_{\text{без норм}}} + \frac{1}{n_{\text{з норм}}} \right)} = \quad (10)$$

$$= \sqrt{\frac{(20 - 1) \cdot 14706,5 + (20 - 1) \cdot 9756,32}{20 + 20 - 2} \cdot \left(\frac{1}{20} + \frac{1}{20} \right)} = 24,17$$

$$v = n_{\text{без норм}} + n_{\text{з норм}} - 2 = 20 + 20 - 2 = 38 \quad (11)$$

В результаті

$$t_{\text{спост}} = \frac{|\bar{t}_{\text{рят. без норм.}} - \bar{t}_{\text{рят. з норм.}}|}{S_x} = \frac{|932,75 - 882|}{24,17} = 2,1 > t_{\text{табл}}(\alpha = 0,05) = 2,02 \quad (12)$$

Видно, що значення t-критерію $t_{\text{спост}}$ більше критичного значення t-критерію $t_{\text{табл}}$ при заданому рівні значимості $\alpha = 0,05$ та числі ступенів свободи $v = 38$. Це говорить про те, що на рівні значимості α (вірогідність помилки менше 5% можна прийняти гіпотезу H_0).

Отже, скорочення часу рятуванню постраждалого з колектору в результаті підготовки рятувальників з використанням запропонованих нормативів [1] є статично значимим.

Література:

1. Бородич П. Ю., Ковалев П. А., Пономаренко Р. В., Тишаков В. П. Розробка нормативу рятування постраждалого з колектору. *Проблеми надзвичайних ситуацій : зб. наук. пр.* Харків: НУЦЗУ, 2018. Вип. 27. С. 10-16. URL :

<http://nuczu.edu.ua/sciencearchive/ProblemsOfFireSafety/vol39/BorodichKovalov.pdf>

2. S. D. Blacker, M. P. Rayson, D. M. Wilkinson, J. M. Carter, A. M. Nevill, V.L. Richmond. Physical employment standards for UK fire and rescue service personnel. *Occupational Medicine, Volume 66*, 1 January 2016. Pages 38–45. URL : <https://doi.org/10.1093/occmed/kqv122>

РОЛЬ ВИКЛАДАЧА ЗВО У ФОРМУВАННІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

*Токар І.І., асистент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Сучасне застосування концепції «освіта впродовж життя» вимагає від системи вищої освіти пошуку нових підходів, інструментів і методів реалізації навчального процесу з орієнтацією на генерування підприємницьких здібностей у здобувачів ЗВО. Здатність мислити критично, співпрацювати у команді, застосовувати творчий, нестандартний підхід до вирішення поставлених завдань – ось основні ознаки компетентісного підходу, що ставиться у протиставлення знаннєвій парадигмі вищої освіти.

Руйнування стереотипів щодо професійної підготовки фахівців в галузі економіки, підприємництва та управління повинне починатися саме зі стін закладу освіти та безпосередньо провідників навчальних ідей і процесів – його викладачів. Оскільки саме викладач здатен заохотити молоду студентську спільноту до підприємницької активності, спираючись на успішний досвід європейської та американської практики.

Підприємницька компетентність у здобувачів вищої освіти формується безперервно протягом їх навчання за освітньо-професійною програмою в цілому і має на виході інноваційне мислення, підприємницьку ініціативність, здатність до провадження самостійної економічної діяльності, соціальну відповідальність тощо.

На жаль, зараз вітчизняна навчальна практика реалізується переважно за рахунок піонерів впровадження підприємницького підходу в професійній підготовці здобувачів. Знаннєва парадигма стало засіла в

системі вищої освіти й гальмує розвиток особистісно-орієнтованого навчання. Яскравим свідченням цього є результати опитування викладачів ЗВО щодо питання формування підприємницької компетентності, отримані у результаті проведеного дослідження в роботі Майковської В. І. [1] (рис. 1).

Рисунок 1 – Результати опитування викладачів ЗВО щодо питання підприємницької компетентності (адаптована авторська розробка за [1])

Отже, підприємницьку компетентність здобувачів можна трактувати як обов'язкову складову їх фахових компетентностей, необхідність формування якої повинна усвідомлюватися, перш за все, викладачем.

Література:

1. Майковська В. І. Теорія і практика формування підприємницької компетентності майбутніх фахівців сфери обслуговування у закладах вищої освіти : дис. ... д-р пер. наук : 13.00.04 / Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. Суми, 2021. 757 с.

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ КУРСАНТІВ ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕРЕПРАВИ ЧЕРЕЗ ВОДНУ ПЕРЕШКОДУ

*Бурменко О.А., к.т.н., викладач
Національний університет цивільного захисту України*

При організації переправи через водну перешкоду (рис 1), одним із найскладніших моментів є переправа першого рятувальника-верхолаза на протилежний берег. Як правило, перший рятувальник-верхолаз, повинен переправитись вбхід та закріпити канати на протилежному березі для організації переправи. Головними умовами, що визначають ступінь безпеки, є швидкість течії, глибина, характер дна річки, температура води та потужність потоку.

Переправа безпечна при глибині 90 см, якщо швидкість течії не перевищує 2 м/с та відносно безпечна при швидкості течії до 3,2 м/с.

Рисунок 1 – Організація переправи через водну перешкоду

Швидкість течії визначається підрахунком швидкості переміщення кинутого або пропливаючого легкого предмету (тріска, шматок кори, тощо) по відміряній на березі відстані. Закидання такої речі повторюється кілька разів.

Глибина річки впливає на потужність потоку. До того ж зі збільшенням глибини зростає відштовхуюча сила, досягаючи для глибини 1,1 м приблизно 40 кг. Переправу вбхід можна рекомендувати (із врахуванням досвіду учасників) при швидкості течії до 1-2 м/с та глибині, що не перевищує 1,1 м.

За найпоширенішою класифікацією, залежно від середніх швидкостей руху води течія річок поділяється: для рівнинних рік – на слабку (до 0,5 м/с), середню (від 0,5 м/с до 1 м/с), швидку (від 1 м/с до 2 м/с), і дуже швидку (більше 2 м/с); для гірських і гірсько-рівнинних – на помірну (до 1 м/с), швидку (від 1 м/с до 2 м/с), дуже швидку (від 2 м/с до 4 м/с), і стрімку (понад 4 м/с).

Одна і та ж річка в різні порі року, а в горах і в різні часи доби може змінювати рівень води. Основні стани річки: повноводдя (повінь) – час весіннього найбільшого розливу річки, паводок – короткочасний підйом рівня, викликаний дощами чи бурхливим таненням льодовика, а також межень – низький рівень води, як правило в літньо-осінній період.

В мутних гірських річках надійно визначити глибину можна лише замірами. Потужний потік у гірських річках часто переміщує каміння, яке може збити з ніг або травмувати. Найкращий час для переправи через гірські річки – 6-7 годин ранку.

Важливим фактором при переправі також є характер дна річки. Велике каміння ускладнює рух, а утворені завихрення підвищують небезпеку втрати рівноваги. Тому місце переправи слід вибирати нижче каміння, перекатів, порогів. Найкращою є пряма ділянка, де річка розбивається на протоки. Здійснювати переправу на повороті річки

небезпечно, так як вода підмиває зовнішній берег, і там може бути велика глибина.

Круті береги із складним спуском у воду ускладнюють страхування і підвищують небезпеку. При організації переправ необхідно враховувати вплив низької температури води, котра поблизу зони танення льодовиків не вище 2 °С. Переправа глибиною по коліна при такій температурі може визвати здерев'яніння м'язів ніг чи переохолодження всього організму.

Треба пам'ятати, що одна і та ж сама річка на різних ділянках має різну глибину. Треба враховувати і те, що глибина річок часто - величина змінна: впродовж години-двох, поки ви обідали на березі, рівень води може значно піднятися або впасти.

Серйозне ускладнення для броду - погана прозорість води, що не дозволяє оцінити глибину та побачити небезпечні ділянки дна: каміння, ями, корчі, мул, водорості. Шукати місце броду завжди треба там, де русло розширюється, тому що у вузьких місцях глибина та щільність потоку великі.

Переходити річки вброд завжди треба у взутті, щоб ступні були максимально захищені від ушкоджень.

Як правило, брід робиться не по прямій лінії (перпендикулярно до берегів), а навскіс, в обхід поглиблень.

При переправі першому рятувальнику для стійкості краще користуватися міцною жердиною. Ставлячи ногу, необхідно обмацувати дно, шукають надійну опору. Жердина повинна знаходитися вище по течії і бути щільно притиснутою до стегна. Рука зі сторони цього стегна розміщена нижче на жердині, ніж інша. Необхідно рухатись боком до течії, приставляючи ногу, дещо нахилившись проти течії і сильно тиснучи на жердину. Жердину при переставлянні необхідно трохи піднімати над дном. Рухатися треба на три такти: нога-нога-жердина. Якщо одночасно підняти ногу і жердину дуже легко втратити рівновагу і впасти.

При переправі першого рятувальника-верхолаза вбхід, йому необхідно забезпечити страховку. Страховка цього рятувальника-верхолаза здійснюється двома канатами. Страхувальний канат має бути приєднаний до перехрестя на спині індивідуальної страхувальної системи, щоб при зриві, той хто переправляється, залишався на воді обличчям вгору. Страхувати рекомендується двом рятувальникам-верхолазам, що стоять на березі вище за течією від лінії переправи на відстані, що дорівнює мінімум половині ширини річки: $a=1/2b$ (рис. 2). При цьому канат повинен проходити через «чотири руки», не мати на кінці вузлів та бути розташованим перед страхуючими рятувальниками-верхолазами, щоб вони могли його візуально контролювати.

Страхувати може і один рятувальник, але тоді необхідно закріпити кінець канату. Транспортувальний канат може знаходитися в руках однієї людини, яка знаходиться на березі на лінії переправи. У випадку зриву, за допомогою транспортувального канату рятувальник-верхолаз підтягується до берега (рис. 2).

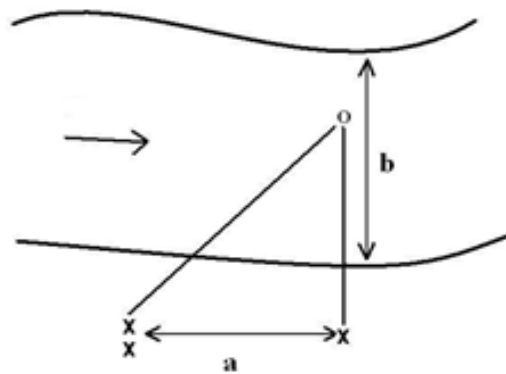

Рисунок 2 – Організація переправи через водну перешкоду першого рятувальника: x – страхуючі рятувальники, o – рятувальник, що переправляється

Лінія руху обирається перпендикулярно до течії з невеликим нахилом вниз. Канати на березі необхідно тримати якомога вище, тому що потрапляючи у воду, вони створюють додаткове навантаження на рятувальника-верхолаза.

Знесеного течією утримують на страхувальному канаті, одночасно підтягуючи до берега допоміжним. Саме тому страхувальники з основним канатом розташовуються на березі вище за течією від лінії переправи.

Страховка через плече та поперек при переправах через водні перешкоди не рекомендується, бо доводиться то швидко відпускати канат, то вибирати, тому мінімум дві особи просто тримають її в руках.

При зриві того, хто переправляється, іноді доводиться бігом рухатися берегом. Саме для цього канати мають бути незакріпленими та не мати вузлів на кінцях. При цьому дуже важлива погодженість дій всіх страхувальників.

Після закріплення кінців канатів на протилежному березі, алгоритм натягування переправи аналогічний, що й при організації інших переправ.

Література:

1. Наказ МВС №1470 від 20.11.2015 року «Про затвердження нормативів виконання навчальних вправ з підготовки осіб рядового і начальницького складу служби ЦЗ та працівників ОРС ЦЗ ДСНС України до виконання завдань за призначенням».

2. Наказ МНС України № 312 від 7.05.2007 року «Про затвердження Правил безпеки праці в органах і підрозділах МНС України».

3. Наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду № 62 від 23.03 2007 року «Про затвердження правил охорони праці під час виконання робіт на висоті».

**ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЖУРНАЛІСТІВ У ПРОЦЕСІ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ**

*Дяченко І. М., к.н.соц.ком., доцент
Класичний приватний університет*

Процеси інтернаціоналізації та глобалізації, стрімкого розвитку інформаційних технологій вимагають посиленої уваги до професійної підготовки майбутніх фахівців, зокрема журналістів, здатних до виконання соціальної ролі носіїв журналістської професії в контексті функціонування нових медіа.

Журналіст має бути компетентним. Компетентність – це сукупність досягнень у професійній діяльності, це – володіння теоретичними знаннями, практичними навичками та вміннями, професійним досвідом у певній галузі, що дозволяє людині визначати (тобто ідентифікувати і розв’язувати незалежно від контексту або ситуації) проблеми, характерні для певної сфери діяльності. Серед складників компетентності виокремлюють знання, пізнавальні навички, практичні навички, відношення, емоції, цінності та етику, мотивацію.

Поняття «компетенізація освіти» експлікується як зміщення акценту з накопичування нормативно визначених знань, умінь і навичок до розвитку в студентів здатності практично діяти, застосовувати навички й досвід успішних дій у ситуаціях професійної діяльності та соціальної практики [1, с. 23].

Загалом, поняття компетентності містить набір знань, навичок і ставлень, що дає змогу особистості ефективно діяти або виконувати певні

функції, спрямовані на досягнення стандартів у професійній галузі або певній діяльності [2, с. 8–9].

Перманентність і швидкість змін у всіх сферах суспільного життя, мозаїчність і візуалізація інформації – характерні ознаки сучасного соціокультурного й інформаційно-медійного простору. Загальні тенденції цивілізаційного розвитку зумовлюють необхідність ефективної реалізації людського потенціалу, що вимагає формування діяльної особистості фахівця, здатного розв'язувати безліч різноманітних нагальних проблем, конструктивно працювати в динамічних умовах життя.

Важливість використання електронних освітніх ресурсів у підготовці майбутніх фахівців зумовлена широким діапазоном інформаційно-комунікаційних і технологічних засобів у вищій освіті. Є створення інформаційного освітнього середовища, оскільки ІКТ в освітньому процесі активізують та інтегрують навчальні ресурси (зокрема інфографіку як засіб візуалізації освітнього контенту, засоби презентації навчального матеріалу з мультимедійними ефектами, що сприяє використанню програмного забезпечення для виконання практичних (лабораторних) робіт, створення студентами творчих проєктів, власного інфографічного продукту тощо. З цією метою повністю забезпечується методична й технологічна інфраструктури освітнього процесу; вводяться інноваційні педагогічні технології; забезпечується належна інформаційна та електронна підтримка аудиторної та самостійної роботи студентів у віртуальному інформаційному просторі тощо.

Якісна професійна підготовка (як один з найважливіших чинників впливу на формування особистості фахівця) повинна забезпечувати набуття інтегрованого комплексу знань, умінь і навичок, адже компетентнісний підхід спрямований на приведення у відповідність закладів освіти та потреби ринку праці [3].

Одним з найцікавіших і найпотужніших засобів навчання є візуальна комунікація, оскільки зорове сприйняття допомагає сприйняти інформацію швидше й успішніше [4].

Ефективним наочним засобом, який сприяє активізації процесу сприйняття та розуміння інформації, ідей і концепцій, підвищення здатності критично мислити, розвиток організованої ідеї і поліпшене засвоєння інформації є інфографіка. Головними ознаками, що забезпечують ефективність будь-яких методів візуальної комунікації називають: привернення уваги (комунікація має залучати аудиторію); розуміння (комунікація має ефективно передавати знання, сприяти чіткому розумінню інформації); засвоєння (комунікація має надавати знання, що запам'ятовуються, у вигляді інфографіки [3].

Отже, електронні освітні ресурси – це інструменти формування освітнього простору й відносяться до найважливіших компонентів сучасних освітніх систем, оскільки їхнє використання спрямовано на вирішення навчальних, методичних, довідкових, організаційних проблем у процесі навчання суб'єктів пізнання в закладах вищої освіти.

Література:

1. Клепко С. Ф. Філософія освіти в європейському контексті : монографія. Полтава : ПОППО, 2006. 328 с.
2. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / за заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : К.І.С., 2004. 112 с.
3. Graphic Organizers: A Review of Scientifically Based Research / Inspiration Software. Retrived from <http://www.inspiration.com/sites/default/files/documents.pdf>.
4. Sless, D. (1981). Learning and Visual Communication. New York-Toronto : Croom Helm London John Wiley & Sons, 208 p.

СЕКЦІЯ 5

УПРАВЛІННЯ ПЕДАГОГІЧНИМ ПРОЦЕСОМ: КРИТЕРІАЛЬНІ АСПЕКТИ, ЕФЕКТИВНІСТЬ ТА ЯКІСТЬ

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ МЕТОДОМ DEA

*Долгих Я.В., к.е.н., доцент
Сумський національний аграрний університет*

Постановка проблеми. Метод DEA є сучасним методом оцінювання відносної ефективності діяльності будь-яких соціально-економічних систем (об'єктів), в тому числі і закладів вищої освіти (ЗВО). Отримані за методом оцінки дозволяють не тільки здійснювати ранжування ЗВО за рівнем відносної ефективності їх діяльності, а також виявляти причини неефективності та надавати рекомендації з поліпшення показників роботи.

На даний час ще недостатньо досліджені питання практичного використання методу DEA для оцінки ефективності діяльності ЗВО, виявлення причин їх неефективності. Тому дослідження є актуальним.

Викладення основного матеріалу. Метод DEA дозволяє оцінити відносну ефективність об'єкта o_k , $k = \overline{1, K}$, який описується векторами вхідних $X_k = (x_{k1}, x_{k2}, \dots, x_{km})$ та вихідних $Y_k = (y_{k1}, y_{k2}, \dots, y_{kn})$ параметрів. Об'єкти, які мають максимальну відносну ефективність утворюють в багатовимірному просторі вхідних та вихідних параметрів межу ефективності. Відносна ефективність інших об'єктів визначається ступенем їх близькості до межі ефективності.

Розрізняють CRS та VRS моделі DEA. CRS модель використовується у випадку постійного ефекту масштабу, VRS – при змінному (зростаючому або спадаючому). Якщо при збільшенні вектору вхідних параметрів на 1% вектор вихідних параметрів збільшується більш (менш) ніж на 1%, то діяльність даного об'єкта відбувається зі зростаючим

(спадаючим) ефектом масштабу. Якщо при збільшенні вектору вхідних параметрів на 1% вектор вихідних параметрів збільшується рівно на 1%, то діяльність даного об'єкта відбувається з постійним ефектом масштабу. Для ЗВО під час модернізації освітнього процесу спостерігається зростаючий ефект масштабу, потім – постійний ефект, а с часом – спадний ефект від масштабу. Ефективність, яка оцінена за моделлю VRS, називається чистою технічною ефективністю (PTE), а за CRS – технічною ефективністю (TE). Відношення TE до PTE називається масштабною ефективністю (SE). Для ЗВО, що мають максимальну масштабну ефективність (SE дорівнює 1) не існує можливості поліпшення ефективності за рахунок зміни масштабів діяльності.

Розрізняють моделі DEA, які орієнтовані на вхід (*input-oriented*) та на вихід (*output-oriented*). У *input*- моделях мінімізується вектор вхідних параметрів при фіксованому векторі вихідних параметрів, а в *output*-моделях максимізується вектор вихідних параметрів при фіксованому векторі вхідних параметрів. Для неефективних об'єктів можуть бути надані рекомендації з виведення таких об'єктів на межу ефективності в пропорціональному скороченні їх вхідних параметрів та збереженні значень вихідних параметрів на тому самому рівні (для *input-oriented* моделей) або пропорціональному збільшенні вихідних параметрів при збереженні значень вхідних параметрів (для *output-oriented* моделей).

Оцінювання ефективності в CRS - *output* моделі здійснюється за розв'язанням наступної задачі лінійного програмування [1]:

$$\max_{F, \lambda_1, \lambda_2, \dots, \lambda_k} F \quad (1)$$

$$X_0 \geq \sum_{k=1}^K \lambda_k X_k, \quad FY_0 \leq \sum_{k=1}^K \lambda_k Y_k \quad (2)$$

$$\lambda_k \geq 0 \quad (k = \overline{1, K}) \quad (3)$$

де F – вхідна технічна ефективність;

λ_k – вагові коефіцієнти, що підлягають визначенню;

K – кількість об’єктів, які порівнюються;

X_0 – вектор вхідних параметрів об’єкта, що аналізується;

Y_0 – вектор вихідних параметрів об’єкта, що аналізується.

Для моделі VRS у системи (2), (3) додається обмеження: $\sum_{k=1}^K \lambda_k = 1$

(4)

За результатами розв’язання задач (1) – (3), (1) – (4) визначаються такі значення вагових коефіцієнтів, при яких показник ефективності об’єкта, що аналізується приймає максимальне значення у діапазоні від 0 до 1. Слід відзначити, що за методом DEA визначається відносна ефективність об’єктів. Тому об’єкти з максимальною ефективністю, можуть також поліпшити свої показники. Під час оцінки відносної ефективності ЗВО є сенс використовувати еталонні межі ефективності, сформовані показниками кращих університетів світу або країни з модифікованими показниками [2]. Це дозволить надати рекомендації зі зміни вхідних або вихідних показників для поліпшення ефективності не тільки ЗВО, які є неефективними, а також ЗВО, які отримали максимальне значення відносної ефективності.

Література:

1. Cooper W. W., Seiford L. M., Tone K. Data envelopment analysis. A Comprehensive Text with Models, Applications, References and DEA-Solver Software. Second Edition. New York: Springer Science&Business Media, LLC, 2007. 490 p.

2. Моргунов Е.П., Моргунова О.Н. Модификация метода “Анализ среды функционирования” на основе использования эталонных границ эффективности. *Системы управления и информационные технологии*. 2007. № 1.2. С. 262-268.

ПРО ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ

*Ковальова Т.В., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
Ковальов П.А., к.т.н., доцент
Національний університет цивільного захисту України*

Підготовка фахівців будь якої галузі спрямована на здобуття важливих компетентностей для виконання професійних обов'язків, серед яких основною є здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у відповідних сферах діяльності та можливість застосовувати знання у практичних ситуаціях. Досягти цих та інших компетентностей можливо тільки у разі використання ефективних методів викладання. Методи викладання досить різні, кожен викладач обирає свої, спираючись на як на власний досвід (методичні напрацювання), так і на особливості дисципліни.

Методи викладання у вищих навчальних закладах були в центрі уваги таких науковців, як от: О. Яшан, Мосол Н.О., Гевко І. В. та інші.

Метою статті є висвітлення шляхів підвищення ефективності інтерактивних методів навчання у вищому навчальному закладі.

До інноваційних методів відносять інтерактивні методи навчання, оскільки вони згідно з дослідженнями американських та європейських науковців сприяють збільшенню частки засвоєння навчального матеріалу, бо впливають не лише на свідомість студента, а й на його почуття і волю, а саме: лекція – 5% засвоєння, читання навчальних текстів – 10%, відео/аудіо матеріали – 20%, демонстрація – 30%, робота в дискусійних 10 групах – 50%, практика через дію – 75%, навчання інших і застосування отриманих знань – 90% засвоєння [1]. Основою цих методів є безперервна

взаємодія усіх учасників навчального процесу. Також, характерними ознаками цих методів є опанування за короткий проміжок часу значної кількості інформації, заявленої при вивченні дисциплін; командна робота здобувачів під час занять; формування вираженого ставлення до опонента та ін.. Це навчання дає можливість здобувачу від пасивного слухача перейти до формування власної освітньої траєкторії, сформувати власну успішність. Існують неімітаційні та імітаційні інтерактивні методи.

Якщо говорити про неімітаційні методи викладання дисциплін, то серед них: лекція-бесіда, лекція-диспут, проблемна лекція, лекція з розгляду конкретних ситуацій, лекція-вікторина, лекція-консультація, лекція-прес-конференція (круглий стіл), лекція-залучення (суггес-педагогіка). Ці методи забезпечують створення пізнавального спілкування як викладача і здобувача, так і між здобувачами. Також зазначені методи дають можливість розвиватись окремим професійним вмінням і навичкам.

Імітаційні методи викладання, які в своїй основі спонукають до формування системного підходу до вирішення проблеми, дозволяє виділити варіанти гіпотез розв'язання проблеми, допомагає налагодити ділові та особисті контакти, усувати конфлікти. До ігрових імітаційних методів відносять стажування з виконанням посадових обов'язків, імітаційний тренінг, ділові та рольові ігри. Ці методи забезпечують максимально можливе наближення навчального процесу до виробничих умов [1,с.10]. Ці методи доречними при ведення практичних занять. До них можна віднести дискусії, екскурсії, виїзні заняття і т.ін. Вони покращують комунікації як між викладачем і роботодавцем, так і між роботодавцем і здобувачем.

Для підвищення рівня ефективності навчання здобувачів, слід взяти до уваги, що інформація, яку отримує людина найбільше запам'ятовується тоді, коли вчить інших (95%); 90 % - коли робить і обговорює одночасно; 80 % - тоді, коли робить власноруч; 70% - коли обговорює і пише; 50 % -

коли слухає та бачить одночасно; 20% - коли бачить на власні очі; 10% - коли читає і нарешті - 5% - коли отримує матеріал на лекції [2]. Це означає, що методи навчання викладач повинен обирати з урахуванням цих досліджень. Найбільш сприятливими та вживаними на думку Світлани Решетченко та Тетяни Скубарєвої є мультимедійні методи навчання, використання проектних технологій, мозковий штурм, робота над помилками, дебати, експертна оцінка й обговорення [3]. Гевко І. В. віддає перевагу інтерактивним технологіям і наголошує, що використання інтерактивних методів навчання дозволяє в процесі навчання знімати нервові навантаження студентів, дає можливість змінювати форми їх діяльності, переключати увагу на вузлові питання теми занять; сприяє розвитку комунікативних умінь і навичок [4]. Яшан О. О. при вивченні курсу «Основи наукових досліджень» найбільш доцільним вважає використання лекції-візуалізації – візуальна форма подання лекційного матеріалу сучасними мультимедійними засобами навчання. Одним з ефективних методів у формуванні теоретичних знань, розвитку словесно-логічного мислення, самостійності судження, який доцільно використовувати під час лекцій це метод дискусії. Дискусія створює оптимальні умови для попередження можливих помилкових тлумачень, для підвищеної активності студентів і міцності засвоєння ними матеріалу [5].

Для підвищення ефективності викладання дисциплін із застосуванням окремих інтерактивних методів викладачеві слід дослухатись до пропозицій внесених Маркечко К.А., Рожеченко В.М., а саме необхідно враховувати такі моменти:

- інтерактивна взаємодія потребує зміни в організації роботи, значної кількості часу для підготовки, тому доцільно починати із включення деяких елементів зазначених методів (робота в парах, «мозковий штурм» тощо);

- необхідно провести із студентами організаційні збори, визначити «правила роботи в аудиторії», налаштувати їх на серйозну підготовку до занять;

- використання інтерактивних методів не самоціль або самореклама, це засіб створення в академічній групі атмосфери співробітництва та взаєморозуміння [1,с.9].

Ефективність викладання підвищиться, якщо викладач зверне увагу на потреби здобувача у навчанні; визначить мету навчання (результат, який необхідно досягти, завдяки проведеним заняттям); здійснить підбір методів навчання; проведе аналіз та підготовку необхідних ресурсів для навчання.

Процес навчання є досить складним. Для його успішності необхідно, окрім, відповідної підготовки викладача, ще й певна активізація з боку здобувача. Мосол Н.О. до умов ефективного навчання відносить:

- мотивацію до навчання;
- комфортну обстановку, сприятливе соціально-психологічне середовище;
 - активну участь в процесі навчання;
 - досягнення успіху (позитивне підкріплення);
 - достатня кількість часу для засвоєння нових знань і умінь;
 - використання методів, які відповідають різним стилям і способам навчання;
 - використання знань і умінь суб'єктів навчання;
 - можливість застосувати нові знання на практиці [5].

Отже, проаналізувавши вищенаведені інтерактивні методи навчання, які застосовуються в ВНЗ можна зробити висновок, що вони дають змогу: підвищити рівень засвоєння знань здобувачами, можливість виявляти проблеми, збирати й аналізувати інформацію, знаходити альтернативні рішення й обирати найбільш оптимальний шлях

розв'язання задач у процесі як індивідуальної, так і групової роботи. Ефективність інтерактивних методів навчання залежить від низки факторів, які слід враховувати викладачу при обиранні методу навчання.

Література:

1. Маркечко К. А., Рожеченко В. М. Інноваційні технології навчання здобувачів вищої освіти з дисципліни «тактична підготовка». URL : <https://cutt.ly/oMIUraB> (дата звернення 10.11.2022).

2. Інтерактивні методи навчання. URL : <https://sites.google.com/site/nmcmyk/naukova-dialnist/interaktivni-metodi-navcanna> (дата звернення 12.11.2022).

3. Решетченко С., Скубарєва Т. Інтерактивні методи навчання як засіб успішної навчальної діяльності учнів. URL : <https://periodicals.karazin.ua/pbgok/article/view/17713/16255> (дата звернення 07.11.2022).

4. Гевко І. В. Використання інтерактивних технологій в освіті. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/24374/Hevko.pdf?sequence=1>(дата звернення 07.11.2022).

5. Яшан О. О. Використання інтерактивних методів навчання в процесі викладання дисципліни «основи наукових досліджень» при підготовці майбутніх істориків. URL : <https://er.chdtu.edu.ua/bitstream/ChSTU/1946/1/20.pdf> (дата звернення 10.11.2022).

6. Мосол Н.О. Сучасні методи активізації навчання. URL : <https://cutt.ly/oMIGx3t> (дата звернення 10.11.2022).

ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

*Стороженко Т.В., концертмейстер
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди*

Дошкільна освіта, яка є одним із рівнів загальної освіти, має відповідати сучасним вимогам, що висуваються до реалізації освітнього процесу. Тому інформатизація у закладах дошкільної освіти (ЗДО) стала необхідною реальністю. Комп'ютери у шкільних класах сьогодні вже не сприймаються як щось рідкісне, екзотичне, однак у ЗДО вони ще не перетворилися на добре освоєний інструмент освітян. Але з кожним роком сучасні інформаційні технології все активніше входять у життя дошкільнят. Використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) дає можливість збагатити, якісно оновити виховально-освітній процес у ЗДО та підвищити його ефективність.

Інформаційна технологія – комплекс методів, способів та засобів, що забезпечують зберігання, обробку, передачу та відображення інформації та орієнтованих на підвищення ефективності та продуктивності праці.

Комунікаційні технології визначають методи, способи та засоби взаємодії людини із зовнішнім середовищем.

Поєднуючи інформаційні та комунікаційні технології, проектуючи їх на освітню практику, слід зазначити, що основним завданням, яке стоїть перед їх впровадженням, є адаптація людини до життя в інформаційному суспільстві.

Інформаційно-комунікаційні технології в освіті – це комплекс навчально-методичних матеріалів, технічних та інструментальних засобів

обчислювальної техніки у навчальному процесі, формах та методах їх застосування для вдосконалення діяльності спеціалістів закладів освіти, а також для освіти (розвитку, діагностики, корекції) дітей. Під ІКТ мається на увазі використання комп'ютера, Інтернету, телевізора, відео, DVD, CD, мультимедіа, аудіовізуального обладнання [4, с. 36-37].

Безумовно, використання інформаційно-комунікаційних технологій у ЗДО є актуальною проблемою сучасної дошкільної освіти. Всі ці події призвели до зміни змісту, методів та організаційних форм усієї системи освіти, а отже, і роботи дитячих садків, їх взаємовідносин із вищими організаціями та батьками. Так чи інакше, ІКТ починають займати свою нішу у виховально-освітньому просторі ЗДО.

У дітей дошкільного віку переважає наочно-образне мислення. Основним принципом при організації діяльності дітей цього віку є принцип наочності. Використання різноманітного ілюстративного матеріалу, як статичного, так і динамічного, дозволяє педагогам ЗДО швидше досягти наміченої мети під час безпосередньої освітньої діяльності та спільної діяльності з дітьми.

Сьогодні ІКТ дозволяють:

- показати інформацію на екрані в ігровій формі, що викликає в дітей величезний інтерес, оскільки це відповідає основному виду діяльності дошкільника – грі;
- у доступній формі, яскраво, образно подати дошкільникам матеріал, що відповідає їхньому наочно-образному мисленню;
- привернути увагу дітей до руху, звуку, мультиплікації, але не перевантажувати матеріал ними;
- сприяти розвитку у дошкільнят дослідницьких здібностей, пізнавальної активності, навичок та талантів;
- заохочувати дітей під час вирішення проблемних завдань та подолання труднощів [2].

Крім цього, використання ІКТ у дошкільній освіті дає можливість розширити творчі здібності самого педагога, що позитивно впливає на виховання, навчання та розвиток дошкільнят.

Можна виділити певні переваги використання ІКТ порівняно із традиційними засобами навчання:

1. ІКТ дають можливість розширення використання електронних засобів навчання, оскільки вони передають інформацію швидше.

2. Рухи, звук, мультиплікація надовго привертають увагу дітей і сприяють підвищенню інтересу до досліджуваного матеріалу. Висока динаміка заняття сприяє ефективному засвоєнню матеріалу, розвитку пам'яті, уваги, творчості дітей.

3. Забезпечують наочність, яка сприяє сприйняттю та кращому запам'ятовуванню матеріалу, що дуже важливо з огляду на наочно-образне мислення дітей дошкільного віку. При цьому включаються три види пам'яті: зорова, слухова, моторна.

4. Слайд-шоу та відеофрагменти дозволяють показати ті моменти з навколишнього світу, спостереження яких спричиняє труднощі.

5. Також можна змоделювати такі життєві ситуації, які не можна чи складно показати та побачити у повсякденному житті (наприклад, відтворення звуків природи, роботу транспорту).

6. Використання інформаційних технологій спонукає дітей до пошукової дослідницької діяльності, включаючи пошук у мережі Інтернет самостійно або разом з батьками.

7. ІКТ – це додаткові можливості для роботи з дітьми, які мають обмежені можливості [3].

Які ж основні напрямки розвитку ІКТ у ЗДО?

1. Використання комп'ютера з метою залучення дітей до сучасних технічних засобів передачі та зберігання інформації, що здійснюється у різних ігрових технологіях. Це різні комп'ютерні ігри: розважальні,

навчальні, розвиваючі, діагностичні ігри. У роботі з дошкільнятами педагоги використовують переважно розвиваючі, рідше навчальні та діагностичні ігри.

В даний час вибір комп'ютерних ігрових програмних засобів для дошкільнят досить широкий, але, на жаль, більшість цих ігор не розраховані на реалізацію програмних завдань, тому можуть використовуватися лише частково, переважно з метою розвитку психічних процесів: уваги, пам'яті, мислення.

2. ІКТ як засіб інтерактивного навчання, що дозволяє стимулювати пізнавальну активність дошкільнят та брати участь у освоєнні нових знань. Йдеться про створені педагогами ігри, які відповідають програмним вимогам.

3. Розробка технології із включенням ІКТ, що базується на комплексних заняттях. Технологія розробляється за якоюсь із освітніх областей (музика, художня література, пізнання). Заняття включають різноманітну продуктивну діяльність дітей.

4. ІКТ як автоматизована системи управління. Ця технологія реалізується в ЗДО з метою здійснення ідеї управління, організації педагогічного процесу, методичної служби. Ця технологія забезпечує планування, контроль, моніторинг, координацію роботи вихователів, фахівців. У цьому випадку використання ІКТ сприяє оптимізації діяльності ЗДО, підвищення його ефективності в умовах інклюзивного навчання та виховання дошкільнят [1].

Цілком очевидно, що педагоги повинні йти в ногу з часом, стати для дитини провідником у світ нових технологій. Вихователі ЗДО зобов'язані забезпечити повноцінний перехід дітей на наступний рівень системи безперервної освіти. Дуже важливо, щоб педагоги вміли і, найголовніше, мали можливість та бажання використати ІКТ у своїй роботі.

Однією з найголовніших умов успіху інформатизації освітнього процесу є оволодіння педагогами новими для них формами роботи. Перед вихователем дитячого садка, який освоїв ІКТ, відкриваються безмежні можливості для ефективної творчої роботи з дошкільнятами та самореалізації в ЗДО.

Література:

1. Даценко Т. О. Інформаційно-комунікативні технології в дошкільній освіті: перспективи та ризики впровадження. *Наукові записки НПУ ім. М. Гоголя. Сер. Психолого-педагогічні науки*. 2012. № 3. С. 18-20.
2. Ляшенко С., Зінченко З. Інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій у освітній процес. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2013. № 7. С. 16-27.
3. Марковська Т. В. Стан і перспективи впровадження ІКТ в практику дошкільної освіти. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. № 1. 2012. С. 29-32.
4. Швачич Г. Г., Толстой В. В., Петречук Л. М., Іващенко Ю. С., Гуляєва О. А., Соболенко О. В. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології : навчальний посібник. Дніпро : НМетАУ, 2017. 230 с.

**БЕЗПЕРЕРВНА ОСВІТА ЯК ДОДАТКОВА МОЖЛИВІСТЬ
ПРОФЕСІЙНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ФАХІВЦІВ**

Кирчата І.М., к.е.н., доцент

Поясник Г.В., к.т.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Динамічність бізнес-середовища, нестабільність економіки та активний розвиток нових інформаційних та цифрових технологій змінюють вимоги до управлінської освіти та освітнього процесу вцілому.

Цифрова економіка докорінно змінила традиційне уявлення про те, якою є структура та як відбувається взаємодія між учасниками взаємовідносин «освіта-бізнес-суспільство», при цьому очевидним є те, що сучасні тенденції розвитку та цифрова трансформація суспільства, освіти та бізнесу, безсумнівно, впливають на механізми та способи навчання здобувачів, а постійний перегляд та удосконалюються освітніх стандарти в будь-якій сфері є важливою складовою розвитку кожного з учасників.

Безсумнівно, що базою для підготовки таких фахівців, буде отримання вищої освіти. Сучасна економіка потребує фахівців, здатних активно керувати інноваціями, а тому активне впровадження нових технологій та підходів в освітній процес є суттєво важливим, а врахування потреб та запитів часу обов'язковим.

Ми сьогодні свідки того, що швидкість змін настільки висока, що низка професій вже через 5-10 років може зникнути, а сама освіта може стати безперервною.

Визначені тенденції вимагають від фахівців шукати можливість навчатися постійно та безперервно, без відриву від основних обов'язків поповнюючи свій арсенал навичок.

Освіта має підтримувати розвиток «soft skills», які допомагають вирішувати життєві завдання та працювати з іншими людьми. Незалежно від спеціальності фахівцю знадобляться хоч кілька «гнучких навичок», щоб досягти успіху на роботі. «Soft skills» не можна навчитися на тренінгу чи курсі, вони закладаються у дитинстві та розвиваються протягом усього життя. Це не професійні навички та вміння, а надпрофесійні якості, завдяки яким співробітник може успішно брати участь у робочому процесі, надаючи високу продуктивність незалежно від сфери діяльності (уміння керувати емоціями і собою, у тому числі, у стресових ситуаціях, креативне мислення, уміння мислити критично, відповідальність, уміння працювати в команді, чути співрозмовника, терпимість до змін тощо).

Окремо слід відзначити Самонавчання - здатність дізнаватися нову інформацію і застосовувати її в житті, щоб вирішувати повсякденні завдання. Знання формують вміння, а вміння навички. Важливо не збирати концепції та теорії, а застосовувати їх на практиці, перетворюючи на повноцінні компетенції.

Особливої уваги заслуговує вміння критично мислити - здатність виважено підходити до переробки та споживання інформації. Ми постійно перебуваємо в інформаційному потоці, у якому легко загубитися, втратити фокус уваги чи стати жертвою маніпуляцій, а дана навичка допомагає перевіряти інформацію, шукати взаємозв'язок між фактами, раціонально мислити, приймати вірні рішення та сформулювати сильні аргументи.

Управління знаннями допомагає вибрати потрібні джерела інформації, сортувати її та керувати планом навчання.

Зі свого боку система освіти повинна мати доступ до інноваційних майданчиків задля того, щоб в перспективі пропонувати короткострокові курси у різних напрямках та за різними спеціалізаціями, бажано в дистанційному форматі.

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ НАОЧНОСТІ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

*Спатар К.А., вчитель, молодший спеціаліст
Науковий керівник: Яцик Тетяна Олегівна, викладач
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради*

На початковому етапі навчання передусім важливу роль мають наочні посібники – зорові та слухові опори. Вони полегшують шкільний процес, оскільки підказують учням внутрішню схему висловлювання, подають приклад для наслідування вимови та інтонації. Навички і вміння невідготовленого мовлення, його спонтанність, темп розвиваються на основі діалогу, навички і вправність підготовленого мовлення з його ініціативністю, логічністю, послідовністю – на основі монологу.

Важливість наочних посібників у навчанні є високою. У розпорядженні вчителів є наочні посібники, які входять у навчальний процес, проте вони не задовольняють потреби навчального процесу. У зв'язку з цим слід створювати додаткові наочні посібники, які можливо виготовити простим способом. Наочні посібники можуть бути виготовлені з малюнків, аплікацій, фотографій, вирізок з журналів, листівок. Різні види наочності, які вчитель використовує для навчання в школі займають провідне місце в засвоєнні мовних одиниць, формуванні мовленнєвих навичок та вмінь, яке належить мовній слуховій і немовній зоровій наочності. Поєднавши ці види наочності в аудіовізуальному синтезі, отримаємо один з найбільш ефективних шляхів навчання.

Предметна наочність забезпечує розкриття розуміння іноземної лексики за допомогою демонстрації предметів, дій, картин, що означають їх. Мовна наочність – це семантизація слова засобами іноземної мови:

мікро контекст, словотворчий та етимологічний аналіз лексичних одиниць, дефініція та співставлення, опори на інтернаціональні корені.

Наочність - фундамент на якій нова мова засвоюється своєрідно, і формуються мовні процеси, що навчаються. Застосування засобів наочності забезпечує легкість і швидкість відтворення у свідомості зв'язків від слова іноземної мови, що означає розуміння до образу предмета і явища, і зв'язків від образу предмета, сприйманого в момент говоріння, до іншомовного слова, виражає поняття.

Застосування принципу наочності є головним помічником у реалізації методик навчання. Шляхом принципу наочності здобувачі освіти краще засвоюють матеріал, адже такий принцип навчання охоплює широкий спектр психічних якостей і дає змогу побачити інформацію, а не лише сприймати її на слух: картки з малюнками та написами знизу словами допоможуть не лише вивчати слова, а й запам'ятати їх написання; мультимедійні відеоролики інформаційного змісту допоможуть викликати у дітей ще більший інтерес у навчанні, а коли заняття «проводять» друзі-іграшки, дітлахи із задоволенням розучують вірші та пісні гуртом з ними. У своїй практиці вчителі прагнуть використовувати візуалізацію як стимул процесу засвоєння матеріалу, як додатковий засіб запам'ятовування та збереження інформації, як яскраві орієнтири, що сприяють розвитку таких здібностей дітей, як уява, образотворче та емоційне мислення, пам'ять.

Багато педагогів та психологів дали своє визначення поняттю «наочність». Наукове обґрунтування цього принципу належить основоположнику народної педагогіки, видатному чеському педагогу Я. Коменському. Саме він сформулював цей принцип у вигляді «золотого правила дидактики»: «Тому нехай буде для учнів золотим правилом: усе, що тільки можна, пропонувати для сприймання відчуттями, а саме: видиме — для сприймання зором, чутне — слухом, запахи — нюхом, що підлягає смаку - смаком, доступне дотику — дотиком.

Використання наочних посібників є необхідним для створення штучного середовища, оскільки діти навчаються в штучних умовах. Це одна з невирішених проблем сучасної методики навчання, але завдяки сучасним ІКТ діти можуть легко поринути навчання.

Використання малюнків на уроці може допомогти дітям краще засвоїти значення нового слова. Діти стають більш активними та жвавими після перегляду зображень на уроці, тому що їм подобається слухати вчителя та виконувати різні завдання. А при введенні нової лексичної одиниці ви можете розмістити на дошці картинки з назвами предметів разом із їхніми зображеннями. Таким чином, діти зможуть не тільки запам'ятати написання нової лексичної одиниці, а й зрозуміти, про що саме йдеться, встановивши відповідну пару картинок.

Під час фізкультхвилинки діти повинні не лише виконувати рухи, а й промовляти те, що вони роблять. Таким чином діти швидше запам'ятають значення дієслів.

Настільні ігри є одним з ефективних способів реалізації принципу наочності. На уроках вчитель використовує ігри для закріплення щойно вивчених слів чи лексичних одиниць.

Реалізація принципу наочності у навчанні дітей є дуже важливим і актуальним завданням у сучасній системі освіти, оскільки цей принцип дозволяє дітям відчувати, доторкнутися або побачити предмет чи явище, яке вони вивчають. Ефективність засвоєння дітьми нового матеріалу залежить від правильного використання та поєднання педагогами наочних матеріалів, а психофізіологічні особливості дітей є важливим аспектом активізації мовної діяльності.

Висновок. Принцип наочності в методиці викладання полягає не лише в показі карток і мультфільмів, а й щоб допомогти дітям краще засвоїти матеріал. Це принцип навчання, який може допомогти дітям зрозуміти механізм навчання, дозволити їм відвідати різні куточки

реальності, стимулювати дітей до вивчення нової лексики та граматичних правил через ігри та пробудити інтерес дітей до вивчення різного цікавого матеріалу.

Література:

1. Вісник психології та соціальної педагогіки. URL : <https://www.psyh.kiev.ua>
2. Значення наочності у процесі навчання. URL : <https://ua-referat.com/>
3. Аналіз різних видів наочності на уроках. URL : <https://naurok.com.ua/>

УДК 371.11

ЯКІСТЬ УПРАВЛІННЯ ПЕДАГОГІЧНИМ ПРОЦЕСОМ

*Тесленко Н.Г., викладач вищої категорії
ВСП «Житлово-комунальний фаховий коледж
Харківського національного університету
міського господарства імені О.М. Бекетова»*

У сучасний час інтенсивного руху, змін і динамічних подій дуже гостро стоїть питання про найефективнішу підготовку майбутніх фахівців в обраній ними спеціальності. Тому потрібно звернути увагу на якість управління педагогічним процесом. Особливо це питання актуальне в умовах воєнного часу через застосування дистанційної форми навчання.

Підвищення якості й ефективності підготовки навчальними закладами майбутніх спеціалістів – це завдання, яке не може мати чіткого визначення строку виконання, бо воно завжди буде головним й

актуальним. Тож його вирішення повинно мати систематичний характер, не зважаючи на економічну чи політичну ситуацію в країні.

Що ми розуміємо під якістю освіти? Категорія якості освіти – це система взаємопов'язаних компонентів, до яких належать моделі освіти, зміст і структура освіти, властивості та якості особистості, затребувані суспільством [с. 71, 1].

Що ми розуміємо під якістю підготовки студентів? Професійна підготовка студентів повинна надати знання і вміння, що здатні підготувати майбутнього фахівця до професійної діяльності, її особливостей, готовності розв'язувати професійні питання та бути конкурентоспроможним на ринку праці. Отже, якість підготовки студентів характеризує кінцевий результат усього освітнього процесу.

Сучасним педагогам потрібно розуміти, що управління педагогічним процесом неможливо розглядати окремо та без взаємодії з усіма учасниками цього процесу. Ефективним і якісним процес освіти буде за умови розробки нових програм і методичних матеріалів, застосування інноваційних методів навчання. Кожен навчальний заклад повинен приділяти особливу увагу постійній модернізації навчального процесу.

Управління навчанням як цілеспрямований процес потребує проведення постійного й детального аналізу для досягнення поставленої мети. Цей процес починається з планування та організації освітнього процесу для обґрунтування напрямків розвитку навчального закладу, способів досягнення поставленої мети. Будь-який процес неможливий без контролю, який забезпечує можливість внести корективи, вчасно виправити недоліки.

Також у педагогів і студентів повинна бути мотивація для вдосконалення процесу навчання, що може бути найважчою складовою всього освітнього процесу.

Можна додати, що педагогічний процес являє собою поєднання навчального і виховного процесів, а також тісну взаємодію викладачів і студентів. Так В. Гуменюк писав, що «важливою світоглядною думкою щодо освіти та управління нею на сучасному етапі є орієнтація на особистість» [с. 195, 2].

Література:

1. Григораш О. В. До питання покращення якості підготовки студентів. *Alma mater. Вісник вищої школи*. 2013. № 3. 80 с.

2. Філософські абрисы сучасної освіти : монографія / Авт. кол. ред. І. Предборської. Предборська І., Вишенська Г., Гайденко В., Гамрецька Г., Гуменюк В. та ін. Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. 226 с.

УДК 37.022

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ НА УРОКАХ МЕХАНІКИ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

*Шматько М.В., здобувач вищої освіти
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди*

Діяльність педагогів та учнів закладів загальної середньої освіти на уроках фізики стає більш насиченою та цікавою при використанні цифрових освітніх ресурсів – інформаційних джерел, що містять графічну, текстову, цифрову, мовленнєву, музичну, відео-, фото- та іншу інформацію, спрямовану на реалізацію цілей та завдань сучасної освіти. Мультимедійність та інтерактивність вигідно відрізняють ЦОР від інших засобів навчання, оскільки комплекс медіаоб'єктів дозволяє досягти

різноманітності форм подачі матеріалу. Це дає можливість максимально довго утримувати увагу учнів, уникаючи небезпеки перенапруження в ході уроку. Крім того, це дозволяє варіювати темп вивчення матеріалу в залежності від рівня підготовки учнів, їх здібностей та інтересів [1].

З введенням у навчальний процес нових інформаційних технологій стає актуальною проблема накопичення та використання цифрових освітніх ресурсів. Оскільки навчальний предмет «Фізика» пов'язаний з експериментами та дослідженнями, то цифрові освітні ресурси є гарним доповненням до матеріалів уроків. Сучасні підходи до навчання в закладах загальної середньої освіти припускають, що учні оволодіють не просто певною системою знань, умінь та навичок, а набудуть певної сукупності компетенцій, необхідних для продовження освіти, у практичній діяльності та повсякденному житті [2, с. 36].

Покажемо можливий варіант використання цифрових освітніх ресурсів на прикладі уроку фізики в 7 класі на тему «Сила Архімеда».

Метою уроку «Сила Архімеда» є формування знань учнів про силу Архімеда. Для досягнення цієї мети необхідно вирішити комплекс навчальних, розвиваючих та виховних завдань.

До навчальних належать такі завдання:

- формування поняття про виштовхувальну силу (силу Архімеда);
- навчання виведення формули для обчислення сили Архімеда.

Розвиваючими завданнями є:

- формування вміння спостерігати за фізичними явищами та аналізувати їх, робити висновки та розвивати експериментальні навички;
- розвивати інтерес до вивчення навколишнього світу.

Виховним є завдання виховувати самостійність мислення учнів, почуття відповідальності та культуру розумової праці.

Урок присвячений вивченню нового матеріалу та первинному закріпленню нових знань. За задумом під час уроку передбачаються такі форми роботи учнів як фронтальна, індивідуальна і у парах.

Для проведення уроку необхідна наявність інтерактивної дошки, комп'ютера чи ноутбука, штатива, відерця Архімеда, динамометра, різноваги, відливної склянки та набору тіл різної маси.

Вступна частина передбачає оголошення теми, мети та завдань уроку, а також перевірку засвоєння вивченого матеріалу шляхом проведення фронтального опитування за матеріалами пройденої теми. У ході мотиваційного етапу слід повідомити учнів про те, що мова піде про виштовхувальну силу – силу Архімеда.

Учнів слід повідомити, що людина здавна намагалася пояснити незрозуміле. Озираючись довкола себе, вона розмірковувала про природу і намагалася вирішити загадки, які вона ставила перед ним. Пізніше людина стала розуміти, що рухає всім довкола закон.

Тема, мета, завдання уроку та проблемна ситуація можуть бути одночасно продемонстровані на слайдах.

Під час проведення уроку вчитель зобов'язаний дати визначення сили Архімеда. Визначення можна продемонструвати на слайді із використанням на уроці засобів статичної проекції. Цифровий освітній відеоресурс (<https://www.youtube.com/watch?v=utB-IxvPjWs>) дає можливість демонстрації учням фізичних експериментів залежність модуля сили Архімеда від об'єму фізичного тіла, поміщеного в рідину, від щільності рідини та глибини занурення тіла в рідину.

Сутність першого експерименту (рис. 1). Два вантажі, виконані з одного матеріалу, мають різний об'єм. Фіксується вага вантажу меншого об'єму спочатку у повітрі, потім у рідині. Величина деформації пружини практично не змінюється, оскільки величина сили, що виштовхує, мала.

Експеримент повторюється з вантажем більшого об'єму. Модуль сили, що виштовхує, збільшується і пружина динамометра стискається сильніше.

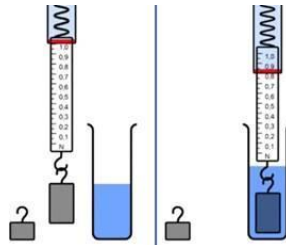

Рисунок 1.- Перший експеримент

Зміст другого експерименту (рис. 2): два циліндри однакового об'єму, виконані з різного матеріалу, послідовно підвішуються до динамометра та опускаються у воду. За показаннями динамометра оцінюється значення величини сили, що виштовхує. Для обох циліндрів модуль виштовхувальної сили залишається незмінним.

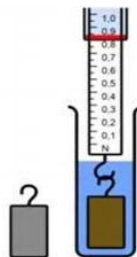

Рисунок 2. - Другий експеримент

Третій експеримент (рис. 3) присвячений визначенню залежності сили Архімеда від глибини занурення тіла у рідину.

Вантаж прикріплюється до пружини динамометра і опускається в рідину таким чином, щоб він був повністю під шаром рідини. Фіксуються показання динамометра та підливається рідина в посудину. Значення динамометра практично не змінюється, а значить не змінюється модуль виштовхувальної сили.

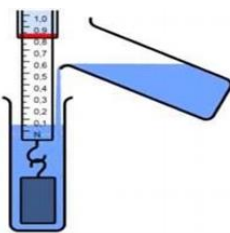

Рисунок 3. - Третій експеримент

Четвертий експеримент щодо визначення залежності сили Архімеда від густини рідини полягає в наступному (рис. 4). Вантаж прикріплюється до пружини динамометра і фіксуються показання динамометра під час перебування вантажу спочатку у повітрі, потім у воді. За різницею показання шкали у двох положеннях можна виконати розрахунок значення величини виштовхувальної сили. Потім слід зафіксувати показ динамометра при зануренні вантажу в масло. Легко помітити, що виштовхувальна сила діє на тіло в маслі набагато менше по модулю ніж у воді.

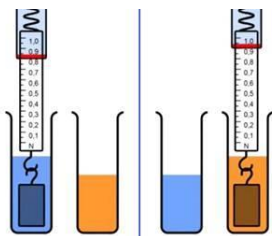

Рисунок 4. - Четвертий експеримент

Висновки за результатами проведених експериментів доцільно подати у вигляді таблиці (табл. 1), продемонструвавши останню на слайді.

Таблиця 1 – Висновки та результати

№	Виштовхувальна сила	
	Не залежить від	Залежить від
	Форма тіла	Об'єм тіла
	Густина тіла	Густина тіла

Закріплення вивченого матеріалу учнями здійснюється шляхом вирішення задач. Для демонстрації умов задач, вихідних даних, а також робочих формул можна використовувати слайди.

Типовим прикладом завдання може бути: необхідно розрахувати, скільки важить у воді камінь масою 500 кг та об'ємом 0,2 м³ [3].

Заключна частина уроку, що включає аналіз і рефлексію ставить за мету повідомити учням те, що вони на уроці познайомилися з силою Архімеда і тепер вони знають, що на будь-яке тіло, занурене в рідину, діє виштовхувальна сила. Крім того, здійснюється процес виставлення оцінок та видачі домашнього завдання.

З аналізу ходу уроку видно, що у різних його частинах (вступної, основної та заключної) можливе використання цифрових освітніх ресурсів у вигляді відеороликів, презентації та анімації до уроку. Це робить урок більш цікавим та наочним, а також дозволяє учням неодноразово повернутися до того чи іншого цифрового освітнього ресурсу протягом уроку під час вирішення завдань. Крім того, існує можливість організації уроку для учнів із різною субмодальністю сприйняття інформації.

Література:

1. Биков В. Ю., Лапінський В. В. Методологічні та методичні основи створення і використання електронних засобів навчального призначення. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. № 2 (98), 2012. С. 3-6.

2. Використання інформаційних технологій на уроках фізики / [упоряд. І. Ю. Ненашев]. Х.: Вид. група «Основа», 2007. 192 с.

3. Юрченко А. В. Цифрові фізичні лабораторії як актуальний засіб навчання майбутнього вчителя фізики. *Фізико-математична освіта : науковий журнал*. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2015. № 1 (4). С. 55–63.

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІН ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ В УМОВАХ ВІЙНИ

*Нестеренко В.Ю., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

2022 рік став дуже тяжким для всієї України. Військові дії та високий рівень небезпеки для всіх учасників освітнього процесу стали основним чинником, який визначає особливості його організації. В умовах постійно присутньої загрози життю та безпеці здобувачів освіти і викладачів єдиним шляхом подальшої реалізації освітнього процесу стала дистанційна форма навчання.

Слід зауважити, що ефективність дистанційного навчального процесу багато в чому визначається специфікою та галузевим спрямуванням освітніх програм. Тому якщо мова йде про підготовку фахівців саме економічного профілю, то можна цілком обґрунтовано зробити висновок про те, що вона є достатньо ефективною, особливо для освітніх компонент, в процесі вивчення яких не передбачено лабораторних занять. Однак навіть для лабораторних робіт для дисциплін економічного спрямування можливим став вихід – співпраця з викладачем з використанням спеціального програмного забезпечення на умовах використання віддаленого доступу.

Таким чином можна чітко сказати, що проведення ефективного навчального процесу для дисциплін економічного профілю є цілком можливим і в умовах дистанційної форми навчання. Однак в таких умовах

дуже стрімко зростає потреба у фахівцях технічного супроводу, які б змогли ефективно обслуговувати дистанційний навчальний процес.

Дуже тяжкою умовою, яка значно ускладнила проведення навіть дистанційного освітнього процесу, став обмежений доступ до енергетичних ресурсів. Катастрофічна ситуація в енергетиці в окремих регіонах України робить взагалі неможливим одночасний доступ до занять усіх учасників навчального процесу. Віялові та аварійні відключення електричної енергії створюють проблеми також і для обслуговування навчальних сайтів і платформ, що вимагає від служб технічного супроводу ще більших зусиль по налаштуванню освітнього процесу, а від навчальних закладів додаткових фінансових вкладень через необхідність забезпечення постійного доступу до навчальних сайтів, що є неможливим всередині України в поточних умовах.

Тому фактично сучасний дистанційний освітній процес має забезпечувати наступні принципові складові:

- забезпечення навчального процесу фахівцями не лише за профілем компонент освітніх програм, але й з високим рівнем володіння цифровими технологіями, вмінням їх реалізовувати на практиці;

- забезпечення освітнього процесу якісним технічним супроводом, при чому в умовах віялових відключень електричної енергії та обмеженого доступу до мережі Internet, фактично такий супровід має бути цілодобовим і доступним навіть у нічний час.

Отже, можна зробити висновок, що сучасний освітній процес це дуже великий виклик для всіх освітян та здобувачів освіти, який на сьогодні передбачає щоденне подолання все нових поточних проблем. Однак, військові дії та бажання ворога знищити саме освіту в Україні, доказують усім учасникам освітнього процесу, наскільки важливою є освіта і наскільки важливо забезпечити якісне навчання в цих надзвичайно тяжких умовах.

**ДОСВІД ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «КОМП'ЮТЕРНИЙ
ІНЖИНІРИНГ ПІДЙОМНО-ТРАНСПОРТНИХ МАШИН» В
ДИСТАНЦІЙНОМУ ФОРМАТІ**

*Кухар В.Ю., к.т.н., доцент
Москальова Т.В., к.т.н., доцент
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»*

Курс «Комп'ютерний інжиніринг підйомно-транспортних машин» викладається кафедрою Інжинірингу та дизайну в машинобудуванні НТУ «Дніпровська політехніка» у відповідності до ОПП «Комп'ютерний інжиніринг в машинобудуванні» (КІ ПТМ) для студентів спеціальності 133 «Галузеве машинобудування». Дисципліна за вибором студента викладається на протязі другого семестру 3 курсу нормативного терміну навчання.

До компетенції, яку студенти повинні опанувати після вивчення зазначеного курсу, віднесено «Здатність застосовувати методи комп'ютерного інжинірингу при визначенні параметрів, розрахунку і проектуванні підйомно-транспортних машин». Дисциплінарними результатами навчання є аналіз підйомно-транспортних машин та процесів їх створення, здійснення з використанням методів комп'ютерного інжинірингу силових, кінематичних розрахунків та розрахунків на міцність підйомно-транспортних машин, розробка розрахункової схеми та комп'ютерних моделей підйомно-транспортних машин (ПТМ), складальних креслеників та креслеників деталей ПТМ.

Метою дисципліни є формування теоретичних та практичних навичок для опанування професійних завдань (компетенцій) бакалавра, пов'язаних з визначенням з використанням методів комп'ютерного

інжинірингу навантажень, параметрів, розрахунками та проектуванням вантажопідійомних та транспортних машин машинобудівних і гірничих підприємств.

Курс структурно складається з лекційного, лабораторного та практичного блоків. Проведення лекцій передбачено в аудиторіях кафедри з використанням наочних зразків та моделей ПТМ та мультимедійних засобів. Проведення практичних робіт з опанування комп'ютерних технологій розрахунків та проектування механізмів ПТМ передбачено у комп'ютерному класі кафедри з залученням програмного пакету SolidWorks компанії DS SolidWorks Corp. Проведення лабораторних робіт з вивчення устрою, роботи, кінематичних та силових параметрів ПТМ передбачено на полігоні вантажопідійомних машин кафедри. Розроблені навчально-методичні матеріали за всіма складовими курсу знаходяться у вільному доступі для студентів на платформі дистанційного навчання НТУ «ДП».

Проблемні зони у викладанні курсу КІ ПТМ у дистанційному форматі

Тривала пандемія COVID-19, а у поточному році російська агресія проти України суттєво вплинула на викладання курсу КІ ПТМ. Основні проблемні зони при викладанні.

1. Відсутність можливості очного спілкування зі студентами в аудиторіях, лабораторіях та на майданчиках підйомної техніки та пов'язані з цим складнощі викладачів отримувати оперативний зворотній зв'язок зі слухачами для розуміння якості сприйняття та засвоєння навчального матеріалу;

2. Суттєве зниження мотивації студентів до реальної участі у синхронному навчанні, значне їх небажання бути присутніми весь час занять у «віртуальній» аудиторії дистанційних платформ спілкування (Тімс, Зум тощо);

3. Неможливість виконання лабораторних та практичних навчальних завдань з залученням комп'ютерного класу та лабораторного обладнання кафедри та майданчика підйомної техніки;

4. Складність оперативного надання викладачами консультацій для студентів у асинхронному форматі опанування лекційного матеріалу та виконання лабораторних та практичних робіт за курсом КІ ПТМ.

Досвід авторів у вирішенні проблемних зон при викладанні курсу «КІ ПТМ» в умовах дистанційного навчання

1. Для розуміння якості сприйняття студентами лекційного матеріалу з використанням он-лайн платформ спілкування викладачі в ході заняття використовують поточне рандомне бліц-опитування, колективне вирішення поточних мікрозавдань (наприклад, на підставі визначених викладачем переваг технічного об'єкту студенти самостійно визначають його недоліки, формулюють область раціонального використання технічного об'єкту на підставі аналізу його технічних можливостей тощо). Такі та подібні методи дозволяють більш-менш постійно тримати увагу студентів на лекційному матеріалі, сприяти його критичному осмисленню та стимулювати їх зацікавленість у постійній присутності на он-лайн лекціях.

2. Емоційна напруга у студентів від невпевненості у майбутньому, від військового стану в Україні, частими повітряними тривогами, можливість отримувати додаткові кошти від роботи під час дистанційного навчання знижує мотивацію активної присутності студентів на заняттях. Для заохочення студентів у синхронному навчанні в дистанційному форматі додатково до типових заходів за п.1 застосовуються методи стабілізації емоційного стану студентів (наприклад, «як ви себе почуваєте?», «чи в безпечному місці ви слухаєте лекцію?»), показують «місця прикладання» отриманих знань та навичок у післявоєнній відбудові інфраструктури та економіки України, а також у

звичайному побутовому житті (наприклад, за методами розрахунків канатомісткості канатного барабану показано можливості приблизних розрахунків довжини кабелю у бухті). Для студентів, які не можуть з об'єктивних причин бути на лекціях, всі лекції записуються та можуть бути надані для вивчення, цей фактор доступності «живих» лекцій у запису також є стабілізаційним фактором у навчанні.

3. Неможливість за об'єктивних обставин виконання студентами лабораторних робіт з використанням лабораторної бази підйомних машин кафедри ІДМБ викликала необхідність адаптації всіх лабораторних робіт до їх виконання у дистанційному форматі. При цьому практика початкового етапу дистанційки показала, що просте переведення лабораторних робіт у режим відеолекції, коли фактично роботу виконує викладач з її відеотрансляцією, не дає ні зацікавленості, ні розуміння процесів, ні отримання навичок та компетентностей у студентів. Тому було розроблено методичне забезпечення та відеоінструкції щодо самостійного (домашнього) виконання лабораторних робіт з опанування основних процесів, конструкцій та роботи підйомних та транспортних машин з використанням методів спрощення та аналогій. Студенти з матеріалів та підручного обладнання, використовуючі надані викладачами рекомендації та відеоінструкції, власне уявлення та фантазію та оперативні консультації виклада, створюють лабораторні установки, проводять на них дослідження, обробляють результати досліджень, отримують відповідні навички та компетенції. Так, наприклад, вивчення устрою та роботи приводного транзитного барабану на прикладі шпілю чи брашпілю передбачає початкове знайомлення з об'єктом за допомогою відеороликів з вільного інтернету, потім знайомство з його кінематичною схемою, а потім проведення дослідів залежності тягової його спроможності від кількості витків канату на транзитному барабані. У якості фізичної моделі транзитного барабану студенти використовували будь які циліндричні

предмети (руків'я лопати, пляшку води, олівець тощо), на який намотували нитку, пасок, мотузку. У якості вантажів підвішували склянки з водою та сипучими тілами, шматки заліза, книжки. Виміри ваги вантажів здійснювали як безпосередньо на вагах, так методами обчислення за щільність та об'ємом тіла. Приклади лабораторних установок, створених студентами, наведені на рисунку 1.

а)

б)

Рисунок 1 – Приклади створених лабораторних установок студентами в домашніх умовах для вивчення: передачі зусилля транзитним барабаном (а), зусилля зсуву насипного вантажу (б)

Широко використовується для проведення лабораторних робіт електронні симулятори, авторські та закачані з вільного інтернету. Наприклад, вивчення устрою та роботи поліспасту здійснюється за допомогою його 3Д моделі, створеної у SolidWorks, побудова циклограми роботи крану з перевантаження вантажу – за допомогою електронних симуляторів реальних кранів.

Метою блоку практичних робіт є ознайомлення з принципами роботи вантажопідйомних машин циклічної дії, отримання навичок конструювання вузла приводу механізму підйому вантажопідйомної машини, отримання навичок створювання компоувальних креслеників.

Для проведення практичних робіт розроблено докладні методичні рекомендації щодо проектування механізму підйому вантажопідйомної машини. Виходячи із заданого типу вантажопідйомного пристрою, його призначення, вантажопідйомності, режиму роботи студенти розраховують характеристики робочого процесу, конструктивні параметри та обирають складові механізму. Із використанням розробленої на кафедрі бібліотеки базових елементів – створюють моделі (рисунок 2) вантажопідйомних пристроїв за попередньо розрахованими параметрами, самостійно проектують раму та інші нестандартні елементи.

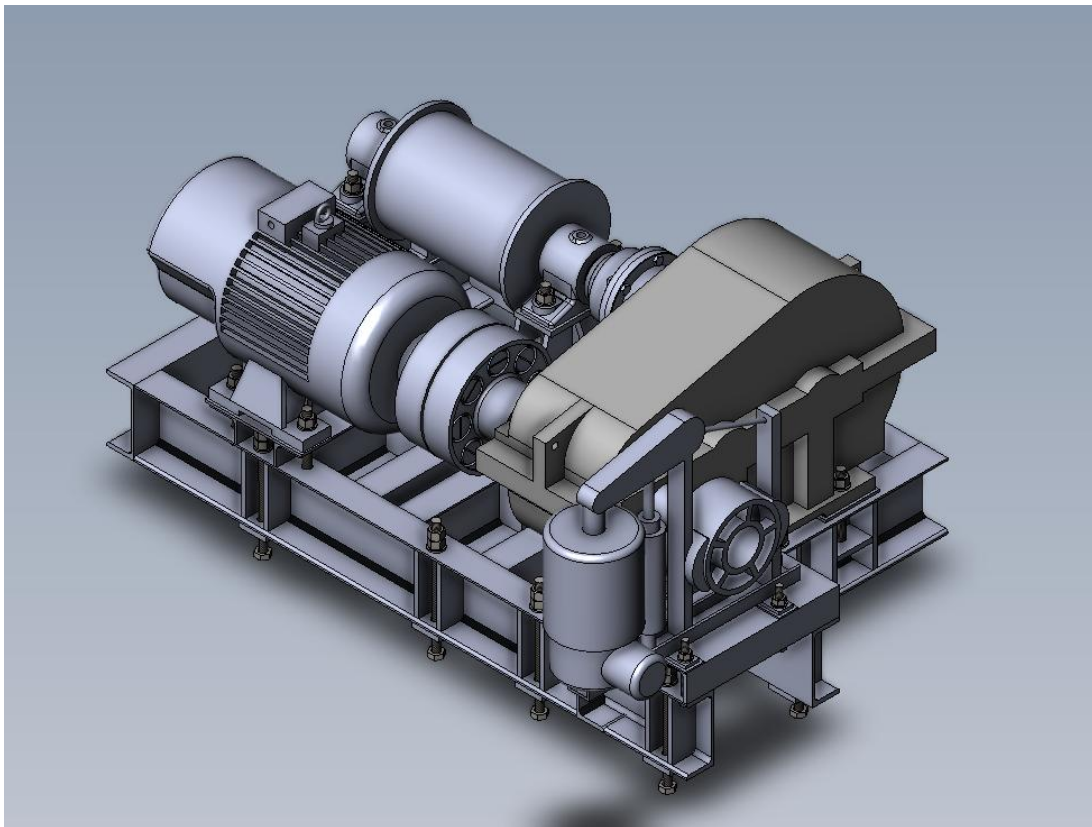

Рисунок 2 – Приклад моделі розробленого вантажопідйомного пристрою

В процесі проектування студенти мають можливість ознайомитися з типовими рішеннями за допомогою бібліотеки розроблених моделей в форматі eDrawings, що доступні для завантаження на сайті дистанційної

освіти НТУ «ДП» та в локальній мережі комп'ютерного класу (при змішаній формі навчання).

За розробленою моделлю створюється конструкторська документація (компонувальний кресленик) та звіт з практичної роботи.

4. Вирішення задачі оперативного консультування студентів при асинхронному опануванні ними лекційного матеріалу, при виконанні лабораторних та практичних завдань досягається постійною присутністю викладачів у медіапросторі (дистанційні платформи, соціальні мережі, менеджери, телефонний зв'язок та засоби дистанційного керування комп'ютером, такі як TeamViewer та інші). Зазвичай такі комунікації є достатніми для вирішення будь-яких питань студентів при вивченні курсу.

Висновки:

1. Визначені проблемні зони при викладанні курсу «Комп'ютерний інжиніринг підйомно-транспортних машин» в умовах дистанційного навчання.

2. Наведені практичні рекомендації щодо вирішення проблемних зон у викладанні в дистанційному форматі курсу «Комп'ютерний інжиніринг підйомно-транспортних машин», які розроблені та застосовані на кафедрі Інжинірингу та дизайну в машинобудуванні НТУ «Дніпровська політехніка».

3. Застосування наведених рекомендацій дозволяє підвищити зацікавленість студентів в дистанційному навчанні, активно стимулює їх до опанування передбачених освітньо - професійною програмою навичок та компетенцій, сприяє їх професійному та творчому зростанню.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ДО САМООСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАСОБАМИ ПРОЕКТУВАННЯ

*Кудрявцева О.В., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Об'єктивні причини переходу від «навчання професії» до «самонавчання» та «навчання вчитися» вимагають змін у технологіях та методах навчання, перебудови підходів до взаємодії викладачів та студентів, що визначає необхідність виявлення, теоретичного обґрунтування та експериментальної перевірки педагогічних умов, що забезпечують ефективність підготовки студентів до самоосвітньої діяльності за допомогою проектування як методу навчання, що повністю забезпечує їх самовизначення, прийняття самостійних рішень у процесі самоосвітньої діяльності, створення особистісного освітнього продукту самим студентом як суб'єктом цієї діяльності.

Для формування готовності студентів до самоосвітньої діяльності засобами проектування пропонуємо застосувати умови, що виявляються на трьох рівнях:

1. Психолого-педагогічному (обумовлені внутрішніми факторами);
2. Організаційно-педагогічну;
3. Технологічному (обумовлені зовнішніми факторами).

Психолого-педагогічні умови:

1. Активізація самостійної пізнавальної діяльності студентів у навчальному процесі. Дана умова націлює на необхідність актуалізації у студентів прагнення самостійно логічно мислити, розвивати вміння

орієнтуватися у нестандартних ситуаціях, знаходити свої підходи до вирішення нових завдань.

2. Забезпечення ситуації успіху у самоосвітній діяльності. Процес створення ситуацій успіху студентів дуже впливає на мотивацію досягнення успіху, позитивний емоційний настрій, забезпечення сприятливого психологічного клімату в колективі.

Створення для студентів ситуацій успіху як суб'єктивних переживань задоволення від процесу та результату самостійно виконаної діяльності з освоєння нового знання та створення власного інтелектуального продукту – проекту.

3. Забезпечення реалізації творчої діяльності студентів та викладачів. При проектуванні студенти набувають досвіду пошуку та використання знань для вирішення проблемних завдань, коли існує дефіцит або надлишок даних, немає зразка рішення, що в своїй сукупності забезпечує набуття досвіду творчості, комбінування та модернізації відомих рішень для досягнення нового результату, опосередкованого зовнішніми умовами, що змінюються.

4. Поінформованість викладачів про мету, особливості, зміст та структуру самоосвітньої діяльності. Викладачі повинні усвідомлювати важливість такої підготовки, оскільки комплекс вимог до реалізації різного функціонального наповнення проектної діяльності в освітньому процесі має враховувати як вимоги сучасної педагогічної науки та основні особливості технології проектування, що застосовується, так і специфічні особливості його реалізації з метою формування у студентів готовності до самоосвітньої діяльності.

Наведені вище психолого-педагогічні умови детермінують необхідність особливої організації освітнього процесу, тобто створення організаційно-педагогічних умов.

1. Забезпечення викладачами максимально можливого обсягу проектної роботи у процесі вивчення дисципліни. При цільовій організації формування готовності студентів до самоосвітньої діяльності мова повинна йти не про створення окремих завдань, для вирішення яких необхідне виконання проектної роботи, а про побудову такого навчального простору, в якому проектування та інші методи навчання являти б собою як єдине взаємопов'язане ціле.

2. Використання активних методів навчання, які сприяють розширенню можливостей застосування проектування у рамках самоосвітньої діяльності студентів.

3. Реалізація консультативної функції викладача у процесі спільної роботи зі студентами у межах виконання ними проектних робіт. Персональний супровід студента у процесі самостійного виконання проектів щодо дисциплін з метою надання допомоги у досягненні найкращого освітнього результату.

Реалізація психолого-педагогічних та організаційно-педагогічних умов сприяє збагаченню освітнього процесу вузу за рахунок розширення інноваційного, творчого, аксіологічного, особистісно-орієнтованого змісту; зміцнення взаємозв'язку вузівської професійної підготовки з діяльністю, що протікає поза аудиторною роботою студентів, а також активізації проектної технології, що відповідає цілям формування готовності до самоосвітньої діяльності.

Структура навчального процесу в рамках кожного навчального дня визначається різними факторами, у тому числі специфікою предметної галузі знань, особливостями конкретного освітнього блоку, методичною системою викладача, його прихильністю до тієї чи іншої дидактичної концепції. Значний простір свободи, одержуваний викладачем у умовах, забезпечує йому велику можливість творчих пошуків, апробацію індивідуальних знахідок.

Тут ми переходимо до формулювання технологічних умов формування готовності студентів до самоосвітньої діяльності засобами проектування:

1) Оновлення змісту та методичного забезпечення дисципліни на основі проектної технології навчання. Включення проектної роботи студентів до змісту освіти має бути не ситуативно, фрагментарно, а в системі, на всіх етапах професійної підготовки;

2) Варіативність предметного матеріалу для забезпечення можливості вибору студентів способів самоосвітньої діяльності. Ця умова спрямована на можливість використання різнорівневого матеріалу, різних способів набуття знань та умінь, презентації результатів своєї самоосвітньої діяльності;

3) Оцінка діяльності студента не тільки за кінцевим результатом, але й за процесом його просування, а також за допомогою рефлексивної самооцінки. Ця умова дозволяє порівнювати власну динаміку студента по кожному компоненту готовності в рамках вивчення дисциплін.

4) Систематична та своєчасна діагностика готовності студентів до самоосвітньої діяльності. Ця умова забезпечує своєчасне виявлення зони актуального розвитку та зон найближчого розвитку та саморозвитку. В результаті діагностики учасники освітнього процесу одержують дані, що дозволяють з достатньою впевненістю судити про справжній стан процесу формування готовності.

Вищезгадані психолого-педагогічні, організаційно-педагогічні та технологічні умови формування готовності студентів до самоосвітньої діяльності засобами проектування тісно взаємопов'язані один з одним, тому при формуванні цього виду готовності доцільно враховувати весь комплекс зазначених умов.

КОНСПЕКТ ЯК НАЙВАЖЛИВІШИЙ ЗАСІБ І КРИТЕРІЙ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ І ЯКОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ

*Бабайлов В.К., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Підвищення ефективності управління педагогічним процесом завжди було і буде головною задачею, проблемою вищої школи. В його забезпеченні приймають участь всі структурні підрозділи вищого навчального закладу.

Досвід безпосередньої практичної педагогічної діяльності автора, а також урахування думок інших викладачів, приводить до безперечного висновку, що внесок різних структурних підрозділів ВНЗ в ефективність управління педагогічним процесом є самим різним. Автор вважає, що тут теж працює закон логістики 20-80: 80% внеску в діяльність забезпечують лише 20% персоналу [1]. Працюють й інші закони логістики: 5-50, 10-70 тощо [2]. Це однак не слід розуміти, що інший персонал не потрібний: без нього неможлива діяльність і головних напрямків діяльності.

Однак, якщо справа йде про питання – за рахунок чого можливе максимальне підвищення ефективності діяльності будь-якої організації у цілому, то відповідь може бути тільки одна – за рахунок підвищення ефективності діяльності саме цих 20%. Казане відноситься не тільки до процесів, але й засобів їх забезпечення. У «вишах» засобами забезпечення є лекції, практичні, семінарські заняття тощо. На думку автора найбільш важливим, вагомим є лекційний процес. А у свою чергу, засобом його забезпечення є конспект. Пропозиція цієї думки й стало метою доповіді.

Який конкретно кількісний внесок він робить в порівнянні з іншими засобами – це тема окремого дослідження. Тут мова йде про якісну оцінку. Автор вважає, що саме конспект є найважливішим засобом й критерієм забезпечення ефективності і якості педагогічного процесу.

Виділення конспекту як найбільш ефективного засобу і критерію якості педагогічного процесу – це фактично практичне застосування законів логістики у такій найважливішій і специфічній сфері як вищі навчальні заклади.

До того ж це має ще один позитивний наслідок – концентрація уваги на одному, але самому головному, суттєво зменшує затрати на управління педагогічним процесом, на контроль: згідне логістиці контроль зобов'язаний концентрувати увагу, перш за все, на головному.

Отримані висновки сприятимуть й організації нової ролі і місця кафедр педагогіки і соціології, а можливе й філософії. До речі, було б корисно провести соціологічне опитування щодо кількісної оцінки внеску лекцій (і конспектів) у забезпечення педагогічного процесу у вищих навчальних закладах. Автор вважає, що для реалізації цього проекту у ХНАДУ є всі можливості.

Висновок. Отже, основним результатом даної доповіді є формулювання гіпотези про конспект, як найважливіший критерій і засіб забезпечення ефективності і якості педагогічного процесу.

Література:

1. Бабайлов В. К., Приходько Д.О. Встановлення основного закону логістики. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва : Збірник наукових праць Харківського національного автомобільно-дорожнього університету*. № 2 (25) . 2020. Харків : Стиль - Издат, 2020. С. 17 – 25.

2. Бабайлов В. К. *Методологія наукових досліджень : навчальний посібник*. Х.: ФОП Бровін О.В. 2019. 150 с.

УДК 378.147

ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ПРИ ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАННІ

*Крайнюк О. В., к.т.н., доцент,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

У сучасних реаліях, коли багато навчальних закладів вимушено використовують дистанційну форму навчання, однією із найактуальніших задач стала підвищення мотивації студентів. Ще у хвилю пандемії коронавірусу довелось перебудовувати процес навчання. У 2022 році доводиться викладачам разом зі спеціалістами в галузі інформаційних технологій працювати в кризовому режимі та проробити величезну роботу з перенесення багатьох курсів та програм в он-лайн. Можна стверджувати, що вища освіта зазнає вимушеної трансформації. При дистанційному навчанні у студента виникає психологічний бар'єр і він має мотивувати себе самостійно без підтримки одногрупників та викладачів.

Оцінімо головні фактори, що впливають на мотивацію студентів. Внутрішня мотивація – це особисті мотиви та потреби студента, його власна внутрішня рушійна сила. Зовнішня мотивація забезпечується викладачем або, можливо, родиною, батьками. При дистанційній формі навчання зовнішнім фактором може стати організація процесу, структура побудови курсу, що у свою чергу пов'язано із зацікавленістю викладача, зворотнім зв'язком, встановленням проміжних цілей.

Для мотивації важливу роль відіграє дотримання термінів виконання завдання. Якщо роботи не перевіряються викладачем вчасно, зацікавленість студента знижується. Почуття поступового оволодіння курсом, наявності прогресу, руху вперед, досягнення поставлених цілей стимулює мотивацію.

Серед факторів, які позначаються на мотивації студенти можна назвати те, що цілі, поставлені викладачем, мають бути ясні та реальні для онлайн навчання, а структура самого курсу має бути логічною, інструкції чіткими.

Внутрішньою мотивацією може бути інтерес до теми, позитивна самооцінка та досягнення високих результатів та схвалення з боку викладача. Одні студенти відзначають можливість самостійно розпоряджатися своїм часом, проходити навчання у зручному для них темпі, виконувати завдання за наявності часу та можливості відзначають як позитивний момент у дистанційній освіті. Однак, одночасно деякі студентів вказують на стрес і нестачу часу чи технічної можливості. Одним з головних мотивуючих факторів є розуміння необхідності курсу для майбутньої роботи, зв'язок із реальністю. Тому вивчення нашого курсу «Охорона праці» зазвичай розпочинається лекцією «Навіщо вивчати курс», в якому наводяться конкретні приклади практичного застосування знань, формується культура безпеки, а також приділяється увага та види відповідальності за недотримання норм безпеки на виробництві.

Звичайно, якщо курс натхненний, пов'язаний із особистими інтересами, приносить задоволення від розвитку своїх навичок, то він мотивує студентів.

Письмові роботи, які здають студенти, можуть виконуватися не самостійно. У сучасних студентів дуже велика спокуса скопіювати частину матеріалу з джерел в інтернеті та вставити у свою роботу. З появою онлайн тестів можливість використання незаконних засобів для поліпшення

оцінок викликає занепокоєння [1]. Уявлення про те, що списування найчастіше зустрічається в дистанційному навчанні, було вивчено у роботі [2], автори якої виявили, що 73,8% опитаних студентів вважають, що в онлайн-класі обдурити легше. Дослідження [3] підтверджує, що академічна нечесність студентів на онлайн-курсах була значно вищою, ніж при очному навчанні.

На жаль, особистий досвід автора підтверджує копіювання практичних робіт студентів, які займаються дистанційно. Про це свідчать завантажені на сайт для перевірки роботи з однаковими розрахунковими та друкарськими помилками, однаковим оформленням як під копірку.

Виконання студентами тестів з обмеженою кількістю питань показує схожу картину, що свідчить про їхнє самостійне виконання. Рішення слід шукати у складанні тесту з дуже великою кількістю питань, у якому кожному студенту випадковим чином пропонується певна кількість питань. Таким чином, питання у кожного студента будуть індивідуальні. Також самостійному виконанню тестів сприятиме доступність виконання тестового завдання обмежену кількість часу. Доступ до тестів одночасно для всіх студентів та обмеження за часом сприяє більшій ймовірності індивідуального їх виконання, хоча контролювати повну самостійність виконання неможливо.

Мотивувати студентів на самостійне виконання завдань можуть наступні методи. Одним з дієвих способів можна запропонувати заміну підсумкового тесту на невеликі тести. Зниження значущості підсумкової роботи сприятиме більшій ймовірності самостійної роботи студентів. Студенту можна запропонувати тести до кожної теми, які виконують постійно протягом всього семестру і підсумкова оцінка складається із результатів щотижневої роботи. Відповідальність за складання підсумкового тесту замінюється на необхідність постійно виконувати в кожній темі невеликий тест. Важливість такого тесту в загальній оцінці

незначна і бажання списувати не таке велике.

Не зайвим буде у кожному тесті чи практичній роботі нагадувати студентам про чесне виконання завдання. Кожен тест можна починати із чітких інструкцій: «Ви можете використовувати свої конспекти під час проходження цього тесту. Нікому не повідомляйте своїх відповідей під час або після тесту. Натискаючи «Почати», ви погоджуєтесь з наступним твердженням: «Я підтверджую, що це моя власна робота» [4]. Однак ряд студентів відчувають тривожність при здачі тестів, тому добрим варіантом може стати заміна тестів на інші форми виконання завдань.

Форуми та чати для обговорення теми, що вивчається, дають цінну інформацію викладачеві про рівень підготовки кожного студента. Надання студентам різних творчих завдань, які не можна скопіювати в інтернеті або у однокласників, підвищує їх інтерес.

Добрі результати дає вибір завдання, якщо викладач пропонує студентам різні форми виконання роботи на вибір. Кожен студент може виконати завдання в такій формі, яка йому зрозуміліша, цікавіша: письмова робота, відеопрезентація, есе, аналізу прочитаного.

Цікавий позитивний досвід дало таке завдання як 90-секундний запис роздумів. При вивченні закону України «Про охорону праці» студентам запропоновано вибрати одну з його статей, проаналізувати, вибрати найголовніше та в невеликому ролику своїми словами доступно пояснити іншим студентам суть даної статті. Студенти, які щодня для соціальних мереж постійно записують відеоролики із задоволенням виконували таке завдання. А потім мали можливість ознайомитись із відеороліками інших студентів, що їм було цікаво та дало можливість ознайомитись із нормативним документом навіть тих студентів, які з ним не працювали.

Оскільки всі ми працюємо над підвищенням якості онлайн навчання, ми маємо можливість переосмислити методи, на які ми спиралися роками

при очному навчанні. Вимушений перехід до масштабного дистанційного навчання показав, наскільки актуальною є проблема мотивації.

Література :

1. Smith, G.G., Ferguson, D. & Caris, M. (2001). Teaching College Courses Online versus Face-to-Face. *T.H.E. Journal*, 28(9), 18-22. Retrieved November 15, 2022 URL: <https://www.learntechlib.org/p/94128/>.
2. King Chula G., Guyette W., Jr., Piotrowski Chris. Online Exams and Cheating: An Empirical Analysis of Business Students' Views. *The Journal of Educators Online*, Volume 6, Number 1, January 2009. URL: <https://eric.ed.gov/?id=EJ904058>.
3. Lanier Mark M. Academic Integrity and Distance Learning. *Journal of Criminal Justice Education* Volume 17, 2006 Issue 2.
4. Flower D. 7 Ways to Assess Students Online and Minimize Cheating. *The chronicles of higher education*. May 5, 2021. URL : <https://www.chronicle.com/author/flower-darby>.

УДК 37.011

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ
ЖУРНАЛІСТІВ ДО ПРОФЕСІЙНО-ТВОРЧОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ**

*Байрамов Р. С., аспірант, доцент
Класичний приватний університет*

XXI століття – це «епоха побудови нового типу цивілізації, що потребує значного рівня суспільного інтелекту, свідомості, який би став провідним механізмом забезпечення прогресивного історичного розвитку

суспільства і якості життя кожної людини. У зв'язку з цим освіта покликана перетворитися на провідний чинник формування суспільного інтелекту, національної самосвідомості народу, створення здорового соціуму і виступати в ролі національного ресурсу оновлення громадського життя і механізму управління соціальним розвитком» [3, с. 52]. Якщо людина здатна творчо мислити, у неї розвивається здатність до прогнозування. Формування творчого мислення майбутнього журналіста, створення відповідних умов для його активізації сприяє розвитку творчого потенціалу особистості студента.

Під час навчальних занять необхідно створювати сприятливі й педагогічно комфортні умови, що забезпечують формування здатності до прогнозування у майбутніх журналістів; необхідно забезпечити тісну взаємодію університету й редакцій газет, телевізійних та радіопередач; формувати креативно-ціннісну позицію студента в освоєнні професійних знань і вмінь; моделювати ситуації цілеспрямованого формування професійних умінь майбутніх журналістів.

Передумовами для формування професійної здатності до прогнозування на основі рефлексії минулого досвіду є створення педагогічно комфортного професійно орієнтованого освітнього середовища, що дає можливість підвищувати рівень творчої активності й професійної самореалізації майбутніх журналістів. Для формування творчого досвіду необхідно конструювати спеціальні педагогічні ситуації, що створюють умови для творчого вирішення їх, адже навчання творчості відбувається головним чином у процесі творчості.

У процесі професійної підготовки майбутніх журналістів значна роль належить формуванню усвідомленої готовності до постійного саморозвитку, творчої самореалізації і професійного самовдосконалення в умовах освітнього середовища, максимально наближеного до професійного. Формування і розвиток у студентів творчих умінь,

комунікативних здібностей, що допоможуть визначитися і діяти в несподіваних умовах, а також виховання прагнення до саморозвитку є одним із завдань сучасної професійної підготовки майбутніх журналістів.

Задатки творчій діяльності притаманні будь-якій людині. Треба вміти їх розкрити і розвинути. Прояви творчих здібностей варіюють від великих і яскравих талантів до скромних і малопомітних, але сутність творчого процесу – однакова для всіх. Різниця – в конкретному матеріалі творчості, в масштабах досягнення і їх суспільної значущості [2, с. 286].

Гуманітарний вектор сучасної вищої освіти передбачає фундаментальну підготовку майбутніх фахівців, самоосвіту та самовдосконалення інтелектуальних, креативних і фізичних можливостей студента [1].

Педагогічними умовами підготовки майбутніх журналістів до творчої професійної діяльності вважаємо: 1) створення позитивної мотивації навчання і спрямування на журналістську діяльність як на складне ремесло правди і як на творчий процес; 2) використання інноваційних методів навчання та інформаційних технологій в освітньому процесі, що забезпечується в процесі використання мережі Інтернет; редагування текстів, виконання практичних вправ на розвиток гнучкості мислення, контекстуальної здогадки, образної пам'яті, швидкості реакції; 3) розвиток пізнавальної самостійності студентів шляхом пошуку оригінальних рішень; виконання творчих завдань різного ступеня складності для самостійної роботи; опрацювання додаткової тематичної літератури; написання курсових, дипломних робіт; участі в олімпіадах; підготовки доповідей на конференції тощо.

Таким чином, професійно-творча самореалізація майбутнього журналіста є одним із критеріїв його професіоналізму, що відповідає державним вимогам й очікуванням суспільства.

Література:

1. Виховна робота зі студентською молоддю: навч. посібник для вищих навч. закладів за заг. ред. Т. Ю. Осипової. Одеса, 2006. 288 с.
2. Педагогіка вищої школи : словник-довідник / Упорядник О. О. Фунтікова. Запоріжжя, 2007. 404 с.
3. Сіверс З. Ф. Феномен творчості як базова складова акмеологічного розвитку особистості. *Освіта і управління*, 2008. №1. С. 47–55.

УДК 331.108

КАДРОВА ПОЛІТИКА ЗВО - СТРИЖНЕВИЙ ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО РОЗВИТКУ

*Водолажська Т.О., к.е.н., доцент
Ачкасова Л.М, к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Останнім часом та протягом поточного 2022 року, зокрема, всі без винятку заклади вищої освіти (ЗВО) України мимовільно працюють в надскладних умовах, обтяжених, з одного боку пандемією COVID-19, з іншого – реаліями воєнного стану з усіма його вкрай негативними наслідками. Водночас, українські ЗВО повинні відповідати мінливим стандартам та вимогам, враховувати та переймати досвід провідних закордонних ЗВО, посилювати і розвивати власну конкурентоспроможність задля забезпечення стратегічного розвитку та якісної підготовки здобувачів вищої освіти.

За цих обставин вирішення завдання щодо забезпечення опанування здобувачами вищої освіти таких «знань та компетенцій, що відповідають

світовим та національним інноваційним трендам» набуває особливої актуальності [1].

Уможливлення реалізації зазначеного завдання досягається шляхом формування та залучення до навчального процесу відповідного викладацького кадрового складу. При цьому пріоритетними виявляються питання, пов'язані із професійним розвитком та стимулюванням праці викладачів (активізація професійних якостей, задоволення ключових запитів та підтримування прагнення до саморозвитку тощо), які, зазвичай, розглядаються та вирішуються в межах кадрової політики ЗВО [2].

Слід погодитись із думкою науковців, які кадрову політику ЗВО розглядають як «систему інструментів, методів та принципів ефективного управління людськими ресурсами ЗВО, що є засобом реалізації його стратегії та спрямовану на забезпечення конкурентоспроможності закладу на ринку освітніх послуг» [1, с. 17].

Загальними підставами та базисом для її формування є також дотримання наступних принципів : стратегічна спрямованість; системність; послідовність (наступність); гнучкість; змінюваність; моральність; функціональний підхід; гласність; науковість; добір персоналу за діловими, професійними, моральними якостями; цілеспрямованість; конкретно-історичний підхід; законність; демократизм в управлінні та готовність до співробітництва; відкритість; комплексність; соціальний контроль; демократизм; справедливість тощо.

Кожний ЗВО розробляє та реалізує власну кадрову політику. Зокрема, у Харківському національному автомобільно-дорожньому університеті (ХНАДУ) також така робота проводиться. Зокрема, для забезпечення професійного розвитку науково-педагогічних працівників відповідно до державної політики у галузі освіти та забезпечення якості освіти розроблено Стандарт закладу вищої освіти СТВНЗ 73.0-01:2020 «Порядок підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних і

наукових працівників ХНАДУ» (<https://www.khadi.kharkov.ua/informaciina-vidkritist/vnutrishnja-sistema-zabezpechennja-jakosti/>) [3].

Застосування та дотримання принципів, зазначених у цьому Стандарті дозволяє викладачам ХНАДУ:

- удосконалити наявні та набути «нових компетентностей у межах професійної діяльності або галузі знань з урахуванням вимог відповідного професійного стандарту (у разі його наявності);

- накопичити досвід виконання додаткових завдань та обов'язків у межах спеціальності, професії, займаної посади;

- сформувати, розвинути та опанувати новітні компетентності : цифрову, управлінську, комунікаційну, медійну, інклюзивну, мовну тощо.

Література:

1. Дороніна О. А., Рязанов М. Р. Кадрова політика як інструмент стратегічного розвитку закладу вищої освіти. *Економіка і організація управління*. 2019. № 1 (33). С. 15-20. URL : <https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/7061>

2. Ільченко Т. Кадрова політика навчального закладу. *Практика управління закладом освіти*. 2017. №5. URL : <https://edirshkoly.m CFR.ua/558206>

3. Стандарт закладу вищої освіти СТВНЗ 73.0-01:2020 «Порядок підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних і наукових працівників ХНАДУ». URL : (<https://www.khadi.kharkov.ua/informaciina-vidkritist/vnutrishnja-sistema-zabezpechennja-jakosti/>) (дата звернення: 15.11.2022).

АНАЛІЗ ВИКЛАДАННЯ ІНЖЕНЕРНО-ТЕХНІЧНИХ МЕТОДІВ ПОПЕРЕДЖЕННЯ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

*Мелещенко Р.Г., д.т.н., професор,
Національний університет цивільного захисту України*

Забезпечення безпеки та стійкості функціонування різних об'єктів на даний час набуває особливої уваги для будь-якої держави світу [1]. Це пов'язане з вирішенням загальної проблеми сталого розвитку держави і світової цивілізації загалом [2].

Найбільш важливими для вирішення цієї проблеми прийнято вважати різні небезпечні об'єкти [3]. Процес функціонування таких об'єктів пов'язаний з можливістю виникнення на них різних небезпечних подій [4].

Небезпечні події можуть бути на різних об'єктах виробничої і екологічної сфери [5] та виникати в різних соціально-економічних системах [6, 7]. Найбільш небезпечними та частими подіями на об'єктах виявляються пожежі у приміщеннях (ПП) [8]. ПП, зазвичай, завдають значної шкоди життю людини [9], власне об'єктам [10] та оточуючому навколишньому середовищу [11, 12]. Підвищення загального рівня ризику життю людини суттєво впливає на забезпечення стійкості розвитку цивілізації [13]. У зв'язку з цим запобігання ПП об'єктів слід розглядати як одну з актуальних проблем забезпечення сталого розвитку цивілізації.

У роботі [14] наголошується, що одним із конструктивних підходів до забезпечення стійкості функціонування об'єктів технічної сфери слід розглядати виявлення ПП на ранніх стадіях.

Література:

1. Vambol S., Vambol V., Bogdanov I., Suchikova Y., Rashkevich N. Research of the influence of decomposition of wastes of polymers with nano inclusions on the atmosphere. *EEJET*. 2017. Vol. 6. № 10–90. P. 57–64.
2. Tan P., Steinbach M., Kumar V. *Introduction to Data Mining*. Addison Wesley, 2005. 864 p.
3. Semko A. N., Beskrovnaya M. V., Vinogradov S. A., Hritsina I. N., Yagudina N. I. The usage of high speed impulse liquid jets for putting out gas blowouts. *Journal of Theoretical and Applied Mechanics*. 2014. Vol. 52(3). P. 655–664. URL: <https://bibliotekanauki.pl/articles/279295>
4. Andronov V., Pospelov B., Rybka E., Skliarov S. Examining the learning fire detectors under real conditions of application. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. 2017. Vol. 3/9(87). P. 53–59.
5. Mygalenko K., Nuyanzin V., Zemlianskyi A., Dominik A. Development of the technique for restricting the propagation of fire in natural peat ecosystems. *EasternEuropean Journal of Enterprise Technologies*. 2018. Vol. 1/10(91). P. 31–37.
6. Vambol S., Vambol V., Sobyna V., Koloskov V., Poberezhna L. Investigation of the energy efficiency of waste utilization technology, with considering the use of low-temperature separation of the resulting gas mixtures. *Energetika*. 2018. Vol. 64. №4. P. 186–195. URL: <http://29yjmo6.257.cz/bitstream/123456789/8734/1/document.pdf>
7. Dubinin D., Korytchenko K., Lisnyak A., Hrytsyna I., Trigub V. Improving the installation for fire extinguishing with finelydispersed water. *Easten-European Journal of Enterprise Technologies*. 2018. Vol. 2/10(92). P. 38–43.
8. Kovalov A., Otrosh Y., Ostroverkh O., Hrushovinchuk O. Fire resistance evaluation of reinforced concrete floors with fire-retardant coating by

calculation and experimental method. *E3S Web of Conferences*. 2018. Vol. 60. № 00003. URL: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/20186000003>

9. Reproduced with permission from fire loss in the United States during 2019. National Fire Protection Association. 2020. 11 p. URL: www.nfpa.org

10. Otrosh Yu., Semkiv O., Kovalov A. About need of calculations for the steel framework building in temperature influences conditions. *IOP Conference Series: Materials Science and Engineering*. 2019. Vol. 708. № 1. 012065. URL: <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1757-899X/708/1/012065/pdf>

11. Dadashov I., Loboichenko V., Kireev A. Analysis of the ecological characteristics of environment friendly fire fighting chemicals used in extinguishing oil products. *Pollution Research*. 2018. Vol. 37, № 1. P. 63–77. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/6849>

12. Kustov M. V., Kalugin V. D., Tutunik V. V., Tarakhno E. V. Physicochemical principles of the technology of modified pyrotechnic compositions to reduce the chemical pollution of the atmosphere. *Voprosy khimii i khimicheskoi tekhnologii*. 2019. № 1. P. 92–99.

13. Pospelov B., Andronov V., Rybka E., Krainiukov O., Maksymenko N., Meleshchenko R., Bezuhla Yu., Hrachova I., Nesterenko R., Shumilova A. Mathematical model of determining a risk to the human health along with the detection of hazardous states of urban atmosphere pollution based on measuring the current concentrations of pollutants. *EEJET*. 2020. Vol. 4/10(106). P. 37–44.

14. V. Sadkovyi, E. Rybka, Yu. Otrosh and others. Fire resistance of reinforced concrete and steel structures : monograph. Kharkiv: PC TC, 2021. 180 p.

**ТЕХНІКО – ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ
ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ
НАВЧАННЯ**

*Прокопенко М.В., викладач
Харківський національний автомобільно – дорожній університет*

В сучасних умовах широкого використання дистанційного навчання особливу роль набуває програмно-технічного забезпечення як студента, так і викладача.

Як правило, технічна складова представлена стаціонарними комп'ютерами та ноутбуками що мають доступ до мережі Internet та обладнані динаміком та мікрофоном.

У зв'язку з цим відкрилися якісно нові можливості для впровадження в освітній процес електронних технологій навчання .

Студенти можуть скористатися всіма ресурсами Всесвітньої мережі – електронними бібліотеками, спеціалізованими сайтами, форумами, тренінгами і т.д.

При цьому використання електронних ресурсів робить непотрібним придбання дорогих книг, дозволяючи використовувати їх електронні копії у будь-якій кількості. Крім того, використання хмарних технологій робить можливим постійний доступ до методичних матеріалів, розміщених на сайті закладу вищої освіти .

Для організації дистанційної освіти в більшості закладів вищої освіти використовують програмні продукти MOODLE і BigBlueButton, які мають широкий спектр можливостей як для викладачів, так і для студентів [1].

Викладач має майже необмежені можливості для представлення

навчально-методичних матеріалів курсу, проведення теоретичних та практичних занять, організації навчальної діяльності студентів як індивідуальної, так і групової.

Лектору надається повний контроль над лекційним або практичним заняттям. Йому надано можливість завантаження документів (файлів) у форматі PDF (презентацій) та їх демонстрації під час доповіді. Віртуальна указка дозволяє привертати увагу глядачів до найважливіших місць презентації. За потреби лектор зможе надати спільний доступ до робочого стола власного комп'ютера. Студенти можуть наближати окремі фрагменти презентації для уважнішого вивчення, привертати увагу лектора шляхом підняття руки та спілкуватися один з одним або викладачем у режимі групового або приватного чату [2].

Крім самостійного вивчення матеріалу, в системі є можливість приєднатися до заздалегідь запланованої спеціальної (тематичної) лекції (семінару), що проходить в аудиторії за допомогою інтерактивної відеоконференції BigBlueButton, в якій кожен учасник має можливість поставити питання лектору в прямому ефірі і поспілкуватися з рештою учасників.

Система BigBlueButton розроблена в рамках open source - проекту, що тісно інтегрується з відкритою платформою управління контентом Moodle та активно експлуатує можливості залучення десятків програмних компонентів з відкритим вихідним кодом. Інтегрована підтримка VoIP - комунікацій забезпечує якісний голосовий зв'язок між учасниками, а підключена до комп'ютера веб-камера дозволяє викладачеві та студентам бачити один одного.

Для підвищення ефективності та гнучкості об'єктивного контролю та самоконтролю знань, умінь та навичок передбачена можливість створення різних завдань з одного набору питань, доповнення новими питаннями та завданнями, включення в питання графічних зображень, мультимедійних

фрагментів, адаптивного набору елементів наступного питання залежно від правильності попередніх відповідей учня. Активно використовують програми тестування [3].

Передбачені також додаткові сервісні можливості, такі як формування таблиць успішності, в яких відображаються переліки пройдених тем, кількість правильних відповідей, виправлених та не виправлених помилок, витрачений час.

Підводячи підсумок можна зробити логічний висновок, що одним із засобів підвищення ефективності дистанційного навчання є сучасне технічне і програмне (мережеве) забезпечення усіх учасників освітнього процесу.

Література :

1. Ахмад І. М. Навчання в дистанційній і змішаній формі студентів ВНЗ. URL: <http://interconf.fl.kpi.ua/node/1067>.
2. Гарбуза Т. Тьютор як суб'єкт освітнього процесу в системі дистанційного навчання. *Молодь і ринок*. Київ, 2019. №1 (168). С. 71–75.
3. Кузьміга І. Проблеми та переваги дистанційного навчання. URL: <http://confesp.fl.kpi.ua>.

**МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ТРЕНУВАНЬ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ
ТРЕНАЖЕРУ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ГАЗОДИМОЗАХИСНИКІВ
«ЛАБІРИНТ»**

*Белюченко Д.Ю., к.т.н., викладач
Національний університет цивільного захисту України*

Тренажер «Лабіринт» призначено для тренувань і відпрацювань вправ по орієнтуванню та пересуванню газодимозахисників в замкнутому задимленому просторі під дією теплового випромінювання.

Лабіринт складається з наступних етапів: вузький лаз, люки, драбин, рухлива горизонтальна труба, вертикальна труба.

Контроль за рухом ланки здійснюється за допомогою системи покрокового контролю та відеокамер виведених на пульт керування.

До тренувань в ізолюючих протигазах допускаються газодимозахисники після проходження первинної підготовки, які здали заліки та придатні за станом здоров'я. Тренування газодимозахисників повинні проводитися під контролем медичного працівника.

Тривалість кожного тренувального заняття повинне бути не менш двох годин. Час, відведений на заняття, рекомендується розподіляти в такий спосіб:

- постановка завдання, інструктаж 5 хвилин;
- виконання розминки, вправ і нормативів 50–60 хвилин, з них на подолання тренажера «Лабіринт» – 40–50 хв.
- виключення з протигазів і відпочинок 10 хвилин;
- розбір заняття 10 хвилин;
- обслуговування ізолюючих протигазах 25 хвилин.

Тренування в теплодимокамері спрямовані на формування психологічної готовності до дій по гасінню пожеж. Вони повинні забезпечити відпрацьовування газодимозахисниками професійних навичок, застосування знань і вмінь у екстремальних ситуаціях, що моделюються.

Екстремальні ситуації, що моделюються містять в собі елементи небезпеки ризику в граничній складності, тривалих максимальних навантажень, що дозволяють вимагати на кожному тренуванні напруги фізичних сил, розумових здатностей і волі.

Час, що відводить на відпрацьовування вправ у теплодимокамері рекомендується розподіляти в такий спосіб:

вправи на свіжому повітрі (розминка) – 7–10 хвилин;

вправи в тренажері «Лабіринт» – 25–30 хвилин.

Тренування починається з розминки на свіжому повітрі в спеціальному одязі без протигазів. Потім газодимозахисники включаються в протигазу й продовжують тренування в тренажері «Лабіринт». Після виконання вправ газодимозахисники відпочивають у передкамері без протигазів до встановлення частоти пульсу 100 ударів у хвилину. Якщо протягом 8–10 хвилин пульс до зазначеної частоти не відновився, газодимозахисники до подальшого тренування не допускаються.

Література:

1. Чернов С. М., Ковалишин В. В. Ізолюючі апарати. Обслуговування та використання : навчальний посібник. Львів, “СПОЛОМ”, 2002. 194 с.

2. Рекомендації для вивчення повітряних протигазів “Drager” PA 90 SERIES {PA 92} у підрозділах гарнізонів пожежної охорони. К.: УДПО МВС України, 1995. 19 с.

СЕКЦІЯ 6
ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЗВОРОТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ В УПРАВЛІННІ ПЕДАГОГІЧНИМ
ПРОЦЕСОМ

ЗАСТОСУНОК TEAMSPEAK ЯК ЗАСІБ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

*Рябець С. І., к.т.н., доцент
Рябець І. С., здобувач вищої освіти
Центральноукраїнський державний університет
імені Володимира Винниченка*

Бурхливий розвиток цифрових (комп'ютерних) технологій щорічно збільшую номенклатуру програмних продуктів для супроводження дистанційної чи змішаної форм навчання. Чільне місце серед таких займають GoogleClassroom, Zoom та ін. За великим рахунком, жодна з таких програм не є досконалою [1], тому постійно з'являються нові цікаві подібні продукти, що враховують переваги й недоліки попередників. При цьому, визначальними критеріями до застосування залишаються безкоштовність, організація та забезпечення зв'язку, підтримка достатньої функціональності, доступність для розуміння та не складність в управлінні. Звідси й *мета* нашого дослідження – розглянути можливості застосування в освітньому процесі відносно нового сервісу Teamspeak [2].

Традиційним для встановлення нової програми, зокрема Teamspeak, є авторизація, а саме створення облікового запису через використання логіну чи електронної пошти з наступним завантаженням застосунку на комп'ютер (планшет, смартфон). Далі організовується спілкування шляхом створення «кімнати Teamspeak». При чому тут передбачена можливість створити власний сервер, хоча функціонал менш різноманітний ніж у інших програмних продуктах. Почати розмову в програмі можна за допомогою «голосового каналу». Студенти чи викладач мають можливість під'єднатися до голосового каналу, бачити активних учасників. Teamspeak

використовує дуже мало ресурсів комп'ютеру, це стало можливим завдяки простоті самої програми, адже функції демонстрації екрану та різноманітної персоналізації програма не має. Можливості учасників спілкування регулюються через налагодження прав доступу. Так, останнім є можливість присвоєння статусу модераторів, що дає можливість не тільки контролювати спілкування згідно встановлених норм чи правил, але й застосовувати організаційні заходи (наприклад, організація груп, оповіщення). Teamspeak не потребує передплати, додаткових витрат, наприклад як в інших програмах на преміум-підписку», не містить рекламу, має розширені права з функцією створення власного серверу, індивідуальне налаштування гучності та прямий обмін повідомленнями. В наявності також широковживана в багатьох подібних програмах функція відображення на екрані абонента, що спілкується в режимі реального часу. Доступна також версія Teamspeak для мобільних додатків.

Програма дуже нагадує за своїм функціоналом відому програму Discord, головною ж перевагою тут можна виділити значну економію апаратних ресурсів (майже втричі).

Отже, результуючи вищезазначене для сервісу Teamspeak [3] відмітемо наступні переваги: безкоштовність програмного продукту, експрес-організація спілкування (достатньо оповіщення про дату, час початку), відсутність заспамленості рекламою, підтримання якісного регульованого зв'язку, 3D-переміщення користувача у просторі з ефектом присутності, необмежене в часі користування голосовим чатом, спілкування в текстових чатах, довільна кількість учасників, доступний інтерфейс зі зручним функціоналом щодо регулювання, доступу тощо, вкрай низьке споживанням ресурсів. Як недоліки зазначимо відсутність демонстрації екрану та відео, обмеженість щодо персоналізації (індивідуальних налаштувань), не можливість роботи програми одразу через браузер.

Висновки. Таким чином, огляд можливостей сервісу Teamspeak вказує на цілковиту придатність даного програмного продукту для використання як одного із засобів дистанційного та змішаного навчання в тому числі в закладах освіти. В цьому переконують безкоштовність, функціональні можливості, доступність та зручність. Саме названі характеристики й визначають зростаючу сьогоденню популярність програми Teamspeak в першу чергу серед молоді.

Література:

1. <https://www.teamspeak.com/en/more/find-a-host/>.
2. [https:// teamspeak.com/](https://teamspeak.com/).
3. <https://uk.soringpcrepair.com/how-to-use-teamspeak/>.

УДК 378:046

**ЗАХОДИ З ОПТИМІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ
СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАННЯ**

*Кирчата І.М., к.е.н., доцент
Костенко Ю.О., к.т.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Актуальність заявленої теми важко недооцінювати, оскільки від успішності адаптації здобувача-першокурсника багато в чому залежить якість навчання в подальшому та розвиток майбутнього фахівця, як особистості.

Першокурсники у своєму житті набувають нової ролі, яку вони «впроваджують в життя», методом спроб і помилок намагаються освоїти

та виправдати очікувану від них поведінку, в основі якої лежать взаємовідносини з однолітками та викладачами.

У момент адаптації в студента відбувається кардинальна зміна діяльності та оточення, його внутрішні установки зазнають сильних змін, можливо навіть відбувається переоцінка цінностей, а через освоєння нових соціальних ролей, студенти по-іншому починають сприймати себе та оточуючих.

Найбільш важливими напрямками соціальної адаптації студентів є:

- адаптація до навчальної діяльності та академічної групи;
- взаємодія з викладачами першого семестру навчання;
- взаємодія з представниками випускаючої кафедри;
- взаємодія з куратором академічної групи;
- взаємодія з деканатом або навчальною частиною.

Адаптація до навчальної діяльності та академічної групи, як перспективна адаптація до майбутньої професії буде більш виражена під час навчальних та робочих практик.

Викладачі першого семестру є саме тими людьми, хто вперше тісно буде контактувати з першокурсниками, тому від них в процесі навчання потрібно:

- розповісти досконало про процес навчання, проходження екзаменаційних сесій;

- повідомити про графіки та терміни здачі рефератів, есе, контрольних робіт;

- намагатися створити інтерес до предмета, що викладається, і в цілому до знань інших дисциплін ЗВО;

- спробувати з'ясувати сильні та слабкі сторони кожного з студентів.

У подальшому процесі навчання інші викладачі випускаючої кафедри, повинні: сформувати у студентів адекватне уявлення та позитивне ставлення до своєї професії; долучати студентів до професійної

самоосвіти; забезпечувати можливість для самостійності у вирішенні поставлених завдань, однак без відмови у допомозі, якщо вона потрібна; роз'яснювати перспективи та мотивувати студентів на успішне навчання та закінчення університету.

Заходи, які має проводити куратор академічної групи: проводити ознайомлювальні екскурсії по університету; розповідати першокурсникам про історію університету; повідомляти студентам та сприяти залученню студентів до наукової діяльності у вузі.

Зі свого боку представники деканату повинні проводити заходи щодо оптимізації соціальної адаптації першокурсників у вигляді проведення бесід та пояснення прав та обов'язків здобувачів освіти.

Процес адаптації надзвичайно динамічний і його успіх багато в чому залежить від цілого ряду об'єктивних і суб'єктивних умов, тобто кожна людина по-різному відноситься до одних і тих же подій, а той самий впливовий стимул у різних людей може викликати різну реакцію у відповідь.

УДК 378.1

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТИ

*Перунова О.М., к.ю.н., доцент, Вербицька В.І., к.е.н., доцент
Половко А.В., здобувач вищої освіти
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

В даний час світ перейшов в епоху наступної промислової революції Industry 4.0, що накладає особливі умови на здійснення більшості видів діяльності. В першу чергу до модифікації схильні як сфери промисловості так і в цілому економічний сектор, однак, трансформація цих сфер

неможлива без підготовки кваліфікованих кадрів. Орієнтуючись на глобальну цифровізацію, виникає необхідність у ширшій підготовці фахівців як у предметній галузі, так і в галузі самоорганізації та здатності до самонавчання [1].

Не для кого не є секретом, що в реаліях XXI століття ключовими ресурсами є актуальна, достовірна інформація, включаючи здатність її шукати, аналізувати та коректно інтегрувати, та знання. Грамотне сприйняття та обробка отриманої інформації дозволяє більш ефективно та продуктивно організувати і процес навчання. Незважаючи на існуючі стратегії розвитку в галузі освіти та формування сучасних методів та методик навчання у наші дні питання щодо переходу на дистанційні форми навчання все ще стоїть досить гостро. Пандемія COVID-19, а тепер і воєнні дії на території України внесли істотні корективи, особливо щодо прискорення цього переходу. Безумовно, сформувати протягом такого незначного та складного періоду чітку та злагоджену систему, здатну безперервно сформувати комунікацію між педагогами та учнями практично неможливо. Основні обмеження, що виникають у процесі адаптації до форм дистанційного навчання можуть бути описані декількома характерними аспектами: недостатня оснащеність цифровими засобами зв'язку; недостатня цифрова грамотність; відсутність самоорганізації, яка вкрай необхідна умовах видозмінених форм контролю та неможливості прямого впливу. Варто зазначити, що зазначені проблеми можуть бути в рівних частках віднесені і до педагогів, і до здобувачів вищої освіти.

Також існують труднощі, що обумовлюються жорсткими вимогами до освітніх програм, оскільки системи освітніх стандартів не мають достатньої гнучкості і лише недавно почали перебудовуватися під нові формати навчання. Цілком очевидно, що впровадження будь-яких

видозмін у стандарти на державному рівні інертне і нездатне миттєво змінити освітні процеси.

Обумовленість програм навчання та жорстке їх формулювання в освітніх стандартах погано адаптується до цифрової області. Найбільша ефективність може бути досягнута за рахунок вільного вибору як набору мікро-курсів, так і персоналій, які їх розробляють, курирують і ведуть. Розглядаючи цифрову трансформацію освіти, глобально можна розбити освітні інститути на сегменти за рівнем готовності переходу в цифрову область. Якщо говорити про вищі навчальні заклади, то ступінь їхньої готовності можна розцінювати як максимальний серед інших. Це в першу чергу обумовлюється програмами заочного та дистанційного навчання, що вже реалізуються, програмами очно-заочної форми з частковим або повним застосуванням електронних засобів навчання. Такий варіант навчання сприяє творчому підходу у вирішенні більшості завдань, розвитку креативності та здатності до нестандартного мислення, що є дуже важливим в умовах постійного інформаційного розвитку і вдосконалення та прагнення максимальної продуктивності.

Література:

1. Цифровізація освіти: можливості для дистанційного навчання. *Український інститут розвитку освіти*. URL: <https://uied.org.ua/czifrovizacziya-osviti-mozhливosti-dlya-distanczijnogo-navchannya/> (дата звернення 1.11.2022)
2. Єгорченкова Н.Ю., Тесля Ю.М., Хлевна Ю.Л., Кичань О.М. Методологічні аспекти створення цифрового університету. *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»*. Серія: *Стратегічне управління, управління портфелями, програмами та проектами* (1), С. 31-36. <https://doi.org/10.20998/2413-3000.2020.1.4> (дата звернення 4.11.2022)

ЦИФРОВІ ЗАСОБИ КОМУНІКАЦІЇ В ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

*Нестеренко В.Ю., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Однією з головних характеристик дистанційного навчального процесу є практично повна відсутність «живих» особистих комунікацій між учасниками освітнього процесу. Безперечно, для частини здобувачів освіти через особливості емоційного характеру така форма взаємодії є цілком прийнятною та не викликає психологічного спротиву. Але для іншої, більш численної частини аудиторії відсутність особистого контакту і «живого» спілкування створює додаткове емоційне навантаження та провокує стан пригніченості і навіть депресії.

Тому в умовах такого обмеженого особистого контакту між учасниками навчального процесу стрімко зростає роль сучасних засобів цифрової комунікації, до яких можна віднести:

- чати та форуми взаємодії на навчальних сайтах;
- месенджери;
- Youtube;
- сторінки у соціальних мережах, тощо.

Слід зауважити, що на практиці під час реалізації навчального процесу кожен викладач повинен надавати здобувачам кілька таких каналів комунікації, щоб вони могли обрати серед них такий, що дозволить налагодити ефективний процес спілкування та максимізувати ефект від співпраці.

Такий високий рівень цифровізації відносин між здобувачами та викладачем дозволяє максимально ефективно проводити співпрацю, але і породжує відповідні проблеми, до яких можна віднести наступні:

- високий рівень психологічного навантаження для викладача через постійне переключення уваги та підбір форми взаємодії зі здобувачами за всіма каналами комунікації;
- недотримання здобувачами певних соціальних норм у спілкуванні з викладачем, їх стирання під час цифрового спілкування;
- додаткові витрати робочого часу для ведення сторінок у соціальних мережах, наповнення та візуалізації каналів комунікації для підтримання рівня зацікавленості здобувачів;
- особисті обмеження для викладача через відкритість та вільний доступ до великої кількості особистої інформації;
- необхідність додаткових матеріальних вкладень у придбання технічних засобів відповідного рівня, тощо.

Отже, слід константувати, що сучасний освітній процес майже в повному обсязі став дистанційним і вимагає від всіх учасників подальшого впровадження усього спектру цифрових засобів комунікації.

Література:

1. Арешонков В. Ю. Цифровізація вищої освіти: виклики та відповіді. *Вісник НАПН України*. 2020. № 2 (2). С. 1-6.
2. Колеснікова І. В. Цифровізація освітнього процесу в закладі післядипломної педагогічної освіти. *Науковий часопис Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*, 2020. Випуск 78. С.117-120.
4. Семеніхіна О.В., Юрченко А.О., Сбруєва А. А. та ін. Відкриті цифрові освітні ресурси в галузі ІТ: Кількісний аналіз. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. Том 75, №1. С. 331-348.

**PECULIARITIES OF INFORMATION TECHNOLOGIES FOR
PROCESSING OF DATA ARRAYS OF ENVIRONMENTAL
MONITORING OF NATURAL AND TECHNOGENIC OBJECTS OF
DIFFERENT SCALE IN GEOINFORMATION SYSTEMS**

*Gokov A. M., cand. of phys.-math. sci., associate professor
S. Kuznets Kharkiv National University of Economics*

Introduction.

The development of computerized systems for environmental monitoring of objects of various sizes is an important direction in modern environmental research and in practical activities for the protection of the environment and public health. This task is very relevant for spatially dispersed objects that differ in a number of features, such as: distribution over a large area; the complexity of organizing regular monitoring and maintenance; continuous operation in an aggressive environment; large capital and operating costs for the creation and use.

The paper presents an analysis of information technologies for processing data arrays of environmental monitoring of natural and man-made objects of various scales in geographic information systems (GIS).

Main part.

It is known that traditional methods of collecting and processing a data array during the operation of environmental monitoring systems do not allow, without the use of modern computer information technologies, to obtain reliable operational information, to model the level of technogenic loads on the components of the natural environment, to make expert and predictive assessments for making optimal management decisions. In recent years, one of

the main directions in the development of environmental monitoring systems has been the use of promising information technologies, the latest software developments and multifunctional analysis tools called GIS. A modern geographic information system can be defined as a set of hardware and software tools, geographic and semantic data, designed to receive, store, process, analyze and visualize spatially distributed information.

The main advantage of GIS lies in the set of tools for creating and combining databases with the possibility of their geographic analysis and visualization in the form of different maps, graphs, diagrams, direct linking to each other of all attributive and graphic data. GIS uses various methods of information transformation: into a given coordinate system, classification of monitoring objects by their attributes, generalization, spatial modeling and interpolation. Classification and clustering methods are widely used to classify spatial data according to the indicators used. Automated image analysis, in particular multispectral data, uses supervised and unsupervised classification algorithms. Monitoring of changes in ecological systems requires the use of algorithmic procedures for detecting dynamic changes (dynamic maps). Such procedures are based on classification methods and overlay GIS technologies. For these purposes, compositions of multi-temporal images, image algebra, comparison of the results of classifications of equally temporal images, etc. are used. To implement a decision-making system for monitoring natural and man-made objects of various scales, the apparatus of fuzzy set theory is used.

In computerized environmental monitoring systems, it becomes possible to carry out remote generalization - geometric and spectral generalization of images in images, determined by a complex of technical factors and natural features of the environment. In this case, the spectral and geometric characteristics of objects are integrated (synthesized), and a change in the image detail leads to a restructuring of its structure. In particular, automatic (logic-

machine) generalization manifests itself in a formalized selection, smoothing and filtering of an image in accordance with specified formal criteria.

An important component of modern information technologies for processing arrays of environmental monitoring data has become the use of intelligent systems based on fuzzy logic in the analysis of environmental situations in geographic information systems. It is known that the tasks of improving the environment include solving many complex, non-linear tasks that are difficult to formalize and require knowledge in many aspects of the environment, including environmental monitoring. Modern environmental monitoring tools and the information and control systems that support them are complex multifunctional multi-mode distributed systems in which complex data and knowledge are processed jointly. The most striking feature of human intelligence is its ability to make correct decisions in an environment of incomplete and fuzzy information. Therefore, modern automated monitoring systems should be considered as systems that, in terms of these properties, approach a person, and which help him influence the state of the environment. They should be developed on the basis of modern information technologies that would provide them with a significant increase in the level of information and intellectual support.

The main advantage of GIS lies in the set of tools for creating and combining databases with the possibility of their geographic analysis and visualization in the form of maps, graphs, diagrams, direct linking to each other of all attributive and graphic data. Modern environmental GIS allows you to work with maps of various ecological layers and automatically build a map of a qualitative assessment of environmental hazards. This process requires a highly skilled expert. Therefore, there is a need to automate the decision-making process and modeling the processes of approximate reasoning of a person becomes the central direction of automating the activities of a decision-maker based on an analysis of the environmental situation. Environmental monitoring

systems based on GIS can be considered as intelligent systems based on human knowledge. For this, the existing GIS was supplemented with a decision-making subsystem. The relevance of considering this class of systems is due to their ability to accumulate and generalize knowledge, to develop hypotheses, forecast and make decisions.

When solving environmental problems, situations arise when either the necessary sensors of primary information are not available, or existing measuring instruments do not provide the required information at the pace of the process, or only qualitative information about the control object is available. In such situations, it is necessary to have information technologies that provide decision-making that would allow obtaining the required information based on computer processing of high-quality or fuzzy information about the object. The methodology and software for creating the required model of an environmental monitoring system are based on fuzzy mathematics and are based on the hierarchy analysis method and fuzzy set theory, in which the main part of the information necessary to build a model is qualitative or fuzzy. To select a clear value of the control function, the method of weights is used. To implement a decision-making system, the apparatus of the theory of fuzzy sets can be used. As a mathematical model of weakly formalized problems, fuzzy control algorithms are used, which make it possible to obtain approximate solutions that are no worse than when using exact methods. With the help of fuzzy sets, it is possible to create methods and algorithms capable of modeling human decision-making techniques in the course of solving various problems. In particular, it is possible to carry out a classification, on the basis of which a decision-making system is built. Methods of the theory of fuzzy sets allow: a) to take into account various kinds of uncertainties and inaccuracies introduced by the subject and control processes, and to formalize the verbal information of a person about the task; b) significantly reduce the number of initial elements of the control process model and extract useful information for constructing a control algorithm.

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ВИПУСКНИКІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

*Вербицька В.І., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
Бредіхін В.М., к.т.н., доцент
Харківський національний університет міського господарства
ім. О.М. Бекетова*

Однією з найважливіших проблем країни і світового співтовариства є проблема кадрового забезпечення, яке відповідає вимогам сучасної економіки. Змінювані умови життя та ведення бізнесу, впровадження цифровізації не тільки в економічне, а й у приватне життя ставлять перед керівництвом суб'єктів господарювання ряд проблемних питань, серед яких важливим є забезпечення професійної відповідності працівників рівню завдань, що вимагають свого вирішення [1].

На перший погляд, здається, що саме вчорашні студенти – сьогоднішні претенденти на наявні вакансії не повинні мати проблем із працевлаштуванням. Саме у них як випускників вишів мають бути актуальні, повні, сучасні знання з обраної професії. Саме від них роботодавці мають право очікувати на впровадження в практику передових технологій цифрової економіки, використання ІТ-технологій, володіння сучасними програмами обробки інформації та оптимізації бізнесу.

Насправді ж саме випускникам вишів дуже складно знайти роботу. Дипломовані спеціалісти з вищою освітою без досвіду роботи не є затребуваними на сучасному ринку праці, оскільки підприємці виходять із

того, що справжня кваліфікація отримується не з студентської лави, а на робочому місці, де випускники вузів фактично доучуються у процесі придбання досвіду практичної роботи [2]. В той самий час за помилки таких працівників доводиться платити підприємцю, причому ціна цих помилок може бути дуже високою. Внаслідок цього цілком природне бажання підприємця відмовитися від найму недосвідчених працівників не виглядає дивним, а цілком логічним. Актуальною проблемою в даний час є пошук кваліфікованих кадрів з досвідом роботи з спеціальності, і особливо це стосується роботи бухгалтера та аудитора.

Однак такий специфічний попит на ринку праці (і не тільки стосовно спеціалістів облікових спеціальностей) створив майже нерозв'язну проблему для нових випускників вишів. Щоб набути досвіду роботи, треба спочатку влаштуватися на роботу. Але, щоб улаштуватися на роботу, треба спочатку набути досвіду роботи. Це порочне коло привело до того, що за час існування ринкової економіки з'явилося не одно покоління людей з вищою освітою, величезна частина яких так і не знайшла собі роботу з спеціальності.

Справа в тому, що витрати фірми на практичне навчання не можуть принести гарантованої вигоди. Навпаки, у цій конкурентній грі на ринку праці більше шансів на виграш у тих підприємців, які займуть вичікувальну позицію. Саме вони отримають конкурентні переваги, оскільки економія на навчанні персоналу дозволить їм встановлювати вищу заробітну плату та переманювати до себе підготовлених в інших фірмах спеціалістів [3].

Аналіз ринку праці дозволив виділити найбільш значущі дії, переліки необхідних умінь та знань для посади «бухгалтер». Стосовно трудових дій виділено наступні :

- упорядкування (оформлення) первинних облікових документів;

- прийом первинних облікових документів щодо фактів господарського життя економічного суб'єкта;
- виявлення випадків порушення відповідальними особами графіка документообігу та порядку подання до бухгалтерської служби первинних облікових документів та інформування про це керівника бухгалтерської служби;
- перевірка первинних облікових документів щодо форми, повноти оформлення реквізитів;
- систематизація первинних облікових документів поточного звітного періоду відповідно до облікової політики;
- складання з урахуванням первинних облікових документів зведених облікових документів;
- підготовка первинних облікових документів для передачі в архів;
- виготовлення копій первинних облікових документів, зокрема у разі вилучення уповноваженими органами відповідно до діючого законодавства;
- забезпечення даними для проведення інвентаризації активів та зобов'язань економічного суб'єкта відповідно до облікової політики економічного суб'єкта.

Необхідними навичками при цьому є :

1. Складання (оформлення) первинних облікових документів, зокрема електронних;
2. Володіння прийомами комплексної перевірки первинних облікових документів;
3. Користування комп'ютерними програмами для ведення бухгалтерського обліку, інформаційними та довідково-правовими системами, оргтехнікою;

4. Забезпечення збереження первинних облікових документів до передачі їх у архів.

Необхідними знаннями для цього є :

- основи законодавства України про бухгалтерський облік, про архівну справу. Класифікатор управлінської документації;
- практика застосування законодавства з питань оформлення первинних облікових документів;
- внутрішні організаційно-розпорядчі документи економічного суб'єкта, що регламентують порядок складання, зберігання та передачі до архіву первинних облікових документів;
- порядок складання зведених облікових документів з метою здійснення контролю та упорядкування обробки даних стосовно фактів господарського життя;
- основи інформатики та обчислювальної техніки [4].

На наш погляд, постійна розробка все нових та новітніх поколінь державних освітніх стандартів вищої освіти розробка та постійна зміна вимог до фондів оціночних засобів, що описуються викладачами за кожною робочою програмою дисциплін, та інше – все це не націлене на реальне формування професійних компетенцій у студентів

Можна запропонувати три базові способи вирішення проблеми дефіциту кваліфікованих кадрів:

- надання державою податкових пільг для підприємств, організацій та установ, які приймають працювати випускників вузів;
- переорієнтування системи вищої професійної освіти фахівців з теоретичного спрямування на прикладне;
- переосмислення підприємцями концепції найму кваліфікованих кадрів, що веде до повній або частковій відмові від вимог мати досвід роботи зі спеціальності.

Третій спосіб виглядає, на перший погляд, суперечливим здоровому глузду і неприйнятним для підприємця. Але підприємець, який розуміє необхідність безперервного вдосконалення роботи персоналу, повинен щорічно наймати теоретично підготовлених випускників ВНЗ. Адже відсутність досвіду роботи зовсім не заважає, і навіть сприяє за допомогою свіжого погляду здійснювати пошук та знаходити ті вади в організації управління виробництвом, які непомітні для персоналу, що до них звик.

Зрештою, найбільші витрати підприємців припадають не на оплату помилок недосвідчених новачків, а на оплату звичної неефективної роботи досвідчених спеціалістів.

Література:

1. Starodubtsev A. A. Особливості працевлаштування випускників юридичного профілю вищих навчальних закладів МОН та МВС України. *Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Серія «Право»*, (21), 201-205. URL: <https://periodicals.karazin.ua/law/article/view/8474> (дата звернення 10.11.2022)

2. Шерстюк А., Огієвич І. Працевлаштування молоді в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/2876>. (дата звернення 10.11.2022)

3. Шишко Я. Р., Степакова Н. М. Проблеми працевлаштування випускників внз та можливі шляхи їх вирішення. *XIV Міжнародна наукова інтернет-конференція «ADVANCED TECHNOLOGIES OF SCIENCE AND EDUCATION»*. URL : <http://intkonf.org/shishko-ya-r-stepakova-n-m-problemi-pratsevlashtuvannya-vipusknikiv-vnz-ta-mozhlivi-shlyahi-yih-virishennya/> (дата звернення: 08.11.2022)

4. Гаркавенко Н. О. Проблеми зайнятості та безробіття на національному ринку праці. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2007. № 4. С. 170–171.

АЛГОРИТМ ПЕРСОНАЛІЗАЦІЇ КОНТЕНТУ НАВЧАЛЬНИХ КУРСІВ НА ОСНОВІ ПЛАТФОРМИ OPEN EDX

*Удовенко С.Г., д.т.н., професор
Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця
Чала Л.Е., к.т.н., доцент
Харківський національний університет радіоелектроніки*

Персоналізоване навчання сприяє успішності оволодіння знаннями студентами внаслідок використання спеціально підібраних навчальних каркасів.

Розглянемо алгоритм, який може автоматично генерувати персоналізовані шляхи навчання з використанням платформи Open edX за результатами оцінювання стану навчання студентів у режимі реального часу .

Платформа Open edX складається з системи керування вмістом (CMS) для розробників курсів і системи керування навчанням (LMS) для студентів. Основні функції, доступні для викладачів і студентів, визначені в кодовій базі платформи edX. Крім того, існують незалежні додатки для розгортання (IDA), які покращують функціональні можливості платформи. Дані навчальних курсів, що зберігаються на платформі Open edX, складаються з двох частин: даних про ресурси курсу та даних про навчальну поведінку студентів. Кожен курс містить певну кількість розділів з відеофрагментами та вправами та має ієрархічну структуру ресурсів [1].

При цьому в кожному розділі присутні такі елементи:

- заголовки та субтитри відеофрагментів курсу;
- тестові завдання;

Платформа Open edX дає можливість відстежувати та записувати усі події онлайн-користувачів під час перегляду відеофрагментів, включаючи повторення, швидке перемотування вперед і пропуск. Після перегляду відео студенти мають виконати вправу з розділу. Навчальні дані щодо кожного студента структуруються таким чином:

- поведінка при перегляді відео;
- продуктивність виконання вправи;
- коментарі та відповіді в секції коментарів.

Для розробки алгоритму персоналізації курсів навчальні дані пропонується попередньо обробляти в наступній послідовності:

- виділення ключових слів з заголовків відео, субтитрів відео та вправ до розділів;
- класифікація вправ (порівняння ключових слів для вправ з розділу з ключовими словами заголовків і субтитрів відео). Кожна вправа класифікується на точки знань із найбільшою кількістю зустрічей ключових слів;
- нормалізація результатів тестових завдань.

Необроблені дані, отримані від Open edX, мають чимало недоліків, зокрема, низьку релевантність аналізованих курсів, дублювання деяких ресурсів та надмірно детальну схему контролю процесу засвоєння матеріалу студентами. Для подолання цих проблем доцільно розробити окремі рішення для покращення якості даних. Спираючись на попередньо побудовані моделі оволодіння знань та оцінювання складності, а також на розробку концептуального графу для кожного розділу навчального курсу, було створено алгоритм персоналізації курсів, що модифікує процес навчання студента. Окремі кроки реалізації цього алгоритму можна описати таким чином:

- студент проходить онлайн курс за визначеною послідовністю;

– коли студент успішно проходить тест за поточною темою, то його стан автоматично оновлюється на основі моделі оволодіння знаннями;

– якщо за результатом тесту стан засвоєння студентом поточної теми (або низки тем) – «засвоєний», то він має продовжити навчальну послідовність, в іншому випадку студенту буде запропоновано пройти теми з іншого курсу, який має меншу складність, попередньо прораховану за допомогою моделі складності;

– якщо студент досягне необхідного рівня після тесту з тем з меншим рівнем складності, то він повернеться до базового варіанту, щоб пройти попередній тест. Коли студент не досягає потрібного стану оволодіння знаннями, то наступний тест буде з курсу з більш низьким рівнем складності.

Окремим пунктом алгоритму є прийняття оціночного рішення щодо стану засвоєння студентом окремих розділів курсу. Цей стан поділяється на чотири рівні (відповідно: невивчений, незасвоєний, недостатньо засвоєний та засвоєний). «Невивчений» (стан 1) означає, що нормований бал оцінки результатів проходження тесту студентом нижчий за 0.6 (наприклад, він перемотував вперед або пропускав відео під час перегляду, що не є нормальною поведінкою). Студенту мають бути присвоєні відповідні бали знань для перевірки. «Незасвоєний» (стан 2) означає, що нормалізований результат проходження тесту нижчий за 0.6, але все відео переглядалось без перемотування вперед або пропуску. Студенту мають бути присвоєні відповідні бали знань для перевірки. «Недостатньо засвоєний» (стан 3) означає, що нормалізований результат проходження тесту вище за 0.6, але менше ніж 0.8. Студенту також слід присвоїти відповідні бали знань для перевірки. «Засвоєний» (стан 4) означає, що нормалізований результат проходження тесту перевищує 0,8 і студент отримав більшу частину балів знань. Студенту при цьому слід призначити новий розділ для вивчення.

В експериментах з динамічним плануванням контенту курсу за допомогою запропонованого алгоритму (на прикладі курсів «Побудова баз даних в інформаційних системах» та «Розробка інтерфейсу користувача інформаційних систем») були використані інтерфейси прикладного програмування (API), розглянуті в [2]. Студенти, що приймали участь в експериментах, дотримувалися початкової послідовності засвоєння тем з подальшим використанням стратегії зворотного зв'язку для формування персоналізованого шляху навчання на основі автоматизованого оцінювання станів навчання.

Перевагою розглянутого алгоритму, окрім врахування складності кожного модуля та використання інформації про поведінку студента для аналізу засвоєння знань, є також те, що персоналізований підхід до планування схеми засвоєння навчального матеріалу може сприяти використанню різних варіантів курсів у побудові сценаріїв онлайн-навчання.

Література:

1. Якушина Е. В. (2021). Разработка курса «Создание MOOK на платформе Open edX». *Электронный журнал «Вопросы Интернет Образования»* URL:

http://vio.uchim.info/Vio_134/cd_site/articles/art_4_5.htm.

2. Jiang B., Li X., Yang S., Kong Y., Cheng W., Hao C., Lin Q. (2022). Data-Driven Personalized Learning Path Planning Based on Cognitive Diagnostic Assessments in MOOCs. *Appl.Sci.* V.12, P.39-52. URL :

<https://doi.org/10.3390/app12083982>.

**ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСОВУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-
ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ
ЗДОБУВАЧІВ.**

*Павленко О.В., к.т.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

В умовах пандемії у світі використання цифрових засобів у освіті та навчанні не варіант, а необхідність. Для всіх у 2020-2022 роках був очевидний технічний поштовх, який здобув навчання в «інституційному середовищі». Деякі вже мали великий досвід роботи з онлайн-інструментами та методами, іншим довелося вчитися дуже швидко – хотіли вони того чи ні. Але ми переконані, що цифрова освіта та навчання – це більше, ніж просто вміле застосування відповідних інструментів та процедур. Цей перехід до цифрової освіти та навчання відкриває простір для зміни парадигми [1]. Джек Уелч одного разу сказав: «Коли швидкість змін усередині установи стає повільнішою, ніж швидкість змін зовні, кінець близький» [2]. Поточне бізнес-середовище та операції зазнають швидких змін через сучасні технології цифрової трансформації. З інтеграцією Інтернету, блокчейну, великих даних, штучного інтелекту (ШІ) та пов'язаних з ними технологій, змінної динаміки споживчого попиту та порушень, пов'язаних із «COVID-19», зміни бізнес-операцій стали проблематичними. Тому організації, особливо в державному секторі, серйозно вивчають можливості, які надають нові технології цифрової трансформації для підвищення організаційної гнучкості, необхідної для адаптації до змінних умов та задоволення вимог університетів та здобувачів. Однак організації державного сектору, в тому числі заклади освіти, як і раніше, стикаються з багатьма перешкодами на шляху до

цифрового перетворення, такими як відсутність адміністративних навичок, доступність даних [3], і невизначеність навколишнього середовища, пов'язана з державним управлінням у державному секторі [4]. Незважаючи на ці труднощі, впровадження технологій цифрової трансформації в організаціях та університетах має багато переваг, таких як підвищення прозорості та підзвітності, найкращий доступ до даних, підтримка інновацій, оперативний ланцюжок постачання, покращені надавані послуги, підтримка екологічних ініціатив, операційні переваги та заохочення участі [5,6,7]. Дослідження автора Vader K. AlNuaimi [8] спрямоване на: вивчення взаємозв'язку між організаційною гнучкістю та лідерством у цифровій трансформації, включаючи вплив цього взаємозв'язку на цифрову трансформацію; визначити, чи існує будь-який позитивний модеруючий вплив цифрової стратегії на організаційну гнучкість, цифрове трансформаційне лідерство та цифрову трансформацію. Результати показали, що цифрова трансформація – це радикальна інституційна зміна, яка підриває організаційну культуру, впроваджуючи нову ІТ-інфраструктуру та нав'язуючи нові цифрові навички, які перевантажують співробітників та всю організацію у процесі переходу. Все це впливає на ухвалення нової технології та затримує просування цифрової стратегії [8].

Впровадження технологій онлайн-навчання та орієнтація на самостійне та критичне мислення актуалізує проблему розвитку цих навичок у майбутніх фахівців за допомогою цифрових інструментів [9]. Підготовка сучасного розробника визначається рівнем його підготовки в галузі інформаційних технологій, наявністю суміжних спеціальностей, вмінням успішно комерціалізувати складні продукти та проекти [10]. Завдання транспортно-університету – сформувати новий цифровий простір підготовки фахівців, затребуваних на ринку праці. Цифрова трансформація транспортно-навчального закладу здійснюється

відповідно до стратегії, заснованої на аналізі вихідного стану та готовності до цифровізації. Стратегія цифрової трансформації транспортного університету ґрунтується на ідеї створення у навчальному закладі єдиної цифрової системи, інтегрованої у зовнішні інформаційні системи [10,11]. За програмою «Університет 4.0» вже багато років у університетах світу працюють над модернізацією своїх послуг, щоб адаптувати їх до нових практик та потреб зацікавлених сторін [12,13].

Світ змінюється дуже швидко – з погляду культури, освіти, складності соціальних потреб та запитів [14]. Педагог із його минулою освітою не може відповідати очікуванням мільйонів. Систему «VUCA» (мінливість, невизначеність, складність та двозначність) у вищій освіті необхідно спостерігати, вивчати, аналізувати та реформувати. Вища освіта не може розвиватися в ногу з технологічним розвитком, глобальною економікою та цифровими трансформаціями [14]. Глобальні мережі спростили світ та встановили взаємозв'язок, зламавши бар'єри мови, географії, соціальної культури та сприйняття. Однак такі стрімкі зміни не дуже вплинули на вищу освіту. Пророцтва академіків про якості, які повинен мати фахівець, стають мінливими. Ця невизначеність призводить до безробітних випускників навчальних закладів. З некваліфікованими кадрами майбутнє освіти виглядає безрадісним та неоднозначним. Майстер на всі руки матиме більше можливостей для працевлаштування, ніж майстер певної навички. Таким чином, викладачі, які навчають здобувачів у XXI столітті, повинні зробити свідомий та навмисний вибір, щоб підвищити його компетентність та підготувати здобувачів до майбутнього [14,15].

Питання переходу на сучасні інформаційно-цифрові технології у навчальному процесі є складним питанням, для рішення якого викладачеві необхідно мати якісний рівень цифрової компетенції, вміти будувати нові засоби комунікації та співробітництва, створювати прозорий

інформаційний простір, який буде надавати здобувачеві оптимальну кількість даних. Це потребує значних зусиль та часу, але на теперішній час в нашому університеті вже є певний результат: створений інформаційний ресурс, за допомогою якого здобувач знаходить достатньо доступної інформації.

Література:

1. Cavalcanti T.R., Oliveira T., Santini F. de O. Drivers of digital transformation adoption: A weight and meta-analysis, *Heliyon*. 2022. Vol. 8, Iss. 2, e08911.

2. Viaene S. Orchestrating organisational agility. Ivey Business Journal. веб-сайт. URL : <https://iveybusinessjournal.com/orchestrating-organizational-agility/>. (дата звернення: 03.11.2022)

3. Ferraris A., Santoro G., Pellicelli A.C. “Openness” of public governments in smart cities: Removing the barriers for innovation and entrepreneurship. *International Entrepreneurship and Management Journal*. 2020. Vol.16(4), P. 1259–1280.

4. Oliva F.L., Couto M.H.G., Santos R.F., Bresciani S. The integration between knowledge management and dynamic capabilities in agile organizations. *Management Decision*, 2019. Vol. 57(8), P. 1960-1979.

5. Altayar M. S. Motivations for open data adoption: An institutional theory perspective. *Government Information Quarterly*. 2018. Vol. 35(4), P. 633-643.

6. Seepma A.P., de Blok C., Van Donk D.P. Designing digital public service supply chains: Four country-based cases in criminal justice. *Supply Chain Management*. 2020. Vol. 26(3), P. 418–446.

7. AlNuaimi B.K., Singh S.K., Harney B. Unpacking the role of innovation capability: Exploring the impact of leadership style on green

procurement via a natural resource-based perspective. *Journal of Business Research*. 2021. Vol.134, P. 78–88.

8. AlNuaimi B.K., Singh S.K., Ren S., Budhwar P., Vorobyev D. Mastering digital transformation: The nexus between leadership, agility, and digital strategy, *Journal of Business Research*. 2022. Vol. 145, P. 636-648.

9. Meirbekov A., Maslova I., Gallyamova Z. Digital education tools for critical thinking development, *Thinking Skills and Creativity*. 2022. Vol. 44, 101023.

10. Novikov S., Balashova E., Schislyayeva E. Digital transformation project for transportation professionals, *Transportation Research Procedia*. 2022. Vol. 63, P. 2122-2129.

11. Abuselidze G., Mohylevska O., Kompanets N., Iushchenko L. Modern concepts and methodological recommendations for teaching economic disciplines: tasks of the course "Digital Management of Transport Infrastructure", *Transportation Research Procedia*. 2022. Vol. 63, P. 2759-2766.

12. Kerroum K., Khiat A., Bahnasse A., Aoula E.-S. The proposal of an agile model for the digital transformation of the University Hassan II of Casablanca 4.0, *Procedia Computer Science*. 2020. Vol. 175, P. 403-410.

13. FICCI & Ernest-Young. University of future: Bringing education 4.0 to life. *FICCI & Ernest and Young*. веб-сайт. URL: [https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-university-of-the-future/\\$File/ey-university-of-the-future.pdf](https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-university-of-the-future/$File/ey-university-of-the-future.pdf) (дата звернення: 10.11.2022)

14. Latha S., Christopher P.B. Vuca in Engineering Education: Enhancement of Faculty Competency For Capacity Building, *Procedia Computer Science*. 2020. Vol. 172, P. 741-747.

15. Chinoracký R., Čorejová T. Impact of Digital Technologies on Labor Market and the Transport Sector, *Transportation Research Procedia*. 2019. Vol. 40, P. 994-1001.

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

*Комар О.С., старший викладач
Яремчук В.О., здобувач вищої освіти
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини*

Різні дослідники стверджують, що дуже важливо враховувати використання технологій, оскільки вони надають студентам більш індивідуалізований досвід і підтримку під час процесу навчання. Це важливий аспект у вивченні мови, оскільки зворотний зв'язок і мовна практика можуть бути більш орієнтованими на студента. Конгман також стверджує, що діяльність з використанням ІКТ сприяє більшій активності студентів у менш стресовому середовищі. Саме за допомогою інструментів ІКТ викладач може використовувати більшу кількість стилів навчання та сприяти самостійності студентів під час навчання [2; 190].

У своєму дослідженні Агуагед і Розо зазначають, що «технологічне середовище є ідеальним інструментом для полегшення взаємодії та комунікативного обміну під час вивчення мови», і що вони також «сприяють створенню комунікативних ситуацій». Їх дослідження свідчить про те, що вивчення мови зазнає прогресивних і значних змін у цьому напрямку, тобто використання ІКТ активно використовуються у навчанні. Зараз, багато дослідників-педагогів починають бачити важливість розробки та впровадження заходів, які включають технології та віртуальні середовища [1].

Інформаційні та комунікаційні технології змінюють спосіб мислення та навчання студентів, оскільки вони сприяють розвитку та обміну знаннями. Ці технології є швидкими та автоматизованими, інтерактивними

та мультимодальними, що дозволяють учням контролювати, як і коли вони навчаються. Специфічні вимоги змінюються відповідно до потреб індивідів у пошуку вирішення проблем або в конструюванні та передачі своїх знань.

Технології в освіті охоплюють усі інтелектуальні аспекти та інтереси наших студентів, оскільки вони можуть контролювати деякі аспекти свого процесу навчання. Необхідно враховувати контекстуальні характеристики та потреби студентів, щоб шукати рішення певної академічної проблеми. Як ми вже зрозуміли, використання ІКТ має багато переваг, таких як: 1) ІКТ як інструмент сприяння усному викладанню мови; 2) ІКТ для поповнення словникового запасу; 3) ІКТ як мотивація до навчання та взаємодії мовою, яка вивчається [3; 285].

Спостереження показують, що діяльність з використанням відео допомогла студентам покращити розмовне мовлення. Крім того, вони використовували інші стратегії навчання та презентації, такі як ментальні карти та контури. Взаємодія з технологіями була вирішальною під час вивчення лексики. Різні види діяльностей з використанням ІКТ сприяли засвоєнню словникового запасу, який є важливим під час взаємодії. Вони вивчали лексику за допомогою комп'ютерів і відтворювали її в своїх усних виступах. Використання ІКТ допомогло учням підвищити інтерес до вивчення англійської мови та створити ідеальне середовище для навчання. Семінари за з використанням ІКТ забезпечували студентам різні формати навчання та розвитку навичок усного мовлення, наприклад онлайн-словники, онлайн-завдання, відео з розмовами, онлайн-головоломки, пошукова діяльність [3; 291]. Також, за допомогою діяльності з використанням ІКТ можна покращити такі важливі аспекти мови для спілкування, як аудіювання. Загальновідомо, що студенти також повинні розвивати своє розуміння мови на слух, щоб взаємодіяти в реальних

життєвих ситуаціях. Це додає їм більше впевненості, оскільки відсутність здатності слухати може стати перешкодою під час взаємодії з кимось.

Технологічне середовище є ідеальним інструментом сприяння взаємодії та комунікативного обміну під час вивчення мови. Воно сприяє створенню комунікативних контекстів, які здатні забезпечити гнучкі, відкриті та реалістичні практики на занятті. Результати навчання показують, що заходи, розроблені за допомогою відео (обговорення, дебати, презентації), були хорошим інструментом для пробудження інтересу студентів до навчання. На відміну від традиційних занять, відео-практикуми дали учасникам більше можливостей вивчити не лише лінгвістичні аспекти мови, а й інші цікаві теми. Це важливі переваги застосування ІКТ у вивченні мови і особливо в розвитку комунікативної компетентності студентів. Ми бачимо, що студенти відчувають певний ступінь тривоги або тиску на традиційних уроках, що може заважати їм вільно спілкуватися англійською мовою. Студенти також зазначили, що робота в такому середовищі може спонукати їх до самоконтролю під час розробки певних видів діяльності [1].

Наше дослідження показало, що студенти віддають перевагу діяльності, яка передбачає використання ІКТ та усне вправління під час вивчення іноземної мови. Таким чином, розробка або адаптація матеріалів чи семінарів відповідно до вподобань студентів стає викликом і обов'язком у нашій практиці викладання. Варто зазначити, що коли в класі враховуються потреби та інтереси тих, хто навчається, навчання стає легким і швидким процесом. Постійні роздуми та планування необхідні, якщо ми хочемо допомогти нашим студентам досягти успіху в процесі навчання. Є безцінні переваги, коли ми враховуємо особливі потреби та інтереси групи під час розробки та проведення занять і заходів.

Підтримка занять з використанням ІКТ підвищила впевненість студентів у спілкуванні іноземною мовою, оскільки вони могли вивчати та

відновлювати свій словниковий запас, покращувати свої здібності сприйняття мови на слух, відчувати менше стресу та вільніше спілкуватися зі своїм викладачем та одногрупниками.

Це дослідження стало свідченням того, що викладачам необхідно постійно впроваджувати інновації та використовувати різні стратегії викладання та навчання англійської мови. Використання ІКТ під час навчання англійської мови має великі перспективи не лише тому, що студенти знайомі з використанням такого типу технологій, але й тому, що вони можуть значно збагатити навчальний процес. ІКТ мають потенціал прискорити, збагатити та поглибити навички, мотивувати студентів, допомогти пов'язати шкільний досвід із практикою роботи, створити економічну життєздатність майбутніх працівників, а також зміцнити навчання та допомогти освітнім закладам змінитися.

Саме швидке поширення технологічних ресурсів та зростання зацікавленості уряду у впровадженні ІКТ у вищу, початкову та середню ланки освіти мають спонукати заклади, координаторів і викладачів до перегляду своїх навчальних програм, аби вони були більш гнучкими і адаптованими до нових технологій.

Література:

1. Aguaged G. & Rozo V. Communicative Competences and the Use of ICT for Foreign Language Learning within the European Student Exchange Programme. *European Educational Research Journal*, 10(1), 2011.
2. Saeed A. & Congman, R. Applying. Communicative Approach in Teaching English as a Foreign Language: A Case Study of Pakistan. *Porta Linguarum*, 20, 2013, pp. 187-203.
3. Straksiene, G. & Baziukaite, D. Integration of ICT, Drama, and Language for Development of Children's Communicative Competence: Case Study in a Primary School. *Informatics in Education*, 8(2), 2009, pp. 281-294.

ІНТЕРАКТИВНІ ОНЛАЙН ДОШКИ ТА ЇХ МОЖЛИВОСТІ

*Деділова Т.В., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній
університет*

Інтерактивні онлайн дошки – сучасний інструмент, який дозволяє розміщувати навчальні матеріали для усіх видів занять, а також забезпечує взаємодію суб'єктів освітнього процесу та налагодження комунікацій між ними. За своєю сутністю вони є сервісом, який бере за основу хмарні технології та дозволяє здійснювати у цифровій площині візуалізацію демонстраційних матеріалів.

Різноманіття інтерактивних онлайн дощок зумовлено їх функціоналом, спрямованим на вирішення таких навчальних задач, як:

- розміщення текстових матеріалів, відеоматеріалів, графічних об'єктів;
- побудова карт знань;
- створення презентацій;
- робота в команді над спільним проектом;
- пояснення робочого матеріалу під час проведення практичних та лабораторних занять;
- робота в синхронному режимі над вирішенням навчальних завдань;
- проведення інтеграційних занять разом з іншими викладачами;
- забезпечення платформи для комунікацій (здійснення відеодзвінків, спілкування у чатах, проведення онлайн конференції тощо);
- забезпечення доступу до представлених матеріалів для подальшого перегляду здобувачем освіти у асинхронному режимі та ін.

Крім того, одним із критеріїв застосування інтерактивних онлайн дощок в навчальному процесі є їх платність. На жаль, абсолютно безкоштовних інструментів для використання викладача майже не існує, оскільки всі вони реалізуються на комерційній основі.

На рис. 1 наведено перелік онлайн дощок, найбільш вживаних у навчальній практиці українських викладачів.

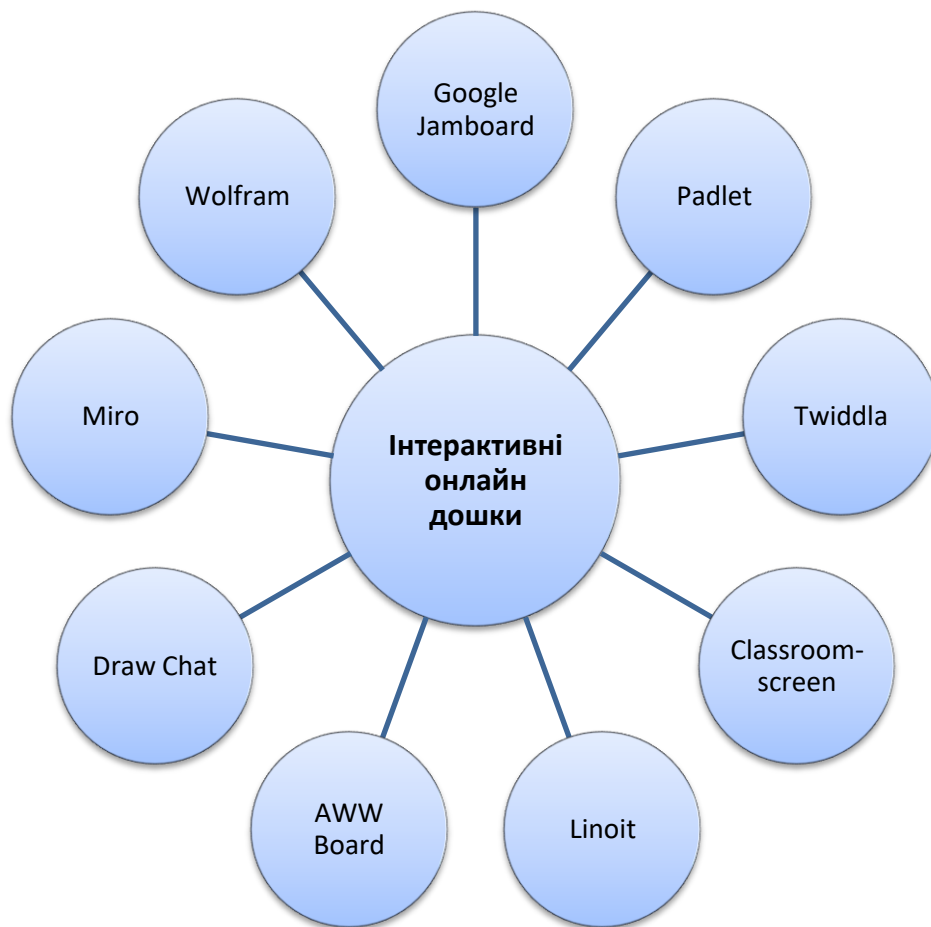

Рисунок 1 – Перелік інтерактивних онлайн дощок (авторська розробка)

Безумовно, такий інструмент є зручним у застосуванні та таким, що підвищує якість дистанційної освіти. Крім того, онлайн дошки дозволяють поєднувати інтереси усіх учасників навчального процесу.

ВПЛИВ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ ЗНАНЬ

*Вербицька В.І., к.е.н., доцент
Осадчий Д.Г., здобувач вищої освіти
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

У ХХ сторіччі і раніше звукова, текстова, числова, графічна чи візуальна інформація мала пройти довгий ланцюжок, перш ніж осісти у головах у студентів. В теперішній час усе спростилося до кількох кліків на гаджеті. Доступ до всесвітньої павутини та необмежені можливості поглинання і користування інформацією – це колосальний стрибок розвитку людства і... ведмежа послуга особисто кожному сучасному homo sapiens. Справа у тому, що користувачі дедалі більше прив'язуються до джерела знань і доступності пошукових систем, тому не напружують мозок, щоб запам'ятати інформацію і надалі користуватися нею з глибин своєї пам'яті. Оскільки інформація завжди під рукою, відпадає необхідність закарбовувати її у пам'яті. Внаслідок цього протягом останніх років стрімко розвивається феномен, названий дослідниками ефектом Google або цифровою амнезією.

У 2011 році науковці Бетсі Сперроу з Колумбійського університету, Дженні Лю з Університету Вісконсину та Даніел М. Вегнер з Гарварду з'ясували, що постійне користування інтернету призводить до змін у людській пам'яті. Вони провели експеримент, в рамках якого учасникам спершу запропонували відповісти на прості і складні запитання, а далі – виконати психологічний тест Струпа, котрий виявляє гальмування реакції під час читання слів (якщо колір слова не збігається з його сенсом – приміром, «синій» написано жовтим кольором). Науковці демонстрували

учасникам тесту звичайні слова і ті, що пов'язані з технологіями та інтернетом. Люди довше орієнтувалися, коли бачили другий тип слів, бо підсвідомо очікували, що потрібно погуглити відповідь.

Під час другої частини досліджу вчені сказали першій групі учасників, що вислови будуть збережені, і на них можна буде подивитися, тоді як іншу групу попросили запам'ятати усе без можливості підглянути. Перші погано запам'ятали вислови, але точно знали назву файлу з інформацією і папку, де його можна знайти. Другі ж відтворили багато висловів. Вчені зробили очевидний висновок – сподіваючись на підказку і знаючи, що інформацію можна знайти у мережі, людина не напружується, щоб її запам'ятати.

Професор Лав Р. Варшні провів схоже дослідження сприйняття інформації з інтернету і дійшов висновку, що люди краще пам'ятають те, як і де знайти дані, ніж саму інформацію. Тим часом письменник та журналіст та автор книги «Що інтернет робить з нашими мізками» Ніколас Карр зазначає, що через користування Google у людей погіршилася пам'ять і здатність концентруватися. Наш сучасник ліниться читати великі тексти без розбивок у вигляді картинок та швидко переходить з лінку на лінк. Користувачі мережі жартують – комп'ютер був придуманий для розв'язування надскладних задач, а інтернет – для доступу до всіх книг світу, натомість ми щодня розглядаємо фотографії кошенят. Ми маємо цифрову амнезію або як її ще називають «ефект Google» – вплив залежності від інтернету на механізм зберігання і запам'ятовування інформації.

Марк Халберт, відомий американський фінансовий аналітик та публіцист, фахівець зі зворотного інвестування, останні кілька років вказує на те, що інтернет неабияк загрожує сучасній колективній фінансовій грамотності, а вільний доступ до безмежної інформації погіршує якість інвестицій. Халберт зазначає нереалістичність фінансових стратегій

інвесторів покоління Z віком від 18 до 24 років. Їхня інакшість у всьому: у мисленні, прогнозуванні, плануванні, веденні справ та способах інвестування – є результатом розвитку високих технологій та повсюдного використання інтернету і може зіграти з ними злий жарт. «Покоління Z не знає, як накопичувати активи, і по суті не вміє цього робити. Відповідно до низки соціологічних опитувань, американська молодь розраховує завдяки своїм нинішнім інвестиціям стати пенсіонерами у 50 років та жити безбідно», - каже він. Марк Халберт спробував порахувати, скільки грошей вони матимуть насправді у 2050-2055 роках, проаналізував нинішню середню заробітну плату молоді вказаного віку, врахувавши її щорічне підвищення, а також розмір щорічних внесків у так званий власний «пенсійний фонд» (15% доходу). Халберт припустив, що 100% накопичень люди інвестуватимуть у фондовий ринок.

На основі цих даних публіцист вирахував, що сучасна молодь Z, досягнувши 50 років, матиме у запасі 607 000 доларів, а річний дохід при виході на пенсію становитиме 24 000 доларів. Щоправда, якщо порахувати дохідність акцій на основі інфляції найближчим часом, то вийде близько 11 000 доларів на рік. Небагато. Тож покоління Z не стільки прораховує, скільки сподівається на успішність інвестицій, проте сподівання їхні перебільшені, і не в останню чергу «завдяки» інтернету.

Схожу аналітику провели Едріан Ф. Ворд (професор маркетингу Техаського університету), Тіто Грілло (професор маркетингу, економіки бізнесу та права Університету Альберти) та Філіп Фернбах (професор маркетингу Колорадського університету), оприлюднивши результати у *Social Science Research Network* цього літа. Ці дослідники з'ясували, що доступність безмежного обсягу інформації в інтернеті змушує сучасних інвесторів думати, що вони знають і можуть прогнозувати більше, ніж це є насправді. Це самообман, що породжує химерну самовпевненість і

призводить до того, що їхні інвестиційні портфелі працюють гірше, ніж якби вони не будували стратегію на основі даних з інтернету.

Стосовно цього науковцями виведено ключові тези:

- Через ефект Google люди схильні приписувати собі знання, якими вони насправді не володіють і якими не вміють розпоряджатися. Це скоріше не глибоке володіння темою, а поверхнєве її розуміння. Таке явище у наукових колах нерідко називають стиранням меж між внутрішнім і зовнішнім знанням, яке змушує особу помилково вважати себе експертом;

- Google-ефект робить інвесторів занадто самовпевненими у фінансових питаннях.

Дослідники показали це на прикладі. Вони розділили інвесторів на дві групи. Першій під час проходження інвестиційної задачі надали доступ до інтернету, а другій – ні. Інвестори сформували свої портфелі, а тоді у них запитали, скільки коштів вони готові поставити на наступну дохідність своїх портфелів. Перша група була більш успішною на тестуванні. Ці люди с вищим балом також у середньому робили більше ставок на ефективність свого інвестиційного вибору. Це свідчило про більшу впевненість щодо свого аналізу та інвестиційного таланту. Щоправда, така поведінка була не виправданою, а самовпевненість – помилковою. Також дослідники виявили, що інвестори з першої групи отримали менший дохід, ніж їхні «колеги» з другої. Це – яскрава ілюстрація феномену «впевненості без компетентності» та не виправданого ризику при невеликих реальних знаннях про ситуацію.

Детальне дослідження продемонструвало, що інтернет не варто сприймати як головне та істинне джерело інформації у тому числі щодо ситуації у фінансовій галузі. Науковці сформулювали лейтмотив свого дослідження приблизно так: «Google стирає межі між знаннями, які знаходяться у голові, і знаннями, які знаходяться в інтернеті». Тож нам

зараз саме час замислитися над тим, що варто вчитися не якомога швидше шукати інформацію в інтернеті, а розмежовувати корисні дані від перекручувань фактів, маніпуляцій, викривлень, спотворень та відвертої брехні.

Література:

‘1. Фінансова грамотність та обізнаність: факти та висновки. URL : <http://www.uaib.com.ua>. (дата звернення 2.22.2022)

2. Юрій С. І. Фінансова грамотність населення у контексті сучасних освітніх тенденцій. *Фінанси України*. 2012. № 2 (195). С. 16-25

УДК 356

**НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-
КОМУНІКАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВ**

*Юр'єва І.А, к. е.н., доцент
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»*

Багато підприємств, проводять ряд заходів щодо вдосконалення інформаційно-комунікаційною системою управління виробництвом з метою максимально ефективного використання матеріалів, людських ресурсів, устаткування і виробничих приміщень у процесі виготовлення продукції або надання послуг. Вирішення цих проблем стає особливо актуальним у зв'язку з неминучою жорсткістю конкуренції на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Інформаційна система підприємства - це організаційно впорядкована сукупність документів і інформаційних технологій, у тому числі з використанням засобів обчислювальної техніки і зв'язку, що реалізують інформаційні процеси організації [1].

Термінологія інформатики дає досить повне подання про різні компоненти інформаційної системи підприємства. Завданням діяльності в області інформаційно-комунікаційного забезпечення управління підприємством: оперативне використання інформації як стратегічного ресурсу з метою забезпечення конкурентоспроможності організації; документаційне забезпечення управління полягає в оперативному використанні інформації як стратегічного ресурсу з метою забезпечення конкурентоспроможності підприємства; формування зовнішньої і внутрішньої комунікаційної політики організації полягає в організації управління роботою підприємства, яке здійснюється на основі комплексного використання всіх видів інформації, які є на підприємстві, так і за його межами; управління інформаційною системою на всіх етапах її життєвого циклу (створення - впровадження - супровід) полягає в організаційній стратегії керування автоматизованою інфраструктурою організації з метою створення умов ефективного функціонування інформаційних ресурсів і задоволення інформаційних потреб споживачів.

Інформаційно-комунікаційний ресурс при операційному консультуванні в максимально короткий термін здійснюють виявлення потенціалу підвищення операційної ефективності підприємства і розробляють конкретний план впроваджувальних заходів в систему управління підприємством. Уже на цьому етапі вони розробляється і пропонуються такі проектні рішення, які можна впровадити в саму найближчу перспективу з урахуванням специфіки і ресурсних обмежень підприємства. Інформаційно-комунікаційне забезпечення необхідне з моменту виконання першого етапу змін проекту до процесу його

впровадження . Такий підхід дозволяє одержати від реалізації проекту швидкий і істотний економічний ефект.

За допомогою інформаційно-комунікаційного забезпечення розробляється унікальна методика ведення проекту та управління змінами, яка базується на широкому залученні персоналу підприємства. У рамках проекту із застосуванням інформаційної складової передбачене швидке навчання персоналу прикладним знанням до такого рівня, коли співробітники виявляться здатні самостійно продовжувати роботу з підвищення операційної ефективності та управління витратами.

Роботу в розрізі інформаційно-комунікаційного забезпечення операційного управління повинні здійснювати провідні консультанти - практики, які мають значний досвід з перепроєктування бізнес - процесів, впровадження систем менеджменту якості, за системою "шість сигм", методам і підходам "ощадливого виробництва", корпоративному управлінню із застосуванням соціальної відповідальності та ін.

При втіленні напрямів підвищення інформаційно-комунікаційного забезпечення використовується концептуальний підхід із практикою реформування виробничих систем.

Загальна концепція реформування виробничих систем за допомогою інформаційно-комунікаційного забезпечення використовує елементи операційного управління, як діяльності, пов'язаної з розробкою, використанням і вдосконаленням виробничих систем, на основі яких виробляється основна продукція або послуги компанії. Подібно маркетингу і фінансам, операційний менеджмент являє собою область бізнесу з явно вираженими управлінськими функціями із застосуванням сучасного інформаційно-комунікаційного забезпечення.

Розвиток будь-якого підприємства та рівень його конкурентоспроможності в значній мірі залежать від того, наскільки вдало організоване його інформаційно-комунікаційне управління виробничими

ресурсами. Саме в цьому і полягає основне завдання напрямів підвищення та ефективності діяльності організації.

Інформаційно-комунікаційне забезпечення операційного управління займається розробкою та удосконаленням організаційних систем, що забезпечують максимально ефективне використання матеріалів, людських ресурсів, устаткування і виробничих приміщень у процесі виготовлення продукції або надання послуг і управління ними.

Розуміючи під інформаційно-комунікаційною операційною стратегією політики, плани і заходи, спрямовані на трансформацію вхідних ресурсів у товари і послуги з такими параметрами і властивостями, які забезпечують їх конкурентоспроможність, можна виділити наступні пріоритети:

- підвищення рівня якості продукції;
- зниження витрат у виробничому процесі і у службах забезпечення;
- скорочення строків виконання замовлень;
- гнучке освоєння нової продукції;
- управління за допомогою оперативної системи виміру показників.

За допомогою інформаційно-комунікаційного забезпечення запроваджуються деякі принципи реформування виробничих систем, а саме :

- виключення неефективних робіт;
- інтеграція трудових завдань;
- побудова раціонального порядку виконання операцій процесу;
- ефективна організація робочих місць;
- одноособова відповідальність за процес;
- делегування повноважень "зверху вниз";
- виконання операцій там, де це найбільше доцільно;

- виконання роботи тим, хто до неї ближче і тим, хто робить її краще;
- стабілізація виробничого графіка;
- впровадження адаптивної системи;
- використання технологічних і організаційних гнізд;
- балансування виробничих потужностей;
- скорочення варіативності повторюваних дій;
- впровадження системи "якість у джерела" і застосування методів статистичного аналізу;
- централізація баз даних при децентралізованій роботі;
- пошук балансу між технічною і економічною доцільністю.

За допомогою інформаційно-комунікаційних заходів на підприємстві розробляються детальні пропозиції з оптимізації управлінських і виробничих бізнес - процесів (включаючи раціоналізацію усіх ресурсів); оцінюється економічний ефект від впровадження пропозицій; підготовлюється і погоджується із замовником детальний план впровадження обраних і затверджених керівництвом пропозицій з оптимізації бізнес - процесів; проводиться навчання співробітників.

Література

1. Закон України «Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах» від 28.03.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1994, № 31, ст.2.
2. Актуальні проблеми формування та розвитку європейського інформаційного простору : кол. моногр. / за заг. ред. Є.Б. Тихомирової. Луцьк : ВМА «Терен», 2012. 354 с.